Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 1

Олег Чорногуз

Зібрання творів у семи томах

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 2

Ол. Горюнов

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 3

ОЛЕГ
ЧОРНОГУЗ

Том п'ятий

ГУМОРЕСКИ, УСМІШКИ, "ВЕСЕЛІ ПОРАДИ"

Київ
Видавнича компанія "КИТ"
2006

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 4

УДК 821.161.2-3(081.1)
ББК 84.4УКР6-4
Ч 75

Ч-75 ***ЧОРНОГУЗ О. Ф.***
Зібрання творів: У 7-ми томах. — Київ: КИТ, 2006. — Т. 5. — 372 с.: іл.

ISBN 966-8550-34-X ББК 84.4УКР6-4
ISBN 966-8550-38-2

До п'ятого тому зібрання творів Олега Чорногуза ввійшли фейлетони, гуморески, усмішки, "веселі поради", які друкувалися як в періодиці, так і в окремих численних виданнях.

Книга розрахована на широке коло читачів.

ISBN 966-8550-34-X
ISBN 966-8550-38-2

© Чорногуз О. Ф., Богомаз Б. П.,Ткаченко В. І., 2006

"Сміх — це еліксир безсмертя
українського народу".
Автор

І МОЯ БІОГРАФІЯ

Знаючи, що автобіографії є вже в Остапа Вишні, Марка Твена, Броніслава Нушича, я вирішив, що вона повинна бути і в мене. Я її зробив якнайкоротшою, цінуючи час редактора і читача.

Прізвище та ім'я? Слід читати на обкладинці книги.

По батькові? Не обов'язково.

П р и м і т к а. Для допитливих пишеться на останній сторінці.

Число і місяць народження? Вітальні телеграми і борги можна щороку надсилати на 15 квітня.

Рік народження? Через сто років буде сто з гаком.

Місце народження? В селі Іванів, за шість кілометрів від місця народження Степана Руданського на Вінничині.

П р и м і т к а. Знайшли в гнізді чорногуза.

Соціальний стан? Сатирик, тобто та людина, яка раніше зробить, а потім думає.

Відношення до військової служби? Був єфрейтором, зрозумів, що не дослужусь до генерала, пішов у письменники.

Рід занять? Писав ліричні вірші, над якими сміялися. Тепер пишу гуморески, над якими плачуть.

Сімейний стан?...

П р и м і т к а. Цю графу деякі мої знайомі до 50 років не радять заповнювати.

Стать? За всіма зовнішніми ознаками можна віднести до чоловіка.

Особливі прикмети? Носить при собі бумеранг, який кидає в ціль, а попадає неодмінно собі в лоба або в потилицю.

Що ще про себе може сказати автор?

1. Автор надзвичайно скромний і симпатичний. В цьому редактор може переконатися, помістивши на першій сторінці портрет автора й автобіографію.

2. Автор пише дуже смішні і дуже дотепні гуморески. Так він вважає і навіть дехто з його близьких родичів.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 6

3. Автор молодий (був) і подавав великі (підкреслюю: не малі, а великі) надії на майбутнє.

4. *Хто впливає на автора?* Остап Вишня, Степан Руданський, Карел Чапек, Василь Чечвянський, Ярослав Гашек, Робінзон Крузо і Шолом-Алейхем.

5. *Ставлення автора до рецензентів?* Не злопам'ятний. Якщо рецензія позитивна.

6. *Кого любить автор?* Себе, свої твори і тимчасово видавців цих творів.

7. *Про що мріє автор?* Щоб його книги видавали, та ще й купували.

8. *Чого найбільше боїться автор?* Нобелівської премії.

9. *В чому автор впевнений?* Що його гумор з радістю зустріне вдячний читач і прочитає в години безсоння.

ПЕРШИЙ НАРИС

У той же день на черговій планерці, коли редактор райгазети Іван Андрійович Петренко повідомив нас, що захворів літпрацівник, мені доручили написати нарис про кращу доярку артілі "Перемога" нашого ж таки району Марію Прилуцьку.

— Працюєте ви у нас недавно, листи оформляєте старанно, навіть написали фейлетон "Про свиняче сало", і я певний, що у вас, товаришу Макітренко (це я), непогано вийде нарис. Як ви думаєте, напишете?

— Може й напишу, треба спробувати, — скромно відповів я.

— Спробуйте. Прилуцька — доярка молода, комсомолка. Ви теж молодий, і я схильний думати, що це вам якраз під силу. Покажіть її в праці, як вона доглядає корів закріпленої групи, як добивається високих надоїв, з якими показниками завершує перший рік семирічки, ну, і, безперечно, не забувайте про кохання, про природу. Ось і все.

Я одразу ж виїхав у село.

... Марія Прилуцька доїла корів. З корівника війнуло знайомим з дитинства запахом теплого молока, свіжоскошеної трави. Фуражир Андрій, спритно скидаючи з воза зелену масу, лагідно посміхався до синьоокої красуні Марії.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 7

“Щасливі”, — подумав я і уявив чомусь, як вони зустрічаються в тихий літній вечір у цьому мальовничому, що потопає в зелені садів, селі.

З цього й почав я свій нарис. Коли він був повністю закінчений, я ще раз перечитав його:

“... Позолотивши півнебокраю, на маківках дерев спалахують перші сонячні промені. Ще не зовсім прокинулось село, а знайомою стежкою повз кучерявих верб стрункого ходою йде Марія.

... Білою цівкою впирається в дно дійниці молочний струмочок. Марія доїть корів. На фермі вона виросла й змужніла. 2856 літрів молока від корови за рік.

— Такі рекорди нам не до лиця, — вирішила молода доярка. Так минуло два роки. Нині на її рахунку 4800 кілограмів молока за рік від корови. Не забуває Марія і про відпочинок.

... Прозорі сутінки опустились на землю. Марія вийшла до колгоспного ставу. В синьому дзеркалі купався рожевий місяць. Біля верби її давно чекав фуражир Андрій. Він взяв Марію за руки, глянув у її сині, як небо, очі, хвилюючись, запитав:

— Любиш?

— Ні, кохаю, — засміялась і, мов голубка, випурхнувши з його обіймів, зі словом “доганяй” побігла до човна...

... В небі вже блідли зорі, коли щасливі Марія і Андрій поверталися човном до того місця, де вона вперше почула це ніжне, невимовно радісне слово “кохаю”.

... А ще пройде деякий час, і молоді трудівники колгоспного села одружаться. Що може бути більш радісним у житті?! Адже в цей день поєднуються дві людські долі, народжується нова сім’я. Щасти вам, друзі! Петро Макітренко”.

Нарис мені так сподобався, що я його пробіг очима декілька разів, особливо вищенаведені місця, і негайно поніс редакторові. Той уважно перечитав, дещо підправив і сказав:

— Ви, товаришу Макітренко, перевершили мої сподівання. Я не даремно вірив у вас і доручив вам цю важливу справу. Такого нарису давно не бачила наша газета. Опублікуємо в цьому ж номері, а потім перешлете в обласну газету на конкурс. Певен, що друге місце, якщо не перше, буде за вами.

Здається, ніколи в житті я не чув подібної похвали і не був такий щасливий. Спав дуже погано. Нарис не давав мені спокою. Дуже

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 8

хотілося, щоб швидше розвиднілося, почитати свіжу газету, а в ній — свій перший літературний твір.

З неприхованою радістю поспішав я вранці на роботу. Хотілось поговорити з товаришами, вислухати їхні зауваження. Та зробити це пощастило тільки після обіду наступного дня, бо довелось їхати у відрядження.

Біля східців редакції стояла група людей.

— Ось він — автор нарису, — промовив чоловік у картузі і вказав на мене. Я відчув, як радість ще дужче хлюпнула в мою душу. "Відтепер, — вирішив я, — писатиму тільки нариси". Мене обступили люди. Кремезний юнак, в якому я впізнав того дояра, що змагається з Марією Прилуцькою, схопив мене за петельки піджака і запитав:

— Товаришу, скажіть, це все правда, що ви написали?

— Так, правда, — твердо відповів я.

— Поб'ю, поб'ю її! — вигукнув він і побіг до автомашини.

Який темперамент, яка любов до праці! Я був певний: поб'є, обов'язково поб'є... Такі, люди не зупиняються на півдорозі. Ось як за рекорди борються!

Я минув кабінет редактора, забіг у друкарню, щоб взяти газету й перечитати зайвий раз свій нарис. Мене дуже здивувало, що біля лінотипу стояли всі редакційні працівники (крім редактора) і про щось гаряче сперечались з фуражиром Андрієм. Тим самим, який підвозив на ферму кукурудзу у молочно-восковій стиглості, а в моєму творі катався з Марією на човні.

— Ви мені покажіть цього писаку! Ні, ви мені дайте його сюди, я йому покажу — "Любиш? Ні, кохаю, — засміялась...", — процитував фуражир мої слова. — Я йому покажу, як до світання кататися...

— Товаришу, повірте, він ніколи не писав подібних речей. Це його перший твір, — запевняв наш секретар, — він ще не вміє...

— Як не вміє, то хай бере батіжка або ціпка в руки, а не перо, щоб нариси писати. Мене дивує одне: як ви цим макітеркам такі речі доручаєте писати?

Я наче проковтнув пачку хіни і вбіг до кабінету редактора. Іван Андрійович — сердитий-сердитий. З-під лоба зиркнув на мене і щось промугикав. Зліва сиділа доярка Марія Прилуцька, носова хустинка її була мокра.

— Що ви наробили! Для чого це ви написали? — ламаючи руки, запитала вона.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 9

— Я вас не зовсім розумію. Що трапилось?

— Коли це я з фуражиром зустрічалась? Де ви нас бачили, щоб ми катались на човні до світанку?

— Маріє Іванівно, зрозумійте, це ж нарис, це, так би мовити, худо...

Та редактор мене перебив:

— Хто вас навчив так нариси писати, де ви брали ці дані? Чи знаєте ви, що Марія Прилуцька вже другий рік одружена, а у фуражира Андрія троє дітей?..

Я більше нічого не чув. Ув очах мені зробилося темно-темно.

МОЄ СЕКРЕТАРЮВАННЯ

Якось уже склалося так, що я став особистим писарем доповідей у Анапеста Івановича Лавриненка — нашого шановного керівника. За цю роботу я завжди брався з таким, приблизно, бажанням, як старий до танців.

Напередодні наради я піднімався на другий поверх, Анапест Іванович в такі хвилини (і тільки в такі!) виходив з-за столу, обнімав мене за плечі і по-товариськи говорив, переходячи на “ти”:

— Ти знаєш, друже, роботи по горло. І ще, чорти його батька, оця нарада на мою голову!..

— Але ви могли б її перенести на той місяць!..

— Не можна, голубе, під осінь пізно буде. У нас же соцзобов’язання. Сам розумієш... Сьогодні ж треба писати доповідь.

— То, може, вам допомогти? — пропонував я свої послуги, бо твердо знав, що все одно Анапест Іванович зажадає їх сам. Але не зараз, а так через годину-другу після своєї передмови. Навчившись пропонувати свої послуги, я став набагато розумнішим, ніж був. Принаймні тепер мені не доводилося писати подібних доповідей коштом свого сну.

Того ж дня я мав написати ще велику статтю для газети про боротьбу з довгоносиками, яких я, до речі, і в вічі не бачив. Я запитав, коли відбудеться нарада молодих тваринників, і вже хотів іти, коли Анапест Іванович додав:

— Не забудь про конкретні живі факти, щоб доповідь снотворно не діяла на мене й слухачів.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 10

Словом, я його зрозумів. До писання приступив одразу ж. Час використовував раціонально: один абзац — у статтю і двоє речень — у доповідь. Це не так стомлювало і до того ж переключення мозку з однієї ділянки роботи на іншу давало більшу продуктивність.

Робота посувалася, але мене нервували телефонні дзвінки з редакції. Після кожного з них я згадував "душу" Анапеста Івановича (хоч був переконаний, що душі у нього немає). А потім почав дзвонити і сам Лавриненко: "Чи багато ще залишилось писати?" У мене уривався терпець, і я почав згадувати матір Анапеста Івановича, хоча достеменно знав, що вона померла ще торік і не варто було турбувати стару в домовині. "Чорти б вас забрали з вашими дзвінками!" — міркував я, налягаючи то на статтю, то на доповідь.

Через три години наукову статтю "Як боротись з довгоносиками" та доповідь Анапесту Івановичу було закінчено, і я з полегшенням сплюнув в урну.

Статтю я негайно відніс до редакції, де її знову чомусь правили, а відповідальний секретар газети Діма Самійлович (так його тут називали) навіть запитав:

— Звідки ти взяв, що довгоносики їдять конюшину, коли кожному дурневі відомо, що вони найчастіше живляться кукурудзяним силосом?!

Тільки Анапест Іванович не зробив ніяких зауважень до своєї доповіді (за це я його поважав з перших днів свого секретарювання).

Він розпорядився передрукувати доповідь на машинці, а мені запропонував тим часом пограти в "коробочку". Це була улюблена його гра. Для більшого запалу він викликав зам-зава та секретар-друкарку "Номер два".

... На нараду тваринників прибули рівно о дев'ятій годині. Анапест Іванович уже був тут і, задоволений, поглядав на трибуну. Чекати довелось недовго. Через п'ять хвилин Анапест Іванович стояв на трибуні і виголошував хвилюючі, незабутні слова. Цю доповідь я пам'ятаю дослівно, бо її після прочитання Анапест Іванович подарував мені на згадку. Починалась вона так:

"Товариші тваринники! Сьогодні ми зібрались тут, щоб раз і назавжди покінчити зі свинством, п'янством, хуліганством і довгоносиками. (Дзвоник головуючого)... Чорти б вас забрали...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 11

дзво... дзво... А тут ще доповідь писати Анап... їв... треба. (Аплодисменти).

Весна другого року семирічки, як ніколи, привітна, багатообіцяюча. Дощі цього року сипнули на наші поля, як довгоносики. Добре трудяться сьогодні хлібороби, буряководи, кукурудзоводи, щоб була міцна кормова база для свиней, бичків, баранів і т. п.

Ми не повинні відставати від них. Все, що буде вироблено, піде на користь великої рогатої худоби. Отже, всім вам ясно, якої шкоди завдає цьогорічний довгоносик. Корови значно гірше почали доїтись, крива надоїв круто побігла вниз.

Боротьбою з шкідниками повинен займатись не тільки голова колгоспу, а й громадськість села, комсомольська організація. На превеликий жаль, хочеться сказати, що в деяких колгоспах не перевелися ще симулянти і ледарі. Візьмімо артіль "Червоний промінь". Свинарка цього колгоспу, замість того, щоб нагодувати свиней, пішла в четвер на ярмарок продавати м'ясо, де була затримана головою сільради в ту саму хвилину, коли продавала свинячу голову й ноги. І замість того, щоб відправити свинарку з свинячою головою в міліцію, він послав її до тітки Килини, щоб та зварила з її голови холодцю. З цим, товариші, тваринники, треба кінчати.

Або ось ще один факт. У колгоспі "Золотий колос" тваринники замість того, щоб вирощувати кролів, доглядають довгоносиків нової породи. (Вигук з залу: "Для чого?" Сміх). — А ви їх запитайте для чого. Товариші тваринники! Вам відомо, як далеко вперед йшла наша наука і техніка.

Вчені нашої країни придумали новий хімікат для винищення довгоносиків. Після його вживання бички значно краще вибрикують. (Сміх у залі. Вигуки: "Правильно!").

Як бачите, товариші, наш народ дає все для того, щоб ми працювали для свого ж добробуту. Так докладемо ж усіх зусиль, щоб взяті на себе зобов'язання не тільки виконати, а й перевиконати!"

Анапест Іванович зійшов з трибуни, як варений рак, і з злістю подивився на мене, хоч того дня йому аплодували дружно, як ніколи.

— На... забери к бісу, свою доповідь! — лагідно промовив він. — І щоб я більше твого духу в себе у кабінеті не чув!

Олег ЧОРНОГУЗ

ЯК Я СТАВ "ГЕНІЄМ"

У мене був той приємний настрій, який буває у людини, що стала на шлях літературної творчості, та ще за покликанням серця. Батько, посміхаючись, вийшов з кабінету редактора, ляснув мене по плечу, і з його щирої посмішки я зрозумів, що все влаштовано.

— Зараз завітаєш до Степана Сергійовича, — промовив він, — я показував йому твої вірші. Він сказав, що вони у тебе краще виходять, ніж у деяких теперішніх класиків, коли вони були у твоєму віці.

Правда, я особисто трохи сумнівався в однодумності та прозорливості редакторів, бо, якщо вірити батькові, попередніх чотири редактори точнісінько так само відгукнулися про мою творчість. Але я промовчав, даючи можливість старому висловитися до кінця.

— Через два-три роки, я певен, він зробить з тебе письменника. А зараз попрацюй на посаді літконсультанта. Дивись, поводь себе розумно, бо редактор — це велика людина!

В чому я не сумнівався, то це в останніх батькових словах.

Я кліпнув очима, ніби кажучи батькові: "Добре, тату", і з замиранням серця увійшов до кабінету.

Не буду описувати своєї зустрічі з редактором. Вона була теплою. Степан Сергійович коротко познайомив мене з роботою і сказав, що посада літконсультанта при газеті — надзвичайно відповідальна посада і потребує всебічного й глибокого знання життя.

— На лист, який не може бути опублікований у газеті, ви повинні дати обгрунтовану, розумну відповідь, таку, щоб читач не образився і не перестав нам дописувати. Ну, що ж, бажаю вам усіляких гараздів, — закінчив редактор і міцно потис мені руку.

Я пообіцяв працювати сумлінно і пішов у відділ, де на мене чекала велика купа листів. Я негайно приступив до роботи.

"Дорога редакція! — писав у листі вдівець Іван Семенович Коляда. — У зв'язку з тим, що мені 69 років, а моя жінка померла, я часто сам один просиджую у скверику, де стоїть статуя роздягненої дівчини. Скажіть, будь ласка, чи не пора її за 30 років моєї пам'яті одягти?"

Не задумуючись, я написав відповідь;

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 13

“Шановний тов. Коляда! Редакція газети “Світлий шлях” Ваш лист отримала. Якщо Ви справді щодня просиджуєте годинами у скверику і дивитеся на голу дівчину в свої 69 років, то чи не краще б Вам одружитися? Чекаємо від Вас нових листів.

З повагою

літконсультант газети Семен Довгий”.

Другий лист був такий неграмотний, що я не зразу второпав його зміст.

“Редакції газети “Світлий шлях”
від Василя Петровича Рябошапкіна.

Тваринники нашого села Крикавка добились великих успіхів по виробництву м’яса, молока на душу населення, наздогнали і випередили Соїдіньониє Штати Америки, але хіщний звєр — вовк нападає на наші ферми: свиноферму, овцеферму, кіноферму.

2 березня 1960 року чотири звєрі-вовки напали на овцеферму і розтерзали 12 штук овець. Чабан Гусак Дуся сильно перепугалась. Чотири гончих собаки охраняли овець і не могли спасти, а вовки розтерзали одного собаку в смерть. Часто вовки нападають ночою, вартові охраняють їх ружейними вистрілами. Звєрі у нас ходять большіми групами по 4 штуки і больше.

Охотнік Ванька Джус взяв ще два охотніки, пішов на охоту і зустрів 12 штук вовків — звєрів. Охотніки іспугалісь і не примінили жодного вистрілу — спасали свою жізнь. Но колхозніки нашого села Крикавка просять міністерство сільського хозяйства, щоб провести боротьбу з хіщним звєрем-вовком і знічтожнть його. Лєт тому, а може і больше, група охотніков ставали рука об руку і гучки загоняли на охотників, або труп погибшої тварини завозили в глуб лєса, де мало заходят животниє і медицина отруювала і вовк погибав і бил унічтожен”.

“Поскільки Ви знаєте, шляхи боротьби з “хіщним звєрєм-вовком”, — відповів я, — то продовжуйте боротьбу, і “хіщний звєр” буде знищений. Запевняю Вас.

Ганяйте й надалі. Про все, що трапиться, пишіть нам.

Щиро Ваш

літконсультант Семен Довгий”.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 14

На третій лист я дав більш докладну відповідь:

“Дорогий тов. Шийка!

Ви повідомляєте, що у Вас на базарі молоко розбавляють водою. Це роблять і у нас, але ми з цим боремось. Наша Вам порада: купуйте молоко, приносьте додому і проціджуйте крізь марлю. Вода виллється у посуд, а молоко затримається в марлі.

Бажаю найкращих успіхів у Вашій творчій роботі.

З привітом

літконсультант Семен Довгий”.

Відповівши на кілька листів, я відчув приплив справжнього натхнення і ледве встигав записувати думки:

“В своєму листі Ви повідомляєте, що Ваша сусідка дуже галаслива і щоночі не дає Вам спати. Моя порада: виженіть її з квартири і приведіть іншу. Якщо й та виявиться крикливою — затуляйте їй на ніч горлянку ганчіркою або клоччям.

Бажаю успіхів.

Літконсультант Семен Довгий”.

“Ви розповідаєте, що хірург Шліман за проведені операції бере хабарі. А ви йому не давайте, то він брати не буде. Не забувайте, пишіть.

З повагою

літконсультант Семен Довгий”.

“В своєму вірші Ви пишете: “хотіла б я рибкою стать”. Що ж, спробуйте. Якщо Вам це вдасться, то повідомте одразу ж редакцію. Ми дамо цікаву інформацію під рубрикою “Новини області”.

З привітом

літконсультант Семен Довгий”.

“Вашу поему “Баян” до друку не схвалено. Ви, наприклад, пишете, що “баян цілу ніч ходив одиноким повз верб кучерявих”. А з ким, цікаво, він мав ходити? З гармонією чи з балалайкою? А куди ж дивляться дружинники? Де вона, наша славна комсомолія з пов’язками червоними та серцями гарячими?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 15

Повідомте нас, як на подібні витівки дивиться голова сільради та секретар партійної організації, яких вжито заходів щодо порушення сну.

Раджу вам почитати книгу Маяковського "Як робити вірші". Там про поезію ясно сказано.

З нетерпінням чекаємо від Вас нових поем з конкретними фактами, цифрами. Обов'язково повністю зазначайте прізвище голови колгоспу. Бажано, щоб Ви написали нам про свиней, скільки їх, і як їх відгодовують.

Пишіть.

Літконсультант Семен Довгий".

"Гумореска, на жаль, у Вас не вийшла. Є цікаві знахідки, але ще треба багато-багато працювати. Ви, приміром, пишете, що завсвинофермою заліз у саж (про це, до речі, майже всі гумористи пишуть, тому не смішно) і йому свині відкусили носа, бо подумали, що то не ніс, а баклажан.

Цікаво, що ж то за свині у вас такі дурні, коли не розбираються, де ніс завідуючого свинофермою, а де звичайна овоща? Негайно проведіть з ними відповідний семінар, і вони зрозуміють, що до чого.

Чекаємо від Вас продовження. Обов'язково повідомте, як тепер живе завсвинофермою без носа.

Літконсультант Семен Довгий".

"Я детально познайомився з Вашою байкою "Ніж, стілець і гайка", — писав я іншому адресатові. — Твір мені дуже сподобався. Вміло і оригінально написано. Але я схильний думати (врахуйте, це моя особиста думка!), що Вам для моралі слід було б загвинтити гайку, а не розгвинчувати її. Від цього Ви б нічого не втратили, а тільки виграли б.

Бажаю творчих успіхів".

І ось відповідь на останній лист, що її я написав того ж дня: "Ви питаєте про кролів і як їх найкраще вирощувати за методом механізатора Олександра Сташка? Раджу Вам тримати їх у сухому місці. Після сходів цукрового буряка випускати два рази на тиждень на бурякову плантацію для винищення довгоносиків. Від цього подвійна користь: кролі швидко набирають вагу, знищуючи шкідників, і бурякові листочки значно краще розвиваються.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 16

Взимку кролів бажано тримати в стайні. Там, по-перше, тепло, а, по-друге, кролі люблять конячий послід, який є для них найпоживнішою їжею. В цей період здебільшого кролів тримають на безприв'язному утриманні. Для цього рекомендують ланцюги, бо мотузки вони надто швидко з'їдають. Бажаю Вам усяких гараздів.

З повагою

літконсультант Семен Довгий".

Віддрукувавши відповіді на машинці, я негайно відніс їх редакторові, щоб швидше почути його тепле, схвальне слово. Степан Сергійович уважно перечитав мою "працю". Наклав окуляри, деяку мить розглядав мене, наче побачив уперше, і лише після п'ятихвилинного мовчання промовив:

— Це геніально! Ви не літконсультант, а геній! — і кинув мої відповіді до редакторського кошика.

МОРАЛЬНА ПІДТРИМКА

Моя дружина несподівано захворіла. Її відвідав лікар. Він сказав: "Її життя у ваших руках. Для неї тепер головне — моральна підтримка". Про це я сказав дружині. Та вона лише скептично махнула рукою і невдоволено промовила:

— Лікарі всі однакові, говорять одне, а виходить інше. А я знаю, що помру. Помру, а ти хоч і одружуйся, та, дивись, не забувай, де могила моя. А то забудеш і квіточки не покладеш.

— Що ти, — відповів я. — Я замовлю тобі найкращі вінки з живих хризантем і хвої. На чорних траурних стрічках золотими літерами зроблю ніжні й зворушливі написи.

З очей дружини потекли дві срібних кульки.

— А на твоїй могилці знаєш, що посаджу? Ану вгадай! Твої улюблені жасмин і бузок. Потім поставлю залізну огорожу блакитного кольору. Ти ж так любила дивитись на небо!..

Дружина почала схлипувати.

— А за твої заощадження, люба, замовлю бюст. Ти будеш зображена в нейлоновій кофточці з рожевими квіточками на грудях. Зачіска буде така, яку ти носила в день нашого одруження.

Дружина зайшлася плачем.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 17

— Ну, облиш. Заспокойся, люба. І взимку і влітку на твоїй могилці будуть квітнути півонії і айстри.

Дружина почала ридма ридати.

— Ховати тебе будемо з музикою, — морально підтримував я. — Петро Іванович обіцяв замість "ЗіСа" дати "ГАЗ-51". Це з тієї партії автомашин, що недавно одержали. Кузов обіб'ємо різнокольоровими килимами, а навколо труни поставимо кімнатні квіти. Правда, чудово буде?

Дружина почала захлинатися.

— Некролога, — заспокоював я хвору, — надрукують у газеті зразу ж, я вже домовився. Навіть обіцяли зняти з четвертої сторінки оголошення облспоживспілки про закупівлю яєць.

Дружина зблідла, і на її щоках виступили рожеві плями.

— А щодо мого одруження, то ти не хвилюйся, Я вже собі вибеpу молоду і лагідної вдачі...

Раптом моральна підтримка допомогла — моя хвора половина зіскочила з ліжка...

Вранці я поспішав до лікарні. Дружина закидала мене квітами, але на радощах забула їх вийняти з вазончиків. Видно, й справді всі лікарі однакові: говорять одне, а виходить інше.

ПЕЧАТКА

За стіною кабінету голови сільської Ради Омелька Віслюченка хлопці з колгоспного духового оркестру репетирували польку. А Омелько в такт музиці дмухав на печатку і штампував довідки, які так спритно підсував йому секретар сільради Левко Завірюха.

— Сьогодні знову з самогоном Панька Мусія в районі зловили, — промовив Левко.

— Не покаявся?

— І не покається, поки ви, Омеляне Софроновичу, не візьметесь за самогонників. Через таких двох-трьох мусіїв усе село самогоноваркою називають.

— Левку, перестань!

— Не перестану. В колгоспі Мусій не працює, дістав довідку, що хворий, а сам бурячиху варить.

— Ну, що я йому зроблю? Не зловив — не кажи злодій.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 18

— Та ж зловили тоді з горілкою, а ви... В хату зайшли, подивились — куба немає. І повірили йому, що самогонку хтось "у грілках" підсунув у кошик. А куб на горищі був. Сам Панько казав.

— Слухай, не псуй мені хоч сьогодні настрою! Нема в нього куба.

— Немає?! Чекайте, я вам допоможу пересвідчитись. Бо цей дармоїд підведе вас під сліпого хату, і печатку відберуть.

— А печатка тут причому? Яка печатка? — витріщився Омелько на Левка, не дивлячись на довідку, яку скріплював печаткою.

— Ось ця, що ви ставите на документах, які підписуєте, ніколи не читаючи.

— Ти мені облиш. Омелян Софроновнч бачить, що підписує і на що печатку ставить. У мене, голубе, око, як фотоапарат. Раз глянув, і вже, як на плівці, — все записано. А ти мені розказуєш! Ще й лякаєш. Зелений ти, щоб мені капості робити.

— Зроблю, Омеляне Софроновичу, бо мені, як комсомольцеві, серце болить. Он Маркові якусь довідку підписали, то він тепер з нею по селу носиться і кожному під ніс тикає та вигукує: "Сам Омелян Софронович підписав, а вам що до цього?!"

— Невже?

— От вам і "невже". І я так зроблю. Тільки, щоб потім не дорікали.

— Може, закладемось на відро горілки? Га-а?

— Я не п'ю.

— А ти й пити не будеш — все одно ж програєш.

— Для формальності можна, — відповів Левко.

— Параско, перебивай!

Посильна Параска, посміхаючись, перебила руку. З того дня Омелько Віслюченко уважно перечитував усі папери, які йому підсував Левко, обережно ставив підписи, печатки. Тільки не перевіряв ніколи тих, що підносила посильна Параска. Тут Омелько забував про заклад і працював, як казав Левко, наче голова-автомат. Коротше, Омелько довіряв усім, крім свого секретаря.

Після чергового штампування купи документів Левко взяв з рук баби Параски довідки і, як ніколи вдоволений, вибіг з кабінету. Обідати не пішов, а завернув до хати Панька.

— Слухай, Мусію, що мені буде, коли?.. — Левко притягнув Панька ближче до себе і про щось довго шепотів йому на вухо.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 19

— Невже?! — Панько відскочив від Левка і, задоволено посміхаючись, подивився на нього, наче перед ним стояв не Левко, а його бабуся, що повернулася з того світу. — Кажеш, не всім, а тільки хворим, як виняток? Та у мене довідка є, що я недужий. То дістанеш? Коли принесеш? Завтра?

— Навіть сьогодні, — відповів Левко.

— Давай після обіду, бо я завтра... Раптом загарчав пес, і Левко останніх слів не розібрав.

Мусій прожив лише тридцять років і мав добре здоров'я та з усіх його мрій і прагнень перемагало одне: щоб піде не працювати, щоб гроші самі в кишеню сипались. І от сьогодні — початок здійснення його мрії...

Левко не підвів Мусія. Він приніс те, що обіцяв. Радощам не було краю. Мусій виліз на горище, зняв звідти куба, яким давно не гонив бурячиху, і заходився вичищати його від бруду та сміття.

Наступного дня після розмови з Паньком, Левко повернувся з обіду, ввійшов до кабінету Омеляна Софроновича і тихо промовив:

— Знову самогон варить Мусій Панько

— Що-о?! Я йому покажу самогон! Це точно?

— Сам тільки що був у нього.

— Я йому покажу самогоноваріння! — Омелько зняв телефонну трубку і крикнув: — Начальника райвідділу міліції Грицюка. Алло! Петро Іванович? Добрий день! Віслюченко турбує. Панько Мусій знову самогон варить. Не покаявся. Присилайте, а то я більше не витримаю. Ні, не помогло. Нема, кажете, кого прислати? Що? Я сам? Та ви знаєте... Га-а? Не чую! Самі прийдете?! Ну, що ж, приїжджайте, тим краще.

...Двері Панькової хати були прочинені. З них, наче з казана, клубочив дим. Грицюк з Омельком Віслюченком переступили поріг, увійшли в хату, Мусій спокійно сидів біля куба, підкладав трісочки і сам до себе посміхався.

— Прийшли, — промовив він, — а я вас давно чекаю. Захотілося первачку? Дивіться — чистий, як сльоза.

Начальник міліції здивовано глянув на Панька, потім на Омелька, але той знизав плечима і нічого не відповів.

— Ну, чого ж ви, хлопці, стоїте? Беріть стільці, сідайте. Будьте, як дома. Не соромтесь. Оцей бутлик, як накапає, то можна й до

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 20

випивки приступати. А чому Левко не прийшов? Ви, Омеляне Софроновичу, потримайте лійку, я перваку наллю.

— Хто тобі дозволив серед білого дня гнати? — не витримав Омелько.

— А що, хіба вночі треба? Там не сказано.

— Гасіть негайно ж! — втрутився Грицюк.

— А ви не кричіть. Звідки я знав, що вдень не можна? Сказали б, я б гнав уночі. З сьогоднішнього дня так і робитиму: вдень спати, а вночі гнати.

— З сьогоднішнього дня ви будете спати в тій кімнаті, яка давно за вами скучає.

— А це чому? А це як? — Мусій видобув з кишені якийсь папірець і подав Грицюку.

Начальник міліції взяв у руки документ, перш за все глянув на дату, підпис, печатку і вголос прочитав:

"Довідка. Видана громадянину Паньку Мусію Карповнчу в тім, що він дійсно має право не менше трьох раз на тиждень варити самогон. Голова сільської Ради Омелько Віслюченко.

— Що? Ви... ви? — Грицюк повернувся, та Омеляна Софроновича в хаті вже не було. Він біг вулицею і бурмотів.

— Підвів, підвів!.. Так підвів. От до чого довела моя довірливість.

— Вскочив у сільраду. За стіною хлопці з колгоспного оркестру репетирували польку, хтось бив щосили в барабан. Омелько сів за стіл, вп'явся очима в папірець, що лежав під склом, з такою ж печаткою, як у довідці, з таким же підписом. Тільки на папірцеві було написано: "До голови районного виконавчого комітету від голови Яблунівської сільської Ради Омеляна Софроновича Віслюченка

Заява.

Прошу Вас звільнити мене від обов'язків голови сільської Ради, бо я не голова, а балабуха. Підпис: О. С. Віслюченко".

А трохи нижче рукою Левка було виведено: "Омеляне Софроновичу, з вас відро горілки — ви програли".

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 21

"ПІРАМІДКА"

Віктор Семенович любив одягати яскраві краватки, шанував строкаті теніски, слова: "як чудово ви говорили", "вам на нараді (конференції) найбільше аплодували" і більярд. Тільки одного не любив Віктор Семенович — програвати своїм підлеглим у "пірамідку". Цього разу Віктор Семенович зустрічався з Кандибкіним.

— Що ж, Кандибкін, промазав?! Воно й зрозуміло, Грати у більярд — це тобі не чуні клеїти. Дивись, як треба. Ех ти, зоре більярдна.

— Я тільки вам, Вікторе Семеновичу, програю, а...

— А в інших виграєш?

— Виграю, Вікторе Семеновичу!

— Уявляю собі твоїх супротивників. Ніколи не думав, що на світі є більші слабаки, ніж ти. Цікаво, з якого кінця вони кий тримають? Нормально, кажеш? А б'ють? Здорово! А бити ось так треба, Кандибкін. Це називається, Кандибкін, ювелірною роботою. Ось так приміряємося і... Ти що, Кандибкін, пальці підставляєш?

— Я навіть не доторкнувся до лузи, Вікторе Семеновичу!..

— Ти мені, Кандибкін, кинь зуби замовляти.

— Не подумав, Вікторе Семеновичу. Ви б кийок крейдою. Не тут, Вікторе Семеновичу. Ось дайте я вам змащу. А тепер, будь ласка, Вікторе Семеновичу, бийте. Тільки кийок трішки від себе. Отак.

— Від себе, кажеш? Побачимо. Шістьорка в праву лузу. В ліву, кажеш? Можна і в ліву на "свояка". Не "свояка", а "чужого"?! Тримай, Кандибкін, "чужого". Що, знову нема?! Не може бути! Відійди, Кандибкін, від більярда. Хто тебе просить простягати руки? Упаде — сам вийму. Теж порадник мені знайшовся. Хотів же "свояком", так ні — пускайте "чужого". А "чужий" тепер в лузу ноги опустив. Ну, що ж ти, Кандибкін, не б'єш? Бий, бий! Мені поблажок не треба. Виграємо і без поблажок. Валяй! Все одно не буде, хоч і на землю проситься. Бачу, як ти кий тримаєш. А я що казав?

— Ви як у воду дивилися, Вікторе Семеновичу.

— А ти думав!.. Я, брат, на більярдові зуби з'їв. А щодо Івана Дубограя, я тобі, Кандибкін, так скажу: звільнимо. Ненадійний товариш. Може в будь-яку хвилину свиню підкласти. Замість моїх

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 22

директив, кажеш, художню літературу читає? Поможемо, Кандибкін. Почекаємо тільки моменту. Чотирнадцятий у праву лузу. Отак, Кандибкін. Бачив? Учись. Скільки там у мене?

— Все, Вікторе Семеновичу.

— Все? Чудесно. А ти так нічого і не вибив? Слабенько, Кандибкін, у пірамідку граєш. Зовсім слабенько. Соромно за тебе, Кандибкін. Тренуватись треба, а тоді грати. Ну, ще одну, Кандибкін? Тільки давай зразу домовимось — забий хоч одну кульку для азарту. Повір, нецікаво так грати — червоніти за тебе, Кандибкін, доводиться. З ким я працюю? Де мої кадри, Кандибкін? Розбивай.

— Ви розбиваєте, Вікторе Семеновичу. Перемога ж ваша — вам і кий у руки.

— Можна і мені. Отак, Кандибкін. Що там? Шістьорка?

— Ви не оголошува...

— Не чую, Кандибкін, голосніше.

— Шістьорку, кажу, Вікторе Семеновичу, забили.

— Порядочок. А за Дубограя ти, Кандибкін, не думай. Краще грай. Сказав, що звільню? І звільню! У мене слово — криця. Вважай, що ти вже прочитав наказ. Хай він копає під мене, Кандибкін, — не страшно. Не такі куль... горішки перекушували. Оцими, власними, невставленими зубами. Були вже і до нього. А де вони? Дехто в люди вибився, а тут не помічали... Ти на це, Кандибкін, не звертай уваги. Не це головне, не в цьому секрет... Знаємо, як вибивалися. Думаєш, чесним шляхом?.. П'ятірка в ліву лузу... Ти, Кандибкін, вигадай причину, а я наказ завтра ж напишу... Тримай...

— Вікторе Семеновичу, краше дванадцятий дуплетом на себе. Ось цим від борта, класичний удар, Вікторе Семеновичу.

— Класичний? Можна й класичний. Дуплет — моя стихія.

— Вилетів через борт, Вікторе Семеновичу.

— Через борт?! Значить, цих дванадцять очок тобі приписується? Спеціально, Кандибкін, такі поради даєш. Ще й сам п'ятнадцятий вибив? Обдурюєш, Кандибкін?

— Винуватий, Вікторе Семеновичу.,.

— Прикидаєшся, що не вмієш грати? Даєш мені фору тридцять очок — і після цього виграєш. А потім вір тобі на слово. І на роботі так, а я...

— Через борт же, Вікторе Семеновичу. Ви ж самі...

— Що самі? А хто інформував? Ти, Кандибкін!..

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 23

— Винуватий, Вікторе Сем...

— Винуватий. А хто відповідати за тебе буде? Я. Кому розплачуватись? Знову мені...

— Вікторе Семеновичу...

— Виправдовуєшся, Кандибкін. Граєш на моїй м'якосердечності, сам радиш бити на себе дуплетом, а куля через борт вилітає на твою користь. Дивись, Кандибкін, щоб ти у мене завтра дуплетом, через борт не...

— Цих очок, Вікторе Семеновичу, можна мені не приписувати.

— Ти що, Кандибкін, подачки мені підносиш? У вигляді, так би мовити, дрібного хабара? Тобі мало того, що ти переміг? Ти от що, Кандибкін, я й забув. Не думай, що я безпринципний. У нас скорочення штатів. Є така думка: тебе, Кандибкін... Я тобі міг би й завтра про це сказати, але... сам розумієш. Ну, ти, Кандибкін, не падай духом. Я тобі формуліровочку поставлю — пальчики оближеш... А щодо пірамідки — забудь. Не здумай вихвалятись. Цієї гри не було. Це міраж. Фата моргана. Зрозумів? Ти — слабак.

... "Формуліровочка" була така: "Звільнено за власним бажанням... Дубограя". Кандибкін грав контрову.

ЗЕБРА

(Лист)

"Любий брате мій, Васю! Ти, звичайно, будеш дуже здивований, одержавши мого листа. Ти знаєш мою натуру — не люблю писати. Але цього разу мене за перо змусило взятися нещастя, яке трапилося зі мною нещодавно.

Дорогий брате, не уявляєш ти навіть, як мені зараз важко. В грудях ніби розпечена пустеля Сахара, а в ній виють шакали та гієни, ганяють наввипередки зебри. А все через оту "смугасту чуму". Ти запитаєш, напевне, що ж трапилось?

Так от слухай. Одразу ж після одержання диплому про закінчення сільгоспакадемії мене направили не в Київський дослідний інститут, про який я мріяв, а в колгосп, на посаду зоотехніка. Це мене дуже образило. Ти тільки, Васю, уяви собі — з моїми здібностями і в таке глухе село. Але я не здавався (ти знаєш мій характер!) —

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 24

вирішив таке придумати, щоб тільки за голову взялись. Ти пам'ятаєш, думку про славу я плекав ще в школі, а потім в академії. Не залишає вона мене й тепер.

Якось у чайній (а там я був частим гостем — це мене, Васю, і погубило...), так от у чайній я зустрівся з Марком Косооким — є у нашому селі такий п'яниця і дармоїд — та й почав торгуватися з ним за його зебру. Це така тварина, схожа на коня, тільки смугаста. Ніби на неї хтось під п'яну руку матраца натягнув.

Колись до нашого села приїжджав цирк, і зебра, як на гріх, під час танцю зламала собі ногу. От тоді й купив її Марко. Підлікував, виходив і довгий час возив нею на станцію пасажирів, діточок у вихідні дні катав. Навіть квиточки на катання на зебрі продавав. А от як вийшов указ про нероб і тих, хто працює тільки про людське око, Марко вирішив продати зебру. Вона мені дуже сподобалась, от я її й купив. Уяви собі, брате, яким королем я виїжджав у села чи на поля, або — в райцентр. Скільки збиралося ґаволовів, і всіх цікавило:

— Чия це така смугаста коняка?

А їм відповідали:

— Була Марка Косоокого, а тепер зоотехніка Петра Півня.

Мене вже весь район знав. Заздрили мені, як я колись заздрив Маркові. Вона мені послужила рівно місяць. В той день я вирішив відмітити місячний ювілей. Вже й не пригадаю, скільки випив, пам'ятаю одне — на двоколку підсаджували мене хлопці. Після того й почалось. Зебра понесла мене прямо на Кирнички — так називається куток у нашому селі, там самогонників багато; біля воріт кожного з них рівно на півгодини, відьма строката, зупинялася. Видно, Марко так привчив. Не пам'ятаю, коли виїхав з цієї вулиці, бо отямився аж у райцентрі... біля чайної. Там простояла, проклятуща, дві години, а потім попрямувала в міський парк.

Отут я набрався лиха. На алеї, поруч танцювального майданчика, де майже вся молодь зібралась, зебра почала витанцьовувати під "О, Чіко, Чіко"...

Піднялася, проклятуща, на задні ноги, мене перекинула в калюжу, а сама пішла з двоколкою, як молодиця в піжамі, викаблучуватись. О, коли б ти, Васю, бачив — гасала, як навіжена. А як перестали крутити пластинку, зняла з мене солом'яного бриля і, тримаючи його в зубах, почала в капелюх збирати цукерки та мідяки. Від несподіванки і сорому очі в мене ледь на лоба не вискочили. А після

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 25

"... Піднялася, проклятуща, на задні ноги,.. зняла з мене солом'яного бриля і, ... почала в капелюх збирати цукерки та мідяки..."

(До стор. 24)

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 26

цього ще й у комсомольському фотооб'єктиві прозвали "Артистом бродячої трупи".

Та це ще не все. Найгірше, Васю, попереду. Тобі, мабуть, набридло читати, але наберися терпіння. Після об'їзду самогонників, чайної та парку вона мене відвезла Марковим маршрутом до... витверезника. Отямився я під душем, з лисою, як коліно, головою. Отаке-то, Васю. Та хіба, сам скажи, після цього я зможу залишатися в колгоспі? Слави захотів. Ось до чого дурна слава доводить. Тепер, брате, заклявся пити і тобі не раджу.

— А куди зебру подів? — запитаєш.

Продав, Васю, міліціонерові дільничному. У них тепер зебра — найкращий слідчий по самогоноварінню. Всіх самогонників по селах накриває. Бере на нюх, за що й прозвали її "смугастою чумою".

На цьому бувай здоровий. Міцно тисну руку.

Твій брат Петро Півень".

ХОЛОДИЛЬНИКИ

Тим і різняться між собою люди, що не схожі один на одного. В одного, скажімо, високе сократівське чоло, в другого — карликовий зріст, у третього — короткі ноги, а четвертого — короткий розум. Словом, всі відрізняються один від одного приблизно так, як довготелесий Петро Петрович Сосунок з великим животом від худорлявого коротуна Григорія Григоровича Вовкодава без живота.

Коли до воріт двоповерхового будинку, оповитого кучерями дикого винограду, під'їжджає автомашина "Волга" з Григорієм Григоровичем Вовкодавом та його огрядною, оцупкуватою дружиною Віолетою, то Петро Петрович Сосунок з малюсінькою тендітною жіночкою Теофілією висувається з відчинених вікон своєї кімнати. В цей момент профіль Петра Петровича витягується і нагадує випуклу лінзу, а профіль Григорія Григоровича втягується і нагадує ввігнуту лінзу. В такі хвилини складається враження, що Петро Петрович під час вживання страв обходиться без ложки, а Григорій Григорович без ложки аж ніяк не може.

Поки Григорій Григорович маленькими рученятами допомагає огрядній Віолеті вилізти з автомашини, Петро Петрович величезними ручищами натягує на щупленьку Теофілію манто.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 27

В той час як Петро Петрович з Теофілією спускається на перший поверх, Григорій Григорович з Віолетою піднімається на другий поверх.

— Доброго дня, Григорію Григоровичу й Віолето Марківно, — вітаються Сосунки.

— Доброго здоров'ячка, Петре Петровичу і Теофіліє Степанівно, — відповідають Вовкодави.

Рівно через півгодини Петро Петрович Сосунок з Теофілією під'їжджають до тих самих воріт, що й Григорій Григорович, але вже не "Волгою", а "ЗіМом". У цей час з вікна другого поверху висувається профіль ввігнутої лінзи Григорія Григоровича, а з кабіни автомашини — профіль випуклої лінзи Петра Петровича.

Петро Петрович працює завідуючим відділом однієї веселої установи, а Григорій Григорович — теж завідуючим відділом іншої веселої установи. У першого нема дітей, а є дружина, а в другого є дружина і немає дітей. Сосунок має дві кімнати, кабінет і окрему ванну, Вовкодав — окрему ванну, кабінет і дві кімнати. У Петра Петровича одна книжкова шафа, у Григорія Григоровича — дві книжкові шафи. Вовкодав передплачує дві будь-які газети і стільки ж будь-яких журналів, Сосунок — три будь-яких журнали і стільки ж будь-яких газет.

Тихо й мирно проходить життя цих мовчазних сусідів. Григорій Григорович дивиться на Петра Петровича, а Петро Петрович — на Григорія Григоровича. Єдине, що турбує останнім часом обох сусідів, — це сітки, що звисають над балконами з відчинених кватирок. Коли Петро Петрович вивішує над своїм балконом одну сітку, то Григорій Григорович над своїм балконом вивішує дві сітки. Якщо ж і Петро Петрович чіпляє дві сітки, то Григорій Григорович — три.

Одного літнього ранку, як і завжди, Григорій Григорович виглянув з вікна і подумав: "Скільки ж сіток доведеться вивішувати? З лівером, загорнутим у газету, чи з старими калошами, чи брудною білизною?" Але тут він з жахом помітив, що цього разу "штучний холодильник" (так вони називали сітки) не звисав з вікна Петра Петровича.

— Або в гастрономі немає ковбаси, або... — обличчя Григорія Григоровича стало кольору слонової кості, — або... краще побіжу до гастроному.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 28

“Коли б не було, коли б не було в гастрономі ковбаси та вершкового масла”, — думав Вовкодав. Та Григорію Григоровичу не повезло — у гастрономі було все: і ковбаса в широкому асортименті, і вершкове масло, і лівер по 40 копійок за кілограм. У Григорія Григоровича на профілі ввігнутої лінзи виступили краплини холодного поту. Він по-військовому повернувся на каблуках, вискочив з гастроному і чимдуж побіг додому. “Невже придбав раніше від мене? Невже...” — шепотів він по дорозі. Вскочивши у кімнату, впав на диван і простогнав:

— У Петра Петровича — власний холодильник. Дістав!.. Випередив! Більше сіток і ти, Теофіліє, не вивішуй.

Наступного дня Григорій Григорович не вийшов на роботу. Взявши довідку у сусідки лікаря Михайлини Варфоломіївни про те, що у нього “катар верхніх дихальних органів”, та довідавшись про марку холодильника Петра Петровича, він негайно поїхав у центр міста шукати холодильника.

Надвечір холодильник було знайдено в одного маклера.

— Мені потрібен холодильник, але кращої марки, ніж “Саратов”, — сказав Григорій Григорович.

— Ми вам дістанемо навіть “Таймир-86”, остання марка — обличчя світу ковбас і сосисок. Він зайняв на всесвітній виставці у Верхоянську перше місце і здобув золоту медаль “Білий ведмідь”. Цьому холодильнику не поступається якістю лише американський холодильник “Зінгер-модерн” фірми “Уол Сміт і К°...”

Григорій Григорович далі не слухав, а тільки вимовив:

— Скільки?

Через півгодини “Таймир-86”, міцно обшитий брезентом, красувався на кухні Григорія Григоровича. Григорій Григорович, приклавши гарячу щоку до холодного брезента, відчув, як серце, вкрите льодом, почало нагріватися. Вовкодав чекав Сосунка. За ним пішла Віолета. Петро Петрович цього разу, на подив Григорія Григоровича, не примусив себе довго чекати. Він увійшов до кімнати, важко ступаючи по паркету.

— Вітаю вас, Григорію Григоровичу, з холодильником! Гарна обновочка, — промовив він лагідно.

— Щиро дякую, Петре Петровичу, — ще лагідніше відповів Григорій Григорович. — А зараз прошу погляньте, якої марки я придбав холодильник. Не холодильник, а “обличчя світу ковбас і сосисок”!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 29

— Остання марка “Таймир-86”? — перепитав Петро Петрович, і профіль випуклої лінзи витягнувся.

— Так. Він зайняв на всесвітній виставці у Верхоянську... — профіль ввігнутої лінзи втягнувся, — перше місце і удостоєний золотої медалі “Білий ведмідь”.

— А своєю якістю не поступається...

— Американському холодильнику “Зінгер-модерн” фірми “Уол Сміт і К°”, якого ви купили в рудого маклера!..

— Так, але...

— Слава Богу, тепер і мені легше. Виявляється, не одного мене обдурено! — Петро Петрович зірвав брезент.

На “холодильнику” блискучим нікелем сяяли слова: “Автомат газ-вода. З сиропом — 3 коп. Без сиропу — 1 коп”.

ГЛЕРІЯ ЦЕЗАРІВНА

Глерію Цезарівну ви знаєте. Вона поруч вас живе — через дві квартири, а може, навіть і через одну.

Вранці вона лається з листоношею або з вашими родичами, що приїхали в гості та замість ваших дверей випадково постукали у її. Перегодом, підібравши волани свого барвистого халату, вона ганяється за вашим Петриком чи Івасиком і б’є його ж кепкою по його ж голові.

Удень Глерію Цезарівну можна побачити в трамваї.

— Чого ви мені, дамочко, даєте старих копійок? — дивується кондуктор.

— Мені теж дали і, бачите, взяла!

— А ви б не брали!

— А ви б не давали!

— Хіба я вам давала?!

— Не ти, то така, як ти. Всі ви однакові!

— А ви, громадянко, будь ласка, не тикайте!

— А хто на тебе “тикає”? Я “тикаю”? Ти чула?

— Глеріє Цезарівно, — втручаєтесь ви. — Так негарно. Ви ж людину ображаєте!..

— А яке ваше, власне кажучи, діло? Не вас же! І не суньте свого носа, куди не слід. — Глерія Цезарівна обертається. — А-а, то це

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 30

ви? Сусід! І за оцю кондукторшу заступаєтесь?! Так вона ж мені дала здачі десять копійок старими грішми!

— Не вона...

— То така, як вона! Хіба не все одно?

— Зрозуміло, що не все одно. Ви, пробачте, говорите вже дурниці, — втручається товариш у капелюсі.

— Це я, по-вашому, кажу дурниці? Я, по-твоєму, дурна, ідіотка? А ти Указ читав? — Глерія Цезарівна наступає, — Указ читав, питаю? То я тобі прочитаю, антигромадський елемент, стиляга і дармоїд! Капелюха натяг і не працює, а їсть! Ти мене не перебивай. Я тебе не перебивала. Я на вас працюю, а ви мені гроші старі в руки тицяєте!

— Глеріє Цєзарівно, — заступаєтесь знову ви. — Товариш же нічого поганого не сказав. Просто зауважив, щоб ви не порушували...

— А чого він за нею тягне? Всі проти мене. А тепер Указ вийшов — один за всіх, і всі за одного. А він Указ не читав і ідіоткою називає. І ще виходить, що я порядок порушую. Мені здачу старими грішми дають, а я порушую...

Вам хочеться швидше вийти, але до наступної зупинки цього разу так довго їхати! А Глерія Цезарівна якраз у розпалі.

— Щоночі у мене на горищі гупаєш, мнявкаєш, спати не даєш і за злодіїв заступаєшся. Ти теж думаєш, що я ідіотка? Ти думаєш, що я дурна?

— Ні, я думаю, що ви ангел, наяда з піни морської, — лагідно кажете ви.

— Наяда?! То це вже я, по-твоєму, — “наяда”? Піна, кажеш? Може, ти скажеш, що то піна божевільної?

— Глеріє Цезарівно, будь ласка, не влаштовуйте інцидентів, краще буде.

— Ти ще погрожуєш! А ти бачив, щоб я їх влаштовувала? Це твій дядько їх в інститутах влаштовує...

На зупинці ви вискакуєте з вагону, громадянин у капелюсі — за вами.

— Капелюха натяг і свідомого з себе корчить. Тепер усі в капелюхах, усі свідомі.

Цієї миті двері трамваю автоматично прищіплюють Глерії Цезарівні ногу вище коліна. Вона відчайдушно кричить. Трамвай зупиняється. Глерію Цезарівну тягнуть за сумочку назад у вагон.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 31

— Тягнете?! За сумочку тягнете? Зупиніть трамвай! Негайно ж зупиніть!

Трамвай удруге зупиняють. Глерія Цезарівна не виходить. Вона принципово залишається...

Увечері Глерія Цезарівна в тріко й ліфчику, грайливо зігнувши товстеньку ніжку, шукає в коридорі бігуді, або заводить нудні романси. Ви ведете свого Петрика чи Івасика за руку саме в той час, коли Глерія Цезарівна нишпорить під газовою плитою. Затуляючи Петрикові чи Івасикові долонею очі, ви чемно звертаєтеся до Глерії Цезарівни:

— Прошу вас, одягайте, будь ласка, халат. Робіть все це якось непомітніше, а то ж діти...

— Це хто повинен робити непомітніше — я чи ти? Дітей наплодив, а я повинна "непомітніше"! Чи я — руда? А як до тебе ходять, всякі фіті-міті, а потім шури-мури, то я тобі не кажу "роби непомітніше". А ще інститут закінчив... Інженер!..

Ви вскакуєте від несподіванки в кімнату сусіда-аптекаря. Він тицяє вам у руки пакетик вати та пляшечку брому. Потім ви перебігаєте з його кімнати в свою, ватою затуляєте вуха дружині та синові, а самі п'єте зайву дозу брому і лягаєте в ліжко з найсолодшою мрією про обмін квартири. А десь за стіною, в коридорі, ще довго лунає дзвінкий голос Глерії Цезарівни: "Фармацевт! Спекулянт ти, а не фармацевт! Я тобі покажу, як вату перепродувати!"

Отака Глерія Цезарівна. Ви знаєте її. Вона поруч вас живе, через дві квартири, а може навіть через одну...

ОТАК Я СТАВ СПЕКУЛЯНТОМ

Я вже не стану розповідати про те, як голова правління райспоживспілки Ананій Харитонович Короп в день приїзду обласних керівників виставляє у вітринах торговельних точок масло, перець, цукор, відповідний асортимент ковбас і таке інше й забирає ці товари з вітрин, коли ще й не вляжеться курява за лімузином начальства. Розкажу краще, як я став спекулянтом.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 32

Виявилось, що для цього потрібно зовсім небагато. По-перше, жити обов'язково в тому райцентрі, де є маслозавод, але нема масла, по-друге, перед виїздом до обласного центру своїм сусідам (можна й співробітникам) сказати:

— Маріє Миколаївно, Іване Онуфрійовичу, завтра їду до Вінниці, що вам привезти?

Оце і все. Марія Миколаївна попросить привезти два кілограми масла для себе, два для бабусі (шоколадного і такого) і один для сусідки, п'ять пачечок дріжджів, трошки лаврового листячка, сто грамів пахучого і сто грамів гіркого перцю. Іван Онуфрійович замовить бичків для пива (він дуже любить бички) або півпуда тарані і з кілограм ковбаски. Тьотя Мотя з десяток-два воскових свічок і при цьому обов'язково випалить таке:

— Тридцять з лишнім електростанцій у райцентрі, а світиш очима.

На Аллочку і Лорочку шкарпетки, штанята, кілограм помаранчів. Віра Самсонівна — калоші для Петра Власовича і, як будуть, то туфлі 47-го розміру й костюм, який є, за будь-яку ціну, аби лише 6-й зріст і 56-й розмір. Це вже костюм, як сидів на Петрові Власовичу.

Замовлення отримав. У першу чергу купив книжечку і позаписував усе, щоб чого не забути. А дружині відрапортував:

— Цьомочка, ну, не міг! Ну як? Ну, кому відмовиш? Петру Власовичу — душа, не людина, Івану Онуфрійовичу — золотий чоловік, Марії Миколаївні — душа, не жінка, тьоті Моті — жінка-дзвіночок, Віра Самсонівна — собі не візьме, а іншим віддасть. Кому відмовиш?

— То їдь, чорти б тебе забрали. Раз такий верблюд, то тепер ці пакунки на своєму горбу (це на мою спину) при.

— І буду перти. Дам телеграму, а ти виїдеш тачкою, забереш товар.

— Почекаєш. Ти мене бачитимеш, як свою потилицю.

Поїхав. Здав квартальний звіт і по крамницях. Взяв ковбаски, взяв дріжджів, помаранчиків, свічок. У Вінниці (крім тарані) все є. Очі розбігаються. Навіть те, що у нас розхватали б, то тут не беруть.

Коли це приступився до купівлі вершкового масла. Взяв півпуда, тобто 8 кілограмів, аж згадав, що й додому, собі потрібно.

— Ще, — кажу, — два кілограми на терези киньте.

А мене ззаду хтось за лікоть так ніжно-ніжно взяв і майже лірично промовив:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 33

— Громадянине, пройдемо.

— Куди, — повертаюсь до нього, — пройдемо? Що це означає?

— В міліцію пройдемо. Я за вами з ранку слідкую. Дрібна спекуляція...

— Ви що? Та я ж, той, страховий агент. По страхуванню життя людей і худоби, а ви на мене спекулянт.

— Знаємо ми вас, агентів. У нас були й такі, що керівниками відрекомендовувались. Не пройшло. Громадянине, не опирайтесь. Даремно це. Пройдемо.

— А я не піду. Чого це? З якої статі?

— Громадянине, авторитетно заявляю, пройдемо і без усяких дискусій. Це пом'якшить вашу долю.

— Та ось документи. Страховий агент Свирид Калістратович Грибенко. Міліція ж видала, а ви мені "пройдемо".

... Глянув, а в крамниці людей під саму зав'язку. Коли якась бабка запитує сусідку:

— Що це тут таке сталося?

— Спекулянта зловили. Кажуть, на 8 тисяч масла взяв, півящика дріжджів, свічок декілька мішків, перцю, листя. На машину навантажував, та не встиг. Міліціонер застукав.

— І правильно, — крикнула вголос симпатична молодиця, — так їм, спекулянтам, і треба. Правильно, товаришу міліціонер, беріть. Тут день і ніч робиш, на пудру не хватає, а він бач, яку морду напас.

— Це хто морду напас? Я морду напас?

— А хто ж, я, по-вашому? Я, по-вашому, машинами масло вершкове перепродую та з Криму листя та перець на спекуляцію у Вінницю привожу? Знаю я вас.

— Дамочка, ви знаєте цього громадянина? — зрадів міліціонер.

— Я їх усіх знаю.

— Чудесно. Як ваше прізвище, громадянко?

— Моє? А для чого моє? Ви його питайте. Я тут при чому?!

— Громадянко, — сюр-р-р-р, — пройдемо. Ваше прізвище? Допоможіть слідчим органам викрити, розумієте, зграю спекулянтів. Ви його особисто знаєте? Машиною з Криму возить, кажете?

— Чого ви до мене вчепилися? Я його вперше бачу.

— ... Що тут таке трапилось? — запитують нові відвідувачі.

— Цілу групу спекулянтів розкрили, — відповіла якась жінка, що стояла недалеко від мене, — кажуть, приїхали на машинах з Криму. Повні машини перцю, лаврового листя. Усіх накрили.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 34

— І на багато товарів взяли?

— На мільйонів вісім, чи що! Точно не знаю.

— ... Сімочко, що таке?

— Бандитів зловили. Кажуть, мільйонів вісімнадцять грошей у магазині взяли, товарів на величезну суму і серед білого дня. Двох піймали. Оце, бач, оцю жінку і отого мордатого, а решта!..

— Яку жінку?

— Та ось ту, що фарба на губах поблідла.

— Вероніку Матвіївну? Вероніко Матвіївно, невже це правда? — Дама кинулась до своєї знайомої.

— Правда. Ні за що, ні про що й мене забрали.

— Ага-а! Ще одна. Ви, значить, теж, громадянко, з ними? Сергєєв, затримай і цю.

... Віз я додому пусту тачку.

ВОСКРЕСІННЯ

У мене помер друг. Найближчий друг мого дитинства. Я знав, що його батьки не переживуть такої втрати, і всі турботи, пов'язані з похороном, добровільно взяв на себе. Я негайно почвалав у похоронне бюро, де про все розповів низькорослому, зарослому рудою щетиною чоловікові. Зі спокійним виразом гробокопа той вислухав мене і сказав:

— А тепер зверніться до Ганни Михайлівни і розкажіть їй про те, що розказали мені, а вона в свою чергу розкаже Дмитру Степановичу, щоб Дмитро Степанович дозволив Ганні Михайлівні дати дозвіл мені видати вам відповідні документи. Бо я тут не перший начальник, а тільки третій.

Після цього словесного урагану він затяг найжиттєрадіснішу пісню і пішов геть з таким виглядом, ніби ніколи в житті не задумувався над своєю власною кончиною або принаймні давно вже вирішив проблему безсмертя.

Я довгий час не міг второпати, що цей гробокоп мені сказав, і чисто інстинктивно направився до другого будиночка, розташованого в глибині кладовища. Тут я й зустрів Ганну Михайлівну. Вона мене почала розпитувати, чому прийшов саме я, а не батьки померлого. Яке я маю відношення до похорону покійного? І чи справді він

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 35

помер? Чи мені тільки здалося? Не дай Бог як ще воскресне, і як тоді вона буде дивитися в очі Дмитра Степановича. У їхній практиці це нерідко трапляється. Тепер на слово людині не можна вірити і т. д. і т. п.

Я відчув, що мене починає бити пропасниця, а сорочка на спині стає вологою. Нарешті, Ганна Михайлівна взяла трубку і промовила:

— Обіцяйте мені, що він, не воскресне.

У відповідь я щось пробелькотів малозрозуміле.

Рівно через три години я знову сидів перед "не першим начальником, а тільки третім", який, не спускаючи з мене очей, розшукував свої окуляри. Потім з підозрою глянув на папірець, звірив підпис і тільки після цього подав мені анкету на цілих чотири сторінки.

Я без усяких труднощів написав ім'я, прізвище та по батькові покійного, напружуючи пам'ять, згадав, коли він народився і помер, в якому році поступив у перший клас, чи добре привилась у нього віспа і чи відвідував у ранньому дитинстві ясла та дитячий садок На які хвороби найчастіше хворів і від якої помер. Якщо від хвороби помер, а не від трагічного випадку, то скільки вона тривала і чи при цьому сіпалось ліве вухо. Потім перейшов до батьків. Хто батьки і де працюють, коли не працюють, то чому. І чи часом вони не хворіли на ті ж хвороби, що й покійний, та в який раз здійснюється похорон. Коли вперше, то слід написати літерами (а не цифрами), якщо вдруге, втретє, вп'яте і т. д., вказати основні причини. І нарешті, чи знайомий я з основним "Посібником на допомогу похоронній процесії", затвердженим XXIV засіданням гробокопів та трунарів області. Я написав "ні" і з впевненістю, що мої митарства на цьому закінчилися, поклав перед ним заповнений аркуш.

Поки він перечитував пункти анкети, я нашвидкуруч заповнював ще з десяток не менш важливих папірців:

а) заяву, що покійник бажає бути похованим тільки на цьому цвинтарі, в чому просить йому не відмовити;

б) скільки вінків, яких кольорів і які організації замовляють;

в) заяву на надмогильну табличку;

г) заяву на катафалк;

д) заяву на пам'ятник.

І нарешті 347 зразків стандартних епітафій на табличку пам'ятника. Вибрані епітафії підкреслити олівцем.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 36

Я щойно закінчив заповнювати подані документи, як “начальник не перший, а тільки третій” повернув мені анкету і сказав, що вона не дійсна, бо ні я, ні батьки померлого не знайомі з “Посібником на допомогу похоронним процесіям”. Я намагався довести, що це звичайнісінькі дрібниці, але гробокоп мене переконав, що інколи легше померти, ніж поховати, і що під час панахиди трапляється багато випадків, коли люди закопують одну верхню кришку труни, а покійника залишають на цвинтарі. Потім навів ще декілька яскравих і переконливих прикладів, аналогічних першому, чим остаточно переконав мене й примусив купити у відділі вінків та букетів настійно рекомендований ним “Посібник” з твердою обкладинкою і чітким друком у сім з половиною друкованих аркушів і 200-тисячним тиражем.

— Це, зрозуміло, чисто формальна сторона, — пояснив він мені. — Буває, люди без посібників ховають відповідно до інструкцій, а буває, часто плутають праведне з грішним. Ви, якщо вірити анкеті, цією справою займаєтеся вперше, тож я не можу бути впевнений, що ви чого-небудь не переплутаєте. Читайте уважно, з олівцем. Бажано коротко законспектувати. З практики знаю, краще освоюється. Тим паче, цей “Посібник” укладений науковими співробітниками нашого похоронного бюро. Маю честь гордитися. Адью.

Я ввічливо йому подякував і пожалкував, що не можу отримати автографа від одного з авторів з побажанням працювати ще краще, ніж він.

Не покидаючи цвинтаря, я присів під вивіскою “Правила користування кладовищем” і почав перегортати сторінки “Посібника”.

Коротко пробіг очима “Передмову до третього видання книги” і негайно почав конспектувати. Бо це була та гарантія, що перед початком заповнення нової анкети гробокоп не влаштує мені екзамену.

Склавши вдруге анкету і процитувавши напам’ять окремі положення з “Посібника”, я з полегшенням на серці хотів було залишити кабінет гробокопа, та радість моя була передчасною. Виявилось, треба ще принести довідки про те, що покійник жив, працював і помер у нашому місті, довідку про те, що він ніякого заповіту не залишив і ні через рік, ні через два не виявить бажання бути похованим на іншому цвинтарі.

Наступного дня, діставши всі необхідні довідки, мені запропонували познайомитися з “Правилами користування цвинтарем”.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 37

Я зібрав решту своєї мужності і хотів був покінчити життя самогубством, але згадавши, що згідно з "Посібником" самогубців від самоотруєння, самоповішання, саморозстрілу, самовбивства ножем, рогачами та м'ясорубкою хоронять при закритій процесії, вирішив цю справу перенести на той час, коли видадуть четверте, перероблене і доповнене видання "Посібника".

Поки виготовлялися вінки і з'ясовувалося питання, чи можна надати місце на цвинтарі батькам покійного за однією огорожею, коли вони не досягли 60-річного віку, я не без насолоди читав "Правила користування цвинтарем".

У пункті першому говорилося, що під час відвідування не слід викопувати шокійника для того, щоб остаточно переконатися, чи заплющені у нього очі і чи не перевернувся він уверх дном. Далі "Правила" радили, що через 10—15 років після перебування покійника в землі не варто з ним займатися штучним диханням.

Не дивлячись на чудовий оптимістичний настрій, який піднявся у мене під час читання "Правил", я почимчикував до дому покійного друга. Трохи подумавши, я, нарешті, наважився розчарувати його батьків, сказавши, що їх не поховають за однією огорожею з сином, оскільки їм немає по 60 років, а тільки по 59. Це їх ще більше засмутило, і вони зі слізьми на очах взялися за примітки "Посібника".

"Посібник" ми читали вголос день і ніч біля труни покійного. Спочатку читав я, потім убита горем мати, далі — батько і сестра та найстійкіші сусіди і знову я. За два дні і дві ночі ми, як кажуть, вивчили назубок цю чудесну книгу — найновіший досвід гробокопів, у душі жалкуючи, що не познайомилися з цим раніше.

Тепер ми свято пам'ятали, що під час проходження процесії містом не слід піднімати високо голову покійника, а тим більш садовити його в труні. Твердо засвоїли, що всякі торжественні марші, польки, фокстроти та туші не варто грати замість похоронного маршу, навіть у тому разі, коли вони подобалися покійному. Не рекомендується танцювати, що може викликати незадоволення у присутніх на процесії та родичів покійного. А також співати весільні пісні та частівки в супроводі балалайки чи мандоліни.

На четвертий день, під вечір, у хвилини ознайомлення з примітками "Посібника", родичі покійного радісно повідомили, що син перевернувся в труні, розплющив очі і заволав: "О, врятуйте мене!"

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 38

Мені жаль стало мого друга. “Не витерпів, бідолаха, — подумав я, — воскрес”. А ще через декілька хвилин мені в голову прийшла найстрашніша думка — на цей раз друг переживе мене. Якийсь диявол примусив навіть уявити його на моєму місці. Я, як справжній друг, який готовий на все в ім’я дружби, зняв зі стіни прадідівський пістоль — згадка про славну Запорізьку Січ, — набив його добрячим шматком свинцю, прихопив лопату і, не кажучи нікому ні слова, добровільно вирушив на цвинтар.

САРАНА

Ми одержали чудову, з усіма вигодами двокімнатну квартиру. Рівно через два дні в цій квартирі перегоріли електролампи і перестала поступати вода. Довелося викликати монтера і водопровідника. Монтер негайно прибув. Він покрутив спочатку один електрозапобіжник, потім другий і сказав, що все гаразд. Я побоявся, що він на нас може образитися, і заплатив йому 2 карбованці. При цьому згадав минулі дні, коли ходили старі гроші. “Даси, бувало, 5 карбованців, і ніхто на тебе ніколи нічого поганого не скаже. А новими ж 50 копійок не даси. Засміють”. Поки над цим розмірковував, завітав водопровідник. Він постукав для чогось по трубах, на кухні розвалив півстіни і запевнив, що не пройде й півгодини, як він пришле до нас штукатура. За старанну працю і проявлену ним до нас турботу я дав 3 карбованці.

Згодом до нас завітали: штукатур, електрозварник, столяр, автослюсар легкових автомобілів та велосипедів, спеціаліст шарикових авторучок, два майстри з паяння сковорідок та знавець домашніх м’ясорубок. І так майже щодня протягом першого півмісяця нашого сумісного життя на новій квартирі.

Мені почали снитися різні жахи, давили якісь розумні істоти з інших галактик, докоряючи: “Скнара, всього дав одного карбованця”. Всі ці дні я жив у небаченій напрузі. У мене пересихало горло, коли на порозі з’являвся скляр. Перехоплювало дихання, коли дружина повідомляла, що прибув сажотрус. Я кожного разу давав собі слово, що на цей раз вже обов’язково скажу, що ми в печах не палимо — у нас природний газ. Але я не міг образити людину... і знову просив його, щоб він сумлінно прочистив усі димарі. Я йому щоразу давав 2 карбованці.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 39

Завмирало серце, коли газовики привозили балон. Їх було двоє, і я, боячись, що наступного разу вони своєчасно не привезуть газ, давав їм 4 карбованці.

Потім прибув натирач підлоги з комбінату побутового обслуговування трудящих міста. Я перед цим особисто натер паркет, але не міг же я йому відмовити і натерти ще раз. Дав йому 2 карбованці.

Після цього з того ж комбінату прибули: товариш з відділення хімчистки — 2 карбованці; представник по вибиванню пилюки з доріжок і килимів — 2 карбованці, майстер по штопанню капронових панчіх — 1 карбованець, технік по ремонту телевізорів, магнітофонів та гасових ламп — 1 карбованець, перукар і манікюрша — 2 карбованці.

Я чомусь певен, що ще прибудуть майстри по натиранню жіночих спин з комунгоспівськими ваннами і нейлоновими мочалками, і тому вирішив решту дня провести в ресторані. Попоївши, я не міг без жалю дивитися, як офіціантка шукає в пустій кишені неіснуючих мідяків, піднявся і вийшов. Вона щиро подякувала і попросила не забувати їх.

— А здача? — запитала дружина.

— Незручно. На нас і так дивилися з усіх столів, поки вона шукала, — відповів я.

— Боже, який ти... осел!

Я змовчав, подаючи швейцару номерок. Швейцар з генеральськими лампасами сором'язливого кольору накинув на мене плащ, лагідно протер щіточкою плечі і зняв невидиму пір'їнку. Дав йому карбованця.

На трамвайній зупинці дізналися, що немає електросвітла і трамваї не ходять. Сіли в таксі. Шофер біля під'їзду сказав;

— Всі дають крупні, а де ж дрібні діваються? У мене немає здачі. Може, розміняєте в кого?

Було пів на дванадцяту ночі, і я відповів:

— Та Бог з нею, з тією здачею.

Через годину у вікно забарабанив листоноша. Телеграма. Тітонька приїжджає. Я листоноші подякував... теж карбованцем.

— Так прийнято, — заспокоїв я дружину. — Чим ми гірше інших.

Вранці виявилось, — я віддав останні гроші.

— Не будь дріб'язковою, — сказав Світлані. — Мені відпустка набридла. Днями вийду на роботу.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 40

Цього разу відвідувачів зустрічала Світлана. Я знав, що не переживу, коли побачу, як Світлана випроваджує їх, не даючи ні копійки, і ліг у тіні під яблунею.

Після обіду завітав електромонтер. Потім Світлана говорила, що шукав якогось замикання. Коли він вийшов, його зустрів радіотехнік.

— Нема чого йти. Сьогодні дома його відьма. Навіть не подякувала. Я дивуюсь, до чого тільки природа жорстока. З'єднала оцю квазімоду з ним. Куди він тільки дивився? Я по її очах бачу, що вона його зраджує. Я б цього не витерпів. А він золото чоловік.

Радіотехнік до порога не дійшов.

Скляр помітив, що у Світлани "тупі і олов'яні очі", а у мене "щедрість хлюпає через край".

Сажотрус відзначив, що, скільки живе, ще не бачив "такої брудної потвори", як моя дружина, і "такого красеня", як я.

Газовики були твердо переконані... що Світлана "на ладан дихає і у неї остання стадія туберкульозу, і це тільки жадоба до грошей привела її до цього". Потім висловили побоювання, щоб нічого подібного хоча б зі мною не трапилось.

Натирач підлоги був переконаний, що "дружину в ранньому дитинстві садовили на бочку, бо кривіших ніг, ніж у неї, навіть у кавалеристів не бачив, як не стрічав такого стрункого чоловіка", як я.

Товариш з хімчистки відмітив, що "більш бугристого і у віспі обличчя, ніж у цієї сколопендри, не було навіть у Софії Михайлівни", а представник з вибивання килимів та доріжок сказав, що "вона швидше всю пилюку сама висмокче, ніж дасть комусь поламаного гроша".

Перукар міг засвідчити, що такої стріхи, як у моєї жінки на голові, він навіть не робив стилягам, а манікюрша не могла уявити, що у людини можуть рости кігті.

Я вскочив у кімнату, критичним поглядом зміряв дружину з голови до ніг і заявив, що від сьогоднішнього дня особисто зустрічатиму оцих майстрів і техніків.

В понеділок знову прибув електромонтер. Цього разу він перевіряв лічильник і вимикачі. Для чогось увімкнув електроутюг, запитав, чи немає у мене електробритви. Я йому подав. Він її теж увімкнув, поголився і сказав, що варто частіше чистити, бо починає барахлити. Я йому щиро подякував і сказав, що господарів, на жаль, нема дома. А потім, щоб остаточно переконати його в цьому, додав:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 41

— А я тільки квартирант, і самі розумієте, що їх сімейним бюджетом розпоряджатися не можу.

Він дуже здивувався і відповів, що він весь час вважав, що я чоловік тієї "гарної молодої жінки". Тут у мене заговорила злість, і я вирішив йому за все відплатити його ж словами. Я сказав, що ми вже, на щастя, розвелись, і між нами все кінчено, бо я не можу жити з такою відьмою, яка порядним людям навіть не дякує, і мені за неї соромно. Я почав дивуватися, чому природа така жорстока і з'єднала мене з такою квазімодою. Куди я тоді дивився. Тепер я по очах бачу, що вона мене зраджує, і я цього більше не витерпів.

Він пильно глянув на мене, співчутливо похитав головою, а коли я закінчив, промовив:

— І хто б міг подумати?! Така чудова жінка і на таке пішла. Ніколи не повірив би. Всі вони гарні такі. Та воно й зрозуміло, — заспокоїв він мене. — Гарне й до гарного тягнеться. Нічого не поробиш, брате. Співчуваю. — Він міцно потис мені руку, по-товариськи хлопнув по плечу і на прощання вигукнув: Якщо вдруге будеш одружуватися, за красою не ганяйся. Красуні не для нас з тобою, виродків. Бувай!

ПОСЛУГА

До нас у гості несподівано завітали Салюченки.

— Ми до вас на хвилиночку, — почала Леоніда Полікарпівна, — у нас радість — Андрієві Семеновичу дали нову квартиру. Тож ми порадилися й, довго не вагаючись, вирішили взяти свою чергову відпустку та провести її в Гагрі, але... нам немає на кого залишити своїх кімнат. Я знаю, їх ніхто не вкраде, — продовжувала вона. — Ми живемо в такий час, коли людина людині друг, товариш і брат, але, знаєте, у мене свекруха — пережиток минулого, і у неї часто проскакує оте дореволюційне — "людям на слово не можна вірити". Ми з цим, звичайно, з Андрюшею не згодні, інакше б не прийшли просити вас побути цей період на нашій квартирі. Там усе до ваших послуг: ванна, газ, мусоропровід, туалетна, вода. Щоб нам спокійно відпочивалося, зробіть послугу...

Після деяких вагань ми дали згоду. Щоб не користуватися речами Салюченків, взяли з собою все необхідне:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 42

а) кімнатні шльопанці (дві пари);
б) халат і піжаму;
в) каструлі (три);
г) продукти.

Першого ж вечора, готуючи страву, ми виявили, що немає сірників і на кранах газопроводу накидних ключів. Дружина побігла в крамницю по сірники, я — додому прихопити плоскогубці. Коли вечеря була готова, помітили, що ложки і тарілки зачинені в буфеті. Довелося знову бігти додому. Дружина принесла каструлі з картопляним пюре і томатним соусом, я — сковорідку зі смаженою яєчнею і чайник з кавою.

Повернувшись, вирішив приготувати ванну. Під час запалювання горілки мені обсмалило ліву брову, вії на лівому оці та все волосся на лівій руці. Дружина порадила:

— Треба запалювати папером і руку засувати далі.

Я так і зробив. Тапер обсмалило праву брову, вії на правому оці, волосся на правій руці і половину чуприни. Вирішив більше не запалювати.

Лягаючи спати, побачили, що немає в ліжку ні одного простирадла, а на подушці — наволочки. Застелили жінчин халат, подушку обгорнули моєю піжамою. Несподівано пролунав телефонний дзвінок. Я зіскочив з ліжка:

— Алло! Це санепідемстанція?

— Ні. Це квартира Салюченків.

— А хто це?

— Квартира Салюченків.

— А Андрія Семеновича можна?..

— Він у відпустці.

— А це хто?

Я кинув трубку. Вранці не встиг обібрати дружину від пір'я і поголити свою наполовину обгорілу голову, як телефон задеренчав знову.

— Алло! Це похоронне бюро?

Голос мені здався знайомим.

— Ні. Це квартира Салюченків.

— А Андрія Семеновича можна?

— Він у відпустці, в Гагрі...

— А це хто?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 43

Я бренькнув трубкою. Увечері цей же голос запитував, чи це канцелярія православної церкви, і теж попросив до телефону Андрія Семеновича. Ранком, коли запитали, чи це не витверезник, я відправився в контору зв'язку з проханням засікти телефонного хулігана. Мені порадили, коли ще раз цей голос подзвонить, набрати цифру "0". Я так і зробив. Нас повідомили: "Вам щоденно дзвонить Федір Семенович Салюченко за дорученням брата. Він контролює, чи в квартирі ви, чи злодії. Дзвонитиме й надалі".

— Це ідіотизм, — вигукнув я. — Так продовжуватись далі не може. Невже для цих контрольних розмов він не міг підібрати інших, більш порядних установ?

В цю ж мить пролунав дзвінок.

— Алло! Це будинок для божевільних?

— Так. Так і ще раз так, — розсердився я. — І пішли ви під три чорти зі своїми дзвінками.

У трубці почулося:

— Желік, у кабінеті тата божевільний. Це не татів голос...

Перед 21-ю годиною хтось мене благав вийти під старий міст на місце нашої першої зустрічі. Рівно о 21-й подзвонив Салюченко.

— Це психлікарня?

— Пішли ви під три чорти!

— Пробачте. Не туди попав, — вибачився ввічливо він і подзвонив удруге:

— Це психлікарня?

— Я вже вам сказав — пішли ви під три чорти, поки я не матюкаюсь.

— Пробачте. Не той номер набрав.

Він подзвонив утретє.

Я перерізав дроти. В ту ж мить пролунав електродзвоник.

— Нарешті! — крикнув я і побіг відчиняти двері дружині. На порозі стояла гола-голісінька й у милі сусідка, прикривши античне місце замість фігового листочка руками, і сором'язливо просила допомогти їй відчинити двері, що раптово зачинилися від протягу. Я подав їй жінчин халат, взяв ключі, та... ввійшла дружина...

Я живу без дружини. Вона назвала мене боягузом і заявила, коли б я чесно в усьому признався, вона б мені пробачила, а так нізащо.

Після обіду другою поштою я одержав листа від Салючанків. Вони мені ввічливо нагадували відремонтувати телефон, про який я,

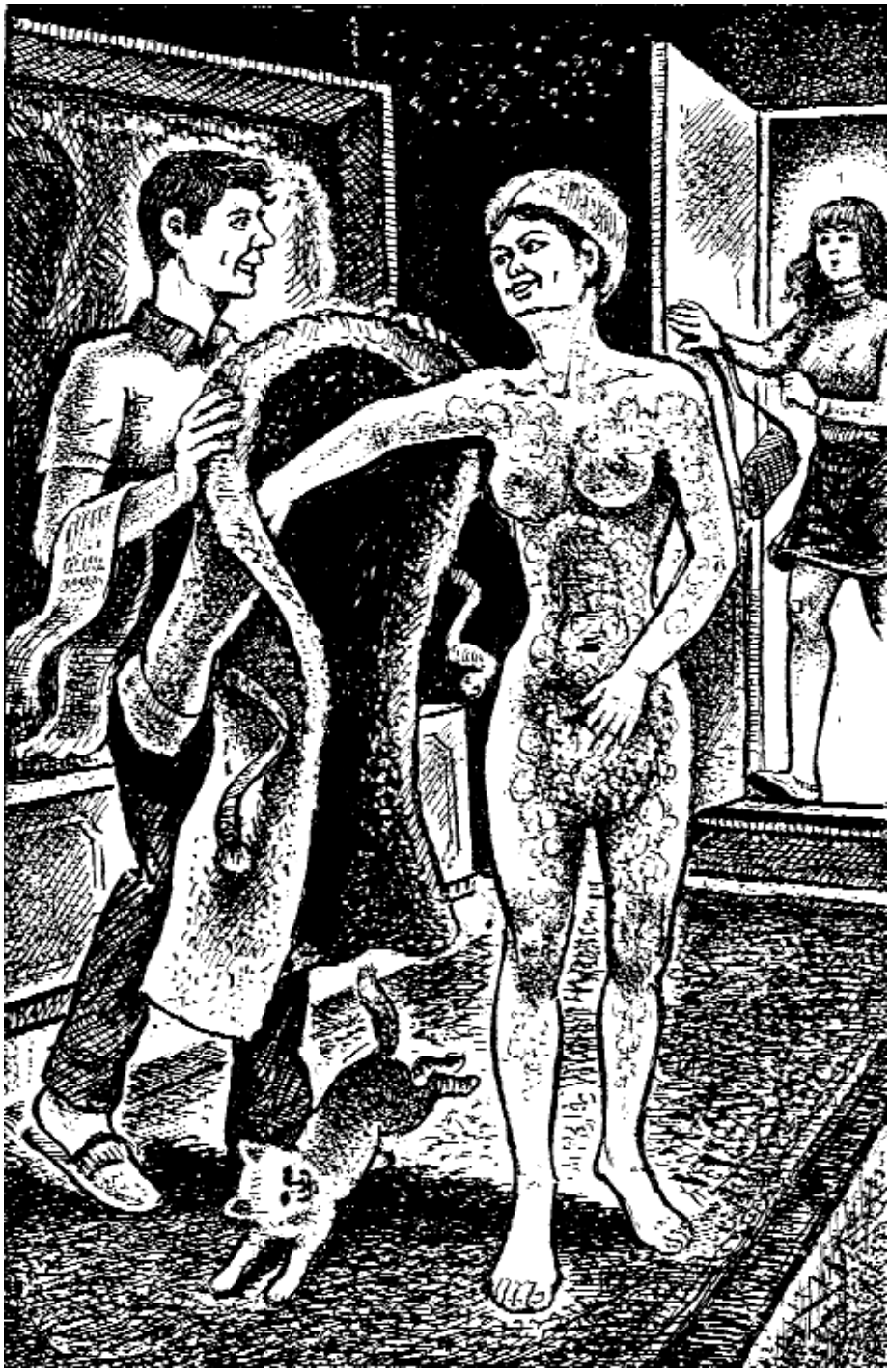

"... Я подав їй жінчин халат, взяв ключі, та ... ввійшла дружина..."

(До стор. 43)

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 45

"очевидно, забув", заплатити за користування електросвітлом, газом, ванною та полагодити радіоприймач (перегоріла лампа) і пилосос, якого я не бачив в очі. Крім листа, в конверті, лежало три квитанції: на оплату за користування електроенергією, газом та водою.

... 13 липня ми зійшлися з дружиною. Я в усьому признався чесно, як вона вимагала. Дружина мені пробачила.

ІДЕЯ

Мені попалась страшенно неохайна дружина. Але вона така красуня, і я її так люблю, що ніяк не наважуюсь їй сказати про це. Я довго думав, як повести розмову з нею так, щоб вона не образилась. І от якось у мене зародилась ідея — я вирішив їй щоденно розповідати про акуратність і чистоту квартири Перекопа Івановича та його дружини. Але Наталя так на мене розсердилась, що я змушений був тієї ж хвилини переконувати її, що все це брехня. Потім додав, що в них не квартира, а справжнісінький хлів і жити в такому хліві можуть хіба що тільки свині. І вона заспокоїлась.

Через тиждень-другий у мене з'явилась нова ідея — придбати дружині брошуру про шкідливість неприбраних кімнат для здоров'я людини. Наталя брошуру сприйняла за натяк, і моя лекція кінчилась інквізицією книги та втратою рослинності на моїй голові в кількості семисот волосинок, якщо й не цілої тисячі.

З тих пір у мене більше не вистачало мужності натякати їй на неохайність. Не наважувався про це я сказати й відверто. Минуло ще два місяці. І в моїй голові зародилась нова ідея — натяк на неохайність Наталі вкласти в уста третьої особи, а саме — сусідки.

Після цього (я був більш ніж впевнений) Наталя серйозно задумається над собою. Нарешті її почне мучити совість і вона стане однією з краших жінок-акуратисток. При останніх словах я навіть пожалкував, що у нас не існує виставок чи конкурсів домогосподарок на гарно прибрану квартиру.

Ідея мені сподобалася. Нею, як мені здавалось, я міг вбити не тільки зайця, але й коня. По-перше, Наталя образиться не на мене, а на сусідку; по-друге, перестане розмовляти з сусідкою, у якої "Перекопчик підлогу миє". Я страх не люблю дурних впливів. Від них

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 46

я оберігаю дружину, як музейну реліквію від мілі. Коли дружина повернулася з роботи, я негайно почав просити її дозволу зараз же покалічити Анастасію Петрівну за її безпідставні вигадки.

— Дозволь мені, Наталочко, — продовжував я, — і я розірву її за ці плітки в протони й нейтрони. Я їй влаштую таку систему розщеплення ядра, що від неї не залишиться й частки атома.

Я ще хотів підлити у вогнище її душі пару пляшечок спирту і навіть не пожалкував би бочку нітрогліцерину, але, здається, я й так перестарався. Наталя несподівано вибухнула:

— Ні, я сама розправлюся з цією Іхтіозаврою.

Ось цього саме я і не чекав! І перше ніж встиг розкрити рота, щоб затримати її і в усьому чесно признатись, з коридора вже доносились канонади розбурханого океану грому і блискавок Наталі, а десь через годину — штиль сусідки.

— Послухайте, Наталіє Сергіївно! Ну, прошу вас. Все це я справді казала...

Я упав підкошений. Грім ударив з новою силою. Слухові перетинки, здається, полопались, у роті відчувався гіркий присмак смаленого.

— Але не про вас, а про вашого чоловіка...

Очі в мене полізли на лоба...

— Я казала, що в нашому будинку всі борються за зразкову квартиру комуністичного побуту, а Андрій Семенович не допомагає вам у цьому.

Я почав втрачати свідомість.

— А ви одна, Наталіє Сергіївно, не зможете завоювати ні приза, ні навіть перехідного вимпела...

Двері нашої квартири розлетілися навстіж. До ванної я доповзти не встиг...

Ось і все, що мені запам'яталося в останні секунди...

Після видужання я, як і раніше, відвідую базар. Ідей більше не висовую, навіть перед Наталкою, проектів — також. Плітки я слухаю, але не передаю. У неділю, наприклад, чув, що я найчудесніший чоловік, який не тільки підлогу миє, але й посуд, а наша квартира найпрекрасніша в будинку. На цей раз, здається, не плітка, а зовсім навпаки.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 47

КАПІТУЛЯЦІЯ

На цьому поверсі, крім нас, живуть Приключенки, Задорожні та сім'я Мальзовецьких. Від Мальзовецьких ми у захопленні. Всі вони музиканти. Перших п'ять ночей після новосілля ми всією сім'єю сідали під стінку і жадібно ловили звуки мелодійних вальсів та чарівних симфоній, що доносилися з кімнати Мальзовецьких. Згодом ми навчились через стінку відрізняти, коли на скрипці грає Мальзовецький, на віолончелі — Мальзовецька та на баяні їх син Юзик.

Через місяць ні я, ні мій син Вадик, а тим більш дружина, вже не виявляли захоплення музикою Мальзовецьких. Ще через місяць я став пити бром, дружина — снотворні краплі, Вадик — ковтати заспокійливі пігулки. Ще через місяць ми включали на ніч: гучномовець, телевізор, магнітофон та радіолу.

Ранком до нас завітали Мальзовецькі. Виявилось: їх полонило "наше виконання" оперети "Вільний вітер" та пісень "Засвистали козаченьки" і "Ой, вмер той комар".

Після цього своїми силами Мальзовецькі виконали 27 наймодніших фокстротів, 37 національних польок і кілька уривків з опер "Останній день Помпеї" та "Ідіот", над якими вони працюють.

Їх мистецтво ми оцінили словами "неповторно", "незрівнянно" і попросили їх навідуватися частіше. Мальзовецькі подякували. Пообіцяли наступного разу виконати оперу "Чорти в пеклі" та фантазію на тему української народної пісні "Віють вітри, віють буйні". Так було протягом півмісяця. Ми почали дивуватися плодовитості Мальзовецьких — у них щовечора народжувались все нові й нові опери, які обов'язково найближчим часом мали ставити республіканські та всесоюзні театри! Ще через півмісяця я чистосердечно признався, що ніхто з нас ніколи не тримав у руках музикального інструмента.

Мальзовецькі більше не приходили. Тепер всі опери й фантазії ми знову слухали через стінку. Потім Мальзовецькі придбали рояль. Я висловив побоювання, що вони незабаром куплять духовий оркестр, і поспішив записатись у чергу на обмін квартири. Мені відмовили.

— Сусідам слід відповідати тим же, — порадили товариші. І я купив доміно, фанерний, з добре висушеного дерева столик і запросив

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 48

Задорожнього та Приключенка під звуки незабутніх симфоній та арій забивати в "козла". Декілька перших вечорів грали від душі. Але перегодом Приключепко заявив, що він у музиці не розбирається, а у Задорожнього вона під час гри в «козла» відвертає увагу. Ми почали бити "козла" сімейно, але шансів на перемогу над Мальзовецькими майже не було, і я написав записку; "Шановний Олег Ксенофонтович, не репетируйте, будь ласка, вночі опер та бойових маршів". Мальзовецький відповів: "Фокстроти й танго входять у нашу денну програму. Слухайте від 13 до 18 годин щоденно" — і приклав написану від руки програму репетицій на червень.

Ми втратили останні надії. Нам нічого не залишалось, як, затуливши вуха ватою, чекати щасливої розв'язки. І вона наступила — Вадик за поламаний самокат виміняв дитячий пістолет-пугач. Я примусив Вадика стріляти безпосередньо в кімнаті під стінкою, що з'єднує нас з квартирою Мальзовецьких і обов'язково в нічний час. Спочатку допомогло — Мальзовецькі притихли. Але вчора почали розучувати арію Аїди з опери "Люцифер викомарює". Я придбав і собі пістолет з двома ящиками корків-пістонів. Вадик б'є з кімнати, я — з балкона, а дружина бігає по магазинах з надією придбати дитячу гаубицю. Сьогодні Вадик запропонував проколупати стіну і шмаляти по Мальзовецьких прямо з дірки. Я було погодився, але в кімнату ввійшов знесилений Мальзовецький. Він почав заїкатися.

— Ми-и ка-пі-ту-лю-вали-ли. Си-син в-тратив му-музикаль-ль-ль-ний с-с-слух, а... у... а у дружи-ни-и почалися кон-кон-вуль-вуль-сії, — повідомив він.

Увечері сім'я Мальзовецьких виїхала репетирувати марші на берег Бугу, а ми з Вадиком про всяк випадок змастили пістолети.

ПОДАРУНОК

Ми дуже любимо сусідів. Але сусіди не люблять нас.

— Я так далі жити не можу, — заявила одного разу дружина. — Ми повинні щось придумати.

— Так, але що саме?! Я вже над цим міркував не менше тебе, та від цього вони не стали кращими. Вони на нас продовжують дивитись як на дикунів, а на наш дім, як на закинутий острів.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 49

— Ти повинен їм чимось допомогти, — запропонувала вона. — Степану Петровичу, скажімо, посади десяток яблуневих щеп. Ти ж такі чудові дістав щепи — джанатан і сніговий кальвіль.

Я задовольнив її першу примху — сусідам посадив джанатан і кальвіль, собі — шість щеп саблука і чотири груші дички.

— Петрові Степановичу можеш скопати присадибну ділянку. Він же інвалід з дня народження, а ти хлібороб з того ж дня. Нічого з тобою не станеться. Але зате нас ще одні сусіди поважатимуть.

Я взяв за свій рахунок відпустку, сусіда запевнив, що мені просто нікуди своїх сил дівати, й скопав йому город. Він це сприйняв з підозрою. Але щоб сусід нічого поганого не думав, я посадив йому ще й картоплю. Сумніви розвіялись. Тепер він щоденно приходить до нас на чай з лимоном і булочку з маслом.

— От бачиш. Основне — підхід, — зраділа дружина.

— А коли ж копати собі? — заперечив я.

— Собі зоремо. Он Олексієві Григоровичу краще допоможи покрити дах на сараї. Каже, страшенно тече.

— Але у нас протікає дах на хаті.

— Для себе дістанемо шиферу. Тепер бляха не в моді.

Я взяв свою бляху, молоток, цвяхи і вкрив сусідові хлів. Сусід був задоволений, його сусідка — ні. Вона сказала:

— Це не за гарні очі робиться.

Щоб вона була про нас кращої думки і не пускала пліток, я їй на день народження подарував найпрекрасніший килим.

— Боїться, щоб не видали, — сказала сусідка нашої сусідки своїй сусідці. — Навіть килим подарував.

Через два дні я дізнався, що й в тих сусідок день народження. Щоб і вони про нас змінили свою думку, дружина пішла до першої, подарувавши свій сервіз, я — до другої, занісши їй кофточку грубої в'язки і шерстяну хустинку.

— Нарешті ми задовольнили всіх сусідів, — промовила дружина, вибиваючи пилюку з останньої кімнатної доріжки. — Це можна занести Вальчукам. Кажуть, чудесні люди. А ми собі наживемо. Головне — це друзі.

Я запропонував їй ще подарувати сусідам ліжко з панцирною сіткою, диван і холодильник. Дружина це прийняла за банальний жарт і, вилаявши мене, додала:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 50

— Ти даремне смієшся. На день твого народження сусіди тобі віддадуть сторицею. Ти побачиш, що вони тільки принесуть, і згадаєш моє слово.

Сьогодні — день мого народження. Ми зранку чекаємо сусідів до себе в гості. На торжество прибули всі. Дружина мала рацію — сусіди все-таки піднесли мені прекрасний подарунок — попільничку. Більш оригінальної не стрічав у житті. Жаль тільки, що я не палю. Але це не страшно — на день народження я обов'язково її подарую сусідові.

ЗОЛОТА ЖАБА

Скажу відверто, нероба я недосвідчений — з дводенним стажем. Ну що ж, буває. Отак працює собі чоловік, і раптом стукне йому щось у голову. А що коли й собі легкого хліба спробувати. Інші умудряються якось. От, скажімо, сусід мій — Петро Карпович Ховрашок. Цікавий такий товариш. Як кажуть, уміє на світі жити, і завжди з води сухим вилізе. А це Указ вийшов — притис Ховрашка. Довелося на роботу влаштовуватися. І що ви думаєте? Влаштувався непогано. І мене, старого, за ним потягло.

— І не соромно ото тобі, роботящій людині, з ним дармоїдом озерами лазити? — почала вичитувати Ліана — дружина моя. — Знайшов з кого приклад брати.

Як я їй не доводив, що Ховрашок вже не дармоїд, а роботящий товариш — не допомогло. Каже: серцем чує — не чисте його нутро.

У неділю рано, без відома Ліани, поїхав я таки на озеро з Петром Карповичем. Гадаєте, ловити коропів? Смієтесь. Крижнів бити? В житті на дичину не полював. Чого ж їздили? Ви ніколи не здогадаєтесь, навмисне не придумаєте, до такого може додуматись тільки Ховрашок. Ми їздили... жаб ловити. От чого. Петро Карпович частенько ловить їх. Розповідає, що й живе з них. Навіть довідку має, а в ній посада вказана — заготівельник жаб. На свої очі бачив.

— У наш час, — каже Петро Карпович, — час науки і техніки, звичайна жаба не просто звичайна, а золота. — Він виймає з сітки бридких зелених жаб і кидає їх мішок. — Отака штучка, Івановичу, — звертається він до мене, — на старі гроші коштує карбованець і двадцять п'ять копійок. Мішок наловив, і повний тобі комерційний

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 51

порядок. Живу від виробітку, за планом. Прибуток від погоди залежить. У сонячний день, приміром, ловлю сімсот-вісімсот, а в похмурий — до чотирьохсот штук набирається. От і підрахуй, скільки це буде.

Підкинув я приблизно і за голову взявся. Тільки подумати: ходи собі берегом річки, квакай, і кожен день свіжа копійка.

— А куди ж ви їх здаєте, Петре Карповичу, яка установа приймає?

— Не установа, а заклад. Але це між нами. Скажу, бо всім треба жити... — І почав шепотіти мені на вухо.

Як почув я оце, аж підстрибнув від несподіванки. І як зразу не здогадався?! Ну і голова у Петра Карповича. Не голова, а палата кмітливості. Того ж вечора я плів і собі сітку.

— Записався таки у рибалки?! — буркнула Ліана.

— Еге-е, — відповідаю. — Далеко куцому до зайця, як тим рибалкам до мене. Яка тепер вигода з риби?

— А що ти, раків ловитимеш?

Смійся, думаю. Потім побачимо, чия виграє.

Наступного дня я першим автобусом поїхав до Стрижавки, на Буг. Вже й не пам'ятаю, скільки часу бігав повз смарагдові плеса, тупав ногами і квакав. Знаю одне — від радості почував себе не гірше, ніж космонавт у космосі. Кожна жаба мені тепер справді здавалась золотою... Того-таки дня в мою сітку попалось тисяча двісті п'ятдесят шість жаб — це був повний мішок і плетена корзина закритого типу. А якщо на гроші перевести — тисячу п'ятсот сімдесят карбованців. За них я міг купити Ліані шовковий халат з квітчастими воланами, гарненький модний капелюшок. Для себе нові гумові чоботи, капронову рибальську сітку (її збирався переробити на жаб'ячу) і дещо покласти на ощадкнижку.

Не чекаючи автобуса, я сів на легкове таксі. По дорозі до Вінниці підрахував, за скільки днів свого жибальства (слово рибальство не підходило) матиму власний автомобіль. Раптом машину кинуло на тротуар. Глянувши в невеличке шоферське дзеркальце, я побачив біле, як алебастр, обличчя водія, а на його плечі здоровенну зелену жабу. Зрозумів усе. З неприхованою любов'ю схопив я свою золоту жабу і вискочив з кабіни, кинувши на сидіння троячку.

В трамваї жаба знову наробила переполоху — стрибнула якійсь дамочці на голову і заплуталась в її сітці. Нічого не розуміючи і не цікавлячись наслідками, я пожертвував одним

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 52

карбованцем і двадцятьма п'ятьма копійками, негайно залишив трамвай. Через півгодини був біля медичного інституту. Оце тут Ховрашок здавав свій товар.

— Де, синок, оцю розкіш приймають? — запитав я студента, виймаючи з кишені жабу.

— А-а! Це ранідае, — випалив той на якійсь мові. — Підніметесь на другий поверх, запитаєте кафедру фізіології.

— Ми жаб не приймаємо, — відповіли мені на тій кафедрі. — От щоб у вас були миші або водяні щури, то взяли б.

— Де ж я вам тих мишей ловитиму? Беріть жаби, дешевше віддам.

— Не можемо. Он у нас, бачите, повні ванни їх, і свій постачальник є.

— А куди ж мені свої дівати?! Не нестиму ж додому?!

Так мене ця невдача розчарувала, що я з того всього відкрив мішок та корзину (чого тільки згарячу не зробиш?) і витрусив оте золото там же в коридорі. Який вони лемент вчинили, щоб ви почули. Почали стрибати з другого поверху на перший, вистрибувати на підвіконники, декому прямо на голову, а одному літньому професорові в капелюх. Що вже крику було.

Гадаєте, на тому кінчилось? Наступного дня почалось те, чого я не чекав — у міліцію викликали. Пішов, послухався. На те вона й міліція, щоб слухатись. І чого, думаєте, мене викликали? За розкидання по коридору жаб. Назвали це злочином і підвели під статтю про дрібне хуліганство в громадських місцях. Добре, що у нас хоч людям вірять — не посадили — оштрафували. А решту жаб в інституті мене-таки примусили виловити.

— А що з Ховрашком? — запитаєте. — Чи продовжує жаб ловити, чи, може, пуголовки виводить?

Ні те, ні друге. Золотою жабою його прозвали, І він під Указ попав. Про людське око працював, виявляється, — жабами прикривався. На цей раз не вдалося. Міцний, по всьому бачу, Указ вийшов, коли Ховрашок, і той не викрутився.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 53

ПИЖИКОВА ШАПКА

До цього часу я був непомітною людиною в нашому місті. Я жив з дружиною в однокімнатній квартирі, як всі, стояв у черзі за холодильником, не міг зайти без попереднього запису до голови міськради і мені ніколи не козиряв постовий міліціонер. Але ось трапилось несподіване. Все почалося з подарунка. Одного разу мій брат дістав пижикову шапку, і він подарував її мені. Тепер я ходжу в пижиковій шапці. Мої давні знайомі несподівано для мене почали величати на ім'я та по батькові, сусіди — підлещувалися до моєї жінки.

Мій старий товариш по школі Степан, якось підвозячи мене на автомашині, перейшов на "ви".

— А вас швидко, Дем'яне Петровичу, висунули. Здається, недавно разом школу кінчали, разом задачки списували, і ось... А я все, як перше, на гальма натискую. А у вас, мабуть, вже й персональний шофер...

Я хотів відповісти, що я яким був, таким і залишився, але в цю мить Степанові, як мені здалося, віддав честь регулювальник.

— Оце обов'язково зупинив би — під червоним проскочив, а він, бачите, козиряє, — заговорив Степан. — А це вас помітив, Дем'яне Петровичу. А у вас, пробачте, "Волга" чи ЗіЛ, так би мовити?

— Та кинь ти, Степане, дурня валяти.

— Чому ж дурня, Дем'яне Петровичу. По вас видно, що у великих керівниках ходите.

Я більше не слухав його. Я просто твердо був переконаний, що Степан знущається з мене, і вирішив відповідати тим же:

— А ви все у шоферчиках, значить? Баранку, так сказать, крутите. А поки що зупини біля міськради.

— З приводу обміну квартири? — запитав якось невдавано Степан.

— А що ж?! Висунули, і обмінювати пора, — стукнув дверцями я. — Не жити ж мені, керівникові, у старій дірі.

В цю хвилину до мене підійшов Петро Сергійович Самохін — сам голова міськради.

— Ви до мене, Дем'яне Петровичу? — звернувся він.

— Пізнали?!

— Та що ви?! Як же не пізнати. За кого ви мене маєте? Негарно, Дем'яне Петровичу, негарно.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 54

Ми пройшли крізь лабіринт відвідувачів у його кабінет.

— Значить, пішли на підвищення?! Сідайте, будь ласка.

— Та як вам сказати, — почав було я.

— Зрозуміло, скромничаєте, — перебив він. — Що ж, вітаю! Щиро вітаю. Ви, здається, клопотали щодо обміну квартири?

— Було, — відповів я, з підозрою розглядаючи себе в дзеркалі.

— Ну, якже, пригадую. Все пригадую. Як ви дивитеся, Дем'яне Петровичу, коли вас переселимо в квартиру Бекетова. Я вам повинен сказати — непогане місце: в центрі, над Бугом, з усіма вигодами. Погоджуйтесь!

... Увечері я поспішив до брата на базу поділитися радісною звісткою. Зупинився біля прохідної, не наважуючись зайти. Діда Семена — мого знайомого — на місці не було. Замість нього був якийсь інший дідусь. Я ввійшов з наміром попрохати його викликати брата, але дідусь, трохи нахилившись, зняв шапку, привітався зі мною і ввічливо показав рукою на двері, ніби кажучи: "Проходьте, будьте ласкаві". Нічого не втямивши, я опинився на території універсальної бази. Микола, на щастя, був на місці.

— Як! Тебе вже пропускають на базу без дозволу?! Ну, все зрозуміло! — посміхнувся він. — Що ж, заходьте, Дем'яне Петровичу. — Артистичним жестом він відкрив дверці автомобіля і сказав: — Прошу вас у мій кабінет. Сідайте, будьте добрі.

Явно когось наслідуючи, він єхидничав:

— Скажіть, Дем'яне Петровичу, чи не потрібна вам нейлонова шубка або безрозмірні панчішки для вашої Софії Семенівни?

— Миколо! — обурився я. — Дідько б тебе взяв, скажи ж мені нарешті, що це все означає? Ці останні дні ніби всі люди стали іншими. До речі, сьогодні я обміняв все ж квартиру.

— Так тобі і треба, — розсміявся він.

— Але всі ніби з глузду з'їхали, — повторив я. — Сусіди мене ні з того ні з сього величають по батькові, Степан на "ви" перейшов, голова міськради з якимось висуванням вітає, ти єхидничаєш. Я нічого не розумію.

— Дивак чоловік! Глянь на себе в дзеркало. На тобі ж пижикова шапка. Розумієш... пи-жи-ко-ва-а!

— Ну й біс з нею, з пижиковою! Яка різниця?

— У тім-то й справа, що різниця. В шапках же таких тільки керівники нашої області ходять...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 55

Про це я написав гумореску і заніс у редакцію, по дорозі здавши в комісійний магазин цю магічну шапку. Редактор прочитав її і промовив:

— По-перше, це не типово, по-друге, — не смішно. Що ж, ви вважаєте, що всі керівники нашої області завели собі якусь уніформу?

— Пробачте, не всі, а окремі. І мені здається що вони хоч шапками хочуть різнитися від звичайних смертних.

— Ах! Вам здається. А мені здається, — закінчив він, — що у вас гуморески не вийшло.

Через п'ять днів з комісійного магазину мені повернули пижикову шапку — в ній виявили гандж: ліве вухо поїла міль. Я востаннє вдяг її і вдруге пішов до редактора.

... Гумореску, як бачите, надрукували.

СПРОСТУВАННЯ

Мене запросили взяти участь у своєрідній конференції, яку скликав прокурор області. На порядку денному стояло два питання:

1. Що таке надчесність?
2. Короткозорість і необ'єктивність фейлетоніста.

Мені запропонували підготувати коротеньку доповідь і одночасно чесно признатися в своїй нечесності та наклепницькій діяльності.

Конференція розпочалася рівно о 9-ій годині ранку.

Головуючий на конференції був один з героїв мого фейлетону стоматолог-самоук Фока Фукс. Праворуч від нього сиділа його дружина Ціпа Лапідус, ліворуч я — автор фейлетону "Зуб". В залі сиділи, тримаючись за щелепи, обв'язані різнокольоровими хустинками беззубі.

Перед початком спірних питань великий стоматолог Фока Фукс зачитав власноручний лист. Розпочинався він так:

— Всім вам відомо, що 28 червня 1960 року в нашій поважній газеті був видрукуваний фейлетон "Зуб". У ньому писалося, що я вириваю і вставляю зуби, не маючи на це права. Дійсно, це так. У мене немає освіти лікаря, ні техніка. Але скажіть мені, шановні, хто ще так вставляє зуби, як я?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 56

— Ніхто. По всій області ніхто, — пролунали вигуки з залу.

— Як бачите, я далеко вперед пішов за всіх дипломованих стоматологів Вінниці. Я — самородок. Великий самородок. А в фейлетоні наклепником і брехуном, як тільки хочете, називайте автора, було сказано, що я нібито вставляю золоті зуби. Докази. Де докази?

— Немає, — відповів зал.

— Дорогі мої! Скажіть мені сьогодні в присутності прокурора, моєї дружини Ціпи Лапідус і нікчеми фейлетоніста, чи це правда, чи брехня?

— Брехня. Чистісінька брехня, — забурлив знову зал.

— Хто за це, прошу піднести руку. Одностайно. Хто проти? Хто утримався? Немає? Прекрасно. Слово з коротенькою науково-психологічною доповіддю має автор фейлетону.

— Товариші! До сих пір наукою такою, як психологія, не було встановлено, що нашу планету населяють люди, наділені новими рисами характеру — надчесністю. Як я переконався на своєму гіркому досвіді, такі люди є. Це наш великий вінницький стоматолог-самоук Фока Фукс. (Бурхливі оплески).

— Ви хочете науково обгрунтованого формулювання, що таке надчесність? Будь ласка, це чистосердечне визнання лікаря-самоука Фоки Фукса. Переходжу до другого питання: короткозорість і необ'єктивність фейлетоніста.

— Дорогий товаришу прокуроре! Шановний стоматологу! Визнаю і прошу у вас пробачення за короткозорість і необ'єктивність. Після виступу з фейлетоном я пересвідчився, що написав чистісіньку брехню. Фока Фукс справді не вставляв ні золотих зубів, ні коронок. Каюсь, товариші, і прошу у вас пом'якшення моєї кари за безвідповідальність підходу до викладення фактів. Візьміть мене хоч на поруки. Я вам на живих людях, в яких ще дещо залишилося в роті, доведу, що я справді брехун і наклепник. Громадянко Киричук, пенсіонер Дмитерко, слюсар Вахнов, шофер Кирха, підійдіть до товариша прокурора і покажіть йому свої зуби. Товаришко Васильєва, зніміть пов'язку, покажіть на живому факті, що я не об'єктивний товариш. Громадяни, поскільки вас багато, зачитую список, відповідно до якого підходьте до прокурора і показуйте зуби, вставлені Фокою Фуксом.

Після проходження і перевірки зубів вищезгаданих громадян автор фейлетону щиро заявляє:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 57

— Судіть, товариші, за несправедливість і неправду. Великий стоматолог Фока Фукс справді не вставляв золотих зубів. Він вставляв... мідні, а гроші брав за золоті.

НОВОРІЧНИЙ КОНЦЕРТ

Напередодні Нового року директор райбудинку культури Охрім Петрович В'юн сидів на "сушині", тобто на бутербродах. І правильно. А що як дзенькне по телефону сам Іван Сидорович Кузьменко або Іван Дмитрович Гуменюк, а його нема? Ні, краще без обідньої перерви, а то, чого доброго, можна випасти з ласки. Правда, перерва в товариша В'юна не збігалась ні з обідом Івана Сидоровича, ні з обідом Івана Дмитровича. Але все ж... Скажімо, приїде до Івана Сидоровича хтось із начальства, виявить бажання піти на новорічний концерт, а директора нема...

В'юн взяв аркуш паперу, олівець, поклав перед собою план розташування місць у залі Будинку культури.

"Іван Сидорович, — почав міркувати В'юн, — любить сидіти в першому ряду, в центрі. Але в якому крилі? В правому, бо в лівому трохи світло б'є в очі. Отож Івана Сидоровича з дружиною посадимо праворуч в центрі. Так і напишемо в запрошенні. Будь ласка, наш дорогий Іване Сидоровичу!

Степан Васильович Сидоренко, голова райвиконкому, любить праве крило і теж центр. Посадимо і Сте... Ні! Кузьменчиха душею не зносить Сидоренчиху. О, я Валентину Петрівну знаю, вона й тут може полаятись. Куди ж їх запроторити? В ліве крило. Так, у ліве, в центр. А справа посадимо Харитона Пилиповича. Кого ж сюди? Ага-а! Шофера, що возить Івана Сидоровича. Він з начальством на короткій нозі. Так і запишемо: шофер, бісів син, сяде між Харитоном Пилиповичем та Іваном Кузьмичем. Бо цього шофера не посади вигідно, то може ще й накапати. Так. Тепер куди ж примостити Івана Дмитровича? Поруч зі Степаном Васильовичем? Не підходить. Марія Максимівна терпіти не може Катерини Семенівни. Кого ж посадити між ними? Хіба заступника голови виконкому Лук'яна Петровича Ковбасюка? Запишемо це місце за Ковбасюком. Хай не гризуться і не кажуть, мовляв, я винен, що посадив поруч.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 58

Та-ак... А куди ж свою Олю? Ага! Ось біля Івана Сидоровича. Все ж до начальства ближче. У неї пичка симпатична. Хай задивляються. Мені не жаль. Від поглядів не облізе. Але якщо, того... Шури-мури... машина... пляж... боки намну!

З першим "урядовим" рядом закінчено. Тепер другий ряд. Ну, тут другосортне начальство. Скажімо, військком Щукін. Куди його — в центр чи на "фланг"? У центр. Коропа — голову правління райспоживспілки — теж у центр, лівий "фланг". Може, все-таки дістане шафу. Кажуть, килими на базі з'явилися. Тож у центр Коропа. Так. А куди ж головлікаря Полюшка? Цабе невелике, та, може, хоч довідку дасть Ользі. Біс із ним, з тим Полюшком, хай сідає поруч з Коропом!

Далі — начальник комбінату комунальних підприємств Кузька. А що з Кузьки візьмеш? Хіба що рукави від жилетки. Тільки й того, що номер сімейний у лазню може виписати без черги. Але ж узимку, не виписав. Дві години довелося простояти у черзі, як і всім. Дідька лисого! Переб'ється Кузька в кутку біля стовпа. Зараз літо, обійдемося без лазні. Директор цегельного заводу... Що його робити з будинком? Обкладати цеглою чи ні? Може й обкладу. Жаль, немає Ольги. Вона б порадила. Грець з ним, хай сідає поряд з Плюйком — директором маслозаводу.

Що ж, залишається начальник контори зв'язку Скриньченко — дериніс нещасний. Було б чого дерти! Марки, конверти клеїть, а ніс дере. Нехай сідає під гучномовцем — це його стихія, хай послухає. Директор школи Борисюк — глиста засмоктана. Костику он трійку з алгебри вліпив. Щоб тобі рука всохла! Сідай на 13-те місце, там якраз стілець поламаний.

Третій ряд. Тут пішла вже "дрібнота". З цими легше. От тільки інспектора райвно треба в центр. Все-таки зять Івана Кузьмича. Бач, хоч дурний, та хитрий: якого тестя собі підчепив! Здається, більше достойних нема. На "гальорці" можна й "пшоно" розсадити".

Відтепер Охрім Петрович був твердо упевнений, що новорічний вечір буде на славу. З таким старанням виписував запрошення і...

Та він не договорив: до залу входили перші відвідувачі. Склавши по-баб'ячому руки, він уважно стежив за дверима. Раптом наче ошпарений підскочив на місці й побіг уперед:

— А-а, Іване Сидоровичу! Добрий вечір! Ласкаво просимо! Давненько були в нас, давненько! Розумію, робота, діла: молочко, м'ясо.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 59

Ось ваше місце. А де ж ваша шановна Катерина Семенівна? Невже захворіла? Ах, боже мій! Кров з молоком — і раптом захворіла... Хто б міг подумати? Така женщина. Голова? Живіт, кажете. Ах, живіт, як жаль. Така талія — і живіт... Перекурити вирішили? Можна й перекурити. Прошу сірнички, Іване Сидоровичу... Куріть на здоров'ячко!

А-а-а, Іван Кузьмич! Прошу, прошу. Давненько не були в нас. Забувати почали. Неправда?! Вибачайте! Вчора були на репетиції? Пам'ять зраджує... Забігався.

— А-а! Степан Васильович! Як здоров'ячко? Вечір добрий... Даруйте... Схудли начебто. Хочете схуднути? Пузце, кажете, замучує. Пробачте, але неправду кажете!.. Є ж і більшенькі животики. А у вас? З лиця, здається, таки схудли. Та що ви! Перебільшуєте. І зовсім очі не запливли жирком. У вас чудові очі. Сідайте. Ось тут. Ваше улюблене...

"Гму-у... А куди ця стара преться? Глянь, у перший ряд, відьма беззуба. Вже літ під 90, а її ще на концерти носить... Та завтра ж Іван Сидорович мило з мене зробить за цю шкорбу! Знову гриматиме: "Ти кого це біля мене посадив!?"

— Бабуенько, а ви куди? Тут не можна. Внизу душно дуже. Повітря нагрівається, донизу опускається, а вгорі вам якраз... вентиляція. Ходімо! Я вас на "гальорку", на самий верх. Звідти ви, як з космічного корабля, будете за сценою стежити... Не підніметесь? Підніметесь. Моя стара, тобто мама, ще лантухи носить, а старша за вас. А ви? Та вам років 30. Більше не даси. Збереглись. Правда, трохи сивина, та то нічого, ходімо.

Пішла "бабуся". А що їй залишилось робити?

— Як покурили, Іване Сидоровичу?

А ви куди матінку спровадили?

— Я б її, дорогий Іване Сидоровичу, охоче й на той світ спровадив би... Ходять тут усякі. Давно пора чортам у пеклі молоко возити, а воно, старе, на концерт приперлось. Ще й біля вас мостилося, на місці вашої незрівнянної Катерини Семенівни. То я ото постарався, щоб вам, Іване Сидоровичу, ніяких непри...

— Ти що? Так оце мою рідну матір на той світ! Та я тебе швидше в домовину запакую, ніж ти матір мою...

... Через тиждень В'юн сидів на свинофермі і писав своєрідну пам'ятку:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 60

"Щоб не втратити роботи і користуватися повагою керівника, потрібно:

1. Крутитись у нього на очах.
2. Тиснути руку і, посміхаючись, дивитися в очі.
3. Вивчати його характер.
4. Знати, що йому найбільше подобається: полювання, горілка.
5. Знати членів його сім'ї і обов'язково його матінку, щоб не перестаратись".

МОЇ ГЕРОЇ

"Пишіть! Критикуйте!
Вже не один зламав на критиці хребта".
Автор

До моєї кімнати несподівано зайшло 11 героїв — героїв моїх фейлетонів на чолі з Аполлінарієм Васильовичем Всюдисущим.

— Знову?.. — запитали вони.

— Що "знову"? — перепитав я.

— Знову писатимете про нас?

— Гм... можливо, а що?

— І не набридло вам про одне й те ж: п'яниць, лекторів, хуліганів, тещ, дідів...

— А ви знаєте, що у моєму районі, — втрутився Аполлінарій Васильович, — самогонників уже немає, п'яниць також, хулігани перевелись...

— Пробачте, але з-за вашої спини виглядає...

Я не договорив. Хуліган шпурнув у мене якимось тупим предметом. Начальник міліції блискавично щез. Я все зрозумів — порятунку чекати не було від кого. Я схопився за автомат, але він був без чорнила. Рука потяглася до пляшки, та до мене підступив офіціант. Він освідчився першим.

— Ви пишете, що я обраховую? Так. Але чи ви знаєте, що все це я узгоджую зі своїм начальством. А от, судячи з ваших фейлетонів, ви цього не робите.

При останніх словах він мене огрів по тім'ї брудною тацею. Це саме додав таксист, запустивши у мене гаманцем, набитим старими мідяками. Решта були менш красномовні. П'яниця сказав, що пив за

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 61

свого начальника-сердечника, і в підтвердження сказаного дав понюхати мені пляшку з-під "Вінницької любительської". Бюрократ доводив мені дубовими ніжками від стільця, приказуючи, що він міг би це зробити вчора, але відклав на сьогодні. Хуліган застосовував примітивне знаряддя — рукоятку фінки і кастет. Сторож просив оцінити твердість приклада берданки 20 калібру. Теща огріла деякими предметами кухонного вжитку (макогін, качалка тощо). Лектор знайомив з цитатами, забувши їх вийняти з товстого портфеля з двома замками з неіржавіючої сталі. Кербуд показував трубу і ринву. Сивобілобородий дідусь, по всьому видать, дуже дотепний, останнім нагадував мені про звичайнісінький прапрадідівський ціпок.

З тих пір я більше не наважуюсь писати про тещ, сторожів, хуліганів, п'яниць, лекторів і мудрих дідусів.

КВАРТИРАНТ

За рекомендацією друга я поселився в Києво-Святошинському районі, в одному чудовому флігельку. Тут мені жилося, як королю на власній дачі. Кімнатка мала окремий хід. Я міг додому повертатися коли завгодно: мене ніхто не контролював, і я не турбував нікого.

Жилося спокійно. Та несподівано друг обізвав мене відлюдьком і повідомив, що господарі на мене ображені. Бо я, мовляв, цураюсь їхньої сім'ї, ніколи до них не заходжу, нічого не розповідаю і не ділюсь новинами. Коротше кажучи, у них ще не жили такі квартиранти, і господарі вже нібито не раді, що мене взяли.

Всякі виправдання (наприклад: "я від природи мовчазний", "про що з ними вестиму розмову") мого друга не влаштовували. Він узяв з мене слово, щоб я присвячував господарям мінімум півгодини щодня. Я пообіцяв. Друг приніс мені чудові першоджерела і заявив, що з них я можу дещо черпати для себе і для господарів. Я йому щиро подякував і негайно приступив до їх вивчення. Тут були цікаві повідомлення про дикі племена центральної Австралії, про морську капусту і двоголових ящірок, найсучаснішу пересувну доїльну установку та найточніші дані про Бруклінський міст.

Не відкладаючи у довгий ящик (обіцяне виконую завжди ретельно), я вивчив кілька розмаїтостей, натяг штани і подався до господарів. Вони саме вимкнули світло і полягали спати.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 62

— Можна? — якнайлагідніше запитав я.

У відповідь господар щось пробурмотів, а незабаром, як мені здалося, з величезним задоволенням одчинив двері. Я ввійшов у кімнату, ввімкнув світло.

— Так от, — це були мої перші слова, — нарешті я дізнався, що на ніч наїдатися не шкідливо. Як твердить один відомий академік, це навіть дуже корисно. Треба їсти — і чим більше, тим краще...

— Пробачте, — перебив господар. — А для чого ви все це нам розказуєте?

— Я не розказую. Я з вами, можна сказати, ділюсь і питаю: чи їли ви сьогодні щось на ніч, чи ні? Якщо ні, то ще не пізно.

Примусивши їх попоїсти, я й сам поїв. А на закінчення розповів про силу жука пасалуса, який перетягує на собі вантаж у 300 разів більший од його ваги, і попрощався.

Наступної ночі їх чекала ще цікавіша новина. Я їм розповів про загадкове захворювання 88-річної Мотрі Коваленко — жінки з Вінницької області.

— Під час польових робіт, — сказав я, — на буряковій плантації вона занедужала. Підвищилась температура, а згодом опухла потилиця. Її негайно одвезли до лікарні. Районний хірург Горобець розкрив рану і... знепритомнів. З потилиці Мотрі Коваленко на Горобця дивилося велике око. Тепер Мотря Коваленко добре себе почуває і чудово бачить не тільки очима, а й потилицею.

Ця новина, здається, хазяїв зацікавила і навіть проїла перший сон. Щоб не витрачати часу, я розказав про надзвичайно оригінальний клуб “Великих носів”, їхнього легендарного завклуба носаня Сірано де Бер-Жерака з Барселони.

— Ніс Сірано зараз сягає десь близько метра.

На закінчення пояснив їм, який вплив має кожний ніс на розвиток суспільства, та розповів про найславетніших носанів нашої планети.

Сон у хазяїв як рукою зняло. Вони мені щиро подякували, і, як тільки почало за вікном сіріти, я залишив їхню кімнату й подався спати.

Під вечір я піймав хазяїна у ванні.

— Хунта розправляється із своїми колишніми прихильниками, — повідомив я. — Генерал Імберта здійснює масові репресії. Рубен Браче вчора передав по телефону Хоттіна Курі, що хунта без усякого

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 63

суду втопила у величезних ваннах сотні своїх прихильників в Сант'яго-Де-Лос-Кабальєрос і Сан-Франціско-Де-Макаріос.

Намилений господар, блідий і білий, негайно вискочив з ванни і кинувся у кімнату, збивши з ніг жінку з немовлям.

— Куди ж ви? — заволав я. — Це ще не все. Послухайте, що трапилося в Нансі.

Та він не дослухав.

Добре виспавшись удень і повертаючись пізно вночі додому, я жодного разу не забував господарів. Про що я їм тільки не розповідав: про бушменів, що й досі споживають дощових черв'яків, і про бумеранги-іграшки, які аборигени виготовляють для туристів.

— А днями в Мукачівському районі на Закарпатті професор Чопик знайшов незвичайну папороть — марсилію чотирилисту. Ця рослина цвіте й плодоносить. Отакими плодами, — обхопивши руками макітру, показав я.

Опісля познайомив їх, як освідчуються в коханні австралійці, новогвінейці та полінезійці.

Господарі нарешті були так мною задоволені, що навіть ніколи не перебивали і не прискіпувались до незначних дрібниць. Я бачив, як близько до серця вони беруть кожну мою розповідь і з кожним днем все бліднуть і бліднуть. Це мені дуже подобалося, бо я був переконаний, що не мине й місяця, як вони мене полюблять і більш ніколи не називатимуть відлюдьком.

Нарешті наступив день розрахунку за флігельок. Взявши гроші і кілька новин про біоструми, за допомогою яких розрізняють в яйцях зародки півня чи курки, я пішов до хазяїв. Щоправда, вже було пізнувато. Я боявся, що господарі можуть розсердитись, але, згадавши про квартплату, заспокоївся і сміливо постукав у двері.

— Хто? — через якийсь час запитав сонний хазяїн.

— Це я.

— Ви? — Він, здається, зрадів і в ту ж мить висунувся з дверей. — Ви щось хотіли?

— Так, — відповів я. — Розповісти про надзвичайно цікавих мурашок, що затримують поширення бур'янів, та про трояндову оливу, яку добувають з коренів лопуха.

— Слухайте, — долинуло на цей раз уже з-за дверей, — хіба вам мало того, що дружина лягла в лікарню?!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 64

— Пробачте, але я приніс квартплату. Ви, мабуть, зараз сидите без грошей. А крім цього, я нині вичитав, що твердження про найкращий сон на світанку — застаріло. Як довів нещодавно один відомий бразільський професор Алонсо Паранагва Міранда, — це просто сила звички. Найкорисніший сон (це також доведено) — серед білого дня. По-перше...

Я не договорив. Двері раптово відчинилися навстіж, і на моїй голові щось хряснуло.

Тепер я знову квартирую у друга — спимо на одному ліжку. Обіцянку свою я виконав. Принаймні відлюдьком мене він більше не називає. Черга за ним — знайти мені нову кімнатку. Можна й не в Києво-Святошинському районі. Головне, аби хазяї були... глухонімі.

ВТЕЧА З ГОТЕЛЮ

До мене в номер зайшла жінка.

— Ви не скажете, де Дишельман?

Перш ніж відповісти, я напружив пам'ять: "А хто ж такий Дишельман?" Незнайомка повторила своє запитання. Я було розтулив рота, але в цей момент відчинилися двері.

— Громадянине, у вашому номері стороння жінка. Скажіть, хай негайно залишить кімнату, — буркнула якась похмура індивідуальність.

Я чомусь страшенно почервонів, а моя співбесідниця сказала:

— Пробачте, я піду, але скажіть, будь ласка, де Дишельман?

Задзеленчав телефон.

— Одну хвилинку, — я кинувся до апарата.

— Алло! Товаришу! У вашому номері стороння дамочка...

— Послухайте, — я хотів додати, що вона недавно зайшла і цікавиться якимось Дишельманом, але трубка дзенькнула. Незнайомка попросила вибачення і вискочила з кімнати.

Я вимкнув світло і ліг спати. У цю ж мить постукали. Я схопився з ліжка, гукнув: "Одну хвилинку!" — і почав натягати штани.

— Товаришу мешканець, не здумайте викручуватися, негайно відчиняйте. У нас такий порядок: після 23 години у кімнаті не повинно бути жодної...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 65

Я відчинив. Чергова по готелю ввімкнула світло.

— Де вона?

— Хто? — перепитав я.

— Не прикидайтесь дурником, — Чергова полізла до шафи, а потім зазирнула під одне і друге ліжко.

— Де ви її заховали?

Тримаючи в руках штани, я нетямковито кліпав очима.

— Аж самому соромно стало, — промовила вона і вибігла в коридор, грюкнувши дверима.

Я скинув штани і заліз під теплу ковдру. У коридорі почулись кроки. Двері розчинилися, на мене бризнув промінь світла. Я примружив очі.

— Чого ви мружитесь? Де ця жінка, що була у вас? — запитала адміністратор, поряд з якою стояли чергова та прибиральниця з мітлою.

— Вона давно пішла від мене, — благально мовив я.

— Куди?

— Через двері!

— Ну гаразд. Завтра доповім директорові. А ще, мабуть, одружені. Нічого, й жінка знатиме.

Вранці я прокинувся передчасно. Голова страшенно боліла. На сусідньому ліжку хтось лежав, накривши голову ковдрою. Я перелякався: “Невже вона?”

— Це ви? — несміливо запитав я.

— А кому ще бути? — долинуло з-під ковдри.

Згодом я побачив одутлувату після перепою пику якогось чолов’яги.

— Ви, мабуть, Дишельман?

— А кому ще бути?

— До вас якась дамочка приходила.

— Набридло. Облиш, малий. — Дишельман щез під ковдрою.

Я вискочив у коридор.

— Гей, номер три! — почувся ззаду голос.

Я не обернувся.

— Він ще вдає, що не чує. Номер три!

Я мовчав.

— Ви з номера третього?

— Так, або що?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 66

— Чому не платите грошей за телефонні розмови?

— А я ні з ким не розмовляв.

— А хто ж розмовляв? Не прикидайтесь. Ви ж Дишельман?

— Ні, не я...

— Покажіть паспорт.

— Паспорт в адміністратора. — І я гайнув на вулицю. Увечері повернувся в готель.

— Ви з третього?

— Так, з третього!

— Чому не платите за прописку та за телефонні розмови?

— Я ж заплатив.

— А ви з третього?

— З третього!

— Нічого не розумію. Одного вранці питала — казав, що заплатив. І цього тепер питаєш — теж заплатив. А хто ж не платив?!

— Так то ж ви мене й питали.

Я вбіг у номер. Нашвидкуруч перекусивши, вирішив негайно лягти спати. У двері постукали.

— Товаришу Дишельман, платіть за телефонні розмови, — пролунало з темряви.

— Я не Дишельман. Він...

Через півгодини знову стук у двері.

— Пробачте, до вас тут забігала жінка, де вона?

— Вона вже пішла.

— Ніхто не виходив!

— Пішла, кажу вам.

— Манько, вмикай світло, перевіримо.

Ввімкнули.

— Де ви її щоночі ховаєте?

— Під подушкою, у тумбочці, в столі, — розсердився я. — Навіть у кишеню інколи запихаю.

— Він ще жартує. Він ще жартує! От завтра виселимо з готелю — не пожартуєш.

Вранці, розлючений, я зірвався з ліжка. Спочатку розбив графин, потім розтрощив чорнильницю, дві склянки жбурнув у шибку, в кредит по телефону терміново замовив двадцятип'ятихвилинну розмову з Магаданом, запросив у свій номер всіх жінок готелю — і втік.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 67

З вокзалу подзвонив директорові. Чистосердечно в усьому зізнався і попросив його назвати суму.

— Ну що ви, любий, — ніжно відповів він. — Ми вже все з'ясували. Для чого цей подвиг? Ви не винуваті. Це все Дишельман.

З полегшенням я поклав трубку і подумав: "Бідний Дишельман! Цікаво, що буде з тобою, коли нарешті тебе піймають?"

ВСЮДИСУЩЕ ОКО

"Найогиднішим людцям планети нашої —
анонімникам — з любов'ю присвячую".
Автор

Він був довгий і страшний, як гірська стежина над урвищем завдовжки з мільйон морських миль. Цей оригінальний твір, нічим не схожий на всі попередні речі епістолярного жанру, був написаний в добрій традиції кращих шедеврів цієї літератури. Починався він так: "Дорогий товаришу прокурор! Доводжу до вашого відома, що фейлетоніст І. Заковика, як він підписується під статтями в газетах, не хто інший, як Ст. Дмитрук (так і в паспорті). Це він очолював групу меншовиків на II з'їзді РСДРП і бойкотував Думу. Підтримував Троцького, Бухаріна, Каменева, Зінов'єва та інших відомих опортуністів.

Ще коли йому було чотири роки, він уже бігав з ножем (таке проклятуще вродилося) і влаштовував з чорносотенцями погроми.

Під час Великої Вітчизняної війни перебував на посаді отамана відомої зграї бандитів "Чорна кішка", що грабувала і вбивала безвинних людей на Поділлі. Тепер він за фейлетоніста в газеті. А чи має він право бути фейлетоністом, чи може він виховувати наших людей у дусі майбутніх будівників комунізму? Це він написав злого і підлого, від початку до кінця брехливого фейлетона про зубного лікаря Сквозняка-Чорнослова — чесну порядну людину, яка все своє життя і здоров'я віддала на благо любимої Вітчизни, вставляючи радянським громадянам (а не якимнебудь пережиткам) золоті зуби, коронки, при цьому не беручи ні з кого хабара.

Сквозняк-Чорнослов пішов сьогодні на заслужений відпочинок. А Дмитрук (він же Заковика, так і в паспорті) — цей наклепник —

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 68

пише про нього фейлетони. Пише, нібито він, Едуард Балтазарів Сквозняк-Чорнослов, зробив у себе вдома стоматологічний кабінет і приймає беззубих людей. Та всім відомо, що старий стоматолог сам беззубий і носить стару щелепу, яку недавно хтось кинув разом з мишею йому в борщ.

Мені особисто розповідали, що, приїхавши до нашого міста, Заковика до себе в номер щовечора водив молоденьких дівчаток. Це було саме навесні. А всім відомо, як діє весна на внутрішні органи і молоду кров. Так хіба можна після цього вірити його статтям, в яких він закликає до порядності, чесності, засуджує аморальність і вчить зміцнювати радянську сім'ю? Хіба не його ще й досі розшукують як батька двохсот дванадцяти дітей, багатоженця і постійного неплатильника аліментів?!

Заковика платить податок за бездітність, в той час коли третя жінка пише, щоб він повернувся до своїх 25 дочок і синів, які за ним на Сумщині дуже скучають. А він ще має нахабство заявляти, що то його друзі, з якими він колись жив і працював у одному колективі. Чого ж, питається, ти від того колективу чкурнув аж до Києва і підписуєшся чужим прізвищем, коли за тобою там скучають? Де ж тут логіка?

Дорогий прокуроре! Прошу — займіться цим типом ви, а якщо ні, то я напишу вище. Дайте моєму листу — втіленню правди і чесності благородної людини — правильний хід.

Щиро ваш і всіх нещасних і скривджених, які потерпають муки від отакого меншовика, бандита, аліментника, прихованого ворожого елемента. Всюдисуще око і його власний підпис".

Прокурор закрив теку і, глянувши на мене, запитав:

— Так що ви можете на це сказати, товаришу фейлетоніст? Що заперечуєте?

— Нічого, крім того, що я, як бачите, жінка, та й не така вже й стара. — відповіла я на прокуророву посмішку і міцно потиснула йому руку.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 69

БИТИЙ ВОВК

Я сидів у своєму кабінеті й обдумував сюжет майбутнього фейлетону. Як і завжди, в голову нічого не лізло. Раптом розчинилися навстіж двері. На порозі стояв огрядний чолов'яга.

— Пишеш? — замість вітання почав він.

— Пишу, — відповів я.

— Про мене?

— Ні. У мене своя система: перед тим як писати фейлетон, я стрічаюсь з майбутнім героєм. А вас бачу вперше...

— Не мели дурниць, синок, — грубо перебив він. — Мені достеменно відомо, що ти про мене шквариш фейлетон. Я навіть знаю, хто тобі дав ці факти...

— Пробачте, але мені невідомо нічого.

— Може, ти скажеш, що й таке ім'я, як Максим Кетях, тобі нічого не говорить?

— Про цього шахрая чував, — відповів я, — і дуже багато. Жаль, що його досі не вдалось піймати на жодній комбінації.

— Так це я, — з гордістю заявив він, підсуваючи до себе стілець. — Я і є Максим Кетях. Так про що ти, малий, пишеш? — Він витягнув цигарку і постукав нею об коробку. — Чи, бува, не про будинок, який я побудував на нетрудові доходи і записав на покійну бабусю? Га-а?

Я заперечливо похитав головою.

— Не одмагайся, я точно знаю. А може, згадуєш перший, який я продав ще тоді, коли працював на м'ясокомбінаті?

— Ні.

— Може, про той, що в рибгоспі?

— Теж ні.

— Слухай, синок, не пускай туману в очі. Тоді, мабуть, виводиш про ті два автотрестівські "Москвичі", які я списав на брухт і придбав за них собі "Волгу"?

— І про це не пишу.

— Про що ж ти тоді пишеш? — сердився Кетях. — Може, про цю недолугу трикімнатну квартиру, що я відхопив у будтресті і записав на доньку?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 70

Я промовчав, кліпаючи від несподіванки віями.

— Чи про моїх сімнадцять ощадкнижок на пред'явника? Про це ти пишеш?

— Пишу! — відповів я.

— Про діяльність на промкомбінаті?

— Про все.

— От бачиш,— він підвівся і тріснув мене з усієї сили по плечу. — Я так і знав. У мене нюх. Інтуїція. Вона мене ніколи не зраджує. Я битий вовк. Я навіть знаю, коли мене оберуть почесним членом піонерської дружини. А те, що ти пишеш, — все це в свинячий голос. Мене, хлопче, голими руками не візьмеш. Я не чекаю, поки до мене прийде міліція. Я сам усе роздав. Будинок я подарував інвалідові Великої Вітчизняної війни, бабусину квартиру — багатосімейному чоловікові, гроші пожертвував дітям матерів-одиночок, а "Волгу" — дитячому будинку імені Валі Котика.

Я йому співчував. Чоловік лишився голий, як бубон. Бо, як я потім дізнався, інвалід Великої Вітчизняної війни — його двоюрідний брат, багатосімейний чоловік — дядько, діти матерів-одиночок — його діти, а дитячим будинком імені Валі Котика завідує Кетяхів зять. Нещасний Кетях. Ви ж самі знаєте, як тепер з родичами жити.

ДВОБІЙ

Ніхто мені в житті так, здається, не впікся, як газети. Колись я до них мав нещастя звернутися з одним дріб'язковим питанням: "З чого краще пошити дружині спідницю?" Мені не відповіли. Це мене здорово розсердило. Мало сказати розсердило — розізлило. Таке дріб'язкове питання, і не можуть на нього відповісти. Тоді що ж вони там роблять? Як вони реагують на настанови про роботу з листами трудящих? Адже справді за кожним листом стоїть жива людина. За моїм стояло дві: я і жінка.

Відповіді ми не дочекались. Ну що ж, подумав я, коли ви не можете відповісти на оці дріб'язки, то я вас засиплю такими запитаннями, що вам ні енциклопедії, ні архіви не допоможуть. А мовчатимуть, я знайду спосіб — озвуться!

Цього разу я поклав вдатися не до побутових питань. До таких, від яких очі на лоба полізли б. Перше, що спало мені на думку, це:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 71

“Чому буває ніч і день?” І, як не дивно, відповіли. Щоправда, їх на цей раз виручив якийсь авторитет Пулковської обсерваторії. Я тоді їм друге питання: “Як обійтися без холодильника?” Знову відповіли. Ще й в кінці статті порадили: “Зроби сам!” Робіть, думаю, самі ви його. У мене холодильник є. Цікаво, що ви скажете мені на таке запитання: “Скільки випадає снігу за рік в районі Карпат?” Не допомогло. За них відповів старший науковий співробітник, начальник метеослужби.

“Що експортується з України за кордон, крім гопака?” Це питання роз’яснило зразу ж аж три економісти, два фінансисти і чотири лауреати Державних премій.

“Як найлегше вбити кашалота?” Через тиждень мені про це розповів кращий гарпунер з китобійної флотилії “Слава”.

“Що таке боротьба за волю і демократію?” Статтю видрукував професор Київського держуніверситету.

“Як відрізнити з-поміж павуків самця від самки?” Відповідь не забарилася.

“Чи можна паюсну ікру виготовити з допомогою таблиці Менделєєва?” Виявилося, що її давно виготовляють, і вона, як мені пояснив відомий учений, набагато смачніша і калорійніша, ніж природна.

“Як обійтися без запчастин?” Теж, виявилось, дуже просто. На це питання відповів знатний механізатор. Він порадив: купіть новий трактор (машину, комбайн), розберіть і матимете запчастини.

“Чим пояснити розпад колоніалізму на Африканському континенті?” Вперше мені відповів журналіст. Міжнародник. З Парижа. “Ага, — подумав я, — дістався до ахіллесової п’яти — на мої запитання відповідають товариші аж із Франції”. Це мене ще більше захопило.

“Чи бувають дерева-людоїди?” Теж відповіли. Цього разу запросили очевидця з Брюсселя. Він пояснив мені, що я саме мав на увазі і як слід ставити такі питання редакціям. Нахаба закордонна! Ще, може, й капіталіст! Кого ж ти вчиш!..

“Як розуміти вільні вибори?” На це питання відповів журналіст з Нью-Йорка. Він детально описав вільні вибори в Америці. Ніби я не знаю, що то за вибори, що там за демократія. Але нічого. Моє тіло мліло від насолоди, коли я уявив, скільки потрібно було редакції докласти зусиль, нервів та грошей, щоб зв’язатися з Нью-Йорком.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 72

Можете повірити мені. Якщо ви з-за перевантаженості лінії по три-чотири дні не можете додзвонитися до Хацапетівки, то що вже казати про Нью-Йорк?!

“Для чого у нас адвокати?” Відповів прокурор. Юрист першого класу. Він роз’яснив мені, що адвокати нам не менше потрібні, аніж судді і прокурори.

У мене не вистачало сил. Та й тільки подумати: я один запитував, а мені відповідав, можна сказати, увесь світ. Та я не заспокоювався. Я продовжував писати: “Чому світ захопився футболом, а не мистецтвом?”, “До чого веде абстракціонізм?” Здається, не існувало в природі таких питань, на які газети мені не відповіли. “Чому світить місяць?” — пояснили. “Чому — сонце?” — без обдумувань!

Та якось біля кіоска “Пиво-води” я зустрівся з Васьком Струтнем.

— Де б дістати тарані? — запитав він.

“А й справді, де?” — подумав я. І тут же написав про це до всіх мені відомих газет.

І що? Переміг! Газети й досі мовчать.

ЖІНКА ХОЧЕ НА КУРСИ

Якось у кафе “Хрещатий Яр” я зустрівся із своїм давнім другом Вітькою Моряком.

— Привіт!

— Привіт!

— Ну, як живеш? Женився?

— Женився, — кажу, — а ти?

— Розженився, — відповідає. — А ти давно з своєю?

— Та, як тобі сказати, місяців, мабуть, п’ять...

— На ковзанку ще не тягне?

— Та було.

— А до театрів: на балет, оперети, драми?

— Та вже голову прогризла!

— А ти?

— Та, як тобі сказати, все ніколи. Обіцяю повести. Мабуть, на тому тижні. У цирк.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 73

— Ну-ну, давай. Далі ще не те буде. Потім почнеться самодіяльність.

— Самодіяльність?

— Ага.

— Яка?

— Та всяка: захочеться їй то в співочий, то в танцювальний. Відмовиш — на курси потягне.

Я замовчав. Якраз саме вчора жінка мені справді заявила: "Не хочеш, щоб я на хор ходила, то я на курси крою і шиття піду".

А Вітька продовжував:

— Так от, коли справа дійде до курсів, то вважай, що до розлучення рукою подати. Це перша ознака того, що вже знайшла собі, м'яко кажучи, коханця. Ну, бувай, старий. А як тільки захоче жінка на курси, прибігай, щось надумаємо.

Він поплескав мене по плечі і щез. Та мені вже було не до Вітьки — в голову глибоко засіли "курси"...

"Ну, а хоч на курси ти мене можеш відпустити?" — згадував я жінчині слова.

— Так. Тут щось смаленим пахне. Чогось же вона домагалася тих курсів. Побачимо, коли сьогодні повернеться додому?! Якщо пізно, то...

Невже всі жінки однакові?! Справді, для чого їй ті курси? Завше її кудись тягне!

"Мені сумно. Ми з тобою як дід і баба, — згадав її слова. — А нам ледь за двадцять перевалило".

Бач, їй сумно. Їй хочеться співів і танців, ковзанів та прогулянок на лижах. Якщо не застану дома, то... Що ж тоді?

Дома я жінки не застав. Почав чекати. За рогом. Нарешті, з'явилася. Сама. Ну, ясно, який дурень поплентається за заміжньою аж до під'їзду. Жінка не йшла, а бігла.

— Ти?! — помітила мене. — А я так поспішала...

— "Гм... Поспішала. Чого б це?" — подумав я.

— Розумієш, увесь час як на крилах летіла...

— Від кого? — перебив я.

— Не від кого, а краще запитай до кого... — і покуйовдила чуба. Це мені одразу не сподобалося. Дуже щось життєрадісна, наче з першого побачення повертається.

— Ну, чого ти мовчиш? Невже тебе не цікавить, як минув перший день, які там люди, чому я спішила?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 74

Я мовчав. Боявся, що ось-ось не втримаюся, і тоді...

— Розумієш, вийшли з курсів, а тут якраз як на зло трамвай з колії зійшов...

“Все ясно, — подумав я. — Починається. Заливає, як Вітька казав”.

— Я, недовго думаючи, пішки. А потім побігла. Я ж тобі, мабуть, не розповідала, що в інституті я бігала не гірше за хлопців. О, до речі, про хлопців. На наших курсах є один хлопець. Дивак. Дівчата сміються, а йому байдуже, відвідує курси...

Кінчилась ця розмова, звичайно, тим, що того дня і наступного ми не розмовляли і навіть не дивилися одне на одного. Під вечір я помчав до Віктора.

— Почалося!

— Що?! — не зрозумів він.

— Курси! Вона вчора ходила на курси.

— А-а, ти про вчорашнє... ну, так що?.. Як бачиш, я мав рацію: жінки всі однакові. Почекай кілька днів. Тільки умова — не лайся, і побачиш: її потягне на інтелектуальне життя. А там захоче виставок, художників-графіків, зустрічей з приїжджими знаменитостями, тематичних вечорів, а може, навіть танців.

Я чекав рівно тиждень. Виконував усе, як радив друг. І що б ви думали: жінка заговорила устами пророка.

— Ти чув: до нас приїжджає Бідструп! Організована виставка. Може, сходимо?

Я пообіцяв. Мені не терпілося, коли вона запросить мене на тематичний вечір чи танці. Дружина не примусила довго чекати. У них, виявляється, на роботі організувався вечір на тему: “Чи існує кохання?” Їй, бачте, страшенно хочеться дізнатися, що скажуть люди: чи є кохання, чи немає. А як є, то яке воно, бо жінка моя, бачте, ще й досі над цією проблемою голову сушить.

— Вітько, — сказав я. — Жінка зійшла із стапелів (Вітька був справді моряк) і пішла, здається, як ти кажеш, у далеке плавання. Що робити?

— Потрібно піймати на місці злочину, — сказав авторитетно Віктор. — Доручи цю справу мені. У мене в цій справі досвід.

— Вік пам’ятатиму, — зі сльозами на очах промовив я і вручив Вікторові з жінки дві фотографії розміром дванадцять на вісімнадцять сантиметрів та адресу курсів. — Тут профіль і анфас. Може, потрібні гроші на таксі, на яку каву, кажи, не соромся.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 75

Віктор махнув рукою.

— Так! Скажу тобі, ця жіночка варта пильного ока. Не жінка — богиня.

— Вікторе! А у житті... Побачив би ти її у житті...

— Увечері дзвони, — гукнув він мені...

Тепер я був спокійний. Жінка в надійних руках. Залишилося чекати. Я вдавав із себе врівноваженого і спокійного. Дружина, здається, нічого не підозрювала. Більше того, робила деякі (але слабенькі) спроби затягти мене на танці, на тематичний вечір "Довір'я — основа сімейного щастя", але вже не наполягала. Це мене ще більше схвилювало. Я все зрозумів. Я зважився дати їй найповнішу волю.

— Можеш піти сама. Мені не хочеться. — А щоб у неї не виникло ніякої підозри, додав: — Якщо буде щось цікаве, то подзвони. Я сидітиму дома. Може, прийду.

Вона почала збиратися. Але бачили б ви її обличчя! Можна було подумати, що вона йде не на тематичний вечір, а на ешафот. А очі? Які у неї були очі! Ой, і до чого ж хитрющий народ — жінки. Віктор мав рацію: якщо треба, то й сльозу пусте. Не жінка — артистка.

Я чекав повідомлень. Віктор чомусь довго мовчав.

— Невже ще не зраджує? — запитував я. — Але скажи, хоч цілуються?

Він заперечливо похитав головою.

— Тоді скажи, який він з себе: стрункий, високий?

Віктор ствердно кивнув головою.

— Невже, пробач за нескромність, вродливіший за мене?

Віктор стенув плечима. Віктор тепер був так мало схожий на себе: худий, блідий і, найдивовижніше, весь час майже мовчав. Чого раніше з ним ніколи не траплялось.

Нарешті він приніс першу звістку.

— Вона залишила курси, — сказав приятель.

— Залишила? — перепитав я. — Але вона щовечора ходить...

— Так. Але не на курси, а з ним... Сьогодні вони цілувалися, — мовив Віктор.

Далі я розповідати не можу. Спазми й досі стискають моє горло, а руки — голову. Віктор виявився мерзотником. Він сам зустрічався з моєю жінкою. Ходив на тематичні вечори, відвідував з нею театри,

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 76

виставки, танці, а згодом і одружився з нею. Тепер я стежу за ними і думаю: "Невже з ним їй не захочеться курсів?"

Часом пропадаю в кав'ярні. Дивись, може, і я комусь розповім про те, що мені розповів Віктор. Тепер і в мене досвід є. Може, ще в когось жінка рветься на курси. О, коли б вона хоч трохи була схожа на мою першу...

ГЛАНДИ

Кілька днів тому я надумав провідати свого друга. Не встиг переступити порога, як до мене кинулась Людмила — дружина приятеля, і силоміць потягла на кухню...

— В ім'я нашої дружби скажи йому, що це не так. Ти єдина й остання надія, — вона стискала мою руку. — Ти ж сам знаєш, який він помисловий. Як "уб'є собі щось у голову".

— Почекай, почекай. Не все зразу, — перелякався я. — Що ти маєш на увазі?

— Ти хіба не знаєш? Дмитро хворий...

— А що в нього?

— Нічого страшного. Ангіна. Лікар сказав, що треба негайно вирізати гланди, бо може зашкодити серцеві. А він не погоджується. Боїться операції. Переконай його, що це зовсім не страшно. Доведи, що ти переніс на собі і давно про це забув. А він тим більше перенесе. Здоровий же, як Геркулес. Лікар сказав, що з його серцем можна двісті років жити. Скажи, що комар болючіше кусає, аніж хірург вирізує мигдалики...

Я полегшено зітхнув і зайшов до кімнати. Геркулес, розкинувши міцні руки, лежав на тахті й важко дихав. Його могутні груди, наче ковальські міхи, то піднімались, то опускалися.

— Чого це ти вилежуєшся? — удавано весело почав я.

— Ангіна. Ти ж знаєш, що у мене вона хронічна.

— То виріж гланди. Подумаєш, операція! — присуваючи до себе стільця, промовив я. — Бери приклад з мене. Ти пам'ятаєш, як я страждав? Теплого молока пити не міг, а тепер лід шматками ковтаю.

— Не можу. А відверто — боюся. На мить уявляю, як це в горлі копирсатимуться — кров у жилах холоне...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 77

— Дивак ти! Хіба це операція?! Укус комара! Та що я кажу: в порівнянні з укусом комара ніщо.

— Мели-мели! Можна подумати, що ти її на собі переніс!

— Ну, знаєш! З якого це часу ти почав не довіряти мені? Мабуть, хочеш, щоб я тобі довів, як починається і чим вона кінчається? Ти забув, як я хворів і що в мене була не яка-небудь, а фолікулярна ангіна.

— Вперше чую, — байдуже відповів він, — і про твою ангіну, і про те, що ти собі гланди вирвав.

— Ну, як не віриш, то слухай. Перш за все, — я присунувся до нього ближче, — лікар отут мацає, чи не набухли мигдалини. Коли пересвідчується, що вони в тебе є, каже: "Можна різати. Чудові гланди! Є за що схопити". Після цих слів тебе садять на крісло, прив'язують, а потім обмотують білим простирадлом і кладуть на нього клейонку...

— А клейонка для чого? — з недовірою запитав він.

— Як для чого?.. — розсердився я. — Давай все по порядку. Приходить медсестра, бере шприц. От з такою приблизно голкою, як оце, — я показав йому в'язальну шпицю. — Тільки значно тоншу. Розтуляє тобі рота і вводить новокаїн. У гланду. Спочатку в одну, а потім у другу... О, щоб не забув, записуйся на чергу одним з перших: бо останньому чомусь завжди лишається новокаїну на одну гланду... Другу виривають без уколу. Уявляєш?

Митя заплющив очі.

— Від цього болю хочеться по стелі рачки лазити й гризти штукатурку. Ти слухаєш?

Митя хитнув головою.

— Це дуже добре, що ти надумав порадитись. Тепер тобі те, що переніс я, не загрожує. Бо, по-третє, останньому йти погано ще й ось чому: в хірурга за зміну так втомлюються руки, що решті він вже не відкушує, а просто вириває гланди. З м'ясом. Звідси, мабуть, і вислів "рвати гланди". Добре, коли міцна, а коли вона крихка? Буває, хірург смикне, а шматок у роті залишається. Ну, тобі про це турбуватися нічого. У тебе гланди міцні, я думаю. Ти ж у нас як дуб. Та й серце воляче маєш. Така операція для тебе — забавка.

У цей час до дверей навшпиньках підійшла Людмила.

— Слухає? — запитала одними губами.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 78

Я кивнув головою: “Мовляв, ще й як! Навіть очі заплющив”. Люда вдячно махнула мені рукою і щезла на кухні, звідки доносились приємні пахощі смажені.

— А от у мене, — вів далі я, — гланди виявилися, відверто скажу, слабенькі. Лікар смикнув, щось хлюпнуло. Я з переляку закинув навзнак голову, а кров у горлянку пішла. А там як забулькало. Ледве не заснув. Ти, Дмитре, не спиш? Уважно слухай. Та це не найстрашніше. Найстрашніше, коли хірург побачить, що півгланди відірвав. Отут треба мати силу волі — не затуляти рота. Якраз переді мною зайшов до кабінету один пацієнт. Йому старий як рвонув, а шматок залишився... Почав хірург шукати його в роті чи в горлі навпомацки. Ну, видно, десь штрикнув пацієнта у таке місце, що той не витримав і хірурга по пальцях. Зубами. Лікар руку до себе, а пінцет у горлі залишився. Поки вони йому розтуляли вдруге рота, пацієнт проковтнув пінцета. Ти зрозумів, у чім суть? Нізащо не затуляй рота, бо пінцета, як устрицю, проковтнеш і не оглянешся.

Люда знову виросла у дверях. Глянула на Дмитра. Він лежав, як дитина після купелі... Людмила підбадьорила мене поглядом, ніби кажучи: “Молодець! Я завжди знала, що ти на нього маєш вплив”.

— Так от слухай далі: на хірургові піт градом, медсестра між зуби хворому силкується ложечку просунути. Нарешті це їй вдається, однак пацієнт і ложечку за пінцетом проковтнув. А ложечка срібна! В інвентарній книзі записана. Має свій номер, та й у лікарні якраз перевірка назріла. Потягли нещасного на рентген. Просвітили. Інструменти на місці. В шлунку. Через тиждень бідолаху поклали знову на операційний стіл. Розпороли живота... Ти чуєш? Нізащо не затуляй рота!.. Витягли шлунок... Розпороли. Мац там, мац тут. Нема пінцета, немає ложечки. Хірург перелякався. Мабуть, інструменти вийшли самі по собі, подумав і негайно зашив назад і шлунок, і живота. Знову бідолаху на рентген. А тут, як кажуть, “чим далі в ліс, тим більше дров”. Просвітили, глянули... Рентгенолог зразу ж знепритомнів. У пацієнта всередині, крім згаданих інструментів, ще й ножиці помітили. Хірург, виявилось, по своїй неуважності їх там залишив. А пінцет якимось чином у дванадцятипалій кишці опинився. Почали нещасного відгодовувати. Переливання крові зробили. Готували до третьої операції. Пацієнт благав виписати його. Доводив, що у нього шлунок, мов у страуса, цвяхи перетравлює. Та хірург не погоджувався: ножиці теж мали свій інвентарний номер. Словом,

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 79

потягли бідолаху втретє на операцію, і що ти думаєш? Вижив. Витягли і пінцета, і ножиці. З срібної ложечки тільки держачок залишився. Решту шлункова кислота з'їла. Правда, під час цієї операції в живіт йому зашили швейцарський будильник. З неіржавіючої сталі. Але вчетверте хворого на операцію не тягли. Будильник був власністю хірурга, і той залишив його пацієнтові на згадку. Кажуть, що й досі рівно о сьомій будильник дзвонить. Самозаводний! А ти гланди боїшся виривати... Ти чуєш, Митю?..

Митя не чув. Я глянув на нього і побачив, що його груди більше не нагадували ковальських міхів, а сам Дмитро лежав, наче вилитий з вощини. Я прислухався. Він не дихав. Пульс ледве прохоплювався. Людмила з сльозами на очах метнулася по "швидку"...

Дмитра відходили. Але скажіть, хто міг подумати, що в такого велетня таке недолуге серце? Його схопив інфаркт. Тепер лікарі не радять йому навіть гланди виривати. Кажуть, серце кволе. А за день до цього запевняли, що з таким серцем можна двісті років жити і будь-яку операцію перенести. Хто тепер цих лікарів зрозуміє?! У них завжди "сім п'ятниць на тиждень".

ЗУСТРІЧ

Рука впала на моє плече, як батіг!

— Старий, привіт! Скільки літ!.. Ну, розповідай. Тільки до подробиць, — він так кричав, що перехожі почали зупинятися і здивовано оглядали нас з голови до ніг. — Де ти зараз працюєш? Читав про тебе в газетах. Чув, що до нас збираєшся, в Київ. Чого ти на мене так дивишся? Невже не впізнав? Я Женька Таранець.

Він обхопив мене за плечі.

— Ми ж з тобою вступали до університету... Вчилися разом... Були в одній групі... Невже не пам'ятаєш? А гуртожиток? Наш гуртожиток. На виставці? Триста сорок друга кімната?.. Оксана приходила... Співали пісень... Ну, чого мовчиш? А випуск... Чого ти на мене дивишся такими очима?.. Боже, ти все забув!.. А потім роз'їхались... Ну, звичайно!

Він перейшов на півголоса.

— О, бачу, згадав. Точно, ти взяв призначення в село... Здається, до себе, а я залишився тут, у Києві. На Еліонорі Пацюк женився.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 80

Пам'ятаєш, ботанічка... Всяке про неї мололи... Міщанкою називали, фіфою... Брехню всяку вигадували. Не пригадав? Так от, це я на ній женився. Тепер згадав? Ні. Ну, що з тобою? Ти насправді мене не пізнаєш? Чи не хочеш признатися? Ти ж до аспірантури поступив! Тепер ти віриш, що це я. Між іншим, я теж збираюся, Чи ти гадаєш, що я тебе за когось іншого маю?

Він почав ще тихіше.

— А нашу Кам'янку? Слободу? Ми ж мешкали на Слободі? Хати під соломою. Верби на городі... З патиків садили... Левада. Переконався, що це я, Женька Таранець?

Він наблизився до мене майже впритул.

— А як корів гнали на луки! У вас була Резеда, а у нас Торба. Шість дійок на вим'ї. Невже забув? Може, у тебе горе? З тобою щось трапилося? Ти оглух?

Він почав шепотіти мені на вухо:

— А як ми ходили на руках вздовж шляху. Вициганювали цигарки у проїжджих. Їх нам кидали навіть з вікон автобусів, машин. А як з беників козячі ніжки робили, з кізяків? Пригадав?

А Гальку Мельничку... Пам'ятаєш? Ліс... Школа жолуді заготовляла. Ти тоді піймав вужа і всунув у кермо її велосипеда... Нарешті. Тепер по очах бачу — згадав.

Галька сіла на велосипед, а вуж — з керма... Пригадав?.. Ми усім класом її відвідували в лікарні. А ти ходив на конюшню. Лошат на Сниводу гонив... На водопій. Тебе на тиждень за це з школи вилучили.

Чи ти гадаєш, що я тебе за когось іншого маю? У тебе такі очі!

Він ворушив лише губами.

— Біля моєї хати криниця з журавлем... Ти ж по воду до нас бігав... мене по-вуличному Гицелем називали... Або Міняйло. Женька Міняйло. Забув?

— Аж тепер згадав, — нарешті сказав я. — Так це ти Міняйло? Женька Міняйло? Гицель?!

— Ну, звичайно, я. Згадав? Тільки тихіше. Чого ти так кричиш?! На весь Хрещатик чути. А кому ще бути? Ми ж з тобою додому разом на вакації їздили. Дівчат на човнах по Сниводі катали. Ти був директором студпляжу. Пригадуєш?

— Пригадую.

— А дачницю... Ну, ту, що цікавилась, як горіхи на деревах ростуть. Кумедна така. Це ж, здається, було твоє перше кохання...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 81

Згадав? Ну, ясно! Хіба перше кохання можна забути? Все згадав. Так чого ж ти не пам'ятаєш? Роботи, мабуть, багато? А я от нічого не забув? Ти помітив?..

— Помітив! — сказав я. — Все пам'ятаєш, тільки одне...

— Ти про що? Про оту бійку на вигоні? Хто з нас у дитинстві не бився... Чи варто тепер про це згадувати?

— Ні...

— А-а! Я в тебе, здається, позичив п'ять карбованців і не віддав? Ні? Дивно. Так нагадай, що ж я забув?.. А-ага! Ти он про що... Ти що ж думаєш, я не знаю? Будь ласка... Я й по-нашому можу. Це, розумієш, Еліонора, ну, жінка моя... Ботанічка... Пам'ятаєш, її хтось з наших хлопців привів... Давай відійдемо вбік... А то на нас люди почали увагу звертати. Та й кричимо ж ми!.. На всю вулицю, — Таранець страшенно почервонів. — Ну, бувай! Заходь. Я живу на бульварі Шевченка...

Номера будинку я не почув. Таранець висів на підніжці тролейбуса і показував мені номер квартири. На мигах!

ПОМАРАНЧЕВА ОДІССЕЯ*

У той день в Калинівці переходили на шепіт і розповідали "тільки утаємничено і тільки вам":

— Чули: Станіслав Іванович захотів цитрусових. Яблука приїлися.

— Що ви кажете? — перепитували цікаві і передавали новину, як естафетну паличку, далі.

Станіслав Іванович Карнаух — голова правління райспоживспілки — начебто заперечував свою любов до цитрусових.

— Не я, а Він (!) хоче апельсинів, — казав Станіслав Іванович і загадково тикав пальцем у стелю. Мовляв, "Він" — це той, хто сидить над Станіславом Івановичем, а не сам Станіслав Іванович. І всім присутнім було ясно: комусь у райцентрі захотілось апельсинів, і треба добути їх хоч з-під землі.

* Цей фейлетон написано разом з І. Галіцином *(прим. упорядн.)*.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 82

— Раджу відрядити когось до Києва, на Бессарабку, — порадила директор чайної Рая Юхимівна Короп. — Там по базарній ціні...

Станіслав Іванович заперечливо і сумно похитав головою.

— Тоді є пропозиція послати представника до Грузії і там нарвати апельсинів просто з дерев, — додав заступник директора тієї ж чайної Іван Андрійович Пипкун.

— Я не проти, але Він хоче тільки з... Марокко. Хоч пару кілограмчиків.

Присутні кинули на підлогу карти. Географічні. Шлях до Марокко пролягав через Тюшки, Козятин, Київ, Бориспіль. Звідти повітряна лінія йшла на Париж, а там без пересадки на Рабат. Був ще й інший шлях: через Вапнярку на Одесу, а тоді морем повз Стамбул, через Босфор і Дарданелли і так далі. Для поїздки калинівського представника в Марокко було все: гроші на відрядження з каси чайної, тарні ящики на апельсини і довірена особа. Не було одного — візи. Тому вибрали третій шлях: через Вороновицю, Вінницю і на Москву. Не по візу, а по апельсини. Але марокканські. Жереб упав на Пипкуна. Йому виписали службове відрядження, забезпечили відповідною сумою грошей: на апельсини, проїзд у м'якому вагоні, добові і квартирні. Все це не з кишені того, хто зажадав помаранчів, а з чайної.

За добу Пипкун полоскався московською водою у фешенебельному люксі і закушував марокканськими апельсинами. Ще за добу він почав ретельно вивчати ціни на продукти столичних базарів. А вивчивши, захопився товарообміном: яблука, скажімо, міняв на гроші, а гроші збирався обміняти на апельсини. Та представники охорони громадського порядку столиці, очевидно, не розібрали, де товарообмін, а де спекуляція, і лише на цій підставі затримали калинівського посланця.

Тим часом у Калинівці засідали. Всіх хвилювало: де Пипкун? Версій було декілька. Перша: затесався до марокканської делегації і разом з нею подався до Африки. Маловірогідна — Пипкун не знав арабської мови. Друга: перейшов кордон і чимчикує до Марокко пішки... Чого заради начальства не зробиш! Та несподівано прийшла телеграма: "Готуйте торбу і сухарі. Пипкун". Телеграму зрозуміли по-своєму: готуйте добру торбу і купу ніжних характеристик, бо тут не міліція, а сухарі. На слово честі не вірять.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 83

Любителі апельсинів заметушились. До столиці квапно відрядили за рахунок тієї ж чайної місцевого жреця Феміди — завідувача юридичною консультацією Солоперченка-Солодовченка з наказом будь-якою ціною вирвати Пипкуна з-за ґрат.

Довго калинівський юрист оббивав пороги і повернувся, як кажуть ворожки, при піковому інтересі.

— Не на такому папері характеристики понаписували, — сказав він.

Почали писати нові. Характеристики були солодші за мед і смачніші за апельсини. Солоперченко-Солодовченко вдруге вилетів до столиці. Та й цього разу візит калинівського юриста до московських слідчих органів зазнав фіаско. На характеристиках Пипкуна явно не вистачало янгелочків з білосніжними крильцями.

Це ще більш збентежило шановних калинівських діячів. І виручати Пипкуна вирушила в путь-дорогу сама директриса чайної Рая Юхимівна Короп зі службовим відрядженням, з новими папками ніжних папірців в ультрарожевих фарбах і з трьома важкенними валізами з невідомою начинкою. Але ні жіночі сльози, ані ультрарожеві фарби, ані невідома начинка не допомогли ні Раї Юхимівні, ні Пипкуну. Директриса повернулася без валіз і без Пипкуна.

Між Калинівкою і Москвою почались переговори. Телефонні. Довгі і настирливі. На вищому рівні. На рівні самого голови райспоживспілки Станіслава Івановича Карнауха. І уявіть собі, допомогло. Відпустили Пипкуна з Москви — передали на перевиховання колективу калинівської чайної. Тепер заступник директора чайної Пипкун продовжує виховувати своїх підлеглих: поварів та офіціанток, а вони його... перевиховують. Все йде, як ішло. Тільки в уяві Пипкуна час від часу постає незабутній день повернення.

Зустрічали його з букетами квітів. Посол по марокканські апельсини йшов з гордо піднесеною головою і двома віддутими кишенями. Зустрічав Пипкуна сам Станіслав Іванович Карнаух. На персональній "Волзі".

— Апельсини привіз?

— Привіз.

— Скільки?

— Пару.

— Ящиків?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 84

— Штук, Станіславе Івановичу, але обидва з Марокко. В одного їхнього студента купив, — сказав Пипкун, витягуючи з віддутих кишень два апельсини.

Станіслав Іванович, кажуть, зірвався з місця і вліпив Пипкуну... Ні, не в щоку, а в губи... Поцілунок.

На радощах Пипкуну, як заступникові директора, виплатили за три з половиною місяці зарплату і премію за "активну участь у виконанні плану роздрібного товарообороту"!

Пипкун радий і задоволений. Раді і задоволені його шефи. Як там не було, а Пипкун молодчина, привіз-таки парочку апельсинів. Щоправда, обійшлися вони калинівській чайній в добру тисячу карбованців. Але не це головне. Головне, що апельсини і справді були з Марокко.

ІМІТУВАННЯ БРЕХНІ

Вона захворіла не на жарт. Петро Сергійович, її чоловік, день у день клопотався біля ліжка, благаючи що-небудь з'їсти. На третю добу Антоніна Петрівна простогнала:

— Невже ти не можеш догадатися?

А покірливий Петро Сергійович ніяк не догадувався, І це ще більше дратувало Антоніну Петрівну. Тому вона когось довго кляла і, задихаючись, кричала:

— Телепню! Людей до мене! Немає ж з ким і порозмовляти! Чи ти не бачиш?

Тепер Петро Сергійович догадався. Люди — єдине, що могло врятувати Антоніну Петрівну. Але кого ж покликати? Хто прийде? З-поміж цієї бельгійської густоти населення сім'я Користівських почувала себе робінзонами на пустельному острові. Якраз напередодні занедужання Антоніна Петрівна Користівська полаялась з останньою своєю приятелькою і злягла. Петро Сергійович, звичайно, навіть не замислюючись над тим, хто ж винуватий, підтримав свою дружину. Отже, кликати до хворої не було кого. І раптом... Петро Сергійович стукнув себе по лобі. Він пригадав, що в дитинстві йому не гірше за Імму Сумак вдавалося перевтілюватись. Петро Сергійович метнувся у другу кімнату, натяг жіночу сукню, запнувся хустиною, вискочив у коридор і постукав.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 85

— Увійдіть, — почулося з кімнати. Петро Сергійович згорбився, втягнув голову в плечі і, підроблюючи голос сусідки Марії Лаврентівни, пробелькотів:

— Антоніно Петрівно, голубонько! Прийшла вам розповісти страх яку цікаву новину. Послухайте...

— Ну! — обернулась Користівська. — Тільки не бреши!

— Що ви, голубонько, — ще більш втягнувши голову, мимрив Користівський. — Ви, напевно, вже й самі чули: Синюху посадили...

— А я що казала? Хіба не я перша?

— Вже й суд відбувся. Боже, чого тільки там не показували! 15 ощадкнижок, ящик царських золотих, півпуда доларів і 20 тисяч готівкою.

— Я про це давно казала! Ну, скажи, не я перша?

— Ви, голубонько, ви. Провалитись мені на цьому місці, — зрадів Петро Сергійович, глянувши на усміхнене обличчя жінки.

— А Семенюки, Тоню, Семенюки. Ці тихі, мирні і вчені типи. Чоловік професор, стільки наукових праць, і на тобі...

— Що?!

— Ти ще, Тоню, не знаєш?! Ти мене вбила! Влаштували ж, пробач на слові, публічний дім. І хто? Старша донька і мама. А він — старий пеньок — нічого і не підозрював. Через три дні показовий суд. Робиться щось неймовірне...

— О! А я що казала? Я як у воду дивилася. Хіба не я перша?!

Петро Сергійович відчував, що задихається. Його убога фантазія поки що лише відновлювала давно сказані Антоніною Петрівною слова. Він тільки додавав до них, що час розплати настав або в найближчі дні настане. Користівський зрозумів — цим він врятує дружину. Основне балакати, балакати без угаву. Чого ж я чекаю? Чому я замовк? Про кого ж ще? Про Івана Петровича? Про нього всі ж робітники теревенять. Петро Сергійович тишком вибачився перед Іваном Петровичем. Бо ж чи до жарту — казати таке про свого начальника.

— А що робилося сьогодні в нас? Цілий день так ніхто й не працював. Уявляєш, і хто міг подумати: прийшли і забрали. Серед білого дня. Начальник же який! А у нього, виявляється, ні душі, ні серця. Квартири давав тільки своїм підлабузникам. І, думаєш, задарма? Дзуськи! Хіба не пам'ятаєш, як ми одержали?! Але ми що? Всього 500 карбованців хотіли запропонувати, а інші ж давали... Телевізори

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 86

підносили, холодильники, пральні машини, килимки... Сімейство Жураховичів піднесло нового "Запорожця". Їм за це три квартири виділив: і онучці, і бабусі... А сьогодні накрили... До чого ж розумні люди! Ми б з тобою не додумались. А вони все передбачили. У середині подарованих речей різні написи залишали. Про них Іван Петрович і не догадувався. Оце докази...

— А що я тобі, дурню, казала?! Хіба не я перша... І ти досі мовчав?..

Петро Сергійович не слухав. Він бачив, як на очах одужує жінка, ще хвилинна насолода — і Антоніна Петрівна застрибає по кімнаті. У його голові з'явилася нова ідея, від якої, здавалось, навіть мертва підвелася б з труни, а жива й поготів.

— А що я тобі зараз скажу! Ти зо сміху впадеш, як почуєш!

— Ну! — Користівська підвелася на ліктях.

— Так от слухай!.. Мене, твого чоловіка, — продовжував Петро Сергійович, — вчора призначили на місце... На чиє ти думаєш? На місце самого Івана Петровича. Мене призначили начальником відділу. А це означає нова зарплата, чорна "Волга" і квартира в найкращому районі нашого міста...

Антоніна Петрівна несподівано підвелася з ліжка і зайшлася сльозами. Схопившись за живіт, вона довго й щиро сміялась. Петру Сергійовичу стало одночасно і радісно, і ніяково.

"Мабуть, переоцінив свої можливості в імітації. Здається, переграв сам себе", — подумав він і на всяк випадок відсунув подалі від Антоніни Петрівни карафку.

ЯК Я ХОДИВ У ДОВГОЖИТЕЛЯХ

Досі я знав кілька способів, як стати довгожителем. Перший із них — залишити постійну прописку в центрі міста й поселитися у центрі Кавказьких гір. Другий: уранці (бажано до схід сонця), увечері (як сонце упаде за обрій) і вдень (під час обідньої перерви) бігати навколо міста чи села, але так, щоб не викликати підозри в перехожих і міліції.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 87

Ні перше, ні друге мені не підходило. Ставати йогом чи "моржем" я не хотів. По-перше, не переношу в ліжку гострих цвяхів, по-друге, віддаю перевагу теплій ванні перед крижаною ополонкою.

— Наш сусід, — якось сказали мені друзі, — був і "моржем", і йогом, і культуристом, але недавно, на п'ятдесят другому році життя... Одне слово, ти зрозумів?! Серце не витримало перевантаження...

Вони мене переконали. Тим паче, що й мені то було не до душі. Я хотів стати довгожителем (та й зараз хочу), але без гір, біганини, цвяхів та ополонок.

"Сміх — запорука довголіття", — теплого травневого вечора прочитав я статтю покійного професора з геронтології, надруковану з скороченням у "Вечірці".

"Оптимісти живуть довше", — підкреслював професор у статті, якій я повірив.

Уранці я, веселий і життєрадісний, побіг до магазину.

— П'ятдесят грамів масла й стільки ж ліверної ковбаси, — промовив я, посміхаючись до продавщиці.

— Ви що, смієтесь?! — перепитала вона мене таким голосом, що я подумав: "Переді мною не продавщиця, а продавець".

— Веселі люди живуть довше, — процитував я собі уривки із статті. — А ось бурчуни і неприємні продавщиці вкорочують собі віку й навіть цього не підозрюють.

Мені чогось стало легко й весело, і я розсміявся.

— Хіба можна з хворою людиною так поводитися? — почув я позаду себе чийсь співчутливий голос. Я оглянувся і посміхнувся.

— Оптимізм — це передумова здоров'я, — радістю світилися мої очі.

— Я не про вас, — знітилася молодиця. — Ви дужий і гарний чоловік, — додала вона.

Я їй вдячно посміхнувся. Продавщиці — теж. Остання відповіла мені взаємністю.

"І вона бореться за довголіття", — подумав я, забравши масло, лівер і здачу.

— Куди преш? — запитав мене товариш, ускакуючи поперед мене до трамвая через задні двері. У відповідь я тільки лагідно посміхнувся і подумав: "Я житиму довше, ніж ти, нахаба". Він розгубився.

— Пробач, — посміхнувся він, і взяв мене попід руку, й повів туди, де висіли таблички з жовтими літерами: "Місця для інвалідів та дітей".

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 88

— Поступіться, бабусю, будь ласка, місцем товаришеві, — промовив несподівано для мене він.

— Смієтесь? — запитав я його.

— Ну, що ви? — лагідно й ніжно посміхнувся він. — Сідайте, сідайте!

— Насміхаєтесь? — не втерпів я. — Але пам'ятайте: глузування не має нічого спільного ні з сміхом, ні з оптимізмом.

— Ну, звичайно, — цілком серйозно погодився він зі мною. — Хіба можна сміятися з людського горя?!

— Ні в якому разі, — сказав я вголос, маючи на увазі: "Ні в якому разі на цього типа не сердитися, скільки б він не намагався тебе роздратувати".

— А чого це у вас посмішка на вустах? — усе ж не втримався я і тут-таки згадав, що мудрий Арістотель радив своїм учням завжди й усюди сміятися. "Смійся, — картав я себе. — Так ти довго не протягнеш. Треба сміятися. Хочеш ти цього чи ні".

— То я просто так, — усміхнувся ще щиріше він.

— Скільки вам років, бабусю? — запитав я стареньку, що намагалася поступитися мені місцем.

— Сто сім, синку, — всміхнулася вона мені у відповідь.

У трамваї запала тиша.

— Як це вам удалося стільки прожити? — поцікавився я.

Вона знизала плечима.

— Мабуть, усе життя посміхались? — Я ніжно, майже посинівському їй посміхнувся.

— Так, так. Я усе життя посміхалась, — перелякано мовила вона. — Все життя.

— Сміх — це довголіття, — твердо й упевнено промовив я. — Ви ще й читаєте без окулярів?

— Читаю, читаю, — спохмурніла бабуся і попростувала до виходу. Разом з нею підвелося ще кілька жінок. Обличчя їхні були насуплені й злі.

— Люди, які бачать усе в темному світлі, — живуть менше, — гукнув я і собі вискочив із трамвая.

— Привіт! — посміхнувся мені водій.

— Привіт! — розреготався у відповідь я.

Настрій у мене справді був веселий і життєрадісний, але люди на зупинці чомусь переді мною розступалися або трималися обіч.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 89

— Ще Гіппократ і Демокріт людям прописували сміх, як найкращий засіб проти всіх недуг і хвороб, — сказав я сам собі й пішов, усміхаючись, на роботу.

— Добридень! — привітався я зі своїм начальником, розтягуючи рота до вух.

— Добр...! — промовив якось здивовано він і глипнув спочатку на свої штани, потім на мене, після цього підморгнув здивовано одним оком і щез у кабінеті, забувши потиснути руку, яку я простягнув.

— Чого ти весь час смієшся? — не витерпів і запитав мене колега, помітивши, що усмішка з мого обличчя не сходить і найближчим часом не збирається зійти.

— Люди, які тренуються сміятися, — почав я пояснювати йому, — зміцнюють свої легені, поліпшують кровообіг мозку. Веселий сміх освіжає тіло, знімає втому і тонізує організм, як безалкогольний напій "Росинка".

— Серйозно? — посміхнувся він.

— Цілком! — засміявся я. — Коли хтось сміється і тобі хочеться сміятися — смійся. Ніколи не стримуй себе. Сміх — це здоров'я. Усі довгожителі на землі — оптимісти, — серйозно закінчив я, хоч очі мої і душа сміялися.

Так продовжувалося десь із місяць. Я справді почував себе бадьоро, життєрадісно. Коли йшов вулицею, робив величезні кроки й дуже широко розмахував руками. "Сміх — це енергія, відновлення відмираючих клітин. Сміх — це оптимізм", — казав я сам собі й іншим.

Люди часто оглядалися на мене, і я довго не міг зрозуміти, що їм на мені так подобається: югославські штани, чехословацькі черевики чи київська краватка, яка була мені за теплу сорочку й шарф?

Інколи я вибухав сміхом просто на кухні під час обіду чи в спальні перед сном.

— Що таке? — перелякано дивилася на мене дружина.

— Нічого. Сміюсь! — посміхався я.

— Чого ж ти смієшся? — дивувалася вона.

— Просто так. Сміюсь, і все. Сміх ще, здається, не заборонений? Принаймні в нас у квартирі?

— У тебе голова не болить? — питала вона мене.

— Навпаки. Я почуваюся цілком нормально.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 90

Вона приклала мені руку до чола, похитала головою і вийшла.

— Ти так довго не протягнеш, — гукнув я їй. — Треба частіше сміятися. Будь оптимісткою. Оптимісти живуть довше!

Дружина вийшла до сусідів. Мабуть, поділитися цим нововідкриттям.

Десь за два тижні мене викликали до Петра Семеновича.

— Заходьте, заходьте, товаришу Фартушняк, — посміхаючись, підвівся мені назустріч Петро Семенович. "Очевидно, теж читав статтю, — подумав я про нього, помітивши на його устах усмішку. — Веселі люди живуть довше. А сварливі й нахаби вкорочують віку і собі, і ще комусь".

— Скажіть, будь ласка, — продовжуючи мило усміхатися, почав він розмову. — В лікарні ви давно були?

— Вчора, — відповів я.

— Що вам сказав лікар?

— Повністю зі мною погодився. Сказав, що ще колись древні греки...

— Про греків потім, — лагідно усміхаючись, перебив він мене. — З чим він погодився?

— Із статтею професора. Він визнав її правильною і підтвердив мою думку: "Сміятися — це справді корисно. Смійтесь на здоров'я! — сказав він мені.— Й ні на кого не звертайте уваги".

— А ліки? — поцікавився Петро Семенович.

— Які ліки? — осміхнувся я. — Сміх — це найкращі ліки...

— Я розумію, — підвівся він і погладив для чогось мою руку, чого раніше з ним ніколи не траплялося.

— Із здоров'ям не жартують, — сказав він, ходячи навколо мене, як земля навколо сонця. — Здоров'я треба берегти...

Він не закінчив. До кабінету почали боком просуватися члени профкому.

— У вас, очевидно, перевтома, — на закінчення сказав мені голова місцевкому.

— Навпаки, — усміхнувся я. — Саме тепер я почуваюсь як ніколи...

— Ви, будь ласка, з нами не сперечайтесь, — перебив мене Петро Семенович. — Нам краще знати. Адміністрація і місцевком вважають, що вам не завадило б десь відпочити. Скажімо, в горах. Як ви на це?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 91

"У горах живуть довгожителі", — згадав я статтю професора й уголос додав:

— Я нічого не маю проти.

— Проти чого?

— Проти думки адміністрації і місцевкому. Тим паче, що ця думка так співпадає з моєю, — усміхнувся я і щиро, з вдячністю потис усім руки.

ВЕЛИКА ЛЮДИНА

Євгену Гуцалу

Коли я заходжу до Славатія Івановича, я чомусь розгублююсь. Ледь устигаю переступити поріг, як він рвучко підводиться з-за дубового столу й з вигуком: "О, кого я бачу!" йде мені назустріч. Збожеволіти можна від такої гостинності. Він ставиться до мене як до брата, як до батька, хочете — скажу більше: як мати до своєї найменшої дитини.

Усі заготовлені для нього слова у коридорі, приймальні, де я сидів годину чи півгодини тому, розсипаються, як намистини з обірваної нитки. Я гублю нитку заготовленого заздалегідь монологу, червонію і так знічуюся, що забуваю навіть сказати: "Добридень!"

Славатій Іванович, ніби нічого не помічаючи, обіймав мене тим часом за плечі, і так, в обіймах, посміхаючись один одному, ми йдемо до двох завчасу поставлених стільців перед його столом.

Я щось починаю, здається, казати, що ось, мовляв, прийшов, приніс лист.

— Та це ви врешті-решт самі бачите...

Він дякує мені, люб'язно усміхається, підтверджує мої слова. Каже, що справді він мене бачить, і лагідно пропонує мені стілець. Я мовчки сідаю. Теж усміхаюсь, але не певний, що це в мене так само гарно виходить, і кажу:

— Я прийшов!

— Це добре! Це дуже добре, — заохочує він мене і, кидаючи ногу на ногу, запитує, як я відпочивав, яка стояла погода, що в світі чувати нового? Чи настало затишшя у Венесуелі, що я можу сказати про знахідку на Балканах, де археологи викопали скелет людини, яка мала одне око в чолі.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 92

— Циклоп, — догадуюсь я.

Він ствердно киває головою і запитує, якої я про це думки. Я щось відповідаю. Уже й не пригадую, що саме. Але відчуваю, що все це не те що треба, і тому лаю і кляну себе, обзиваю бевзем, віслюком і ще якимись подібними словами. Він уважно слухає мене і продовжує так само мило й щиро усміхатися. Я ладен провалитися крізь землю. Краще б він щось сказав мені, заперечив. Краще б він ударив мене, і я б йому сказав усе, чого я до нього прийшов і що я від нього хочу. Але він цього не робить, і я не наважуюсь. Я відчуваю, що мені вже час іти. Що більше в нього не можна забирати такого дорогого часу. Адже він така Велика Людина. Славатій Іванович начебто вгадує мої думки і каже:

— Нічого, нічого. Не соромтесь, розповідайте. Мені дуже цікаво послухати ваше міркування.

У мене ніякого міркування нема. В мене є до нього прохання, але я щось мелю, детально про щось йому розповідаю, і мені стає прикро, тоскно, соромно, що я в цієї Великої Людини забираю стільки часу, морочу йому голову, а він, чорт забирай, такий добрий до мене, що мені аж не подобається усе це...

Нарешті він сам мене запитує, чи мені щось від нього потрібно. Я хочу сказати “так”, але кажу чомусь “ні”.

— Я до вас завітав просто так... Поцікавитися, як ви живете, як себе почуваєте...

Він щиро мені дякує, цікавиться, коли щось потрібно, то він до моїх послуг. Я обіцяю скористатися із його пропозиції. Запевняю себе, що наступного разу обов’язково скажу йому, чому я до нього прийшов.

— Усе, що від нас залежить, ми зробимо, — мовить Славатій Іванович.

Я не витримую, я його перебиваю. Мовляв, я не за цим прийшов. Мені просто дуже приємно з вами зустрітись, розмовляти. Я ховаю непомітно листа до кишені. Він каже, що йому ще приємніше бачити мене. Я хочу вже йти, але він просить, майже благає залишитися хоч ще на одну секунду.

— Не кривдіть мене. — Славатій Іванович підводиться з місця, бере мене під руку, і ми йдемо з ним до вікна.

Як мені хочеться, щоб цієї миті хтось із моїх знайомих поглянув на мене, на нас обох і сказав:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 93

— Ніколи не думав, що Фартушняк на такій короткій нозі із самим Славатієм Івановичем.

Груди мої наповнені гордістю, радістю, безмежжям простору й ще чимось, незбагненним моєму розуму. Я стискую його руку, він мене підводить до порога. Потім пропускає уперед, виводить до коридора й ще раз при всіх присутніх у приймальні довго тисне мою руку й просить обов'язково заходити до нього. Без церемоній. У будь-який час.

Я обіцяю. А в душі чомусь знову кляну його, ловлю себе на тому, що лаю його. Сповнююся до нього неприязню. Але згодом я переконую себе, що я не маю рації, що я невдячний. Він ні в чому не винний. Винен у всьому я. Адже я сам йому нічого не сказав. Звідки я певен, що він мені відмовить, не допоможе? Така Велика Людина відмовити просто не може.

Минає день, два, тиждень. Я мучусь, караюсь, ненавиджу себе, й набираюся сміливості, і знову йду до нього, до Славатія Івановича, заготовляючи нові для нього фрази, слова листа.

— О, кого я бачу, — розчиняє він навстіж двері. У приймальні всі здивовані. Дивляться спочатку на нього, перехоплюють його погляд, спрямований на мене, і я млію, коли ця Велика й така проста Людина раптом каже:

— Цього товариша я прийму першим! Ви не заперечуєте? — звертається він до присутніх.

Ніхто не заперечує. Він підходить до мене, кладе мені на плече руку, обіймає і веде до свого кабінету. Потім садовить на стілець, сам сідає поруч. Я ледь не плачу. Я відчуваю, що знову не скажу того, що мав сказати. Що всі слова, як ефір, давно вже випарувалися із моєї пам'яті. Збожеволіти можна, кажу я сам собі, від цього прийому, від цієї доброти. Розплавитись можна, попливти. Хто я у порівнянні з ним? Ніхто, а він така Велика Людина.

Я механічно відповідаю на його такі прості й людські запитання. Він задоволено усміхається, я — теж. Мені більше нічого, здається, і не треба. Я ні про що в нього не питаю, нічого в нього не прошу. Мені думається, що своїм листом, своїм проханням я зіпсую йому настрій, завдам йому душевної травми. А мені так цього не хочеться. Адже він така добра людина. А те, по що я прийшов — просто дріб'язки. Все то ніщо. Подумаєш, дах тече. На дачі. Чи варто такими дріб'язками турбувати Славатія Івановича?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 94

Славатій Іванович бере мене під лікоть і проводжає до коридора. Відвідувачам, як завжди, каже: “Я зараз... Одну хвилину... Ось тільки проведу...” Й це звучить, як: “Ось тільки проведу мого найдорожчого друга”.

Десь через місяць, а може, через два він зустрічає мене випадково на вулиці. Зупиняє легковичку, запрошує до машини, сам переходить з переднього сидіння на заднє. Сідає поруч, бере мене за плечі, як завжди, так мило усміхається, що я відчуваю, що знову починаю божеволіти.

“Боже, — мовлю я собі. — Яка він мила й добра людина. Побільше б нам тепер таких”.

Він запитує, куди мене відвезти. Мені нікуди не потрібно. Але я вже їду. Я не можу припустити, щоб він зупинив машину. Щоб він розсердився, щоб він раптом сказав мені:

— Чого ж ви до машини сіли? Тільки голову морочите!

Я згадую першу-ліпшу назву, яка мені спадає на думку. Поки доїдемо, гадаю я, скажу, що передумав. Скажу, що щось там забув, і якщо його ласка, то я вернуся разом з ним назад. Приїду сюди наступного разу. Машина тим часом мчить. Ми летимо по широкій автостраді.

— А наше життя, — мовить він мені, — як листок на дереві. Як одна мить. Висиш, милуються тобою люди, а настане осінь, подує вітер, зірве тебе з крони, й сам не знаєш, де опинишся, де упадеш.

— А ось і ваше село, — каже він. — Ви тут вийдете чи підвезти до хати?

Я прошу його зупинити мені тут. Я не наважуюсь йому сказати: “Відвезіть назад. Дуже прошу вас”. І я кажу:

— Дякую. Ви для мене так багато зробили...

— Ну, що ви! Що ви! — посміхається він.

Боже, як він тільки гарно це робить. Він мені махає на прощання рукою, питає, чи не прислати по мене вранці машину, мені хочеться сказати, щоб він ось краще зараз забрав мене, але я не можу. Мені чомусь соромно. А він так щиро й так привітно мені усміхається. Розвертає машину, ще раз махає рукою, наче дарує поцілунок на віддалі, і щезає.

Додому я бреду пішки. Я знову картаю себе. Я знову лаю його. Хоч знаю, він нічого поганого мені не зробив. У всьому винний тільки я. А там десь під дверима квартири — дружина. Ми ж сьогодні збиралися з нею піти до театру. В мене від квартири ключі. Вона просила тільки взяти в магазині хліба.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 95

— Туди й назад.

Я, здається, навіть на босу ногу взутий. Ну, звичайно, на босу. Боже, на мені старі спортивні штани й полатана куртка. Як він тільки мене з собою узяв? Не посоромився. От що значить Велика Людина: така проста й така добра.

Я бреду по автостраді. Машини пролітають повз мене метеоритами. Хто мене такого візьме? Таксист побоїться, а ходовому мені нічим заплатити. Адже в мене в кишені тільки 20 копійок. На хліб. А жінка десь там уже, певне, давно гримає кулаками по дверях, б'є по них носаком, покусує губи, безперестану тисне електродзвінок. Коли я доберуся додому (але коли це буде — йти цілих 15 кілометрів, так показує шляхівник), вона неодмінно мене запитає, де це я так довго був. І, звичайно, не повірить, що я їхав в одній машині з Славатієм Івановичем. Розмовляв, сміявся. Розповідав йому якісь анекдоти. Він реготав. Увесь час казав, що таких ніколи в світі не чув. Що всі вони свіжі, як огірки на городі. Дотепні, неповторні й жоден не має "бороди". Боже, як з ним легко! Чесне слово. Аж не віриться, що є такі прості й такі Великі Люди на світі.

СИНИЧКА, ДЯТЕЛ, ПРОФЕСОРІЯ

Анатолію Косматенку

У мої двері постукали.

— Так! Увійдіть! — гукнув я.

На порозі стояв блідий, схожий на випечений без соди корж мій сусіда по будинку відпочинку — професор, заслужений хірург республіки Григорій Петрович Полосун.

— Що з вами? У вас обличчя Гіппократа!

— Захворів, — сказав він. — Оце їду додому і прийшов з вами попрощатися.

— Що ж у вас, пробачте, болить? — поцікавився я.

— Нічого... Нічогісінько... Але я останніми днями не можу працювати... Мене лихоманить, напало безсоння. Що я вже тільки не пив, не ковтав... Наслідки однакові. Нічого не допомагає...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 96

— Ви багато працюєте. Вам потрібно трохи відпочити. Частіше гуляйте, дихайте свіжим повітрям, візьміть у мене лижі.

— Усе це я випробував...

— Так у чому ж річ?

— А не сміятиметесь? — якось по-дитячому перепитав він мене.

— Ну що ви!

— Усе через синицю, — промовив Григорій Петрович.

— Яку синицю?

— Звичайну синицю. По-латинському — Рашз. Просто перед моїм вікном хтось почепив на дереві годівницю і прив'язав на нитці кусень сала... Ви не повірите, але як тільки я сяду працювати, вона, наче з кимось змовившись, негайно прилітає і починає дзьобати то сало, то харчі — ми їх щоранку кладемо.

— Ну й що? Хай собі дзьобає. А ви працюйте.

— Але я не можу. Вона відволікає мою увагу. Я увесь час дивлюся на неї. Інколи сідаю до вікна спиною... Не допомагає. Завішував вікно простирадлом — чути. Завішував ковдрою — вистукує, немов по лисині черепа. Тоді я привіз ще дві ковдри з дому: верблюжу й синтетичну. Ніби стало тихіше. Почав прислухатись — чутно. Повірте, так недовго й збожеволіти.

Я скептично посміхнувся й навіть не знайшов що сказати. Дивний професор, та й годі... Все в нього щось не так...

— Ви мені, бачу, не вірите, — продовжував Григорій Петрович. — А це вчора до синички ще й дятел долучився.

— А що робить дятел? — поцікавився я.

— Ви не знаєте, що робить дятел? Вибиває на старому дубові таку морзянку, що мене аж тіпає. Та цього йому мало. Вибивши одну-дві дірки, він сідає на металевий капелюшок від електролампочки і... О боже!.. Почули б ви, як він торохтить тією залізякою! Тут уже ні подушки, ні ковдри не допомагають. Він витрушує всю мою душу... Добирається до гіпоталамуса* і, здається, довбе не дубову кору, а кору головного мозку. Учора я не витерпів: узяв у сина дрібнокаліберну рушницю і, повірте мені... розчинив вікно й розрядив по ньому, навіженому, всі патрони. В дятла не влучив... але зробив решето з того електрокапелюшка. Тепер мені нема вже спокою і вночі. Вітер через дірки в тому капелюшку так завиває і висвистує, наче то ре-

* Гіпоталамус — підбугрова ділянка мозку, де здійснюється інтеграція нервової і гуморальної ендокринної регуляції. Гадаю, це кожному зрозуміло. *(Прим. автора).*

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 97

гоче тисяча відьом і нявчить добрий десяток котів. Відпочинкові моєму настав край. Я вже не бачу дятла наяву, але бачу його, як рибалка поплавок — у сні... Ще одна-дві такі ночі... і ви не уявляєте, чим це для мене скінчиться...

— Я можу вас виручити, — усміхнувся невимушено я.

— Цікаво, як? Запропонувати мені ноксирон, беласпон, триоксазин?.. Дякую, я все це вже випробував...

— Чому ж? Я можу з вами помінятися кімнатами.

— Петре Семеновичу, вік не забуду, — кинувся він у мої обійми. — В мене така важлива робота... Я закінчую нову працю... Мені так потрібний спокій... Я вам буду вдячний.

Ми помінялися. Першого дня я, так би мовити, обживав кімнату. Вона мені подобалася. Вікно виходило просто на пагорб, де ріс крислатий старий дуб. Поруч, на молоденькому дубочку, справді висіла годівниця і чималий шмат сала.

Я дивився у вікно, милувався природою і ловив себе на тому, що мені чомусь хочеться побачити оту синичку чи дятла. Але вони не прилітали. На електричному стовпі справді висів продірявлений у декількох місцях, пофарбований у темно-коричневий колір електрокапелюшок і торохтів на вітрі, як відірваний від даху шмат бляхи.

— Смішно, — сказав я сам собі. — Такі дрібниці виводять професора із себе. Видно, нерви слабенькі...

Я сів за стіл, розіклав папір, узяв авторучку і... раптом почув перші несміливі удари морзянки. Так і є... Прилетіла синичка. “Не злякалася професорових пострілів, — подумав я, — молодець”. Деякий час дивився на неї, а потім мені це набридло — і я знову взявся за перо. Та до голови нічого не лізло, окрім одного: “Якщо він справді не вбив дятла, то чи прилетить дятел?”

— Чортзна-що! — Підвівся я з-за столу, — Якась чортівня...

Я почав міряти широкими кроками кімнату, заклавши руки за спину, й відчув, що мене тягне до вікна...

Синичка то спокійно вистукувала дзьобом, смакуючи салом, то знову сідала на годівницю, то кудись летіла... Я повертався до столу, брав ручку, папір, але синичка несподівано прилітала знову.

— Але ти ж не професор, — казав я сам собі, — ти ж хвалився, що можеш працювати під гуркіт канонад.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 98

— Так, можу, можу... Але не під цей мерзенний стукіт синички, — сперечався я сам із собою. Потім зірвався з місця, схопив ковдру й причепив її на цвяхи, забиті професором.

У кімнаті стало напівтемно. Я прислухався... Стукіт був значно тихіший, але його ще було добре чути. І раптом щось ударило, як із кулемета.

— Дятел, — вигукнув я, зрадівши. — Прилетів! Отже, живий.

Я відгорнув ковдру й дивився, як дятел відточує об капелюшок дзьоба...

"Чого він так сердито б'є по ньому?" — подумав я. У двері хтось постукав. Я швиденько зірвав з вікна ковдру, засунув її під ліжко і сказав:

— Дуже прошу!

Григорій Петрович мені лагідно усміхнувся й запитав:

— Ну як? Не прилітали?

— Були! — трохи холодно, як мені здалося, відповів я.

— Вони на вас не впливають?

Безумовно, ні, — Моя бадьорість професорові, певно, видалася дещо вимушеною. — Пора й обідати...

— Пора, — погодився Григорій Петрович.

Так тривало майже три дні. Я не міг написати жодного рядка. Коли нікого поблизу не було, доводилося кидати на птахів грудками снігу.

Увечері я сходив до залізниці й набрав на колії повнісінький портфель каміння. Але й це не допомагало. Синичка й дятел наче дражнили мене.

— Так і справді недовго до божевілля. Треба щось робити.

Уночі я те сало зрізав і викинув дворовому псу. Те ж саме зробив і з годівницею. Але такого я не міг зробити ні з дятлом, ні з електрокапелюшком, який завивав на вітрі, як старий грамофон.

Уранці я прокинувся передчасно. Страшенно боліла голова. Під очима з'явилися синці. Снідати не пішов — пропав апетит.

— Гм, ви зовсім змарніли! — зустрів мене в коридорі рожевощокий професор. — Може, мені треба було поїхати додому?

— Ні-ні! — усміхнувся я. — У мене просто дружина прихворіла... Боюсь, що додому доведеться їхати мені. — Я почервонів до самих вух і, напустивши на себе скорботний вигляд, поплентався до виходу.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 99

До кімнати більше заходити не міг. Я пішов на вокзал. Сів на першу електричку і поїхав до першої станції. Там зліз і дав сам собі телеграму. "Негайно приїжджай при смерті крп Твоя Ася".

Телеграма прийшла наступного дня. Я, звичайно, її показав професорові... І попрощався... Він міцно потис мені руку й провів аж до самого вокзалу. По дорозі увесь час співчував та запевняв, що все буде гаразд. Тепер головне — спокій, спокій і ще раз спокій...

На що він натякав, я й досі не знаю... Невже догадався, що я неодружений?

ЯК ДОГЛЯДАТИ ЗЕВСА

Юрію Цекову

Здавалося, я вже добре вивчив своїх сусідів. Коли вони мені пропонували виїхати з ними на лоно природи, то я знав: заодно прихоплять свої килими, і на одній з галявин Кончі-Заспи чи Пущі-Водиці мені доведеться їх вибивати.

Коли ж вони запрошували в село, до батьків Філарета Карловича (так звали мого сусіда), то я знав: це означає, що звідти я на своїй спині тягтиму картоплю та іншу городину.

— Анатолію Денисовичу, — телефонували вони мені. — Вам не потрібні дієтичні яєчка, зелений горошок, розчинна кава і мандарини?

— А що?! — насторожувався я.

— Якщо вам щось треба, то, будь ласка, приїжджайте. У нас дають.

І я їхав, хоч знав: на мене знову чекає якась несподіванка. Я купував потрібні мені продукти, і коли збирався вже додому, чув позаду себе єлейний голос Марії Павлівни (так звали мою сусідку — дружину Філарета Карловича):

— Анатолію Денисовичу, чи не були б ви такі люб'язні заодно і наші продукти прихопити? Ми, знаєте, трохи затримаємось на роботі...

— Що ж, люб'язність за люб'язність, — ніяково посміхався я, брав їхній саквояж і все це, підриваючись, ніс додому. "Віслюк, бевзь, ідіот", — кляв я сам себе і в душі давав слово, що це буде востаннє. Мовляв, навіть з квартири не вийду, не переступлю поріг. Хто тягне, того поганяють.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 100

— Скажіть, будьте такі ласкаві, — зустріли мене біля дверей (на одній же площадці живемо) Філарет Карлович і Марія Павлівна. — Ви нікуди не збираєтесь через день-два їхати?

— Ні, — твердо, категорично і навіть трохи грубувато відповів я. — Ні через день, ні через тиждень і навіть через місяць. Я сидітиму дома.

— Господи, як це чудово. Нам просто пощастило. Чи не так, Тезій? — звернулася Марія Павлівна до Філарета Карловича. — Ви не дивуйтесь. Ці слова адресуються не вам, — пояснила вона мені. — Тезій — це я так називаю Філарета Карловича. По-домашньому. Його мама хотіла, щоб він звався Тезій, а тато — щоб тільки Філарет. А сам Тезій тоді ще в цьому не розбирався. Тому в нас такий різнобій.

— А ми якраз зібралися у відпустку, — додав Філарет Карлович.

"Слава тобі господи, — подумав я. — Хоч цей місяць спокійно відпочину".

— А ви часом у відпустку не їдете? — вела далі все тим же медовим голосочком Марія Павлівна.

— Не їду, — оптимістично посміхався я і про себе думав: "Тепер ви вже мене нікуди не затягнете. Валізи й рюкзаки до поїзда я вам не понесу. Я вам не вантажник. Знайшли енциклопедисти примітива". — Не їду і навіть не збираюсь, — обпершись об одвірок, посміхався я.

— Це просто прекрасно. Прекрасно — не те слово. Це просто чудово! — захоплено вигукує Марія Павлівна, і я ціпенію: "Невже й цього разу купився? Невже хочуть, щоб я зі своєю паховою грижею ніс їм валізи аж до привокзальної площі?"

— Як добре, що ми маємо такого милого й такого доброго сусіда, як ви, — продовжувала тим часом вона. — Ми просто щасливі. Ви єдині в цьому будинку, на кого можна покластися, як на себе. Ви нас виручите! Тезій в цьому навіть не сумнівається... Чи не так, Тезій?

— Це справді так. Я про це сказав Мані ще вчора ввечері: "Анатолій Денисович — і більше ніхто". Таких людей, як ви, тепер нема. Ви рідкість. Ви, Анатолію Денисовичу, можна сказати, унікум.

Я розгубився остаточно. У мене перехопило дух, і в перші хвилини я не знав, що й сказати. Тим більш, я не відав, про що, власне, йдеться і як далі себе поводити.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 101

— Ми вам його зараз принесемо, — промовила Марія Павлівна. — Нехай він цей місяць побуде з вами. Він такий тихий, сумирний, малесенький, ніжний. Ми його можемо довірити людині, в якої таке чутливе і щире серце, як у вас. Не хвилюйтесь, його вже не треба годувати з соски...

— Кого?! — перепитав я таким голосом, ніби саме цієї миті мені у холошу раптом ускочив вуж. Більше я не вимовив ні слова.

— Зевса! Нашого ніжного і маленького Зевса. Він уже все їсть сам. Майже все. Тезій, принеси, будь ласка, Анатолію Денисовичу нашого Зевса. Треба вас, Анатолію Денисовичу, познайомити. Він не може вам не сподобатися.

Поки Марія Павлівна дає останні (так мені здається) інструкції і настанови, Філарет Карлович приносить Зевса і передає до моїх рук.

— Не бійтесь. Тримайте його вільно. Спинку ви йому не переламаєте, — радить вона. — Ви краще на нього гляньте. Подивіться, який він розумненький і вродливий. А очі! Які у нього зелені, розумні очі, а як він на вас дивиться! Просто по-дорослому. Правда, Зевс чимось схожий на Тезія?

— Щось є, — несміливо кажу я, відставляючи про всяк випадок подалі від Зевса голову.

— А подивіться, який у нього хвіст! Як у справжнього ангорського кота. Ух, ти мій розумненький! Мій інтелектуальчик, як каже Тезій. Дайте мені його, Анатолію Денисовичу. На секундочку, — каже вона. — Хоч на мить.

Марія Павлівна бере Зевса в руки, гаряче цілує його в лобик і повертає назад.

— Від вас не вимагається ніякого особливого за ним догляду, — продовжує вона. — Зевс любить гратися сам. Ви йому тільки дайте м'ячик від пінг-понгу або ще краще — клубочок вовняних ниток. Але, ради Бога, не надувайте для нього гумових кульок. Будь-якого кольору. Вони лопаються, і Зевс дуже лякається. У нього ж вроджений порок серця. Лікарі кажуть, це тимчасово. Він переросте. І дуже прошу вас: не випускайте його на вулицю. Вулиця погано впливає на котів. І ще одне: на цей період ні від кого не беріть на квартиру собак. Зевс їх не переносить. Навіть учених. Він їх боїться, як вогню і дусту. Окрім того, собаки шкідливо діють на його нервову систему... Тезій, а чого ж ти стоїш! Неси негайно сюди совок, віник і відерце з пісочком.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 102

Коли Філарет Карлович вручив мені це причандалля, я здається, побілів з остраху.

— Це все віднині у вашому розпорядженні, — посміхнулася Марія Павлівна й урочисто вручила мені вищеназвані речі. — Якщо вам буде щось не ясно, то ви напишіть нам: Крим, Євпаторія, Головпошта, до запитання. Бажаємо вам усього найкращого!

... Рівно через день після від'їзду Філарета Карловича і Марії Павлівни мені надійшов лист.

ЛИСТ № 1

"Здрастуйте, дорогі мої! — писала Марія Павлівна, називаючи нас обох "дорогими". — Як тільки ми сіли у вагон, я згадала, що забула вас проінструктувати, як і чим годувати Зевса.

Перш за все, їсти йому давайте регулярно. Тезій каже, що це для того, щоб органи травлення заздалегідь підготовлялися до виконання своїх функцій. Не забувайте, що при частих порушеннях режиму у нього може щезнути апетит.

Він дуже любить молочко, але ледь-ледь тепле. Не більше 30—32 градусів. Та ні в якому разі не 56—68. Зевс може попектись. Така температура у нього викликає, казав лікар, запалення слизової оболонки.

Міцно цілуємо вас. Ваші Тезя і Маня".

ЛИСТ № 2

"Забула вам написати, що Зевс дуже любить рибку. Особливо свіжу. З прісноводних — карасів, линків, верховодок, кобликів. З морських: бичків, камбалу, нототенію і м'якенький хвіст від палтуса. Але ні в якому разі не простипому, старих окунів і будь-яких йоржиків. Якщо застрягне йому десь кісточка від риби, не лізьте йому своїми пальцями в горло. Негайно викличте дільничного ветлікаря. У нас погода неважна. Зранку йде напівтропічний дощ із градом. Сидимо у кімнаті. Читаємо Мопассана. Бувайте здорові!

Гладьте його за нас".

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 103

ЛИСТ № 3

“Зовсім вилетіло з голови: ви ж, мабуть, не знаєте, як визначити калорійність харчів. Це дуже просто. Ось вам приблизна табличка:

Склад однієї порції	**Кількість у грамах**	**Кількість калорій у 100 грамах**
№ 1. Риба (свіжа)	30	340
№ 2. Білок яйця	5	626
№ 3. Молока (пляшка)	40	410

Це сніданок. Його калорійність така:

$$\frac{30 \times 340}{102}$$

Цілуйте за мене Зевса”.

ЛИСТ № 4

“Зовсім забула про вітаміни. Особливо про вітамін А. Давайте йому побільше м’яса. Для Зевса можна не варить, але обов’язково перекручувати на машинці. Багато його і в трісковій печінці. Але у самій печінці, а не в хлібові і в тому жирові, яким змочують той хліб. Ці вітаміни дають прекрасний ріст і відіграють неабияку (теж Тезій казав) роль у нормалізації зору і нюху. Після вживання цих вітамінів кіт добре бачить. Особливо вночі”.

ЛИСТ № 5

“Висилаю вам два карбованці. Гадаю, цього достатньо, і дуже прошу вас: не полінуйтеся встати рано-вранці і з’їздити на знайоме вам озеро. Тезій казав, що там добре беруть карасі, линки, краснопірки і навіть раки чи в’юни. Раків не ловіть (Зевс, мабуть, їх боїться), а в’юни беріть. Якщо не наловите самі — купіть у хлопчиків, вони продають низку за карбованець. Для смажіння та риба не годиться, а для Зевса якраз. Усю одразу не давайте. Щоб не було

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 104

навантаження на шлунок. По одній-дві, не більше, решту тримайте в холодильнику. Але перед тим, як давати котикові, хай риба трохи нагріється — у нього слабеньке горло. Я боюсь, щоб він не простудився.

У нас все добре. Апетит хороший. Особливо у Тезія, або, як ви кажете, — у Філарета Карловича.

P.S. *Написавши про Зевсів шлуночок, згадала, що у вас, мабуть, закінчився пісок. Коли йтимете до озера чи до річки, то прихопіть, будь ласка, пару мішечків річкового піску. Якщо у ньому багато вологи, то обов'язково просушіть його на балконі чи на асфальті перед будинком. А тоді вже посипайте Зевсу. Хай загрібає.*

Щасти вам!"

ЛИСТ № 6

"У мене, напевне, уже склероз. Лікарі правильно радять менше їсти м'яса і кров'яних біфштексів. Зовсім вилетіло з голови. У вас же в кімнаті м'які меблі. Якщо Зевс об них вночі (це він любить чогось робити тільки пізно вночі) точить свої кігтики, то виламайте тоненьку лозинку, але не бийте його. Тільки лякайте. Зевс зрозуміє. Він же у нас не простий — ангорський".

ЛИСТ № 7

"Будь ласка, не давайте йому целофану від ковбаси (теж мені моду завели, замість кишечок на ковбасу натягувати хімікати). У нього можуть бути кольки.

Якщо ж купуватимете сосиски (особливо котик любить мисливські, молочні й курячі), то, будьте такі ласкаві, шкурки негайно викиньте у сміттєпровід, якщо їх наїсться, то після цього не захоче сосисок.

Напишіть, що вам привезти з Криму. Тут продають такі гарні дерев'яні гадючки, ніколи не подумаєте, що вони не натуральні.

Пишіть, як там наш Зевс".

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 105

ЛИСТ № 8

"Шановний Анатолію Денисовичу!

Я вас забула попередити: ні в якому разі не давайте Зевсу голову від старого півня. Зевс у стадії становлення і формування. Голова йому не по зубах — у нього вони молочні. Дайте йому ліпше замість голови трошки печіночки. Решту, якщо ви її не любите, як і мій Тезій, покладіть у холодильник до купленої вами риби.

До речі, печінку не обов'язково відварювати у солоній воді.

Обіймаємо Вас і ніжно гладимо. Ваші Тезя і Маня".

ЛИСТ № 9

"Сьогодні Філарет Карлович приніс мені цілий букет квітів. Я була така щаслива, поки не згадала нашого любого Зевса. Як він там? Чому ви не пишете ні слова? Я вкладаю вам листівку: з маркою і зворотною адресою. Напишіть, будь ласка, все детально про нього, як він спить, як харчується, що ви йому даєте вранці, а що увечері. Забула вас попередити: якщо у вас у кімнаті, як і в нашій квартирі, є декоративні квіти і Зевс їх ще не пообгризав, то, дуже прошу вас, не допускайте його до них. Не в усіх них є вітаміни, необхідні для дитячого організму. А йому, видно, не вистачає тих вітамінів, бо він часто кидається на зелень. У нас він обірвав орхідею целогіну (гребінчасту) і з'їв усе суцвіття юстиції карнеа. Добре, що хоч збереглися цикламен персидський і руалія формозька (гібридна) та одна квітка амариліса... Такий рідкісний сорт. Нам і досі шкода...

Бережіть його".

ЛИСТ № 10

"Здається, написала все, а про головне забула. Дуже прошу вас: візьміть корзинку закритого типу або збийте гарненький ящичок, посадіть туди Зевса (дивіться, щоб не задихнувся) і відвезіть на Айвазовського, 5. Там реєструють котів. Візьміть на Зевса реєстраційне посвідчення і зробіть, будь ласка, відмітку про проведення вакцинації проти сказу. Якщо питатимуть, як звати його маму, скажіть — Венера, батька — здається, Петрикл. Але це не точно. Тезій каже, що перед цим у Венери побували Анхілон і Діонісій. Та Зевс більш

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 106

схожий на Петрикла. Якщо по дорозі (все може трапитися) Зевс вас укусить за пальця чи подряпає, борони Боже, не забудьте про це сказати ветеринару і прийняти ту дозу уколів, яка після цієї справи полагається.

У нас все добре. Їмо нормально. Тільки шашлики замість баранячих дають свинячі. Всюди окозамилювання! У шашликах дуже багато сала та цибулі. Філарет Карлович поправляється на очах і на пляжі. П'є грузинське цинандалі і дуже любить гарячі чебуреки. Я намагаюсь схуднути, але це мені не легко дається. Тезій запевняє, що я, навпаки, поправляюся, але, коли приїду, ви пересвідчитесь самі.

P.S. *Якщо Зевса надумають у ветлікарні на день-два затримати, ні за які гроші не погоджуйтесь. Краще заплатіть штраф. Не вистачало, щоб наш Зевс потрапив у те сумнівне товариство і розбалувався. Я цього страшенно боюся, як і вуличних впливів. Гладьте його за нас. Ми незабаром приїдемо".*

ЛИСТ №11

"Ось уже майже два тижні, а Ви, мабуть, Зевса не догадалися ні разу скупати. А його слід купати хоч раз на тиждень. Щоб шерсть була пухнаста і ніжна, до води найкраще додати пляшечку чеського пива або німецького типу "Хельбір Пільзнер". Якщо не буде цих сортів, можна "Світле київське", "Ризьке" чи "Жигулівське", але бажано московського чи львівського розливу.

Коли в нього помітите перхоть, не пожалійте для Зевса (я вас дуже прошу) два жовтки з свіжих яєчок (білок дайте йому випити). Дієтичним із штампами не довіряйте, як і польським яєчним шампуням. Будьте обережні. А то Зевс захлинеться. Я так переживаю. Він трішки дряпається, то ви одягніть на обличчя протигаз.

Якщо протигаза не дістанете, візьміть напрокат маску, яку одягають рапіристи. Можна дві: одну натягнете ви, а другу, меншу, — спробуйте на Зевса.

У нас погода чудова, море тепле. Сьогодні температура води вранці була 23,5 градуса, удень — 27. Ну, просто купіль! Температура повітря від 38 до 40. Я лежу в тіні, а Філарет Карлович з води не вилазить.

Ще раз цілуйте за нас Зевса".

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 107

ЛИСТ № 12

“Ми вас забули попередити: у Зевса, здається, перед нашим від’їздом завелися блошки. А ви ж, мабуть, не знаєте, як їх виводити. Найкраще взяти сухенького прутика, але не для того, щоб тих блошок у нього на спині бити. Борони вас Боже! Прутика Зевсу вставляєте в ротик і повільно, починаючи від хвоста, занурюєте його у воду з таким розрахунком, щоб блошки відступали від води. Коли вода досягне рівня Зевсової голови, спробуйте котика в цей час занурити з головою. На секунду-дві, не більше, але так, щоб прутик залишився на поверхні води сухим. Блошки залишаються на прутикові, а ви Зевса окутуєте в теплу ковдру. Бажано шерстяну, верблюжу, овечу. Якщо такої нема, тоді є звичайне біле простирадло, і покладіть його біля чогось теплого або на сонці. Окутувати слід туловище, ніжки, хвіст і шийку. Мордочка повинна стриміти з матерії на 5—6 см, щоб був доступ до свіжого повітря”.

Рівно через місяць мої муки закінчилися. Я не стану більш детально описувати нашої нової зустрічі з Марією Павлівною і Філаретом Карловичем, скажу лише одне: коли я їм вручив совок, віничок і їхнього улюбленого котика, Марія Павлівна глянула і сказала, пополотнівши:

— Господи, ви що — ним черевики щонеділі чистили?

Не хочу брати гріха на душу, але перед вами чесно признаюсь: що було, то було. Особливо в останні дні нашого спільного життя.

НАХАБА

Двері до Петра Семеновича Клюси відчинилися: на порозі, наче новорічна фея, з’явилася особиста секретарка Нюра. В кабінеті запахло духами “Північне сяйво”.

— Петре Семеновичу, там якийсь товариш по телефону... Цікавиться, як ваше ім’я та по батькові?

— А ви йому що?

— Ну, я вирішила це питання узгодити з вами...

— Правильно вирішили. Поцікавтесь, хто він і для чого це йому!

Нюра щезла по той бік дверей, оббитих блискучим дерматином. За кілька секунд з’явилася знову. В кабінеті вдруге запахло парфумами.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 108

— Каже, що ви зробили йому добро... От він і хоче вас привітати з Новим роком. Але не знає, як ваше ім'я та по батькові. Сказати?

— Одну хвилиночку, — Петро Семенович глибокодумно замислився. Перед очима пропливли відвідувачі. Їх було не так уже й багато: "Прищепа просив дитину влаштувати в садок... Воркута приходив по резолюцію... Хнюпа приходив за путівкою на лікування... Шпаченко, здається, благав взяти на квартоблік... Понюхно після операції на важкій ділянці працює... Тоді був Шелудько, Жук, Сірчик... Хто б же міг?" — Петро Семенович глянув на Нюру. Нюра переступала з ноги на ногу.

— Каже, що я зробив добро? — перепитав сердито Клюса.

— Каже, — знизала плечима Нюра.

— Женіть його! — розгнівано вигукнув Петро Семенович. — Женіть, і негайно! У три шиї... Нахаба... Безсовісний... Бач, насміхатися надумав. Я особисто такого випадку щось не пригадую...

Нюра щезла по той бік дверей. До Клюси долинув її чарівний голосок:

— Алло! Вияснити ім'я та по батькові товариша Клюси не вдалося. Його нема. Зверніться у відділ кадрів...

Трубка дзенькнула. Клюса полегшено зітхнув. Нюра теж.

ОБІДИ ДОДОМУ

У вагоні-ресторані я сидів разом зі своїм сусідом по купе Казимиром Петровичемм Басюрою. Розмова, як завжди в таких випадках, точилася навколо страв. Я, звичайно, відчував, що ось-ось засну під ритмічний стукіт коліс, і, щоб якось прискорити кінець Басюриної розповіді, запитав:

— Скажіть, а завідувача тієї їдальні ви зустрічали?

— Уявіть собі, ні. Два дні тому він пішов у відпустку. І я досі перед ним у боргу. Але як тільки повернуся з курорту, неодмінно завітаю. Він ще мені могорич поставить. Адже я йому у книгу скарг та пропозицій майже щоденно писав подяки. Тільки я. У них не вистачало книг для моїх подяк.

— Пробачте, так ви Басюра! — раптом обізвався товстун, який, здавалося, всю дорогу те й робив, що посапував за сусіднім столиком.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 109

— Басюра, або що? — не менше, ніж я, здивувався Казимир Петрович.

— Скажіть, так це ви брали обіди додому в нашій їдальні?

— В їдальні № 2?

— Так, саме в їдальні № 2.

— Я. Прекрасні обіди. Я це будь-кому скажу. Або що?

— Товаришу, — товстун підвівся з-за столу і, пересідаючи до нас, несподівано міцно обійняв куценького Басюру. — Ви не уявляєте, який я радий нашій зустрічі. Я і є той завідувач, якого ви так довго розшукуєте.

Басюра на мить так розгубився, що не міг видобути й слова. Але тільки на мить. Бо в якусь наступну долю хвилини він вигукнув:

— Нарешті! Який збіг обставин! Хто б міг подумати? Це ми відзначимо! Перед вами мій рятівник, — звернувся він до мене. — Саме про нього я вам розповідав.

— Офіціантко, шампанського! — гукнув товстун. — Сьогодні пригощаю я.

Коли принесли пляшки і рубінового кольору вино заблищало іскорками в фужерах, завідувач запитав:

— А скажіть, товаришу Басюро, чим саме вам сподобалися наші обіди? Ми в цьому році збираємось розширити асортимент і, безперечно, збільшити кількість. І для нас дуже важлива думка споживачів.

— Півроку тому, — почав Басюра, — я одержав квартиру зі спільною кухнею. Якось сусід захворів. Моя донька принесла обід з вашої їдальні. Я зняв пробу. Обід мені надзвичайно сподобався. А в мене до цього неабиякий нюх, і я наказав доньці й надалі носити обіди тільки з вашої їдальні. Так вона й робила.

Все йшло, здавалося, без змін. А це недавно допомогло: дякуючи вашим обідам, мій сусід дістав виразку шлунка. Ви вже здогадались, що ті обіди донька носила йому. Тепер він зовсім охляв. Лежить у лікарні. Перед від'їздом на курорт я відвідав його. Хірург запевняє, що операції йому не минути, бо пряде на тонке. О-о, коли б так сталося, — його кімната теж була б моя. А зараз давайте вип'ємо. Ваше здоров'я! — Басюра підняв фужер, але завідувача їдальні № 2 серед нас уже не було.

Не застали ми його і в купе. У Жмеринці повідомили, що перед Вапняркою хтось скочив з поїзда на ходу. Невже завідувач? Ну й треба ж було!..

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 110

РОЗБИТЕ ДЗЕРКАЛО

Дзеркало впало на підлогу. — Бути лайці, — сказала баба. — Непримінно бути. Я насторожився.

— Вже знову щось розбили. — Гнівна, як мені здалося, вбігла до кімнати дружина.

— Дзеркало, — збираючи скалки, сказав не менш гнівно я.

— Як же ти його розбив? — запитала ще сердитіше вона.

— Воно само, — відповів ще сердитіше я. Задоволена баба спостерігала за нами з кутка. Своєї іронічно-щасливої посмішки вона не приховала. “Бути сварці, — так і світилося в її очах. — Непримінно бути”.

— То як же це воно розбилося? — тим часом продовжувала дружина.

— Від струсу.

— Від якого?

— Трамвай повз наш будинок пройшов. Дім здригнувся, от воно і впало.

— Так? — запитала вона.

— Так, — відповів я.

— А раніше повз наш будинок трамваї не ходили?

— Ходили.

Буря наближалася. Баба була задоволена. На гамір прибіг дід.

— Щось трапилося? — запитав він.

— Митя розбив дзеркало, — радісно повідомила баба. — Бути сварці.

Чим усе кінчилося, ви вже догадалися. Насправді з дружиною ми не полаялись. Через дрібниці в нашій сім’ї лайок не буває. Полаялись баба з дідом. Баба доводила, що розбите дзеркало — це на спірку, дід казав, що на дощ. Та ще з любов’ю бив посуд об підлогу і доводив, що це на щастя.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 111

ТИРАЖ

Мій брат — письменник. Саме тому мені так заздрять сусіди, хоча, відверто кажучи, я заздрю їм.

Про те, що мій брат письменник, я не знав, між іншим, все своє життя. Знав тільки, що в школі він з мови і літератури більше трійки не одержував. Аж ось зовсім несподівано принесли лист: "Дорогий брате, ти, очевидно, все знаєш з газет. У мене виходить книга. Ти повинен допомогти — зроби тираж. Чим більший тираж — тим більше читачів, тим більша слава".

Тираж я "зробив", пропивши зарплату з товаришами з "Союздруку", поклавши на стіл у ресторані аванс перед товаришами з облкниготоргу і стипендію доньки перед товаришами з облспоживспілки.

Через місяць наша область одержала бажаний тираж, а я — першу братову книжку з автографом. В надії, що на цьому моя місія кінчиться, я здав дещо з своїх речей в ломбард, сподіваючись дотягти до чергової зарплати. Та я помилився. В наступному листі брат цікавився, чи нема в мене знайомих в обласній газеті і чи не зміг би я організувати рецензію на його книгу. Довелося дещо занести в комісійний магазин. Потім брат запитав у новому листі, як розходиться книга після рецензії. Відпросившись з роботи, я побіг по книгарнях і кіосках. Залицяючись до молодих продавщиць, цікавився долею братової продукції. Доля була невтішна — книги лежали стосами. Але не міг же я про це писати братові. І тому вирішив тимчасово закохатися в одну з продавщиць центрального магазину. Любов була не однобока — продавщиця вирішила, що я автор книги, і закохалася в мене. Однак навіть найпалкіші почуття не допомогли збути й четвертої частини тиражу.

Незабаром відвідування книгарні для мене кінчилося сльозами: на роботі примусили пояснити; як це трапилося, що я, зразковий сім'янин, зумів так швидко морально розкластися.

— Треба щось робити з вашими книгами, — сказали товариші з "Союздруку".

— Купіть тираж і здайте папір як макулатуру, ви ще й заробите, — порадили в облспоживспілці.

Я не наважився.

— Тоді хай приїде ваш брат і виступить.

— Він не може, він виступає в інших місцях.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 112

— То виступіть ви за брата. Саме розпочався місячник книги, дещо прочитаєте і дасте безплатно автографи.

Я так і зробив. Під час виступу мене розпізнали. Хтось написав анонімку. Мене звільнили з роботи. Тимчасово книги не проштовхую, пишу в різні інстанції пояснення і думаю: "Добре, що брат випустив тільки одну книгу. Що буде зі мною, коли він напише кілька?" А він це може зробити. Деякі критики вже зараз заявляють, що брат подає великі надії. О, як би я хотів, щоб він подавав малі або ще ліпше — не подавав ніяких...

МОРЖ

У нашому районі з'явилась молода лікарка. З'явилась, як сонце над світанковим морем, з'явилась, як весна, і запала мені в душу, як метеорит. Я не описуватиму її вроду, але впевнено скажу, що всі Венери, разом взяті, зблякли б перед її красою. Лікарка нагадувала мені казку, і тому хотілось, щоб ця казка стала моєю дійсністю.

Для цього потрібно було єдине — захворіти і викликати лікарку до себе. Але, на жаль, я не міг похвалитись жодною хворобою, крім легенького нежитю. А що може дати така хвороба, ви самі знаєте. Дві хвилини поглядів, декілька слів: "Ось вам краплі. Три рази на день то в ліву ніздрю, то в праву — і будьте здорові". Це мене не задовольняло. Тому я твердо вирішив застудитись, але, як не прикро, на той час кінчилась епідемія вірусного грипу, а дитячі коклюш і скарлатина мене аж ніяк не влаштовували.

За допомогою я звернувся до Парахоні — мого сусіди з квартири № 15:

— Скажіть, будь ласка, як ви добилися хронічного нежитю?

— Дуже просто: три дні підряд набирав у ніс холодної води і тримав її там, поки вона не ставала така, як течія Гольфстрім поблизу екватора, — відповів Парахоня.

Я щиро йому подякував і вдався до рекомендованої процедури. Наслідок виявився плачевним: у мене щез нежить і той, що був, а з ним і перша моя надія.

Через день я помітив, що лікарка відвідала Байдака. "Значить, і цей здоровило захворів", — подумав я і кинувся до нього.

— Послухай, — крикнув я ще з порога, — як ти так зумів? Я чув, що в тебе серйозна хвороба.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 113

— Ще б пак, — з радістю відповів він, а я похолов од заздрощів.

— Але як ти зумів?

— Ранкове обтирання холодною водою та вечірній душ забезпечують хрип у грудях, поштрикування у голові і температуру тіла мінімум 38 градусів.

Забувши потиснути йому руку, я помчав до себе. Минуло п'ять днів, але я не відчув ні хрипів, ні поштрикування, ні підвищення температури.

— Обдурив Байдак, — сказав я, завітавши знову до Парахоні.

— Факт, що обдурив. Я ж сам бачив, як він щоранку пробігає навколо будинку не менше п'яти разів, а після цього виливає на себе троє відер криничної води.

Обійнявши Парахоню, я попрощався з ним і пішов спати, чекаючи світанку. Робив не п'ять, а вісім разів підряд так, як радив Парахоня. Але не тільки пневмонії, а й нещасного грипу дістати не зміг.

— Брешуть. Всі брешуть, — скаржився я Чемерді з квартири № 13.

— А ти думав, що правду кажуть? У мене свій метод: звичайнісінький лід і добрячий окріп: шматок льоду — ковток води, ковток води — шматок льоду. Температуру жене на очах, гланди набухають, як бруньки на верболозах.

Розцілувавши його, я полетів за льодом до знайомої продавщиці морозива.

Тиждень процедур тягнувся, як вічність. Ніяких ознак обіцяної хвороби я не помічав. Будь-яке довір'я до сусідів щезало, як мої надії на зустріч з лікаркою.

— Звернись до Топчія, — порадила мені двірничиха. — Той вже як скаже, то зв'яже.

— Тільки ополонка тебе може врятувати, — почав Топчій. — Прорубай здоровенну ополонку і занурюйся з головою не менше двадцяти разів на день. Після цього метрів триста повзи по снігу туди і назад. Можна й по-пластунськи.

В ополонку я вскочив. Та мене витягли. Хтось пустив плітку, що хотів топитися через лікарку. Тепер вона мене відвідує щодня. Тримає в теплі. А всім відомо, як теплота псує чоловіків. Поки що одружуватися не поспішаю, щоб знову не вскочити.

Між іншим, у мене почався нежить. Ненароком торкнувся босою ногою підлоги. Боюсь, що на цей раз серйозно, хоч би не перейшов у хронічний.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 114

Олег ЧОРНОГУЗ

МОЗОК

Я за професією космонавт. В даний час — капітан зорельоту "Сонячний промінь Ю-713", що ходить міжпланетною трасою "Земля — Марс — Альфа Центавра". Напередодні останнього рейсу (після якого я збирався йти в чергову профспілкову відпустку) на космодромі мене зустріла Клеопатра Саксонівна.

— Другий день вас розшукую, Василю Прокоповичу. Ви мені потрібні, як космонавтові кисень, — розпочала вона. — У нас, Василю Прокоповичу, горе. У відділі, де працює мій Кузьо, скорочення штатів на двадцять п'ять процентів. Це означає, що під скорочення попаде мій Кузьо.

— Чому ви гадаєте, що саме Кузьма Іванович?

— Ви ще питаєте? Хіба вам невідомо, що мій Кузьо — найбільший дурень?! Він дурніший термоядерної бомби. Боже, як я за нього вийшла заміж?! Він неодмінно потрапить під скорочення штатів. Двадцять п'ять процентів — це він. Крім нього там нікого не виженуть. Петренко — це підлабузник першої марки. Семенко — лизоп'ят і демагог, Кристалов — двоєдушний і улесливий, а мій Кузьо...

— Пробачте. Але яке відношення до цього маю я? Чим можу допомогти?

— Ви ще, Василю Прокоповичу, запитуєте? Ви один і можете його врятувати. Я чула, що там, куди ви літаєте, продається якийсь синтрохонічкий мозок. Тепер ви мене розумієте? Кузі потрібен мозок...

— Якщо товар не розхапали, то неодмінно куплю, — пообіцяв я.

— Будь ласка, Василю Прокоповичу, і неодмінно два комплекти. Один — Кузі, а другий — Юхимові Самійловичу. Це його начальник. Йому теж потрібен мозок, як і Кузі. У Юхима Самійловича незабаром день народження. Це буде такий сюрприз для нього. Такий сюрприз...

Два комплекти мозку мені вдалося придбати. Це був неабиякий товар. З легким серцем я віддав його Клеопатрі Саксонівні і того ж дня полетів у відпустку на Венеру, у містечко Рожеві Води, розташоване в районі Блакитних Озер. А коли після відпочинку повернувся на рідну Землю, мене знову зустріла моя знайома сусідка Клеопатра Саксонівна.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 115

— Ви приїхали? Боже, як я вас чекала! Так чекала, немов колись першого польоту на Місяць. У нас таке нещастя! Таке нещастя. Мій Кузьо помер...

— Як помер?! Коли?

— Вчора. Тобто я хотіла сказати, що не зовсім помер. Він живий, але цього не переживе. Хто б міг подумати?

— Але що сталося?! Заспокойтесь, Клеопатро Саксонівно. Випийте води...

Вона випила склянку води і, трохи заспокоївшись, продовжувала:

— Я почну з самого початку. З того дня, як ви привезли мозок Кузі і його начальникові. Моєму телепню і набитому дурневі Юхимові Самійловичу. В той день Кузьо розпакував тільки одну коробку... Я розповідаю все, як було... Це був мозок марки "Ідеал", якість — другий сорт.

На день народження Кузьо подарував його Юхимові Самійловичу. Ви не уявляєте собі, який це був сюрприз для керівника. Юхим Самійлович у ту ж хвилину при всіх розцілував мого Кузю і навіть перший тост виголосив за підлеглих, які завжди пам'ятають про своїх керівників. А наступного дня він мого телепня призначив старшим співробітником відділу. Ви дивуєтесь, що я його так називаю? Не дивуйтесь. Він і є справжнісінький телепень. Бо здавалося, все йде добре. Та ні, в день підвищення йому захотілося похвастати своїм мозком. Він вирішив вставити і собі новий мозок. Розкрив коробку, а там...

— Невже розумні істоти з аптекарні Всесвіту могли підкинути мені щось із уцінених товарів? — перепитав я.

— Ні. Це не в нас на Землі. Вони помилково в таку ж коробку вклали мозок "Геній", якість — перший сорт. Ви зустрічали такого дурня, як мій Кузьо? Він поніс Юхимові Самійловичу мозок "Геній". Але той осел не повірив. "Ти що, Плюгавкін, — Сказав він Кузі, — хочеш підсунути мені якийсь мотлох? Якщо це геніальний мозок, то чому ж ти його собі не вставляш?" Що міг на це відповісти мій Кузьо? Нічого. Може, вставив хоч після цього собі мозок? Нічого подібного. Єдине, чого він добився, — того ж дня його звільнили з посади старшого співробітника відділу, як такого, що не виправдав надій. Через два дні Кузі все ж якимось чином вдалося помінятися мозком. І він помінявся, на свою голову. Мозок марки "Геній", як

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 116

виявилось, з гарантійним строком придатності тільки на рік, а у мого дурня "Ідеал" на все життя. Це і вирішило долю Кузі. Сьогодні він попав у число двадцяти п'яти процентів. Для нього це найстрашніший удар. Куди тепер він сунеться зі своїм мозком. Він цього не переживе!..

... Плюгавкін справді не пережив. У ніч на 21 серпня він помер, забувши вставити собі мозок.

КУРКУЛЬ

Голова робкоопу Дементій Гаврилович Джус лежав голічерева обіч дороги між Джурином та Шпиковом під власним москвичем і думав: "Оце коли б у мене зарплата не 65 карбованців і хоч би жінка працювала та діточок менше, підговорив би собі водія-автомеханіка. Не до душі мені самообслуговування... Купив би волгу. Але ж зразу помітять: не інженер же, не винахідник і навіть не професор. Прийде товариш і скаже:

— КРУ*! — І круто поверне діло. Ех, жаль! Та хоч би ще не те гасло: "Непійманий — теж злодій".

Раптом Дементій Гаврилович помітив з-під машини ноги. "Чи не міліціонер часом?" — І висунувся.

Ні, не міліціонер. А згорблений дідок. Стоїть і з цікавістю розглядає автомобіль. Помітивши замурзану щоку голови робкоопу, дідусь привітався.

— Здорові були, діду, — відповів Джус.

— Що, не бере?

— Не бере, діду, контакту нема, іскра в землю провалилась. Та хіба ви зрозумієте?!

— Куди мені там! Я чоловік темний, — сказав дід, але згодом додав: — А скажіть, це ваша машина, власна?

— Моя! — насторожено відповів Джус і пильніше, не без остраху глянув на діда. "Невже позаштатний слідчий обехеес? Тепер усі пенсіонери — активісти. "Голосує" ніби пасажир, спинить — громадський інспектор!" А вголос спитав:

— Хіба що, діду?

— Та нічого. Гарна машина. Мабуть, дорого обходиться?

* Йдеться про ревізорів КРУ — контрольно-ревізійного управління.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 117

— Дорого, діду, дуже дорого.

— Ваша, кажете?

— Моя.

— Особиста?

— Моя особиста, діду, — показав ключика Джус.

— А скажіть, скільки вона кінських сил має?

У Джуса відлягло від серця. “Мабуть, старий механізатор”.

— Двадцять з гаком, діду.

— Двадцять, кажете? Нічого собі. А в мого сусіди колись не було й трьох кінських сил, і його розкуркулили з таким гаком, що звідси й не видно, — промовив дід і пошкандибав до Джурина.

Джус знову сховався під машину.

КАДРА

— Вітаю, друже, — сказав Сердега, коли я переступив поріг його кабінету. — Вітаю з підвищенням! Сам особисто рекомендував. Отже, підшукуй, брате, когось на своє місце. Але умова — рівноцінного. Інакше не відпущу.

Я задумався: “Місюру б! Але коли б у нього хоч крапля розуму... Завалить же роботу”.

Поки я обдумував, Сердега продовжував:

— Між іншим, твоє підвищення залежить од тебе самого. Чим швидше знайдеш заміну, тим швидше вирішиться твоя справа.

Почувши це, я, довго не думаючи, сказав:

— Місюра! Кращої кандидатури не знайти. Правда, ще немає досвіду, але це — ти сам знаєш — дається з роками. Місюра молодий, енергійний і розуміє своє діло.

— Ну що ж, Місюру так Місюру. Тобі видніше.

“А видніше, — подумав я, — попрацюєш, Сердего, з ним кілька днів і помітиш, на що він здатний. Може, хоч у тебе за ним аж загуде”.

Минув деякий час. Я, кажуть, встиг уже знайти себе на новому місці. Більше вільного часу з’явилось. Чого б ото, гадаю, до Сердеги не завітати. Цікаво, як там тепер без мене поживає старий.

— На пенсію збираюсь, — відповів Сердега.

— Ранувато щось.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 118

— Та дякуючи ж тобі. Знайшов же ти кадру. Признайся чесно, для чого ти це зробив? Щоб мені насолити чи щоб новеньку посаду швидше захопить? Тільки чесно.

— Якщо чесно, — кажу,— то ні перше, ні друге. Не хотілося мені самому звільняти Місюру. Надто вже він якийсь слухняний. Думаю, краще буде, коли це ти за мене зробиш.

— Так от, радуйся — сьогодні дзвонили з тресту, питали, кого б я порекомендував начальником вашого управління.

— А ти що?

— Порекомендував!

— Кого?

— Місюру. Гадаю, буде краще, коли його не я, а вони звільнять. Та й ти попрацюй трохи під його керівництвом. Все ж таки твоя кадра.

Тепер ви зрозуміли, чому я пішов з роботи за власним бажанням? А зустрінете Сердегу, запитайте, будь ласка, чи нема в нього чогось путнього. З задоволенням повернусь назад.

АХІНЕЯ

(Трагікомедія)

Дійові особи

Портфель — безособова особа. Прикмети: солідний, лискучий, з черевцем.

28 заввідділами — люди різного віку.

Іван Семенович Фартушок — скромний службовець, холостяк, 45 років.

Семен Іванович Каблучок — ще скромніший службовець, теж холостяк і теж 45 років.

Марія Саксофонтівна Крок-Ценденбаум — рахівник № 56. Сором'язлива.

Кіра Самійлівна Кнольц — заступник головної друкарки. В минулому акторка, 26 років. Лагідної вдачі, майже мовчазна.

Ксенофонт Спиридонович Брюшкін — головний бухгалтер. В окулярах.

Цезар Юлійович Хвостецький-Щукін — старший реєстратор № 19, без окулярів.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 119

Тьотя Варя — прибиральниця, 54 роки.

Незнайомець Ікс-плюс-Ігрек — він же Петро Петрович.

Армія друкарок, секретарів, плановиків, економістів, завгоспів, вантажників, кур'єрів і т. д. і т. п...

Дія I

Картина I

Коридор дуже солідної установи, дуже просторий і дуже довгий. На підлозі килими, по боках величезні фікуси і пальми. На дверях багато-багато табличок. Радісні службовці вибігають з бухгалтерії. Заглядають у вікна. Біля під'їздів установи армія вантажників розвантажує автомашини з папером і чорнилом у бочках. Армія завгоспів керує. Завгоспи задоволено вигукують: "На цей раз на півмісяця вистачить!"

Службовці, почувши це, з криком "Ура-а!" біжать далі. В руках — новенькі купюри. Сонячні промені світять яскравіше звичайного.

Картина II

Кабінет головного бухгалтера Ксенофонта Спиридоновича Брюшкіна. Поруч з бухгалтером — Кіра Кнольц. Вона ставить напівзігнуту ніжку на стілець, підв'язує нейлонову панчішку вище коліна. Рука Ксенофонта Спиридоновича раптово повисає над рахівницею. Він кудись дивиться поверх окулярів.

Кнольц *(нахиляється до вуха Брюшкіна)*. А він пішов, не кажучи ні слова. Він щез, як сон *(пауза)*, як на зорі туман.

Брюшкін *(знизує плечима, розтягує слова. Дивиться туди ж. Вже без окулярів)*. Не зна-ю-ю, душечко, не знаю-ю. Його, напевне, за...

Кнольц *(перебиває. Вигукує ствердно)*. Брехня! Я знаю їхні викрутаси. Мене ніхто в житті не проведе.

Вибігає в коридор, назустріч — Хвостецький-Щукін.

Кнольц *(шепоче, чути окремі слова)*. Міністром, кажуть, буде він тепер! І взагалі — великим чоловіком!

Хвостецький-Щукін *(тихо ойкнув)*. Не чув! Оце від вас, шановна, дізнався. Яке щастя! Господи, оце квартиру відхватить!

Кнольц. Вже відхватив і тиждень в ній живе!

Хвостецький-Щукін *(здивовано)*. Але я його вчора бачив!

Кнольц *(сердито)*. Так що ж, по-вашому, я плітки розпускаю? Біжить далі.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 120

Хвостецький-Щукін. Боронь вас Боже, шановна. Це мені здалось. Куди ж ви? Ще одне питання. *(Про себе)*. А де ж портфель? Портфель де?

Дія II

Картина I

Кабінет. У лівому кутку сидить Фартушок, у правому — Каблучок. Вбігає Кнольц.

Кнольц. Приїхали на ЗіЛові за ним. І прямо в Київ тим авто повезли!

Фартушок. І везе ж, голубонько, людям! Неодмінно трикімнатну квартиру матиме.

Кнольц *(тихо)*. Він має вже. Йому потрібна дача. *(Біжить до Каблучка. Слів не чути)*.

Каблучок. Щасливчик! Йому, душечко, неодмінно газик проведуть і дві плити поставлять.

Кнольц *(незадоволено)*. Це вже йому не потрібне. Тепер купує волгу він для себе.

Каблучок і Фартушок вибігають. На порозі стукаються лобами.

До Кнольц підбігає заввідділом № 1. Вона щось шепоче йому на вухо.

Заввідділом № 1 *(затримує її, схопивши за руку)*. Нікому. Прошу вас, — нікому.

Кнольц *(заплющує очі)*. Даю вам слово жінки й взагалі, що більш ніхто не знатиме про це.

Заввідділом № 1 вибігає в ті ж двері, що й Фартушок і Каблучок. З протилежних дверей вбігає заввідділом № 2.

Заввідділом № 2. Нікому ні слова. Дуже прошу вас.

Кнольц *(прикладає до грудей руку)*. Даю вам слово, це між нами. Помру я швидше, ніж скажу комусь.

Заввідділом № 2 вибігає в ті ж двері, що й Фартушок, Каблучок і заввідділом № 1. Вбігає заввідділом № 3.

Заввідділом № 3 *(змушує її сісти на стілець)*. І більше нікому. Чуєте, Кіро Самійлівно, ні словечка. На колінах прошу вас.

Кнольц *(прикладає до грудей руки)*. Даю вам слово, це між нами. Помру я швидше, ніж скажу комусь.

Заввідділом № 3 вибігає в ті ж двері, що й Фартушок, Каблучок, заввідділами № 1, № 2. Вбігає № 4 і так аж 28 заввідділами.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 121

Дія III

Картина I

В кабінеті Фартушок і Каблучок.

Каблучок *(до Фартушка)*. У мене є свої підстави. Я точно знаю. Він, душечко, весь час дзвонив кудись по телефону.

Фартушок *(до Каблучка)*. По секрету скажу вам, я бачив, голубонько, як він брав квиток до Києва. Літаком літав.

Фартушок вибігає. Вскакує, захекавшись, Хвостецький-Щукін.

Хвостецький-Щукін *(глянув на двері. Тривожно, півголосом)*. Нікому ні слова, і я вам розповім секрет. *(Шепоче)*. На власні очі бачив, як він у літак сідав.

Каблучок вибігає. Вскакує Крок-Ценденбаум, притримуючи руками спідничку.

Крок-Ценденбаум *(підходить навшпиньках)*. Вже купив дачу і автомобіль. І хто б міг подумати? Волгу.

Хвостецький-Щукін вибігає. На порозі про себе: "А де ж портфель?" В цей час вбігають один за одним всі 28 заввідділами. Вони розмахують руками і щезають в одному напрямку. Кожний про себе вимовляє слово "портфель".

Дія IV

Картина I

Брюшкін *(знімає з носа окуляри, сердито)*. Окозамилювання, фікція-мікція і ніякого балансу. Судити їх. Вже всі знають, а я, як завжди, останнім дізнаюсь... *(Кидає об підлогу арифмометром. Вбігає Кнольц)*. Кіро Самійлівно, ви маєте рацію. Я, старий дурень, ніколи не вірив вам. Мене обдурили. Він справді — міністр. Має квартиру, дачу, автомобіль, гараж і фонтан за голубим парканом. А був таким телепнем.

Кнольц *(здивовано)*. Невже це правда? Може, я оглухла?!

Брюшкін *(важно)*. Тепер всі так кажуть.

Кнольц. Я це давно помітила, скажу вам.

Брюшкін *(б'є себе по лисині кулаком)*. Чого ж ми стоїмо? Точніше — чого я стою? *(Про себе)*. Швидше, швидше! *(Вибігає)*. За портфелем!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 122

Дія V

Картина I

Біля дверей відділу № 28 натовп. Всі галасують. Кожний силкується пробратись першим до дверей. Ніхто нікого не пускає. Крок-Ценденбаум сором'язливо стримує натовп, впершись руками в одвірки. Коридором біжить Кіра Кнольц.

Кнольц *(про себе)*. Невже я таємницю розгадала?! Невже вона помре в моїй душі?! *(Стрибає в натовп)*.

Хтось головою пробиває двері. Вони відчиняються, і всі падають на підлогу. В кабінеті на столі стоїть босоніж тьотя Варя. В її руках мітла. Тьотя Варя змітає зі стін пилюку.

Тьотя Варя *(здригнувшись)*. Тю-ю! Пришелепуваті! Тільки те й роблять, що по кабінетах від нудьги цілими днями ганяють. За що їм гроші платять? На східцях смітять, плюються, а ти після них прибирай. І для кого я урни ставлю?!

Фартушок *(зціпив кулаки)*. Десь тут портфелик,голубонько, був?

Каблучок *(зціпив кулаки, ледве стримуючи себе)*. А де ж, душенько, портфелик?

Хвостецький-Щукін *(поштиво кланяючись)*. Шановна, ви не бачили, куди портфелик свій поклав він?

Картина II

Повзуть у кабінет. Потім схоплюються на ноги і розбігаються по кабінету. Тьотя Варя виходить у коридор з відром у руках. Всі нишпорять під кріслами, столом, диваном, за сейфом, трюмо, шафою, стелажами, картинами, портретами, під килимами, підшивками газет, журналів. Всі сопуть і сором'язливо лаються.

Дія VI і остання

Картина I

Ті ж. Входить тьотя Варя. В її руках портфель. Портфель жовтий, але вже не товстий.

Тьотя Варя *(голосно)*. Ви цим цікавились? Кому його віддати?

Всі *(одночасно висовують голови, дивляться на тьотю Варю)*. Пор-р-р... *(на деяку мить залишаються з широко відкритими ротами. Потім голосно, радісно)*. Він! Портфель!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 123

Кидаються до тьоті Варі. Перша підбігає сором'язлива Крок-Ценденбаум і вириває з рук. На неї накидаються 12 заввідділами і виривають портфель.

Кнольц *(обурено, хвилюючись)*. Нікчемні, підлі всі і, взагалі, нікчеми. Я ненавиджу вас і більше — не терплю!

Тьотя Варя *(ще більше дивується)*. Подуріли люди. За портфель б'ються. Бийтесь, хоч лусніть. *(Продовжує спокійно змітати павутиння)*.

В кабінеті розпочинається бійка. Скромний службовець Фартушок будильником б'є по голові Хвостецького-Щукіна. Сором'язлива Крок-Ценденбаум трощить рахівниці на черепах заввідділів від № 1 до № 12. Під столом Кіра Кнольц.

Кнольц *(стогне і вигукує)*. Помру я швидше, ніж портфель віддам. Вмираю я, не люблячи нікого.

Тьотя Варя кидає мітлу і, перелякана, тікає з кабінету. Сором'язлива Крок-Ценденбаум хапає мітлу і з словами: "Віддайте портфель!" розмахує над головами. Пилюка стоїть стовпом. Видніються черевики заввіділом № 25, підтяжки — № 26, штани — № 27, лисина — № 28.

Каблучок *(схоплюється на ноги)*. Ви звірі всі! Я крові вимагаю!

Фартушок *(схоплюється на ноги)*. Пси ненажерливі! Я вимагаю жертв!

Фартушок і Каблучок *(одночасно — вимогливо, гнівно)*. Дайте мені, чого я вимагаю. Портфель віддайте мені, і завтра я одружуюсь.

Кнольц *(бадьоро)*. В землі спочинемо ми всі.

У повітрі літають папери, арифмометри, друкарські машинки, настільні календарі, чорнильні прилади, зойки, стогін, вигуки, лайка. Чути, як портфель роздерли на шматочки.

Кнольц *(егоїстично, радісно)*. Тепер ні пуху вам і навіть ні пера!

На порозі з'являється Незнайомець Ікс-плюс-Ігрек. За його спиною — перелякана тьотя Варя.

Хвостецький-Щукін *(злякано, тихесенько)*. Петро Петрович прийшли! Всі блискавично виструнчуються.

Незнайомець *(громовим басом)*. Дурні-і! *(У кожного на устах з'являється блаженна усмішка)*. Портфель попав під скорочення штату.

Незнайомець виходить, гримнувши дверими. Всі хапаються за голови. Німа сцена. Тьотя Варя посміхається.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 124

Олег ЧОРНОГУЗ

ЛИСТ ДО ФОТОГРАФА

Ви, мабуть, не пригадуєте мене. Але, коли піднімете архів, де зберігаються негативи, і зробите відбиток, впевнений: зразу ж уявите, який я. Можливо, я навіть чимось вам запам'ятався. Може, ви пригадуєте мене тому, що я вам розповідав свою сімейну драму. В двох-трьох словах повторю її. Тоді вам легше буде згадати моє лице, мою манеру триматися перед об'єктивом.

Раніше я жив з дружиною, а згодом без неї. Жив би так і досі, коли б не той приїзд до Ялти і не той день, коли я вирішив у вас сфотографуватися. Зараз мені 38 років, а п'ять років тому (тоді, як ви мене фотографували) було 33. На тому тижні дружина мені написала листа і просила, щоб я вислав фото. У нас є син, який за цих п'ять років підріс і хоче побачити батька, хоч на позитиві... Так от я й послав їй оте фото, що ви мені зробили.

Тепер ви, очевидно, згадали мене. Я один відмовився від фону моря. Мені хотілося святкового знімку, Я тоді був у чорному лавсановому костюмі і білій нейлоновій сорочці. Стояв на весь зріст. Руки з білосніжними манжетами були складені на грудях. Та фотографія має ще одну особливість. Коли на неї дивитися у горизонтальному положенні, то кожний безпомилково скаже, що перед ним житель того світу. Це ж ви тоді догадались скласти мені руки навхрест.

Саме це фото я й вислав жінці. Того ж дня вона прислала телеграму, що дає згоду на розлучення. Ваша фотографія її буквально потрясла. Дякуючи вашому фото я добився того, чого не міг добитися з допомогою свідків у жодному з 13 судів протягом 5 років. Ви не уявляєте, як я вам за це вдячний. Після цієї фотографії я наче вдруге народився. Нарешті дружина мені розв'язала руки. А це зовсім несподівано приїхала:

— Не могла, — каже — залишити тебе одного на смертному одрі. Як побачила фотографію, серце кров'ю облилось. До чого ти без мене докотився. Всі дні совість мучила, от і приїхала провести тебе в останню путь...

Я ввімкнув світло. Жінка глянула на мене і ми помирились. Вийшло у нас, як в Отелло і Дездемони. Пригадуєте, з драми Шекспіра:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 125

Вона мене за муки полюбила,
А я її за співчуття до них.

Наступного дня ми помчали до суду, заяви свої відібрали. Жінка телеграфувала мамі: "Коля живий здоровий будемо разом привезіть сина". У відповідь телеграфувала теща: "Знову присмерті вибирай або я або він".

Так от я пишу вам, любий фотографе, коли у вас зберігся ще той негатив, зробіть, будьте добрі, кілька відбитків. З оплатою затримки не буде. Нехай я те фото вишлю ще й тещі. І ще прошу про одне: зробіть там напис: "Привіт із Ялти". Хай вона остаточно пересвідчиться, що мені вже й море не допоможе. Коли вона тільки гляне на те фото, то, оживе від радості. Може, після вашої фотографії і в неї воскресне совість.

Не відмовте, любий, в ім'я збереження сім'ї. Навіки ваш...

ГЕРОЙ ДНЯ

Все сталося за якусь мить секунди: позаду мене щось шубовснуло. Я оглянувся і помітив в ополонці голову. Роздумувати було ніколи. Щоб голова не пірнула під лід, я схопив її щосили за чуба і витяг голого й огрядного чоловіка на лід.

— Якого біса! — лайнулася голова. — Хто тебе просив?

Від несподіванки я опустив утопленика і сам щодуху чкурнув до села. Звідки я міг знати, що це, по-перше, був наш новий голова колгоспу, а, по-друге, перший у селі "морж". Хтось з односельчан це бачив і вирішив, очевидно, покепкувати з мене, а втім, може, й справді не второпав що й до чого. Як би там не було, а по селу пішло: "Ви чули, Захарко Макаришин витяг голову колгоспу з ополонки". Гришко Кріт, наш сількор, негайно повідомив про це в райгазету. Там не забарилися видрукувати замітку "Подвиг", в якій писалося, що "худий і, на перший погляд, немічний студент вчора опівдні витяг з ополонки 120-кілограмового голову колгоспу... Студент і голова артілі почувають себе добре і цілком здорові..."

Дізналися про це й учителі моєї колишньої школи і мене, як випускника, негайно запросили до школи на зустріч з учнями.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 126

Так я став мимовільним героєм дня. До школи пробирався тихими вуличками — боявся потрапити на очі голові, який, певен, ніколи мені не пробачить за той жмут волосся, що залишився в моїй руці.

На подвір'ї мене зустріла група школярів на чолі з старшою вихователькою та шкільним оркестром. В урочистій обстановці мене зустріли з квітами й поздоровили з героїчним вчинком.

— А зараз, — сказав Іван Хомич, мій колишній директор, — нам дуже хотілося б, щоб ви, Захарію Петровичу, — він звернувся до мене на "ви", — про свій подвиг коротенько розповіли дітям. Ви не уявляєте, як це зміцнить у школі дисципліну, підніме успішність...

— Особливо у випускних класах, — підказав завуч. — Там дисципліна остаточно ослабла. Такого ще не було...

"Ще б пак, — подумав я. — Там же залишилися кращі мої друзі: Федько Свистопляс, Митько Щипун, Семенко Валігура і лише випадкова шпаргалка врятувала мене від їхньої долі..."

— Хотілося, щоб ви їх направили на істинний шлях. Скажіть їм, — заговорив мій класний керівник, — коли вони себе так вестимуть, як ви, і так вчитимуться, то теж стануть студентами.

— Безперечно, — втрутилась наша історичка. — Хоч, звичайно, не всім бути інженерами й лікарями. Комусь доведеться працювати звичайним робітником чи колгоспником. Але поясніть їм, що у нас всі професії почесні і потрібні.

— І, врешті-решт, — додав викладач української мови та літератури. — Все залежить від них самих, від їхнього навчання...

— Гаразд!.. — погодився я. — Виступлю, але не перед випускниками.

— Чому? — запитало мене декілька голосів.

— Там мене всі знають. Знають, як я навчався, як поводився. Вам же, Іване Хомичу, навіть доводилося виключати мене з школи то за пістони, які я підкладав хімічці, вибачаюсь, Ніні Юхимівні, то за їжака, якого я підсунув зоологу...

— Пробачте, Захарію Петровичу, — звернувся до мене історик. — Але з мого предмета ви мали найвищу оцінку.

— Це був виняток.

— Ну, для чого ви так! — підвелася з свого місця географічка. — У мене ви теж мали тільки чотири і п'ять.

— А з конституції?

— Це було ще в сьомому класі.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 127

— Яке це має значення? Але у вас по конституції п'ятірка?

— П'ятірка!

— Тоді розповідайте лише про ці предмети, — сказав директор. — Розкажіть, як вам до душі була історія, географія. Саме тому ви й поступили... Пробачте, на який факультет?

— Технологічний!

— М-так! А як у вас з математикою?

— Я вже сказав...

— А з фізикою, хімією?

— Теж саме.

— Ну, гаразд. Ці предмети можна випустити. Було б, звичайно, краще, коли б ви поступили на історичний чи географічний. В крайньому разі на філософський. Відповідно до законів логіки, ви повинні вчитися саме на цих факультетах.

— Там завжди страшенні конкурси...

— Я розумію. А як у вас з логікою?

— Як коли! Траплялися й трійки. А взагалі я мав на осінь...

— Ясно. Про це, мені здається, не варто говорити... Отже, тоді залишилося дізнатися в якому класі у нас найгірша дисципліна?!

— У десятому "а"...

— Та й десятий "б" не відстає.

— Пробачте, — сказав я. — Але у випускні класи я не піду.

— В ім'я виховання?

— Все одно... Мені ніяково... Пошліть у нижчі...

— Добре, підете у восьмий "в".

— Ще нижчий, будь ласка, — попросив я.

— Сьомий вас влаштовує?

— Тільки у другий або в третій. Там навряд, хто мене пам'ятає.

— Ну, гаразд, — нарешті сказав директор. — Підете у другий "б". Це один з найжахливіших по дисципліні молодших класів. Віро Семенівно, проведіть товариша. Він вашим діткам розповість про подвиг. Перед цим, підкреслюю, не забудьте розказати, як вчились, як слухалися своїх учителів, як поступили до університету...

Ми ввійшли. Дітки підвелися. Дружно привіталися.

— Дітки, — почала Віра Семенівна, — сьогодні у нас у гостях недавній випускник нашої школи Захарій Петрович Макарець.

— Чуча, — донеслось до моїх вух. — Я його знаю. Це Чуча...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 128

Я пополотнів. “Потрібно було в перший “а” проситися”, — подумав я.

— Дітки, тихо! Захарій Петрович зараз вам розповість про те, як він у нашій школі добре вчився, як слухався вчителів. А потім після закінчення нашої школи поступив до університету. Тепер...

“Про що ж їм розповідати”, — хвилювався я.

— Незабаром він стане інженером, — доносились до моїх вух уривки розповіді Віри Семенівни. — А досяг він цього тому, що добре вчився і мав з історії, географії та конституції тільки гарні оцінки, а не такі, як у тебе Волошин...

— Чуча! — почув я той самий голос.

— Днями Захарій Петрович приїхав на зимові канікули і вчинив подвиг. Про це писали наші газети... Захарій Петрович витяг з ополонки голову колгоспу, який ледь не пішов під лід. А тепер надається слово нашому шановному гостеві... Поплещемо, дітки...

Дітки заплескали.

— Дорогі дітки, — почав я несміливо. — Тут Віра Семенівна майже все розповіла про мене. Мені б не хотілося повторюватись. Тому розкажу, що я, як і ви, колись теж був маленьким. Спочатку ходив у перший клас, потім перейшов у другий. Отже, був таким як ви. У другому класі, як це кажуть, мене спіткало горе — я залишився на другий рік... Віра Семенівна глянула на мене.

— Гм! Я... Я дуже хворів, А потім перейшов у десятий...

— У десятий? — недовірливо запитало якесь дівча.

— Ну, так. Тільки не зразу. До десятого я переходив у четвертий. Там також зали... Ну, там також хворів.. Потім у шостому... А тоді вже в десятому... У десятому класі у мене, ну, як це вам сказати, з’явились перші почуття. Звичайно, у вас, як підростете, теж у десятому класі, а може й раніше, з’являться ці почуття, або ж, як ще кажуть, кохання. У цей період...

Учителька мене перебила:

— Будь ласка, про випуск...

— Ну, до випуску, майже усі знають, що хто далі робитиме. Хлопці готуються до армії, дівчата заміж збираються. Дехто...

— Пробачте, — сказала Віра Семенівна. — Ваші особисті плани, мабуть, діток не цікавлять.

— Цікавлять! Цікавлять! — закричало півкласу.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 129

— Так я й кажу: дехто, у кого була ще в школі справжня любов, збираються одружуватися і...

На передній парті дівчатко важко зітхнуло:

— Ну, а далі ви вже знаєте. У них з'являються дітки. Маленькі, як пуп'янки...

— Пробачте, — промовила вчителька. — Розкажіть, як ви закінчили школу, поступили до університету.

— Так от я до цього й підходжу. Ще у восьмому класі я знав чим це кохання кінчиться, тому після школи твердо рішив не женитися.

Дівчатко знову важко зітхнуло.

— Багато з моїх однокласників вчинили навпаки. Тому у багатьох уже дітки є. Звичайно, менші, ніж ви, але де в кого починають ходити...

Учителька засовалася на стільці і почала витирати піт з чола.

— У Івана Прокопця... Він женився на Гальці Костишеній, з десятого "б"... Як же її? Ну, по-вуличному? Нетудивухо. Може, хто знає?

— Вона біля мене живе! Узе лозвелась. Палазит — залисив з близнятами, — підвівся обцяцькований ластовинням карапуз.

— От бачите. Це вам, дітки, приклад не справжнього кохання.

— Захарію Петровичу, — учителька мене благала. — Прошу вас про університет... Про університет розкажіть, як іспити складали, як готувалися?

— Як готувався? Дуже просто... Того літа вирішив до жодної з дівчат не ходити. Та й мати казали: "Не забивай собі голову дурницями. Візьмись за розум". Я так і вирішив, бо знав, що по блату до університету не потраплю... Знайомства нема... Доведеться оцим черепком, — я показав на свою голову, — пробивати університетську стінку...

— Підбирайте слова. Перед вами другокласники, — зашепотіла вчителька.

— Ну, значить, дітки, поступив. Закінчив перший семестр... Як після другого не провалюся, то приїду знову на канікули. Літні.

— Розкажіть, як ви думаєте їх провести?

— Ну, як думаю? Думаю, що я маю право... О, ледь не забув: цигарки я тепер смалю сміливо... По вбиральнях не ховаюся. Мати і викладачі не забороняють. Підростете і вам дозволять...

— Про канікули, канікули, — учителька зблідла.

— Ну, я й кажу. Якщо гарні дні будуть, на пляж ходитимемо, позагоряємо, м'яча поб'ємо. Може якого "підкидного" ударимо. Ну, а увечері, як завжди, у кіно, на танці. Після кіно чи танців до дівчат...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 130

— А працювати? Десь ви працюватимете? — запитала вчителька. — Дітки, Захарій Петрович розповів вам про вихідний день — неділю. А в будні він, безперечно, допомагатиме рідному колгоспові. Може, піде причіплювачем чи помічником тракториста. Захарій Петрович, коли ще вчився в школі, то дуже любив трактор і склав успішно іспити...

Я поглянув на Віру Семенівну, але вона спокійно продовжувала:

— Тепер має права механізатора-аматора. Він може не лише трактор, а й комбайн, машину водити...

— А танк?

— І танк, дітки... В оборонних цілях... А тепер подякуємо Захарію Петровичу за цікаву бесіду. Побажаємо йому, щоб він швидше став інженером і обов'язково приїхав до нас ще раз і розповів про свою працю і відпочинок так само захоплююче, як сьогодні...

— І про любов! Про любов! — заплескали дітлахи.

Ми вийшли.

— Це не зовсім педагогічно, — сказала Віра Семенівна.

— Цілком можливо, — відповів я. — Я ж експромтом. Без підготовки.

Вона потисла мені руку і шуснула в учительську. Хрипло задзеленчав дзвоник. Двері класів, як ставні, з шумом розчинилися і в коридор першими висипали довгов'язі шибеники.

— Чуча! Привіт! — це був Федько Свистопляс. Він вліпив мені запотиличника і щез. Я похитнувся і ледь не збив з ніг нашого шкільного сторожа діда Махтея...

— Ух! Урвитель! Ще своїх коників не забув. Як ти мені за цих двадцять років набрид!

Дід Махтей явно перебільшував. Мінімум на років п'ять.

ОБМІН ДОСВІДОМ

Не знаю, як де, а скажімо, в колгоспах "Червоний шлях" чи, приміром, "Золотий колос" обмін досвідом починається приблизно так:

— Ви звідки?

— Та-а! Переймали досвід.

— Ну, й як?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 131

— І не питайте. Оце ледве їдемо. Довелося попрацювати.

— Хліба нічого?

— Гарні хліба. Отакі паляниці!

— А як буряки?

— Та як де! У першій бригаді корінь завбільшки з "чикушку". Мабуть, сто п'ятдесят центнерів з га буде. У другій, як півлітра. Агроном запевняв, що буде триста. А в комсомольсько-молодіжній з добру літру. Не менше чотирьохсот гектар дасть.

— Ну, а птиця?

— Здебільшого кури. Непогані. М'які. Риба різна: фарширована, заливна. Здається, осетрину в ставках почали розводити.

— А як відносно хімії?

— Та була. Горить. І дуже швидко в реакцію вступає. Особливо на сонці. З молоком у них теж непогано. Добрий, повинен вам признатися, кисляк. Після такого кисляку ніякого розсолу не потрібно. Якщо чесно сказати, то, дякуючи тому молоку, й повертаємось ниньки додому.

— А взагалі колгосп?

— Судячи з усього, економічно міцний. Добре живуть люди, й резерви є. І зірки. Можна сказати, зореносний колгосп.

Коли, як кажуть, повністю вияснили, яка озимина, м'ясо та чи сало завтовшки у чотири пальці, то переходять до "п'ятого питання".

— А як нащот цього?

— Так оце ж кажу було...

— За рахунок чого, не поділитесь досвідом?

— Та де як! Скажімо, у колгоспі "Червоний шлях" за рахунок толі, посторонків та господарчого мила. Колгосп "Золотий колос" виручають мотузки та дьоготь.

— Багато тих посторонків чи мила йде?

— Залежно від делегації. Якщо делегація більша, то на кожного коня виписують по п'ять посторонків, як менша — по два.

— А списують? На кого списують, скажіть мені?

— Тож, кажу, дивлячись що. Як мазут, то на вози, якщо комбікорм, то на свиней. Пробачте, а чого це вас так цікавить?

— Та оце з дня на день чекаю гостей. Досвід приїдуть переймати. Та й шефи обіцяли навідатись. От і ламаю голову, що б його закупить і на кого списать.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 132

— Делегація велика?

— Та хтозна?! На карбованців тисячу, а може, й більше буде.

— Тоді беріть сепаратор і дьоготь.

— Що ж я тим дьогтем хліб маститиму?

— Дивак чоловік: виписуйте дьоготь, а беріть "Вінницьку любительську", сепаратор — на коньяк піде, мотуззя — на мінеральну воду. Раджу "Регіну"! Кращої води від цієї не знайдете! Дуже добре запивати... Та й позитивно діє на шлунково-кишковий тракт.

Отак подекуди у нас "п'яте питання", як розсіл на похмілля. Без цього не обходиться ні День тваринника, ні День хлібороба. Без цього й нарада — не нарада, й зустріч — не зустріч. З цим у колгоспи приїжджають шефи, з цим проводжають їх підшефні. Тому й питається: за рахунок чого ото бенкетують? Хто на ці вечори та обіди відпускає гроші? І ще одне: хто й коли і в якому документі узаконив оце "п'яте (кляте) питання"? Хто сказав, що ця епідемія — закономірне явище? Ніхто. Так чому ж п'ють і гуляють? Та так, що одні забувають, чого приїжджали, а інші — кого проводжали. Може, про це в колгоспах не знають?

Знають. Навіть документи є. Ось деякі з них:

Колгосп "Червоний шлях" списав на різні святкування 2218 крб.;

Колгосп "Золотий колос" випив під час банкетів 1671 літр вина, а витрати списав на собівартість с/г продуктів;

Колгосп "Зелений клин" — за два місяці списав 800 карбованців. На них начебто закуплено: сепаратор (якого в артілі нема), 78 квадратних метрів скла (яке, звичайно, побилось), по три посторонки на кожну пару коней (а коні їх рвуть, як нитку), по 700 кусків мила на тваринника (які, мабуть, не тільки руки миють, а й тварин ним годують) та дьоготь в діжках (наслідок: діжки є, дьогтю — нема),

Так ото й питається, а як у вас, читачу? Теж так обмінюються досвідом, чи, може, інакше? Повідомте. Для обміну досвідом.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 133

СВОЇ ЛЮДИ

Фрося Прокопівна...

Слава до Фросі Прокопівни прийшла несподівано, як посада, як гроші, як розкіш...

А все почалося з того самого дня, коли Фросю Прокопівну Чепурну призначили директором маслозаводу. Обійнявши таку посаду, Фрося Прокопівна перш за все потурбувалася про свою солідність... Тепер вже вона не бігала, а ходила розмірено, з гідністю, не посміхалася першому стрічному, а тільки тому, кому вважала за потрібне. На районні засідання, наради Фрося Прокопівна віднині ходила не в одній, а в двох-трьох шапочках. Щоправда, одягала не всі одразу, а по черзі. Після кожної перерви засідання.

Якось Фрося Прокопівна прийшла додому і несподівано помітила у своїй квартирі чоловіка у засмальцьованому костюмі.

— Голубе, ти хто? — запитала вона директорським тоном.

— Я? — розгубився чоловік. — Василь... Твій чоловік.

— Я знаю, що мій чоловік. Від завтрашнього дня ти будеш не Василем, а Василем Гнатовичем. І не слюсарем, а головним технологом заводу. Зрозумів? — запитала Фрося Прокопівна тоном, який не потребував відповіді. — На заводі потрібні свої люди...

Василь Гнатович це зрозумів. Одне не вкладалося в голові: як він буде головним технологом без відповідної освіти.

— Хай тобі голова не болить. Для цього на заводі є директор і головний бухгалтер.

Коли про це дізнався головбух Василь Іларіонович Чорбул, йому захотілося, щоб і його дружина обіймала якусь посаду.

— Хай буде майстром цеху, — сказала Фрося Прокопівна. — До неї треба перевести і племінницю. Нам потрібні на заводі свої люди. Чим більше, тим краще.

“Своїми людьми” Фрося Прокопівна обростала згори і знизу. “Свої люди” одержували посади, мали підвищені преміальні. “Свої люди” нагромаджували лишки вершків, сметани і, в свою чергу, заводили “своїх людей” у сфері збуту: магазинах, кафе, ларках, ятках, їдальнях.

Майстер цеху ширвжитку Зінаїда Трохимівна Мацько знайшла “свою людину” в особі Марії Яківни Дорош, яка працювала

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 134

експедитором у відділі робітничого постачання. Марія Яківна, в свою чергу, мала "своїх людей" у магазині "Світанок" і в кафе "Черемушки".

Саме сюди, через "своїх людей", "свої люди" Фросі Прокопівни без накладних, без необхідних документів постачали вершки, сметану і масло. А Фрося Прокопівна від розкошів у молоці купалася.

Та несподівано "молочні ванни" кінчилися "холодним душем", Зінаїду Мацько міліція накрила мокрим рядном.

— Нічого не бійся, Зіночко, — наказала Фрося Прокопівна, запросивши її до кабінету. — Ти мене виручала — я тебе виручу. У мене є свої люди не тільки в районі... Є в області і навіть у Міністерстві м'ясо-молочної промисловості...

Через день працівники міліції завітали на завод. Вирішили перевірити цех ширвжитку — чи є лишки. Якщо є, то як вони там утворюються. Лаборант Євгенія Корніївна Кокарчук негайно до Фросі Прокопівни.

— У цеху міліція!

— А лишки? — поцікавилася Фрося Прокопівна.

— Повно.

— Спускай через ванну у каналізацію. Сама не справишся — візьми на підмогу Октябрину Вакулівну. Це своя людина...

Тієї ж ночі "свої люди" із Кобилятинського маслозаводу спустили у каналізацію 1422 кілограми вершків і 1400 кілограмів сметани.

А що ж Фрося Прокопівна? Спустивши вершки у труби, в молоці купається? Поки що ні... Фрося Прокопівна заклопотана іншим: шукає "своїх людей" "у верхах", які б усе зробили, аби молочні ванни не закінчилися дієтичними сухарями...

... і Василь Якимович

На "своїх людей" покладався і директор Кобилятинської відгодівельної бази при місцевому цукрозаводі Василь Якимович Овчаров.

Якось він викликав бригадира по відгодівлі Деморовського і сказав:

— Слухай, у тебе голова чи баняк на плечах? — Хоч Деморовський був "свій чоловік", але Василь Якимович не дуже церемонився і зі "своїми людьми". "Свої люди" любили гроші, Василь Якимович

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 135

створював їм "атмосферу". Тому був певний — полюблять і його, незважаючи на крутий характер. — Як ти бички приймаєш?

— Чесно, — розгубився Деморовський.

— Чесно, чесно, — передражнив його Василь Якимович. — Он твої попередники у ваги вставляли металеві прути, гирі свинцем заливали. Був приріст, був комбікорм, були й преміальні... А ти...

— Я подумаю, Василю Якимовичу...

— Тільки швидше. Бо в твоєму корпусі не приріст, а дівочі сльози.

Зачепило за живе Деморовського. Хотілося винайти щось таке, що прирівнювалося б до винаходу Ньютона.

— Винайшов, Василю Якимовичу! Другий закон земного тяжіння, — вбіг захеканий Деморовський до Василя Якимовича.

— Що це за кулька? — запитав директор, беручи до рук шмат звичайнісінького металу.

— Магніт, — відповів, Деморовський. — Я його прикладатиму до балансу ваг і на кожному бичкові матимемо п'ятнадцять кілограмів. Буде, Василю Якимовичу, і план, і приріст, і комбікорм, і гроші.

Директор не повірив у таке чудо:

— Ану, зваж мене!

Василя Якимовича важили персонально.

— Рівно на п'ятнадцять кілограмів схуднули, — доповів Деморовський.

— Молодець, — похвалив його Василь Якимович. — У тебе таки не баняк на в'язах, а голова... Важитимеш бичків, постав коло себе зоотехніка Плясецького. Він "своя людина". Якщо хтось підозрілий з'явиться, Плясецький тричі кашляне... Второпав?

Деморовський "второпав". Магніт запрацював на повну потужність. Через ті ваги за два дні пройшло 50 бичків з колгоспу імені Чкалова, стільки ж — з колгоспу імені Мічуріна, 52 бички — із "Світанку" і 21 бичок — з колгоспу імені Радянської Армії.

А на двадцять другому бичкові зоотехнік Плясецький кашлянув (хай йому ще й легенько гикнеться), але Деморовський так захопився своїм магнітним полем діяльності, що почув тільки тоді, як його схопили за руку... разом з магнітом.

Тепер "свої люди" вивчають закони. Але не Ньютона. Ці закони з Ньютонівськими нічого спільного не мають.

Олег ЧОРНОГУЗ

РЕСТОРАН — НЕ АПТЕКА, АБО ЯК Я СТАВ АЛКОГОЛІКОМ

Все почалося з чарки. І тільки тоді, коли я почав регулярно пити, дійшов висновку, що люди не народжуються пияками, а стають ними. Їх часто до цього обставини примушують. У мене теж були такі обставини — моя робота. Більшу частину свого свідомого життя я, можна сказати, їжджу. А якщо їздиш, то десь і харчуєшся. Наживаєш гастрити, коліти, холецистити, а останнім часом — у мене руки почали тремтіти. Я — до лікарів — рятівників наших.

— Алкоголізм, — кажуть. — Перша стадія. До цирозу печінки ще далеко, але час уже переходити на травку і мінеральні води.

— Як же я перейду на травку, — кажу, — коли я весь час у відрядженнях?!

— А вас що, у відрядженнях, примушують випивати?! — цікавиться лікар.

— Та ні, — відповідаю. — Не примушують. Сам п'ю. Харчуюсь останнім часом у ресторанах. В їдальнях гастрит нажив. А в ресторанах ніби й краще готують, але обслуговування знаєте яке? Приходите, сідаєте, підбігає офіціантка. "Слухаю вас".

— Щось на перше, на друге і чай, — замовляю.

— І все? — якось здивовано округлює підмальовані очі і так дивиться на тебе, що ти негайно перевіряєш, чи всі ґудзики на місці.

— Ну, ще салат, — ніяковієте ви. — Пляшку мінеральної.

— Присадибних ділянок не маємо, — кидає на ходу офіціантка, — салатів не вирощуємо, — і через плече, ніби між іншим, додає:

— Мінеральних джерел теж не виявили...

Минає двадцять хвилин, півгодини, година. Товариші, що пізніше прийшли, уже по другій пляшці розпивають, а ви ще й першого не їли.

— А ви сто грамів замовте, — посміхається до вас сусід по столику. — Гукніть лишень її.

Гукаєте.

— Що тобі?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 137

— Сто грамів, — кажу.

— Одразу б так, а то тільки голову морочиш. Салат давати?

— Давай, — відповідаєте і теж переходите на панібратський тон. Де вперше зі мною таке трапилося, уже й забув. Пам'ятаю лише, що з того часу я постійно згадую пораду незнайомця.

Якось з Одеси від'їжджав. Поспішав. До поїзда півгодини залишалося. Зайшов у привокзальний ресторан, сів, а офіціантки снують повз мене, як моторки мимо буйка, й ніби не помічають.

— Офіціантко, сто грамів і пончик! — не витримую. — Поїзд відходить...

Не встиг закінчити — аж дві прибігло.

— Може, буженинки візьмеш?

— Давай, — кажу, — тільки швидше!

І почалося. Був у Конотопі — пив, був у Ялті — пив, у Жмеринці — пив, у "Буковині", що в Чернівцях, — пив, у ресторані "Умань" — пив, у Бару, в "Срібній хвилі" — пив. Де тільки я не пив?! Тепер їду у відрядження, десятку від зарплати на сто грамів залишаю. Звичка виробилася.

Днями приїхав у Луцьк. Пішов у ресторан. На душі гидко, руки тремтять. Кажу офіціантці:

— Дай, серденько, пообідати.

— І все?

— Все, — відповідаю. — Більше не п'ю. Руки дріб вибивають, лікарі не радять... зав'язав. Ну, може... пляшку мінеральної...

— Ресторан — не аптека, — відповідає.

— Це хто сказав? — по наївності перепитую.

— Іван Харитонович, — відповідає, — директор нашого ресторану.

"Що ж це таке, — сам собі гадаю, — я б і сто грамів замовив, так лікарі ж забороняють!" А може, мінеральної і справді у ресторані нема. Коли ж гульк... За сусіднім столиком... пляшка "Української" і... дві пляшки мінеральної. Таке мене зло взяло. "Якась ресторанна дискримінація!" — сам собі кажу.

— Вони раніше за вас прийшли, — тихо шепче мені на вухо офіціантка.

— Де ж раніше, коли...

— Вони по телефону замовляли.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 138

— А мінеральну воду з собою з аптеки принесли? Так? — посміхаюся і відчуваю, що руки знову починають тремтіти. — У такому разі дай хоч сто грамів. Щоб заспокоїтись...

— І пляшку пива?!

— Води. Мінеральної, — благаю я. — Люблю запивати.

— Поцікавлюсь у буфеті. В моєму холодильнику кінчилася. Можеш перевірити.

І випив. І в Луцьку випив, як і в "Умані", як і в "Буковині". За здоров'я директорів. Усіх підряд: луцького, уманського, чернівецького, херсонського, шепетівського і за всіх інших, тут названих і не названих. Хай, думаю, краще руки тремтять, зате хоч нерви збережу. А нерви, як відомо, основа здоров'я. До пенсії ще далеко. А їсти ж хочеться...

ЯК Я СТАВ ЖАРТІВНИКОМ

Ніколи не думав, що я такий веселий і дотепний чоловік. Досі мені здавалося, що я похмурий і малопривітний. "Зайва людина в товаристві", — часто думав про себе. Анекдотів розповідати не вмію, каламбурити — від Бога не дано, а щоб сказати щось веселе і викликати у присутніх усмішку — зроду не вдавалось.

Досі я вважав, що почуття гумору — то щастя інших. А це недавно побував у Запоріжжі. І жартівником став. З'їздив на Бабурку. Це так у народі кажуть на один із нових запорізьких районів. Офіційно він називається Хортицький житловий масив. Тут вам — і майбутні житлові багатоповерхові будинки, і крамниці, і дитячі садки, і поліклініки, і аптеки, і їдальні, і...

Одне слово, запорізький розмах. На цьому масиві трудяться сотні будівельників: каменярі і штукатури, маляри і сантехніки, виконроби і бригадири. Одні котловани копають, інші фундаменти закладають. Треті стіни женуть, четверті облицьовують, "марафет" наводять.

— А як у вас тут харчують? — цікавлюся. Є їдальня чи буфет? А може, вам гарячу їжу в термосах сюди привозять?

А запоріжці як візьмуться за животи, як зарегочуть.

— Ну й комедіант! У нас давно такого не було.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 139

Мені аж моторошно стало.

— Я розумію, — зніяковівши, почервонів я. — Стаціонарних їдалень ви для себе не будуєте, але якісь пересувні їдальні у вас же є?

Лиш сказав я оце, один із будівельників як стояв, так зо сміху і впав.

— Оце, — каже, — веселий чоловік до нас завітав. Звідки ти до нас приїхав?

Я признався. А вони в один голос:

— Воно одразу видно, що гуморист. Про пересувні їдальні питає...

— Ну, тоді, може, вас пересувні якісь буфети обслуговують? Гарячу каву привозять, чай?

— Слухайте, — підходить до мене один із будівельників, мабуть, старший. — Я вас серйозно прошу, не треба...

— Що "не треба"? — не зрозумів я.

— Не треба так жартувати. Нам ще півдня працювати. Ми й так уже кишки понадривали від ваших жартів.

— Але чай, — повторюю, — чай гарячий ви п'єте?

— П'ємо, — відповідають і знову регочуть. — П'ємо чай, кидаємо туди цукор. Воду самі у чайниках, у побутовках кип'ятимо. Харчі з дому носимо у каструльках, банках. Молодь, та, що в гуртожитках живе, по найближчих гастрономах бігає. Ікру кабачкову їсть, ковбасу...

— А як дієтники?.. — Я не договорив, бо всі, хто був на будівельному майданчику, так і попадали. Цим запитанням я доконав їх остаточно. Вони так сміялися, що з найближчих новобудов обсипалася штукатурка.

— Будь ласка, — благали вони мене. — Не смішіть нас, краще поїдьте у комбінати, у трести і там посмішіть. Нас не треба. Ми ситі, — кажуть, — ось так, по зав'язку.

Поїхав у інший мікрорайон. Там теж новобудови.

— Комплексні обіди, борщі в термосах? — глянув якось недовірливо на мене бригадир. — Ти що, смієшся?

— Не сміюся, — цілком серйозно відказав я.

— А "Сидора", не хочеш? Ми усі, голубе "сидори" носимо. Холостяки по гастрономах в обідню перерву мотаються. І ти, сміхотворцю, мотай звідси і не сміши людей...

Ну, думаю, це на Хортиці по-дідівському будівельники на "Сидорах" сидять. Але, скажімо, на Космічному масиві — там, певне,

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 140

інші порядки — сучасніші. Я — туди. Зустрічаю й тут будівельників і кажу:

— Хлопці, хочу у вас щось запитати, але у мене до вас прохання: якщо не до ладу скажу, не смійтеся, будь ласка. Бо я цього не перенесу. — І наважився — запитав.

Спочатку на об'єкті настала така тиша, що здалося, на мене один з дев'ятиповерхових будинків падає. А тоді... А тоді будівельники як гримнуть сміхом — у найближчих трьох новобудовах, що по вулиці Малиновського і Чумаченка, аж труби полопалися.

"Ну, досить", — сказав я сам собі і рушив у мандри по запорізьких будівельних трестах.

Обпікшись на новобудовах, у кабінеті начальника комбінату я вирішив діяти обережно. Питання так руба не ставив. Боявся, що й тут присутні схопляться за животи і почнуть кишки від сміху надривати. Перше запитання: як харчують будівельників на віддалених від міста об'єктах, — я поставив керуючому одного з трестів.

— Як харчують? — перепитав він мене, і я похолов.

"Ну, — гадаю, — зараз у кабінетах від реготу додолу люстри попадають". Коли ж ні.

— Добре харчують, — цілком серйозно почали вони. — У нас на об'єктах є їдальні-роздатки. Вранці ми своїм будівельникам гарячі пироги з повидлом розвозимо. Чай, каву. В обід по бригадах у термосах — борщі, супи, котлети. Одне слово, перше, друге, третє... Тарілки, ложки, виделки в побутовках заздалегідь розкладаємо. Дієтникам ми...

Я більше не слухав. Усі говорили без найменшого натяку на іронію. І тут уже не стримався я. Сміх так мене й розпирав. Цього разу наступила моя черга сміятися.

А це, написавши фейлетон, подумав: і ти, читачу, посмійся.

БЕРЕЖІТЬ НЕРВИ

Я не проти гасел. Навпаки, я за гасла, за транспаранти, за оголошення. Ділові, потрібні, життєво виправдані. Бо й справді, йдеш ото містом, дивишся, а перед тобою різні оголошення, повідомлення, світлові табло. Одні закликають економити час, інші — зберігати гроші. Приємно. Із усього відчувається турбота про людину.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 141

Оце нещодавно був у Катюжинцях. Славне, скажу вам, місто. І люди в ньому живуть славні, привітні, гостинні, ввічливі.

Місто для приїжджого починається звідки? Звісно, з готелю. Заходите.

— Скажіть, будь ласка, місця у вас є?

— Місць немає.

— Жодного? — Мені б хоч до ранку.

— До ранку можна. Заповнюйте картку.

Заповнюєте, подаєте, а вам:

— З вас два карбованці вісімдесят копійок.

— Це що — люкс? — перепитуєте.

— Ні, дев'яносто копійок за броню.

— За яку броню?

— Не за танкову ж?! Чи ви, може, незадоволені?!

— Задоволений, — кажете ви, глянувши на гасло "Будьте взаємно ввічливі". — Задоволений і навіть дуже, Спасибі. Біжу. На четвертий поверх.

— І правильно: біжіть. У нас ліфт у готелі рідко працює.

Побіг. Хотів, було, розгніватись, але згадав, що десь колись читав, а може й сам придумав: "Бережіть нерви. Нерви — це ваше довголіття". Для чого ж це довголіття вкорочувати отими 90 копійками?!

Вранці — на літак. Ще звечора помітив гасло: "Користуйтеся послугами Аерофлоту: швидко, вигідно, зручно". Зручно, бо агентство в Катюженцях поруч з готелем. Від агентства до аеропорту курсує автобус. "Дбають у Катюженцях про людей, думають", — міркуєте ви, йдучи до агентства.

О восьмій нуль-нуль агентство гостинно відчиняє двері, красуні Аерофлоту лагідно між собою посміхаються, згодом помічають вас.

— Чого мовчите? Чи язика проковтнули?

— Я слухав вас. Боявся перебити.

— Коротше.

— Мені б до Крижополя. На перший ранковий рейс...

— На ранкові рейси ні квитків, ні інформації не даємо... Їдьте в аеропорт.

— А якщо там немає квитків?

— Це вже не наша турбота. Хто наступний?!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 142

— Одну хвилинку, — чіпляєтеся ви руками за бар'єр. — А ви не можете подзвонити, поцікавитись... Якщо там немає квитків, то я на наступний візьму. Бо...

— Я уже сказала: на ранкові літаки ні квитків, ні довідок не даєм... У нас такий порядок...

"Це в них називається "порядок", — думаєте ви і заспокоюєте себе: — бережи нерви".

— Он телефон-автомат на вулиці. Подзвоніть, поцікавтесь, — це вже хтось із черги.

Ви дякуєте, і — до телефону-автомату. А в ньому диск — тільки до "шістки" набирається. Ви — на автобус.

"Бережи нерви, — повторюєте. — Подумаєш, за якийсь металевий диск із дірками наживатимеш собі гіпертонію".

Вискочив в аеропорту і — до кас.

— Мені до Крижополя. Один квиток. На перший рейс.

— Здрастуйте!..

Я оглянувся. Позаду мене нікого не було. Касирку я вперше бачив.

— Це я вам кажу: здрастуйте...

— Здрастуйте! Вибачте, що я не догадався першим привітатися...

— Здрастуйте!.. Квитки ще учора продані. Їдьте краще поїздом.

"Поїздом, мабуть, швидше, — міркуєте ви. — Хоч гасло в аеропорту запевняє, що найшвидше літаком. Може, й так, але нема квитка, нема .інформації... Нема... Не хвилюйся. Бережи нерви. Дзвони на залізничний вокзал".

"Нам можна дзвонити 00-4", — повідомляє оголошення.

Телефонуєте. Гудки нормальні, але трубки ніхто не бере. "Повмирали вони там чи що", — починаєте хвилюватися. Але внутрішній голос вас заспокоює: "Візьми себе в руки. Чекай. Хтось колись таки підніме трубку". Не підняв.

Ви — у міське довідкове бюро 09. Тут краще й швидше. Приємний жіночий голос вам навіть радить:

— Не додзвонитеся по 00-4, то дзвоніть 3-26-31. Дзвоните по обох. Наслідки ті ж. Хоч плач. Ви — на вокзал. Сідаєте на таксі чи на автобус (що у вас там під рукою) і до самого начальника Олексія Михайловича Петрикіна.

— Здрастуйте, Олексію Михайловичу!

— Здрастуйте!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 143

— Я, — кажете, — хочу провести невеличкий експеримент. Бачите ось цей годинник... Я засічу час, а ви наберіть по телефону номер 3-26-31.

— Цей номер не пройде, — відповідає Петрикін.

— Тоді 00-4.

— І цей відпадає. У нас обидва телефони зіпсовані. Один упав і розбився, а другий не дає дзвінків. У довідковому їх не чують.

— А як же люди: з Вишеньок, з П'ятничан, зі Старого міста... Як вони одержують інформацію?

— Усно. Не по телефону. Приїздять сюди, на вокзал. Ми їх тут інформуємо.

— Це ж майже десять кілометрів!

— А що я зроблю? Це все Колозубенко — начальник телефонної мережі. Це все він. Досі не відремонтував телефонів... Але ви можете подзвонити з мого. Вам треба кудись подзвонити?

Я глянув йому в очі. Він не посміхався. "Артист", — подумав я, і пішов геть.

Світлове табло прогнозу повідомляло: "Завтра буде прояснення, без істотних опадів, вітер помірний, температура повітря від нуля до плюс п'яти".

І на душі потеплішало. Що не кажіть, а коли отак здорово поставлено інформацію, як у Катюжанцях, це добре. Але коли б до цих гасел ще й порядок навести, погодьтеся, було б іще краще.

ПЛАТА ЗА ЛЮБОВ

(Новели в діалогах)

НОВИНА

— Ви чули новину?

— Ні, а що?

— Дмитро Кирилович у нашій лікарні працює.

— Це ж який? Не Кордупляк, випадково?

— Кордупляк.

— Та що ви кажете?! І ким же він у нас?

— Санітаром.

— А таку ж посаду чоловік займав...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 144

— Так, начальник відділу капітального будівництва.

— От-от. І за що його так понизили?

— Не понизили. Він і тепер начальником працює. А в нас, так би мовити, за сумісництвом.

— Санітаром?

— Так, санітаром.

— Хіба ж йому грошей не вистачає?

— Йому вистачає, а от жінці...

— То хай би жінка і працювала.

— Таке скажете: дружина такого начальника і працювати!

— А він же працює: і за себе, і за неї.

— Він працює за себе, а за неї у нас зарплату одержує.

— Оце новина! І давно?

— Ще з травня позаминулого року.

— А хто ж на роботу оформив?

— Пуковський.

— Наш головний лікар?

— Атож. Ви тільки нікому про це, бо завтра вся районна лікарня знатиме...

ЗАОЧНИК

— Пробачте, ви, випадково, не з бані?

— Ні, а чому ви так подумали?

— Та бачу, з вас пара йде?

— А-а! То я шукаю, де у нас ремонтно-будівельне управління Міністерства харчової промисловості, а ніхто підказати не може...

— А для чого воно вам?

— Та я там працюю!

— Ви?

— Я. А чого ви так дивуєтеся?

— Працюєте і не знаєте, де управління?!

— А що тут дивного? Може, у мене робота вдома.

— А ким ви у нас, якщо не секрет?

— Паркетником. — А ви?

— А я виконроб цього управління.

— Зіновій Йосипович Мочальський?

— Мочальський. А ви не Громовий, випадково?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 145

— Громовий. Василь Костянтинович.

— Хто б міг подумати? Така несподівана зустріч. Здрастуйте!

— Здрастуйте.

— То це я вам щомісяця табелі і наряди виписую?

— Та, мабуть, мені.

— І як, задоволені зарплатою?

— Скажете. Двісті карбованців на паркеті не валяються.

— Дякуйте нашому начальникові Георгію Георгійовичу — душа-людина. Це ж він вас зарахував до нас паркетником.

— Та чував. Хотілося б його хоч в очі побачити.

— А що, ніколи не зустрічалися?

— Ніколи. Я до вас на роботу заочно оформлявся.

— А зарплату? Теж заочно нараховують?

— Заочно.

— А паркет?

— Що паркет?

— Як ви паркет кладете?

— Смієтесь, Зіновію Йосиповичу! Хто його кладе. Ви ж мені наряди і табелі теж заочно виписуєте...

КЕРІВНИК № 2

— Скажіть, будь ласка, це контора радгоспу “Україна”?

— Так.

— А Володимира Антоновича Холоденка можна бачити?

— Директора? Його нема.

— А головного бухгалтера товариша Сильвестрова?

— Дмитра Васильовича?

— Дмитра Васильовича.

— Так це я. А ви хто будете?

— Я Кокедаєва Катерина Йосипівна. Ви мене, Дмитре Васильовичу, не пізнаєте?

— Кхм! Та як вам сказати... Ви ж у нас, в “Україні”, начебто ніколи й не були.

— Е-е, не кажіть, я приїжджала до вас двічі. Перший раз поїздом Жмеринка—Жмеринка через Янушпіль, а другий — автобусом. Я ж з Янушполя. Там в універмазі старшим продавцем працюю.

— А чоловік?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 146

— А чоловік мій тут, у вас. Кокедаєв В. М. Він керівник студентського загону...

— А-а! Так би одразу й сказали. Тепер пам'ятаю. Ви й справді двічі були у нього. На вихідні, либонь, приїжджали... Чоловіка свого дуже любите? Так, любов не картопля! "Любви все возрасты покорны", як сказав Пушкін. Так що ви хотіли?

— Та мені сказали, що можна за це... Ну, як вам сказати... За те, що я була у вас, в "Україні", зарплату одержати...

— О, тепер згадав. Мені директор радгоспу переказував. Вас зарахували керівником студентського загону номер два.

— Виходить, я керівник номер два!

— Так, так. Ви керівник номер два, а ваш чоловік керівник номер один. І ми вам за два приїзди... Вибачаюся, за два місяці нарахували шістдесят чотири карбованці і вісімнадцять копійок.

— А підйомні?

— О, ледь не забув. І підйомні, Катерино Йосипівно, і підйомні. Це, так би мовити, вам за любов!

КОЛЕКЦІЯ

З раннього дитинства у мене прищепилась любов до колекціонування. Спочатку я збирав гадюк та павуків. Але це не сподобалося матері, і я перейшов до колекціонування гілок. Незабаром мене оштрафували за винищення молодих дерев, і я став філателістом — почав збирати марки. Сусіди знайшли в мене "добре виражені ознаки шизофренії". Згодом я зробився нумізматом. Хтось написав анонімку, що я фальшивомонетник і найзапекліший валютник.

Та все це не вбило в мені справжньої душі колекціонера. Я зрозумів, що ні листівки, ні значки, а тим паче ярлики й етикетки не принесуть мені успіху, і я надумав стати найоригінальнішим колекціонером у нашому місті — збирати гасла й афоризми.

Відтоді як наше місто бореться за зразковий порядок, і високу культуру, у мене їх зібралося чимало. Але, як не дивно, і на цей раз сусіди помітили у мене "свіжий" прояв старої шизофренії. Це помічаю і я. Особливо, коли заходжу у нашу заводську їдальню, В порівнянні з адміністрацією я справжнісінький невіглас. Тут, на-

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 147

приклад, я довідався, що "виделку слід тримати у руці, а під час реалізації рідких страв — їсти ложкою".

Позаяк я не зношу застою, сірятини і консерватизму, а шаную понад усе оригінальність, то негайно перелив борщ з миски до склянки, а склянку поставив на чобіт і за два прийоми "реалізував рідку страву" — борщ. М'ясо хотів з'їсти за допомогою пляшки, але мені не вдалось, і я вискочив на вулицю, Тут я дізнався, що на дошках парканів писати заборонено, і свій напис викарбував на стіні.

Цього дня я мав ще працювати у лісі на комсомольському недільнику, саджати фруктові дерева і записати кілька закликів. Занотувавши до блокнота "В кімнату через вікна не лазити", а "Заліз — не забудь привітатись!" і "Ввічливість — твоє обличчя", я, порушуючи ці правила, влетів у двері, схопив кирку, лопату і помчався. Скочивши на підніжку трамвая, прочитав: "Громадяни! Не лайтеся з кондуктором по-чоловічому! Будьте ввічливі!" Я стримався і тільки перед останньою зупинкою завив по-собачому на кондуктора, гавкнув два рази на водія вагона і зіскочив на асфальт.

Перед моїми очима афішувався напис: "Асфальт на тротуарі виколупувати заборонено". Нашвидкуруч я переніс копію гасла до своєї записної книжечки і, вибігши на центральну вулицю, взявся за кирку. Робота посувалася спочатку повільно, а потім пішла, як газ по трубах. Мені, між іншим, ніхто не забороняв довбати вулицю. Картина ж звична, тільки таксисти вимагали, щоб я, ідіот, поставив якийсь знак.

У лісі мої надії збулися: на мене чекав пребагатющий скарб закликів і звичайних плакатних написів. Перший напис, прибитий цвяхами до дуба, застерігав: "Не прибивати цвяхами ніяких оголошень і правил", пам'ятати — "Дерево — твій зелений друг". Інший повідомляє: "Ліс підпалювати з південного боку — суворо заборонено!" Я пошкодував, що не можу добратись до північного, і кинувся в гущавину. День був у розпалі. Над головами моїх друзів висів пречудовий заклик: "Комсомольцю! Твоє місце у лісі!"

Увечері я поспішав до свого приятеля показати колекцію. По дорозі збагатив її ще двома записами: "Зустрів п'яного — тікай!" "Плюнув — підніми!" На фоні вечірнього неба, якраз проти будинку мого друга, неоново спалахнула ще одна знахідка: "За лайку на вулиці — штраф". Я вскочив до під'їзду, смачно вилаявся до вахтера і постукав у двері.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 148

Мій приятель був удома. Я показав йому свою колекцію, чекаючи на похвалу.

— Це чудово! — сказав він. — Але чи знаєш ти, яким скарбом є різні археологічні знахідки? Деякі з них коштують дорожче за золото. От, скажімо, звичайнісінький молоток, зроблений людиною кам'яного віку. Порівнюючи з ним, твоя колекція — ніщо. Найкраще зараз, на мою думку, збирати глиняні черепки з горщиків і макітер. Мине якихось 1000—1500 років, і їм ціни не буде, — закінчив він.

Я щиро подякував йому за товариську пораду і попрощався. На цей раз новій колекції я твердо поклав присвятити усе своє життя.

Я І МОЇ РОДИЧІ

Коли ви хочете розшукати своїх далеких родичів, зверніться до мене. Я пораджу. У мене своя таємниця. Я можу її звірити, але за однієї умови: гумореску читати до кінця.

Я довго жив непомітною людиною. Усі свідомі роки мені здавалося, що в мене нема не тільки родичів, але й знайомих. Ніхто мені не писав листів, не надсилав вітальних телеграм, а тим більше не повертав боргів. А це несподівано почалося щось неймовірне: щодня листоноша приносить добрий десяток листів, щотижня — щонайменше п'ять телеграм і щовечора виклик на телеграф для розмови з одним з своїх родичів.

Всі до одного обіцяли негайно взяти відпустку і приїхати в гості, щоб якнайшвидше побачитись. Бо дехто вже й не уявляє, який я з себе.

Родич з Охтирки, маючи виразку шлунку, заради цього жертвував путівкою до Кисловодська, де мав лікуватися.

Родич з Пирятина міняв сонячний Коктебель на відпочинок у моїй малогабаритній квартирі.

Родич з Бершаді через день запитував, чи не серджусь на нього за "той борг". Хоч, наскільки я пам'ятаю, нікому ніяких грошей у Бершаді не позичав.

Родич з Крижополя пообіцяв дістати холодильник без черги і аж дві соски-пустушки, з якими в Києві, як він сказав, "зараз сутужно".

Родич з Гайворона натякав на "бархатний сезон" у Криму і про

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 149

свої зв'язки з курортною конторою.

Від такої уваги я розчулився. Тільки уявити: кожен з них чимось ризикував заради мене і всі до одного запевнили, що обов'язково приїдуть.

Вчора навідався перший. Щодо мене, то я його теж бачу вперше. Мабуть, тому він ще з порога запитав:

— Петре, невже ти не пізнав рідного брата сестри моєї жінки?

Я таки його не впізнав. І крім того, й досі не знаю, чому він мене назвав Петром. Потім він мені розповів про два жахливих випадки, що трапилися зі мною в дитинстві. Перший, коли я топився і він мене витяг ледь живого з дна Ладозького озера. До речі, я там ніколи не був.

Другий, коли я провалився в льох, зламав собі ліву ногу, праву руку та розтрощив навпіл голову. Я заплакав, коли дізнався від нього, що в ті тяжкі дні всі родичі безнадійно махнули на мене рукою і замовили півтораметрову труну. Та, дякуючи йому, єдиному з родичів, я вижив і встиг закінчити університет з відзнакою. Хоча перед цим усі родичі запевняли, що моя голова "такого навантаження не витримає". Я витримав, бо родич мене виходив і навіть свого сина назвав Петром. На честь мене.

Скупі чоловічі сльози забриніли на моїх віях.

— А ти мене, мабуть, не пам'ятаєш?

Я промовчав.

— Тепер скажи, ти можеш подзвонити?

— Куди?

— Ти ще питаєш? Зрозуміло куди: в університет. Мій Петро залишився поза списком... Може, хоч кандидатом... Може ж когось відрахують...

— Але що я маю до університету?

— Ти ж його закінчував?!

— То й що?

— Невже в тебе нема там знайомих?

— Так ти не можеш подзвонити?

Я промовчав.

— Добре. Тоді скажи, а командувач округом приймає?

— А яке відношення я маю до командувача округом?

— Як яке? Він же наш депутат. Хіба ти не знаєш?

— Знаю.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 150

— Добре. Тоді скажи мені номер телефону міністра...
— Я не знаю.
— А заступника міністра...
— А для чого?
— Як — для чого?!
У мене голова пішла обертом.
— Так що, дзвонити не будеш?
Я похитав головою.
— Добре. Тоді влаштуй мені один номер.
— Який номер? — перелякався я.
— Номер у готелі. На двох: на мене і Петра.

Мені зробилося млосно. Можете собі уявити, що станеться зі мною, коли з таким проханням приїде до мене решта родичів!..

Тепер ви знаєте, що потрібно для того, аби розшукати своїх родичів? Закінчити університет і мати там хоч одного знайомого.

ВЕНЕРА ПОСМІХАЄТЬСЯ

Мені надто хотілось прислужитися Петрові Сергійовичу — моєму начальникові, людині, яка стільки для мене зробила: придбала путівку на курорт, влаштувала сина в дитячі ясла, виклопотала квартиру. Але як самому собі зарадити, не знав. Та й вельми боявся, що Петро Сергійович сприйняв би мій вчинок як підлесливість чи підлабузництво. Він цього не зносив.

На минулому тижні мені все ж поталанило. Я випадково почув розмову Петра Сергійовича з донькою. Вона благала татка, аби дістав маску. Маску Венери Мілоської. Татко сказав, що до Нового року залишилося два дні і вже пізно.

— Будеш Снігуронькою...
— Я хочу бути Венерою, — наполягала донька.

Відпросившись на декілька годин з роботи, я негайно помчав до своїх друзів. Першим відвідав Солоху.

— Миколо, друже, — я стискаю його в обіймах, — виручай. Моє життя в твоїх руках. Ти мого начальника знаєш?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 151

— Знаю. Чудова людина, скромна, товариська, ввічлива...

— Ти мені цю характеристику кинь, — перебив я. — Ця товариська людина завтра мене вижене з роботи. Цьому скромному тільки що захотілося маски. Маски Венери Мілоської. Кажуть, днями були в універмазі. У тебе ж зв'язки...

Микола вирячив на мене очі.

— Де ж ти її зараз дістанеш? Але, коли він такий, — Микола на мить замовк, вишукуючи слова. — Такий, гм... деспот, то потрібно щось робити.

Мені надто хотілося прислужитися своєму начальникові і пришвидшити цю справу. Я, не вагаючись, надумав підлити ще трохи гасу у вогонь і перейшов на шепіт:

— Якщо відверто і між нами, то жорстокішої людини, ніж він, я в своєму житті не стрічав. Ти не уявляєш, що він робить з своїми підлеглими наодинці. А на людях, хоч до рани клади. От йому закортілося маску Венери. Та ще й з посмішкою. Я тобі більше скажу, — розпалився я, — коли б дозволялося, він на себе нап'яв би маску янгола.

— М-так! — тільки й вичавив Солоха.

А я тим часом біг до Росохи.

— Слухай, Андрію! Ти можеш мені підшукати роботу?

— Тобі? — здивувався він. —У тебе ж така робота. І, головне, начальник твій не чоловік, а золото: лагідний, тихий...

— У тихому болоті... — перебив я. — Це все фата моргана. Так усім здається, хто з ним не працював. Але ніхто не відає, що це справжній розбійник з широкої дороги. Самодур і мурло, йому п'ять хвилин тому захотілося новорічної маски... З посмішкою. У тебе в універмазі стільки друзів, — слізно закінчив я.

— Спробую, але до Нового року...

Я більше його не слухав. З швидкістю метеора мчав до Волохи.

— Димо, скажи, ти не хочеш, щоб моя жінка стала завтра вдовою? То дістань маску... Для Петра Сергійовича. Виходу нема. Цей нахаба хапає мене за горло і вимагає: або маска, або життя.

— Петро Сергійович? — Волоха здивувався.

— Саме він. І без епітетів. Благаю тебе, подзвони на базу, в "Культторг", в "Дитячий світ", — куди можеш, але дістань. Заради жінки, поки не вдова, а ні — позич мотузку.

Я летів до Росомахи.

— Степане! Друже! Якщо тобі дорогий мій син, дістань но-

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 152

ворічну маску...

— Новорічну? Але післязавтра...

— Сам знаю. Проте я її пообіцяв своєму начальникові. Ще рік тому. А ти знаєш, що це не людина, а бандит з чумацького степу. Це хабарник і деспот. Не буде маски, не буде завтра мене. Ти що, не знаєш мого начальника?!

— Петра Сергійовича?

— Його самого: лагідного, людяного, тихого, доброго, скромного — і теде про людське око, і здирника, шантажиста, брутальника, нахабу, хабарника і теде — один на один з своїми...

— Почекай, — поклав Росомаха мені руку на плече, — а в універмазі ти був?

За годину-другу я мчав на роботу, наче на крилах. У моїх руках було чотири маски — друзі не підвели. Я постукав.

— Ввійдіть! — сказав Петро Сергійович. Я глянув на нього і поблід. До мене ніжно й лагідно посміхалася Венера Мілоська.

— Дістали? — перепитав я. — Якщо не таємниця, то де?

— В універмазі, — відповів Петро Сергійович, знімаючи маску. — А ви чим заклопотані?

— Бачите, — я переступив з ноги на ногу, — я також дістав для вас декілька масок... Знали б ви, скільки це мені коштувало сил.

— Я знаю,— спокійно відповів він.— Мені тільки що дзвонили ваші друзі. Просили, щоб я вас не звільняв... Я пообіцяв. А тепер у мене до вас прохання — захочеться ще колись прислужитися, то, будь ласка, але не в такий спосіб. Домовилися? — запитав він і знову натяг на себе маску. Венера посміхалася. Цього разу єхидно.

НЕ ТИПОВЕ ЯВИЩЕ

Відомий письменник Дормидонт Аполлонович Малюський лежав на розкішній тахті, над якою з стіни, увінчаної класиками української та світової літератури, звисав багатий персидський килим, і дивився крізь нейлоново-перлонові фіранки у вікно. В саду біля голубого легковика марки “Волга” величаво й гордо походжало двоє здоровенних псів. Ліворуч, отак під зеленим парканом, де притулився гараж, клацав зубами, ловлячи мух, улюбленець Дормидонта Аполлоновича — бульдог Динго, праворуч за бесідкою (останнє сло-

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 153

во столярного майстра) улюбленець Клеопатри Пилипівни (дружини Малюського) вовкодав Сьєрра-Невада. Трохи далі, ніби милуючись райськими бризками фонтану "Того, що греблі рве" і "Перелесника", що безжалісно обливають "Русалку", лежали кімнатні вівчарки Руслан і Людмила.

У двері постукали. Струсивши попіл з гавайської сигари в попільничку під загадковою назвою "Каземат у Кос-Аралі", Дормидонт Аполлонович подумав: "Коли не ідеш ти у життя, то життя йде до тебе".

— А-а, мій любий друже, — поправляючи оксамитовий халат, Дормидонт Аполлонович кинувся до молодого чоловіка. — Щось цікаве принесли?

— Пальчики оближете. Після цієї темки вам поставлять пам'ятник.

— Ну, ну, — набираючи чеховського вигляду, промовив Малюський. — Ви, як завжди, мій любий друже, здатні перебільшувати.

— А ви, як завжди, прибіднюєтесь, — в тон йому відповів Адик — постійний шукач тем для творчості Дормидонта Аполлоновича, м'яко сідаючи у розкішний фотель. Потім, витягнувши з величезного портфеля овочі і теми на окремих папірцях, сказав:

— О, темка!

Дормидонт Аполлонович схвильований потирав руки, обережно обминаючи класиків, якими обставлено було його кабінет.

— Отже, кажете, нова баба Параска і баба Палажка. Полаялись за телевізора. Одна купила, щоб дивитися футбол, інша, щоб у кімнаті мишей не було.

— Ха-ха! Здорово! До речі, а звідки ви це взяли, коли є в кімнаті телевізор, то не буде мишей?

— Ось вирізка з газети. Досвід одного вченого...

— Геніально, чудово. Баба Палажка в сучасних умовах...

Раптом у кімнаті з мажорним відтінком продзижчав електродзвоник. Не встиг Дормидонт Аполлонович промовити "будь ласка", як до кімнати, боязко обходячи оксамитову доріжку, зайшла жінка. "А ось і сама баба Палажка. От що воно значить слава, гостре перо і могутній гоголево-остапівський сміх Дормидонта Малюського".

— Я до вас, — несміливо, як і увійшла, розпочала жінка. — Чула, що ви письменник. Статті у газетах, журналах пишете.

— Фейлетони і гуморески, а романи й повісті видаю окремими

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 154

фоліантами, — скромно підправив жінку Малюський.

— Мені так і казали люди, проте я отак і не вимовлю. В школі не вчилась, неписьменна. Так ото я й кажу, чула, що ви пишете у газетах, журналах усілякі такі смішні статті. Кажуть, висміюєте тещ, лекторів. То чи не висміяли б ви бригадира і голову нашого колгоспу. Бо просто знущаються з людей. Якесь безголов'я в селі. А який представник і приїде з району чи області, то прикривають їх. Мовляв, факти не підтвердилися. А тих фактів хоч греблю гати. Написав було і мій син про них — за людей хотів заступитися. У відпустку приїхав — металург. Ордена має, у президіях сидів. От і написав. А вчора побили. Біля залізниці.

— В якому це селі?

— У нашому, Чорнорудка. Дубовик голова колгоспу. Може, чули?

— Аякже, чув. Заслужений...

— Який він заслужений? Анахтема він, а не заслужений. Молоко розводив водою, сотні гектарів землі приховував. От і давав рекорди. З меншої, ніж насправді, площі врожаї небачені. А в газетах пишуть, а в газетах розмальовують, а він над людьми глумиться. То чи не змогли б ви його висміяти?

Дормидонт Аполлонович замислився: "Чудова тема. А хіба пропустять? Ну, скажімо, пропустили. А що тоді мені Семен Йосипович заспіває? Знову скаже, не зайшов, не порадився. Як за садибку під дачу чи ще там щось, то приходиш, радишся, а як фейлетон писать, то... Ет, знову ці побутові умови!"

— То як, товаришу письменник, допоможете чи ні? Все село просить.

— Ви розумієте, шановна, — почав Малюський. — Як вам простіше пояснити? Не типове це явище. Не характерне для нашої дійсності. Так би мовити, поодиноке.

— То це воно так, але треба ж, щоб і поодиноких не було.

— Згодний. Обома руками згодний, але ж це Дубовик, — Малюський хотів додати: "Я вам щиро скажу, цього й зараз критикувати не можна. Не час. Колгосп передовий, і тут раптом", але його перебила відвідувачка.

— То б так мені й зразу сказали. А ще портрет Тараса Григоровича на стіні повісили, — і пішла.

Малюський раптово забігав по кімнаті і, проводжаючи через покої жінку, щось довго і нескладно говорив: "Але ви ж і мене зрозумійте. У моє становище увійдіть..." Потім він повернувся до кімна-

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 155

ти, схопив портрет Шевченка і гукнув домробітниці Ганні:

— Ганно Максимівно, повісьте, будь ласка, оцей портрет у моїй спальні над ліжком, а той... Отто Нюшке — сина дайте сюди.

— Який оцей? Тараса Григоровича?

— Ну, звичайно.

— А який отой?

— Отто Нюшке — сина.

— То ви йдіть, покажіть, де саме він. А то я в цих закордонних розібратись не можу.

— Соромно, Ганно Максимівно, дуже соромно. Отто Нюшке не знати. Це шедевр, класик, це... — та несподівано знову задзеленчав дзвоник.

— Кого ще там несе, — сердито буркнув Малюський, але, побачивши Адика, заяснів.

— А-а, мій любий друже. Коли кабінет не іде в життя, то життя приходить до кабінету. Чий вислів, Адику?

— Ваш, Дормидонте Аполлоновичу.

— Отож-то. Класика. Чого це ти так швидко?

— Темка. Темка. Пальчики оближете. Один знайомий розповідав, що його сусід бачив, ніби у нього є теж сусід. То в того сусіда жінка не працює все життя. А він тільки один має невеличку зарплатню і тримає трьох домробітниць: одна пече й варить, друга на базар ходить, а третя підлогу миє. Ну, як?

— Чудово. Але скажи, яку посаду обіймає цей чоловік?

— Заступник завідувача складом.

— Тоді чудово, Адику. Ось вам карбованець за тему.

Малюський зачинив за Адиком двері і сам до себе:

"Добре, що я своєчасно вигнав Катерину. Ледь собак не потруїла, і чудово, що розрахував Степаниду. Теж мені спеціаліст-садовод. Тепер можна й за фейлетон братися. У мене одна домробітниця. Плачу я їй справно".

Та ні за фейлетон, ні за гумореску він у той день не взявся. До Малюського ще прийшло декілька відвідувачів і делегація піонерів. Одні зверталися, де і як дістати холодильника, інші скаржилися, що в їхньому районі немає дитячих ясел. Піонери щось говорили довго і нудно про школу. Що начебто її переводять... А от чого чи куди, Дормидонт Аполлонович не второпав. Отямився лише тоді, коли його запитали:

— Так напишете?

— Розумієте, дітки, це не типове явище. Ну, переводять школу,

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 156

ну й що... Це виняток...

— А ще портрет Івана Франка і Лесі Українки в кімнаті повісили, — розсердились діти і пішли.

Ет, коли б не побутові умови, взявши голову в руки, картав безжалісно себе Дормидонт Аполлонович, коли б не вони! А тоді спересердя плюнув просто на персидський килим і на весь дім гукнув:

— Ганно, забери оці всі портрети, а на їхнє місце повісь Марію Ремарку, Бертеломео Капрічіозе і Вальтера Кллозета — батька. Від сьогоднішнього дня на фантастику переходжу, герметично зачиняй двері і не пускай нікого.

— А як спитають, де ви, що казати?

— Кажи, що помер, — розсердився Малюський, — кажи, що недавно був мій похорон,— грюкнув дверима і пішов геть.

ПО РЕЗОЛЮЦІЮ

Мені в житті все вдавалося незвичайно легко. Недаремно сусіди й родичі завжди заздрили моїй удачі. “Ти, — казали вони, — народився хоч і без сорочки, але під щасливою зіркою”. Може, й так, бо досі, відколи пам’ятаю, я легко переступав усі пороги. У рік (як запевняє моя мати) я переступив поріг рідної хати й вийшов надвір, потім перескочив поріг школи, майже без перешкод перелетів поріг училища, проліз через поріг інституту, а от на одному порозі спіткнувся. Одні казали, що мене зрадила фортуна, інші — що то поріг не який-небудь, а високий — головтяпляппроектівський — і його не так легко взяти.

От саме про взяття цього порога мені б і хотілося розповісти докладніше.

Запланували ми в себе в області збудувати у цьому році кілька комбінатів побутового обслуговування за типовими проектами. Запланували, але вирішили внести в проект маленьку поправку — в одній з кімнат зняли два умивальники. Вирішили — то й вирішили, подумаєш — два умивальники! Та несподівано нам заявили, що будівництво припиняється: банк не дає грошей. Мовляв, приміщення комбінату без двох умивальників — це порушення типового проекту № 37а/17б.

— Що ж робити?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 157

— Залишайте умивальники.

— Але вони там зовсім не потрібні.

— Тоді їдьте в "Головтяпляппроект" і просіть письмовий дозвіл на вашу поправку.

— Аж туди? Через два умивальники? А навіщо ж тоді наше обласне управління побутового обслуговування? — здивувались ми. — Невже такої дрібниці не можна розв'язати на місці?

Сіли ми в управлінні й почали потилиці чухати. І начальник управління чухав, і заступник, і головінж й інші "інжі". Всі чухали. Дехто лаявся, називав "Головтяпляппроект" центрозатичкою. Але, полаявшись, дійшли висновку: поки він існує, повинен-таки хтось їхати туди. Делегатом вибрали мене. Склали листа. На чиє ім'я — в цидулі конкретно не визначили. Написали просто: "Просимо Вашого дозволу..." й т. д. і т. п. Дипломатія!

Взяв я того листа. Вирішив летіти літаком. Все ж швидше. До обіду, гадаю, накладуть резолюцію, а ввечері й назад устигну повернутися. За кілька годин я вже був у "Головтяпляппроекті". Що то за сучасна техніка! Якраз і черга в приймальні невеличка. Чоловік п'ятдесят, не більше.

Прийняв мене один із завідувачів, уважно вислухав та й каже:

— Ваше питання майже вирішено...

"От що то, — думаю, — людина чуйна!"

— Тільки зробіть от що, — веде далі. — Щоб прискорити справу, їдьте назад додому й привезіть письмовне підтвердження, що ваші вищі керівники, мовляв, нічого не мають проти зняття тих умивальників. Привезете й одержите дозвіл на переробку аркуша № 37а/17б типового проекту. Зрозуміли?

— Зрозумів, — кажу. Та за шапку — й на аеродром.

Прилетів назад, узяв усе, що треба, переоформив документи, прихопив ще командировочні, заспокоїв дружину, діточок, бухгалтера управління — й знову в "Головтяпляппроект".

— В Омеляна Севастяновича якраз нарада, — сказала мені секретарка.

Я до Артема Петровича:

— Почекайте. Зараз має закінчитись нарада. Тільки не забудьте стати в чергу.

Став, чекаю. Нарешті всі наради закінчились. Виходить один

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 158

завідувач із одних дверей, другий — з інших, обоє до секретарки:

— Валю, зачиніть нас. Повиймайте ключі з дверей і нікого не пускайте. Прийматимемо завтра, після наради.

Ні того дня, ні другого, ні третього мені так і не пощастило потрапити ні до завідувача, ні до будь-кого з його заступників.

Минуло ще з півдесятка днів. Почали здавати нерви. Відчув, що худну. Щоночі почали снитись унітази, розетки, умивальники. А з них наче вода й не вода, а гроші, і не ллються й не сиплються, а ніби течуть — червінці, четвертаки, півсотенні, сотні.

На дев'ятий день, коли нестерпні болі почали ламати мою голову і я зібрався був до лікаря, у коридорі готелю несподівано пролунав знайомий голос:

— Невже Коля з тресту "Саночистки"?! — вигукнув я й кулею перелетів через поріг.

Можете уявити мій душевний стан у ту мить, коли я потрапив в обійми свого давнього друга.

— І це ти через ту резолюцію втратив таке солідне черевце? — запитав, посміхаючись, він. — Ні, далі цього терпіти не можна. Треба діяти. Ти от що, браток, збігай зараз в аптеку, візьми пачечку бромуралу (це для сну), а на решту командировочних купи в комісійному дешевенький фотоапарат. Вранці до "Головтяпляппроекту" підемо разом. Мені теж резолюція потрібна.

Спав я тієї ночі, мов у казці. Перед очима пропливали, наче змії, райдужні резолюції: сині, зелені, червоні, фіолетові, а з-під кожної з отих резолюцій виростали гаражі, перукарні, лазні, громадські туалети, фотографії і, звичайно, комбінати побутового обслуговування.

Прийшли ми в "Головтяпляппроект" з Миколою десь близько одинадцятої.

— А тепер, — каже Микола, — заходь у приймальню потрібного тобі завідувача й фотографуй.

— Кого? — перепитую.

— Кого хочеш! Отих ловців резолюцій, секретарку, що вісім днів підряд казала: товариша Омеляна Севастяновича нема. Знімай її в анфас, у профіль. Клацай — і ні на кого не звертай уваги.

— Та тут навіть плівки нема.

— А це не обов'язково. Ти клацай, а там видно буде.

Довго не роздумуючи, я легко переступив поріг приймальні й грізно навів ручку старого трофейного апарата на довжелезну, скру-

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 159

чену калачиком, чергу. Клацнув раз, другий, зафіксував шафу, потім піймав у фокусі всі чотири телефони секретарки й перевів об'єктив безпосередньо на неї. Та не встиг я клацнути, як мене хтось узяв за лікоть:

— Вас просить Омелян Севастянович...

Ну, а що було далі, не важко здогадатися. Резолюцію я взяв, як і поріг Омеляна Севастяновича. Поставив він мені її за... кмітливість.

Через годину, щасливий, я поспішав в аеропорт. Там на мене вже чекали Коля й ще п'ять його товаришів — таких, як я, ловців резолюцій. Ми легко переступили останній у той день поріг кабіни літака й вилетіли з головтяпляппроектівськими резолюціями додому.

Так я відкрив один із секретів, як ловити резолюції, й мені дещо прояснилось. Одного тільки я й досі зрозуміти не можу: як Коля у той день умудрився добути собі дозвіл на доточку зайвого метра каналізаційної труби й вилетів додому разом зі мною?! Ніяк не второпаю. Мабуть, ще якийсь спосіб знає.

СПОВІДЬ СТАРОГО ХОЛОСТЯКА

— Товариші судді, хай я навічно сяду на цю лаву, якщо в моєму останньому перед вами слові є хоч крихта вигадки й неправди...

Почну здалеку... В народі кажуть: одна біда сама не ходить. Не ходила вона одна й за мною...

Усе почалося з фотокарток розміром 3 на 4 см. Напередодні того, як я вже мав одружитися, мені сказали: "Вам потрібно обміняти паспорт. Він своє відслужив".

Того ж дня я пішов до першого-ліпшого фотоательє і сфотографувався.

— Через скільки днів ви можете зробити картки? — запитав я.

— Рівно через день, якщо вас це влаштовує, — відповіли мені.

Це мене влаштовувало, і я, щасливий і чомусь гордий, пішов додому.

Рівно через день я знову переступив поріг того ательє.

— Ваші фотографії ще не готові...

— Як? — вихопилося мимоволі в мене.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 160

— А от так... Приходьте завтра...

Я прийшов наступного дня. Мені сказали, що вже є негативи, а ось до відбитків ще не дійшла черга...

— Я обмінюю паспорт, — почав доводити їм, — подав заяву до загсу, через кілька днів одружуюсь, маю гарну наречену, але досі не маю тих фотографій...

— Фотографії будуть. Нікуди вони в нас не дінуться, — запевнив мене директор, коли я попросив у нього книгу скарг і пропозицій. — Своїм записом ви тільки зіпсуєте нам книгу, а собі настрій і залишите нас без преміальних... Приходьте завтра, — він ґречно потиснув мені руку, хотів було поцілувати, але я не дозволив...

Через два дні я подався з нареченою до загсу. Із старим паспортом і такими ж фотокартками. Але нас не розписали.

— Термін користування вашим паспортом давно минув. Ми вас розписати не можемо...

— Це ти навмисне так зробив, — сказала мені наречена, жбурнула в обличчя букет квітів і вибігла геть...

Можете уявити мій стан... Я був за крок до щастя... Я спіймав таксі. Вирвав із будинку дві цеглини й наказав шоферові везти мене до фотоательє... Їхнє щастя, що того дня в ательє був вихідний... Боюся, товариші судді і товариші народні засідателі, що ви сьогодні судили б мене не за це, якби в той день я зустрів директора ательє чи хоча б одного фотомайстра...

Я упав на траву, незважаючи на випрасуваний костюм з лавсановою ниткою, і почав гризти ту цеглу... Я гриз її і закушував травою доти, поки не спала на думку ця геніальна ідея...

Я взяв свій піджак, поклав до кишені квитанцію на фотокартки і кинувся до перехожої... Далі ви вже знаєте, товариші судді...

— Продовжуйте, — запропонував суддя і постукав по карафі олівцем, хоч у залі було так тихо, що я, почув, як хтось у задньому ряду схлипнув...

— Я вихопив у якоїсь жінки-перехожої, — продовжував я, — господарську сумку, ридикюль і метнувся геть... Забігши за ріг, я скинув піджак і накрив ним сумку...

Жінка, помітивши сумку, на мить зупинилася й перестала галасувати... Цього мені було досить, щоб сісти в таксі й приїхати додому.

Розрахунок мій був простий. Жінка візьме піджак і, помітивши квитанцію, віднесе його до міліції... А міліція уже примусить фото-

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 161

ательє негайно зробити фотокартки, щоб по них знайти власника піджака й грабіжника ридикюля...

І я не помилився.... Того ж вечора мене забрали... Фотографії вийшли на славу, хоч перед цим у ательє мене запевняли, що негативи слабенькі і доведеться перезнятися.

Як бачите, розрахунок мій був правильний... Але, товариші судді, одного я не передбачив: викрадення ось цього ридикюля може закінчитися ось цією лавою... Та хіба ж я викрадав його заради грошей? Колишня моя наречена, що плаче в останньому ряду, — свідок...

— Чому колишня? — перепитав суддя, витираючи скупу чоловічу сльозу.

— Тому що того дня вона пішла до загсу з іншим. Тепер вона, товариші судді й товариші засідателі, плаче... Але вже пізно... Я ті фотокартки порвав.

ПЕСИК З КЛЮЧИКОМ

Цілком випадково мені запропонували цього песика. Мій приятель втратив сон і спокій, шукаючи, де б краще прилаштувати цуценят, які раптом з'явилися у його квартирі. По своїй доброті й легковажності я пообіцяв його виручити: одне з п'ятьох цуценят узяти собі.

— Це тільки для вас, — запевнила мене дружина приятеля. — Про цю подію в нашому домі ще ніхто не знає. Ми вам хочемо зробити приємність: за вами лишаємо право вибору...

Я настільки був розчулений її увагою до моєї особи, що не знайшов у собі мужності сердечно подякувати їй і коректно відмовитися від подарунка, який мені насправді був ні до чого.

— Нам пропонують пса, — того ж вечора повідомив я дружину.

— Якого пса?

— Невеличкого, але породистого, — поспішив заспокоїти її. — Батько спанієль, мама — ньюфаундленд...

— Ніякого ньюфаундленда. Нам і самим ніде жити. Тобі ще пес потрібен...

— Ну, ти, як кожна жінка, перебільшуєш. По-перше, у нас є де жити. По-друге, це не простий пес, а породистий. Я вже казав. Не

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 162

згадав лише про їхні медалі й нагороди. Мати — рідна сестра пса англійської королеви, батько — учасник усіх всесвітніх виставок: Гонконг, Монако, Гонолулу, Ліхтенштейн, — перерахував я міста і князівства, які тільки потрапляли мені на язик, щоб хоч цим приголомшити її.

— Все одно, — спокійно відповіла вона.

— Що — "все одно"? Я вже дав згоду. Не можу ж я відмовлятися від свого слова. Я пообіцяв, що ми прийдемо і обов'язково заберемо песика. Просив, щоб нікому не віддавали...

... Сказано — зроблено. Рівно через місяць ми вирушили до приятеля майже всім сімейством. За головного арбітра у нас був син, і його слово мало бути вирішальним.

— Ось цього вухастого, з чорною латочкою на спині, — вибрав з п'ятьох цуценят головний "арбітр".

Першого дня до вечора з Принцом (так ми назвали песика) забавлялася вся сім'я. На ніч бабуся просила покласти його біля себе, синок наполягав, щоб песик ліг тільки з ним. Дружина сказала, що найспокійніше за всіх спить вона і щоб Принц був біля неї. Дідусь категорично заперечував і доводив, що Принц хоча й з аристократів, але все одно його місце в коридорі.

— Собак, навіть породистих, — казав він, — не можна привчати ні до ліжка, ні до постелі.

Ми так і вирішили: Принца поклали в коридорі в картонному ящику з-під чеського пива "Дипломат". Але як тільки вимкнули світло й повкладалися спати, Принц так почав скавуліти й заводити, що всі ми подумали: його матуся не перенесла розлуки. Доведеться з Принцом опівночі лягати мені: "Сам приніс, сам і виховуй".

Віднині я йому присвячував більше часу, ніж синові, але так ні до чого його й не привчив. Перший тиждень він узявся за ніжки наших меблів: стільців, столу, серванта й крісел.

— У нього прорізуються зубки. — Я вже не пам'ятаю, хто це сказав.

Наступного тижня він перейшов до килимів, покривал і модних босоніжок.

— Ти його відвези до школи, — порадив мені приятель.

— Кого? — зло перепитав я, хоч насправді знав, кого він має на увазі.

— Песика. Там його до всього привчать...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 163

— Ти збожеволів. Мені ніколи синові акордеона до музичної школи піднести, а ти хоч...

— Тоді найми домашнього репетитора. Зателефонуй у бюро добрих послуг. Вони там виконують багато різних функцій...

— Ти що, знущаєшся?

— Ніскільки: собака, як і людина, вимагає до себе уваги, — сказав він і пішов геть.

— Або я, або він, — зустріла мене на порозі квартири дружина, тицяючи мені під ніс найновішу модну сукню, пошиту за зразком естонського журналу "Силует". — Але це ще не все: ти ось глянь на мої лаковані туфлі...

— Нічого дивного, він все лаковане любить...

— А туфлі на платформі, а килим?..

— Головне — спокій, — тихо промовив я. — Із сукні можна зробити для Принца ганчірку. Що ж до килима, то ви просто його не тим годуєте, чим слід. Ось я приніс брошуру: "Як годувати і доглядати цуценят", що передчасно втратили маму, — додав я останні слова від себе.

Наситившись взуттям, меблями, синтетикою і жіночими панчохами, він перейшов на літературу. Спочатку гриз брошури з сільського господарства, економіки, дуже любив поради про те, як зібрати кращий урожай тих чи інших сільськогосподарських культур. Тоді перейшов на побутові консультації та додатки до журналів. З успіхом гриз сучасну поезію і драматургію. Найбільше йому подобалися мемуари.

— Чому його так тягне до них? — цікавився я.

— Там клей з хліба, — пояснював дідусь, — і товсті палітурки.

Вечорами, коли я повертався додому і брав пса на руки, усі мої домочадці (за винятком сина) дивилися на мене вовком. Я вирішив пса збути.

У перший же вихідний день після того, як визріла у мене ця думка, я вийшов у двір і почав здалеку:

— Пропонують, як спеціалістові, їхати на два роки в Африку.

— О, це чудово! — підхоплювали сусіди. — Куди саме?

— В Ефіопію або Сомалі.

— Краще в Сомалі...

— Це так, — перебив я, бо відчував, що розмова потече небажаним для мене руслом. — Але за кордон не дозволяється брати собак.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 164

— Залиште його тут!

— Він у нас не з простих — він породистий. Може, вам подарувати?

— О ні, — підхопилися з місць сусіди. — Дякуємо. У мене, наприклад, є кіт, — викрутився один з них.

— А у вас? — кинувся я до останнього.

— А мені він просто не потрібний.

"О господи, — сказав я сам собі, — чому ця проста й така переконлива думка не спала мені в голову тоді, коли нам запропонували майбутнього Принца?"

— Дай оголошення, — порадила дружина. — Одне почепи в районі Бессарабки, друге на Куренівці, потім на Оболоні, Борщагівці, Русанівці...

Я й досі не можу собі простити, як тільки на це одразу так легко погодився, для чого я на оголошенні ще додав номер свого телефону. Протягом місяця телефонні дзвінки в моїй кімнаті не вщухали. І саме в цей час, як я починав розмовляти, Принц так завивав, що я не знав куди подітися. Але це ще було півбіди. Чого я тільки не наслухався від тих абонентів: "Ви продаєте песика з ланцюжком чи без ланцюжка?", "Чи не погодились би свого пса виміняти на мою кішечку?" і тому подібні жарти. Я вже не знав, коли з мене знущаються, а коли говорять цілком серйозно. Під кінець мене прийшли й оштрафували за те, що я обклеюю оголошеннями паркани, стовпи й живі дерева.

Тоді я вирішив зв'язатися з нумізматами. За неймовірну ціну купив у них дві собачі медалі і дві скопіював сам. Я їх почистив, як солдатські ґудзики. На товкучці дістав імпортний, з срібними заклепками, нашийник і все це почепив на шию Принца. Бачили б ви його, коли він сідав проти сонця на задні лапи, поблискував медалями і скавулів так, що всі в будинку зачиняли вікна і кватирки. Але з яким захопленням на нього і, до речі, на мене дивилися перехожі!

— Чий це такий пес? — запитували вони часто в наших сусідів.

— Любителя природи, — не без єхидства казали ті й кивали в мій бік. — У нас у коридорі вже не пройти — треба пробігати.

Якось Принц приніс у зубах позолоченого ключика. Ключик був настільки гарний, що я вирішив повісити його Принцові на шию поруч з медалями.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 165

— Що це за ключик? — цікавляться у мене собаколюби.

— Ключ від замка, якого відкриває сам пес, — набивав я Принцові ціну і незабаром настільки й сам у це повірив, що змушений був купити ще й замочок і скриньку для персональних речей Принца. Але від цього мені не стало легше.

— Подінь кудись або його, або мене, — казала мені щоранку дружина.

Якось я похвалився, що мій пес уміє робити майже все, що належить уміти собаці. Навколо мене зібрались цікаві.

— Принц, — почав несміливо я. Він підозріло глянув на мене і насторожився. — Встань!

Але він тільки помахав мені хвостом. Коли ж підвівся, я йому наказав лягти. У відповідь він почав лише стрибати.

— Дай лапу!

Він не виконав жодної моєї команди. Тоді я йому кинув палку.

— Принц, візьми!

І він узяв. Відбіг убік, ліг у затінку й почав спокійно гризти.

— Надворі інша обстановка. Він кімнатний собачка. Ці команди виконує тільки вдома, — виправдовувався я, але терпець мені урвався.

Я взяв сітку, кирку, відбив від порога чималий шмат каменя і попрямував з Принцом до річки.

— Гей, — гукнув хтось мені з вікна.— А ваш поліглот задачок випадково не розв'язує? Тут у підручнику для третього класу є цікава задачка: "З пункту А до пункту Б виїхали два велосипедисти. За одним з них кинувся песик", Правда, без ключика. Питається, якщо...

Далі я того єхиди не чув. Вийшов на лід і почав довбати ополонку.

— Невже тут є риба? — несподівано обступили мене рибалки.

— Він же собачку привів топити. Бачиш — без вудочок...

— Хіба ви на таке підете?! Собака — це ж друг людини... А особливо з медалями і отаким позолоченим ключиком.

— Я й не збираюсь, — промовив я й рушив додому. Помітивши з вікна, що я не сам, дружина в одну руку взяла сина, в другу валізу і того ж дня пішла до мами.

Серце моє розривалося на шматки. Уночі стало ще гірше: відсутність господарки, бабусі, дідуся і сина позначалася й на песикові. Він так скавулів, що я не витримав і зателефонував своєму приятелеві, який ще рік тому мріяв розлучитися зі своєю дружиною.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 166

— Як ти поживаєш, старий? — поцікавився я.

— Так собі, — відповів він. — Приходь до нас завтра в гості.

— А що таке?

— У мене день народження.

— Неодмінно, — зрадів я. — Дякую за запрошення. З мене подарунок-сюрприз.

— О, що ти! Який може бути подарунок? Нічого не треба.

Але я свого слова дотримав. Я йому подарував пса. Навіть з позолоченим ключиком. А чому б не зробити приємність людині? Особливо коли вона тобі така близька.

"АРИСТОКРАТ"

Іван Трохимович відпрасував свій чорний костюм, одяг свою нейлонову сорочку, пов'язав наймоднішу краватку і почистив до блиску свої чехословацькі туфлі "цебо".

Може, Іван Трохимович поспішав до загсу? Ні, Іван Трохимович, як кажуть, "не перший рік замужем".

Можливо, в Івана Трохимовича лежали квитки до театру? Ні, Іван Трохимович вважав театри пережитками. Він віддавав перевагу іподромові. У дні змагань там його можна було завжди побачити з-поміж шанувальників старовини.

Може, Івана Трохимовича обрано головою журі на республіканському огляді гуртків художньої самодіяльності України? Ні, Іван Трохимович з самодіяльністю не має нічого спільного.

Іван Трохимович збирався у відрядження. Він замовив з дому таксі, хоч мешкав біля станції метро, і помчав до центральних кас залізничного вокзалу.

На лічильник Іван Трохимович ніколи не звертав уваги. Не дай Боже, як помітить його зацікавленість шофер, що він про нього подумає? До того ж Іван Трохимович давно знав, що з дому до вокзалу лічильник набирає сорок сім копійок...

— Будь ласка, — сказав Іван Трохимович і кинув недбало троячку на сидіння. — Здачі не треба. Це вам на чай.

— Дякую.

— Живіть!

Іван Трохимович підійшов до каси. "Цього разу візьму місце у плацкартному вагоні... Все одно бухгалтерія інших не визнає..."

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 167

— Що у нас залишилося на Донецьк? — запитав Іван Трохимович і поправив для чогось краватку.

Касирка глянула на Івана Трохимовича і промовила:

— Є м'які, купейні, плацкартні... — В Івана Трохимовича язик не повертався...

— Прошу м'який...

"Ну й рептух. Ну й характер! Ну кому це потрібно? Де ти виховувався? Звідки у тебе такі замашки? Кого ти з себе корчиш?"

Іван Трохимович соромив сам себе.

Він поставив під столик валізу і поклав на видному місці грубеньку папку. Без неї, як і без чорних модних окулярів, Іван Трохимович не їздив у жодне відрядження...

"Так, тепер, голубе, повечеряй смаженою курочкою, що жінка поклала, попий чайку і лягай спати..."

— Пива не бажаєте? — у купе просунулась голова офіціантки.

— Що за асортимент?

— Жигулівське, українське, ризьке, "сенатор" і оксамитне німецьке.

— Будьте люб'язні, п'ять пляшок "сенатора".

— Залишилося лише дві...

— Гаразд, давайте дві...

— Я можу ще принести...

— Як вам не важко... Ось, будь ласка, за п'ять пляшок... Здачі не треба...

"Ну й ідіот. Хто з твоїх предків мав свій рахунок у швейцарському банку?" Іван Трохимович кепкував над собою.

— Пробачте, ви в нашому ресторані не були? — якийсь тип з сусіднього купе. — Не знаєте, там є щось смачне?

— Оце тільки-но сам зібрався, — відповів Іван Трохимович.

— Не в службу, а в дружбу, захопіть пачечку вафлів. Якщо можете, апельсинові...

— З радістю... Ну, для чого ви? Невже у нас не знайдеться двадцяти копійок на вафлі?

— Апельсинові сорок чотири коштують. Рівно сорок чотири... Завчасно вам дякую...

Іван Трохимович скривився: "Тебе лише труна виправить. Для чого тобі ресторан? Он в чемодані курка пропадає. Коли ти порозумнішаєш?.."

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 168

— ... Я до ваших послуг! — це вже офіціантка. — Вам щось з гарячого?.. З холодних закусок... Є краби... Свіжі, тільки баночку відкрили... Помідорчики... Порізать чи ціленькими?

— А що на друге?

— Є курочка...

— Не своєю смертю померла? — Іван Трохимович кинув дотеп.

— Жартуєте. Свіжа. Щойно з холодильника. А що будете пити? Є чудове пиво...

— Так, так, я знаю...

— Є першокласні коньяки.

— Що у вас з коньяків?

— "Одеський", "Україна"... "Дойна"... "Арарат"...

— О, який вибір... Навіть "Арарат". Улюблений напій Уінстона Черчілля. А "Будафок" чи "Пліска"?..

— Дуже прошу...

— Шикарний вибір. Що ж взяти? Ви знаєте, не хочеться ображати національної гідності братніх народів... Усі коньяки пречудові... А КВ... Тоді, будь ласка, грамів двісті п'ятдесят КВ...

... Наступного дня, підвечір, Іван Трохимович зійшов у Донецьку... Забіг до туалетної і викинув курку... Ту, що жінка підсмажила. У теплоті припахла...

У готелі місць не було.

— Товариші, і не чекайте. Залишився тільки люкс... Шість карбованців за добу... Півроку тому один міністр жив... Надіюсь, з-поміж вас міністрів нема...

— Ви вважаєте, що тільки міністри можуть жити у таких номерах? — Іван Трохимович підійшов до віконця.

— Я не хотіла вас образити... Ви мене не так зрозуміли, — зніяковіла адміністраторка. — Якщо ви бажаєте, то будь ласка... Може, візьмете на двох?.. Там дві кімнати: ліжко і диван... Один на ліжку, а другий... Ну, як хочете... Я гадала, так буде дешевше...

"Де твоя скромність? Ти що, не міг взяти на двох? Обійшовся б номер у три карбованці і ще хтось з товаришів на вокзалі не тинявся б..."

За два дні Іван Трохимович повертався додому... Грошей забракло.

"Ти ж і зарплати півсотні взяв? Глянь, чи хоч на плацкартний вистачить... Якраз. Карбованець і п'ять копійок ще зайвих... А

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 169

постіль... А щось поїсти... Добрих два дні їхати... Бери загальний. Якось перекняпієш. На третю полицю залізеш? У такому костюмі? А куди я цю папку сховаю?.. Люди засміють... Краще вже голодним..."

Іван Трохимович взяв квиток. Купейний. "Не бери постіль. Ти й так сьогодні майже нічого не їв. А спати? У купейному і без постілі? Ну, знаєш..."

У купе сидів дядя з черевцем. У дві складки. Не поспішаючи викладав на стіл те, що так дбайливо запакувала дружина.

Іван Трохимович глянув на добре підсмажену індичку. Вона чимось нагадувала йому ту курку, яку викинув на смітник. Невже вона тоді справді притухла? Сусід витяг бутерброди: з маслом та паюсною ікрою. Поклав два шматочки баличка й з десяток червонястих помідорів.

Іван Трохимович проковтнув слину...

— Може, повечеряєте зі мною? — запросив Івана Трохимовича незнайомий...

"А правила етикету? Що цей тип про тебе подумає? Одяг чорного костюма, білу сорочку, модну краватку, а елементарної пристойності ні на крихту... Відмовся... Негайно відмовся... Вдруге запросить, тоді..."

— Дякую, — ледве видобув Іван Трохимович. — Зараз на їжу і дивитися не можу...

"Що ти верзеш? Куди тебе понесло? Та вже пізно. Продовжуй, бовдуре, раз так почав".

— Ви знаєте, зайшли вчора з товаришами з главку до ресторану...

"Якого "главку", йолопе, а що, коли цей мордань з главку? Ти що, без цих фокусів хоч раз не можеш?"

— Так ото зайшли з товаришами до ресторану... Як засіли... Ну, ви знаєте, як це буває... Ледве директор вигнав... Ну, звичайно, не вигнав... Попросив... А потім, після ресторану, пішли до мене. Я жив у люксі... І там ще...

"Ой і балабон. Кого це цікавить? Дивись, незнайомий вже півіндички умолов".

— ... Так зараз мене просто від їжі відвертає. Відвертає — навіть не те слово. Верне... Дивитися не можу... Особливо на оцю вашу індичку... Якщо можете, заховайте її, щоб не була перед моїми очима...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 170

— Так, може, бутербродик з ікрою?

“Бери, дурисвіте, бери... Вдруге запрошує. Утретє може не запросити”. Та в Івана Трохимовича вирвалося:

— Ось тут, — він показав на горло, — мені стоїть ця ікра.

— Так, може, баличка?

— Не отруюйте душу. Ради Бога, не отруюйте! Баличок не дефіцит. Мені б зараз... Не знаю, чи з вами таке траплялось, шматочок хліба...

— Так, вельми прошу...

— Ні. Ви мене не так зрозуміли. Шматочок чорного хліба і пучку солі... Все в житті, скажу вам, приїдається. Навіть розкіш. Інколи, знаєте, тягне на просту їжу.

— У мене й чорний хліб є, — відповів незнайомий. — Жінчині витівки... А от де сіль?.. Ну, ясно, сіль забула... Скільки ми за цієї солі з нею полаялися... Не одинь пуд солі з’їли...

Іван Трохимович вийшов у тамбур. Йому смоктало. Під ложечкою...

— Пиріжків не бажаєте?

Іван Трохимович оглянувся. У тамбурі не було нікого.

— Почому вони у вас?

— По чотири копійки.

Іван Трохимович витяг свої останні п’ять копійок, взяв пиріжок і за звичкою промовив:

— Здачі не треба!

У своє купе повернувся за годин три. У сусідньому вагоні грав у дурня...

— Може, присядете, — запросило черево. Іван Трохимович в душі “дядю” тепер називав “черевом”.

— Дякую. Тільки що з ресторану...

— Що там смачного?

Іван Трохимович обімлів. “Хоч би ще цей за вафлями не послав”.

— Бідно... Дуже бідно... От коли їдеш міжнародним. Скажімо, Москва—Прага чи Москва—Будапешт. Там що вашій душі завгодно. А тут... вчорашні біфштекси, ромштекси і шашлик по-карськи...

— Що? — дядя підвів голову... Іван Трохимович пополотнів...

— Забрав останній... І то... Хіба то шашлик?.. Свинина, та ще й без соусу... Хіба вони мають поняття, що таке шашлик по-карськи?..

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 171

Перед сном:

— Ви завжди їсте в ресторані?

— Уявіть собі. Ви ж знаєте, як у наших їдальнях готують?!

— І не хворієте на шлунок?

— Поки що Бог милує... Або що?

Вранці:

— Ви щось страшенно поблідли! У вас випадково не вкрали гроші?

— Здається, ні, — Іван Трохимович лізе до нагрудної кишені. — Так і є. Гроші на місці...

— Пробачте, а ви щось за цю добу їли?

— Ну, аякже! Але, пробачте на слові, що не з'їм — виблюю... Надумав лікуватися голодом. Чули про таке? Новий спосіб медики вигадали. Кажуть, дуже ефективний... Це все одно, що у сні вивчати іноземні мови...

"Ой і баран, ой і телепень! Кому все це потрібно? Це тобі коштуватиме колись життя".

... Іван Трохимович йшов пероном. "Швидше б додому! Де знайти хоча б три копійки?.. Хто тепер губить?.. Коли не треба, по десять валяються..."

Іван Трохимович вийшов на пристанційний майдан.

— Здачі не треба! Це вам на чай! — почув він знайомий голос.

— Дякую!

— Живіть!

"Веніамін Петрович... Ще один... "аристократ"..."

— Веніаміне Петровичу, добридень! Слухай, ти читав сьогоднішню "Радянську Україну"? Ні... Кажуть, страшенно смішний фейлетон надрукували... В ларках жодної газети... Ще є в автоматах... У тебе не знайдеться трьох копійок?

— Ти знаєш, я здачі ніколи не беру. Ось тобі три карбованці...

Іван Трохимович сів у таксі...

— Здачі не треба! Це вам на чай!..

— Дякую!

— Живіть!

— ... Жінко, у тебе є щось поїсти? Голодний, як сто вовків...

— Крім вчорашньої картоплі, нема нічого. Ти ж грошей не залишив... Якщо в тебе щось є, то я збігаю в гастроном...

— Підігрій картоплю і не розмовляй багато, — Іван Трохимович схопився за живіт.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 172

СИНТЕТИЧНИЙ КОЖУШОК

— Чим гарним можеш похвалитися? — спитав у мене голова правління райспоживспілки Андрій Карпович, завітавши на базу.

— Синтетичним кожушком, — відповів я. — Дефіцит, Андрію Карповичу. Кращого подарунка на Новий рік не придумаєте, — почав я вихваляти товар.

— Гаразд, показуй, що то за кожушок!

Я показав. Андрій Карпович засяяв, як новорічна ялинка.

— Чудовий! — промовив я. — Як на вас шитий!

— Молодець, — похвалив мене Андрій Карпович. — Беру!

"Нарешті, — подумав я, — зумів догодити". Голова міцно потис мені руку й пішов.

— До речі, — раптом зупинився. — У тебе їх багато?

— Тринадцять...

— Ти от що! Оцей один я собі візьму, а решту, щоб я не бачив. Ні в райцентрі, ні в районі!..

Коли Андрій Карпович вийшов, я покликав завідувача складу.

— Петре Семеновичу, синтетичні кожушки бачив? — перепитав я.

— Бачив, — відповів той.

— Так от, Андрій Карпович велів, щоб тут їхнього й духу не було. Зрозумів?

— Зрозумів!

— Вези їх куди хочеш: у сусідній район, у сусідню область, хоч до дідька в пекло...

Задоволений, я повертався додому. Настрій був святковий. Все складалось якнайкраще. Андрій Карпович залишився задоволений. Я — не менше за нього. Раптом мою увагу привернула черга. Біля крамниці радгоспу.

Я кинувся в саму гущу й похолов. На прилавку лежали чорні синтетичні кожушки.

— А де ти їх узяв? — налетів я на завмага.

— Привезли.

— Звідки?

— З сусіднього району, — відповів він і здивовано глянув на мене.

В очах мені потемніло.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 173

ЗАПРОШЕННЯ

О, кого я бачу! Земляк! Привіт! Що ти сьогодні робиш? Ще не знаєш. То, може, до нас? Скільки це ми вже з тобою не бачились? Три роки. Багатенько! Може, до нас?.. Та що я кажу: "Може, до нас..." Без усяких "може". Тільки до нас! Жінка дуже зрадіє. Ми й так живемо, як кроти, кожний у своїй норі, один до одного не ходимо. А чому? З-за якихось умовностей. Нічого, будь ласка, не вигадуй з півлітрою. Жінка моя цього не зносить. Пити у нас є що. Може, ти любиш щось особливе? Тоді візьми... Для себе!.. А так... Чув? Без усяких церемоній! Ми тому й не ходимо один до одного. По собі знаю: хочеш зайти до друга чи знайомого, обов'язково щось неси. А тут не завжди є гроші... Щось на виплату взяли, комусь заборгували. Запросиш до себе: прийде, півлітра принесе, діткам одну-другу плитку шоколаду чи коробку зефіру. О, забув, ти можеш мене привітати — у нас ще один син... Дякую. Жінка страх хотіла доньку. Народила урвителя. Так я й кажу: прийшов, півлітра приніс, а дома — хоч посвищи... Там хліб якийсь, шматок сала... А ти ж чого-небудь не поставиш на стіл. Незручно. Що про тебе по думає гість... Біжиш, позичаєш...

Скажи, тобі подобається ця хустина? А втім, брати не буду: а якщо жінка сама собі купила? То не було жодної, а тепер зразу дві. Та їй хтось вовняну обіцяв, а це синтетична...

Так я не докінчив. Прийшов гість, півлітра приніс... Гастроном? Ну, що ти вигадуєш? Мабуть, остання п'ятірка? Я бачу, ти хочеш, щоб ми з тобою не зустрічалися більше, май совість... А ось і мій дім. Сюди, сюди. Що ти так треш ті черевики? У підошвах дірки будуть. Оце моя жінка, знайомся. А це мій земляк, жінко. Виявляється, він теж тут живе... Скільки ми з тобою не бачились? Точно, третій рік. Хто б міг подумати?! І лише сьогодні зустрілися. Випадково, в універмазі. Він хустинку, таку як ти мені замовила, купив. Поглянь, диво — не хустинка. Синтетична. Тепер все майже синтетичне. Кажуть, навіть краби синтетичні є. Це хтось дуже геніально винайшов. Хімія — велика справа.

А де гості? Були? А де ж вони? Куди ти дивилася? Які носовички? Що за краватки? І Семен Іванович побіг? Як же він побіг? Це я про своїх товаришів, з нашого заводу. Чудові люди. Ти роздягайся.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 174

А це що за пакунки? Приніс Микола Васильович? Я ж його просив, наказував. Ну, що за чоловік... А що він хоч приніс? Посуд? Ну, навіщо! Невже у нас немає посуду? А що за цукерки? "Киянка", "Лісова пісня"? Для кого? Для Роберта і Гарика? Хто це приніс? Механік? Ну, треба ж совість мати. Я ж йому казав: у дітей діатез — прищики на тілі вискакують. Хіба до нього дійде? Що ти з холостяка візьмеш!

А набір виделок чий? Гарні виделки. Хто їх припер? Карапєт? Ну, я йому післязавтра покажу.

А це що за цяцьки? Для діток? Але ж я їм купив! Ти розумієш, моїй жінці сьогодні... А втім, про вік жінок не згадують. Словом, у неї день народження! Ні, ні, облиш. Ти ж для когось купив цю хустину. Ображатись буду... На все життя! Ні, ні. Залиш її для себе... Ти, бачу, хочеш, щоб я до тебе ніколи не зайшов... Ну, гаразд... З хустиною потім! А що це за набір? Краватки? Хто? Марфа Семенівна? Наша табельниця? Ну, знаєш! Ти їй казала, а вона що? Почервоніла, як буряк? Це неможлива жінка. Недарма її чоловік покинув. Розвелись тиждень тому, тепер вона сама. У нас щонеділі буває...

А це "Київський" торт? Кого це на солодке потягло? Він що, не міг без цього торта обійтись? Чи хотів показати, що все може дістати? Начальник третього цеху?.. Ледве дістав, кажеш? Видушили всі ребра? В черзі? Так йому й треба! Побіг додому ґудзики пришивати? Ну, ти роздягайся... Роздягайся... А панчохи? Хто приніс тобі ці панчохи? Аполлон Іванович? Ну, знаєш!.. Я цього не знесу. З панчіх усе починається. Тим більш — ажурні. А ти куди? Сподіваюся, у тебе ґудзики всі на місці? Еге, душно. Ти весь у плямах... Пробач, у тебе з легенями все гаразд? Ти на рентгені давно був? Мені не подобаються твої плями. Обов'язково здай аналіз крові і сечі. Ні, ти погано себе почуваєш. Мусю, ти що — не бачиш: йому погано! Чого стоїш! Візьми у нього коньяк — у чоловіка руки тремтять. Так недовго й розбити.

Це нервова система. Тепер треба мати нерви з "побідіту". Так не забудь про аналізи, здоров'я перш за все. До речі, не думай пити, запам'ятай, тобі алкоголь шкодить... До побачення. Завчасно вітаємо тебе з видужанням! Підлікуєшся — прибігай. Коньяк розіп'ємо.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 175

АПЕНДИЦИТ ВІДДІЛУ

Мене призначили завідувати відділом промисловості і підкинули ще й у вигляді навантаження відповідати за спорт.

— Спорт — це не основне у вашій роботі, — сказав мені редактор. — Основне — промисловість. А спорт — це... Це, так би мовити, апендицит відділу.

Що таке «апендицит відділу», я переконався у перший же день.

— Алло! Редакція? Як на ваш погляд: хто кращий диригент — Мунтян чи Біба?

— Дзвоніть у консерваторію, — порадив я. Трубка дзенькнула, і до моїх вух донеслось: «Телепень». Через хвилину телефон задзвонив знову.

— Спортвідділ? Скажіть, о котрій годині транслюватиметься матч?

— Зверніться на телестудію.

— А ви не можете?

— Вам що — нічого робити?

— Ішак! — трубка дзенькнула.

— ... Алло! Як правильно писати — Паркуян чи Поркуян?

— Пишіть, як вам до вподоби, і не заважайте працювати.

— А ти за віщо гроші гребеш?

Я почав сердитись.

— ... Кому належить «Сухий лист»?

— Ви помилились номером.

Телефон задзвонив знову.

— Спортвідділ? Кому належить «Сухий лист»?

Я не відповів.

— Поясніть різницю між дріблінгом і допінгом?

— Це те саме, що й офсайд, — сказав я. — Слова англійського походження. В українській мові майже не вживаються.

— Як звали першу жінку Хмельницького?

— Гелена.

— Слухайте, ви, хто вас посадив на це місце? Як ви виконуєте свої обов'язки?

Я лагідно поклав трубку. Телефон не переставав деренчати. Мені хотілося перерізати дроти. Та я вирішив взяти себе в руки, а до телефону навіть не торкатись. А він не вгавав.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 176

Через деякий час до кабінету зайшов відповідальний секретар редакції.

— Що це означає? — запитав він мене. — Я, мов дурень, півгодини дзвоню, а ти або з кимось розмовляєш, або не береш трубки. Так працювати не можна. Мені потрібно щось по промисловості рядків на півтораста. Щоб після обіду матеріал лежав у мене на столі...

Коли секретар вийшов, я схопив трубку. Чого доброго ще редактор дзвонить. Я не помилився.

— Чому ви грубіяните нашим передплатникам? У нас тираж і так під загрозою. Ви що — не навчились розмовляти по-людськи, а тим більше з болільниками?

Я пообіцяв. Мене викликав заступник редактора.

— Кого ви назвали ідіотом? — запитав мене заступник редактора.

— Нікого, — відповів я.

— Вам тільки що дзвонили з приводу національної збірної?

— Так!

— Що ви сказали?

— Я погодився.

— З чим?.. А втім, все ясно. Так працювати не можна. До речі, ви сьогодні не здали жодного рядка в номер. Чим ви там займаєтесь? Ідіть...

Я вийшов. “Нічого, — заспокоїв я сам себе, — зараз щось з’їм, а під час обідньої перерви опрацюю статтю”.

— Ага, он де ви! Смачного! А я вас і розшукую! Ви що — сьогодні не снідали? — запитав мене голова місцевкому.

Я не міг відповісти — рот був забитий бутербродом.

— Там до вас група болільників добивається, а ви в робочий час так безвідповідально...

Я не доїв і помчав до кабінету. Трубка лежала на столі.

— Слухаю вас!

— Нас цікавить кілька питань. Перше: як виграти богиню Ніке? Друге: чи правда, що, коли Мунтян б’є в сонячне сплетіння, негайно наступає клінічна смерть? Третє: кому з наших футболістів заборонили бити правою ногою? Четверте: як розгадати “київську загадку”? П’яте...

Я далі не слухав. Все одно на жодне з цих питань мені б не вдалось відповісти. А питання одне карколомніше іншого сипались, як горох з дядькового мішка.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 177

— Хто грав у “матчі смерті” і хто залишився живий?

— Коли чергова зустріч ветеранів Москви і Києва?

— В якій турецькій команді замість воротаря стояла мавпа?..

Так було весь тиждень. Голова у мене йшла обертом. Я благав редактора перевести мене в інший відділ.

— Ви добре розбираєтесь у промисловості, — це була його улюблена відповідь. — Спорт — це не основне. Основне для вас — промисловість. Спорт — апендицит...

Коли я набрав того вигляду, про який після раптової смерті не скажеш: він лежав, як живий, — мене перевели у літпрацівники, а на моє місце призначили досвідченого журналіста. Я з полегшенням зітхнув, але на якусь годину. Не більше. У кабінеті настирливо задзвонив телефон.

— Алло! Чому Поркуяну не дали медалі? Чи правда, що йому зробили саморобну?

— Одну хвилинку, — сказав досвідчений журналіст, — передаю трубку знавцю спорту.

Я глянув на завідуючого: іронізує. Але в його очах не помітив й іскорки іронії. Я взяв трубку. Так, очевидно беруть в руки гримучу змію. Незнайомець повторив питання, хоч я його і так чув.

— Він відмовився, — відповів я. — Поркуян надзвичайно скромний товариш. Він на противагу від інших футболістів не зазнається і навіть живе, як нежонатий, в однокімнатній квартирі...

— Кинь, малий, придурюватись, — прохрипіла трубка. — У Поркуяна четверо дітей...

— То всі не його. Він взяв собі тимчасово на виховання. Двоє у Турянчика, одне — у Медведя...

Я не договорив — абонент повісив трубку.

— Ви дуже хвилюєтесь, — сказав досвідчений журналіст. — Не сприймайте все так близько до серця. Так ви довго не протягнете. Ніколи нікому не відмовляйте і нічого не вигадуйте. Неприємностей не оберетесь. Ви ось що зробіть: запишіть усі запитання і зверніться з ними у спортивну газету. Відмовлять — погрозіть їм передплатою, не допоможе — редактором.

Я так і зробив. Наступного дня мені вже не хотілось стрибати під трамвай. Я спокійно переходив мости і відвідував товаришів, що жили на дев’ятому поверсі. Перший день, щоправда, було важкувато. Колега з спортгазети спочатку страшенно лаявся, я відповідав

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 178

йому тим же. Потім подзвонив кілька разів заступникові редактора, тричі редакторові, і колега зробився, як шовк.

Все йшло добре. Мій завідуючий бігав по чужих кабінетах писати статті про промисловість, я приймав запитання і дзвонив у спортгазету. Одного разу навіть збирався сходити на стадіон, та напередодні цього приснився сон. Снилося, що мій колега з спортивної газети — батько чотирьох дітей, — збіг світ за очі. Я негайно помчав у редакцію, набрав номер і обімлів: у трубці пролунав жіночий голос. Ще свіжий і бадьорий.

Не доведи Господи, як сон справдиться. Не вистачало мені тільки брати гріха на душу і чужих дітей — на виховання.

СЮЖЕТ, УЗЯТИЙ ІЗ ЖИТТЯ

— Маска? — запитав я, пізнавши по голосу знайомого романіста-пригодника, що цікавився якимись ліками біля аптечного прилавка.

— Оригінал! — відповів він так, наче це був наш пароль.

— Не може бути! — засумнівався я, глянувши на його звернуту щелепу, приплюснутий ніс і два синці під очима.

— Оригінал, — підтвердив він. — Тільки спотворений. “Об трамвай?” — хотів був поцікавитись я, але він, ніби відгадуючи мою думку, додав: — Об власні двері, не без допомоги, звичайно, двох хлопців.

Я йому поспівчував. Ми залишили аптеку й вийшли на вулицю. Деякий час ішли мовчки. Над нами кружляли сніжинки, переливаючись у неоновому освітленні міста веселковими кольорами.

— Де зустрічаєш Новий рік?

— А де його можна зустрічати з такою пикою? — поцікавився в свою чергу він.

— Як же це трапилось?

— Розумієш, оце якраз новий роман закінчую, а останній розділ про те, як два ведмежатники прокрадаються на квартиру героя мого твору, ламають сейф і замість грошей помилково викрадають цінні папери, ніяк не клеїться. Ніколи не бачив, як сейфи ламають... Так оце вирішив провести один експеримент, а заодно й двох зайців

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 179

убити: роман закінчити й критиків задовольнити. Дивись, мо' й напишуть: автор, нарешті, знайшов оригінальний вихід, відчувається, що добре знає життя, бо твір по-справжньому цікавий і хвилюючий, герої не штучні, не надумані... Експеримент вирішив провести з приятелем в одній "забігайлівці", де бувають підозрілі людці...

Спочатку випили по склянці "Перлини степу", потім перейшли на "Оксамит України", а тут, як на гріх, жодного типа підозрілого. Самі інтелектуали. Коли це заходять двоє. Один у картузі, другий при модерній краватці. З сигарами в зубах. Так і просяться на сторінки роману. На щастя, й зупиняються поруч, — романіст на хвилинку замовк, запалив цигарку й через хвильку додав:

— Ну й погода!..

— М-да, — згодився я. — Ну, що ж далі?..

— А далі я почав свій експеримент... "Оце днями, — кажу своєму приятелю, та так, щоб і ті типи чули, — сусіда з Америки повернувся. Дід у нього там був, та помер. Спадщину йому заповів. Доларів сто тисяч готівкою". Уявляєш?! Вигадую, а сам із тих типів очей не спускаю. Бачу, нащулили вуха. А я далі теревеню, що, мовляв, цьому недоумкові дід отой залишив багатющу спадщину... "Ти ж його знаєш, сусіда мого? — навмисне запитую приятеля. — Із сімнадцятої квартири... Ну, той, що має такий пришелепкуватий вигляд?!"

"З твого ж будинку?" — питає приятель.

"Так! Ми ще на нього кажемо "дерев'яна морда". І тут кажу адресу вигаданого сусіда, а насправді називаю свою...

"Цікаво, яким робом вони до мене пролізуть, — думаю, — та чи вдасться їм розпечатати отой мій поганенький сейф, у якому я рукописи зберігаю".

Отож попиваємо вино. Та я ще розпатякую, наче той розділ із роману читаю. Що нібито мій сусіда долари ні в банк, ні в ощадкасу не здав. З Америки спеціальний сейф привіз у вигляді холодильника: з фотоелементом, із сиреною й подвійними стінками. Цими днями кадилак купив. Нахваляється, що на ті гроші, які залишилися, десяток таких кадилаків купити може... І тумбочку-бар, яка сама виготовляє віскі й кока-колу! Могли б завітати до нього, та поїхав десь у село Новий рік стрічати...

Постояли ми після того хвилин десять-п'ятнадцять, а ті типи з сигарами хоч би що... Вино дудлять... Про якісь труби гомонять. Ніби їх ті долари й не цікавлять... "Ну, — думаю, — чим би їх ото

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 180

ще заінтригувати...” “Окрім доларів, — кажу, — бабусині браслети привіз вартістю на один мільйон вісімсот тисяч, знаменитий бразильський алмаз “Аміго” й золотий сервіз, розцяцькований діамантами.

Бачу, не допомагає. Розчарування мене взяло, не питай. “Не вдався експеримент, — думаю. — Пропав сюжет, узятий із життя. Доведеться знову в знайомого криміналіста консультації брати, як ведмежатники сейфи відкривають”.

Випили ми з приятелем ще по одній і вирушили по домівках. Приплентався додому десь через годину. Тільки відчинив двері, а хтось, як лусне по тім’ю!.. Ледве на ногах устояв.

— Стій! — кричу. — Що ви робите? Свій...

Коли це один бере мене за барки (той, що з модерною краваткою) й каже:

— А-а! То це ти, старий! Вирішив сусіда провідати?.. Ну, ну, давай... Пошукаємо ті діаманти разом...

Глянув я на їхню роботу, аж сум огорнув. Один карбідною лампою смалить спинку мого нового холодильника, а другий зубилом б’є. А сейф з рукописами й не зачіпають.

— Груба, — кажу, — робота, хлопці. Примітив. Начаділи та й грюкаєте тим зубилом так, що сусідам з третього під’їзду чути. Так діло не піде. Давайте спочатку грам по сто коньяку вип’ємо, а тоді й до роботи візьмемось.

— А як господар нагряне?

— Не нагряне, — відповідаю, відкриваючи холодильник. — Господар — це я. А щодо сусіда, — все то вигадка. Художній домисел.

Вони й роти пороззявляли. Той, з краваткою, ще раз хотів був огріти, та “колега” стримав.

“Що ж ти, — кажуть, — провокуєш? Ми давно “зав’язали”, а ти “тумбочка-бар, сейф з фотоелементом”... Збуджуєш старі інстинкти! Думаєш, нам твої долари потрібні? Професіоналізм заговорив. Захотілося нам той американський сейф побачити. А ти?!”

Важко сказати, чим би це закінчилось, якби я їм про все чесно не розповів. Добре, що хоч повірили, а то, мабуть, не довелося б докінчити мені отой роман. Дуже вже не хотілось хлопцям знову за грати потрапити. Та я запевнив їх, що нікуди не скаржитимусь. Адже сам винен. А хлопці справді гарні виявились. Тепер слюсарями в жилкомунуправлінні працюють... Допив я з ними ту пляшку коньяку. Вони мені за це ще й умивальник, раковину полагодили. На тому

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 181

й розійшлися. Жаль тільки, в холодильнику встигли-таки спинку вирізати.

А щодо розділу — тепер допишу. Хлопці розповіли про своє колишнє життя. На три романи вистачить. Як бачиш, знання життя себе виправдовує...

— А як ніс? — запитав я.

— Ніс? А що ніс? Заживе. Мистецтво вимагає жертв!

ЯК Я ДОПОМАГАВ ПРИЯТЕЛЕВІ

Зустрілися ми з ним у кав'ярні.

— На ловця й вовк біжить, — вигукнув він і потяг мене за лацкан піджака в глибину зали. Після третьої чарки товариш остаточно осмілів.

— Слухай, будь другом, — сказав просто й невимушено. — Напиши на мою книжку позитивну рецензію, бо боюсь — як тільки книга з'явиться, то хтось вріже негативну.

Я згодився. Він дав мені верстку майбутньої збірки. Я її чесно прочитав і через тиждень показав рецензію.

— Геніально, — похвалив він.— Краще не скажеш. Та й заголовок чудовий — "Народження майстра". Було б добре, якби ти дав її у "Вечірку". По-перше, в мене там знайомі, по-друге, "Вечірку" майже всі читають.

Я так і зробив. Рецензію видрукували, але передчасно, бо виявилося — збірка ще не побачила світу. Цей факт страшенно засмутив приятеля. Мене ж друг, здається, зненавидів, хоч свідок сам Бог, я йому хотів тільки добра.

— Послухай, — казав я, — саме тепер, без збірки, ти став ще відоміший, ніж був би зі збіркою. По-перше, це надзвичайно оригінально — книги ще нема, а рецензія вже є. По-друге, всі вважають, що ти справді неперевершений майстер пера, бо ніхто тієї збірки, окрім мене, не читав. Усі певні, що її розкупили. Хай тепер спробують довести, що це не так. По-третє, — заспокоював я його, — ти ж сам знаєш, що тільки геніальні твори при житті геніїв не видавалися. Не видали тепер — видадуть після смерті.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 182

Це трохи заспокоїло приятеля. Через півроку я зустрівся з ним удруге.

— Слухай, — схопив він мене знову за лацкан піджака, — ти хочеш роздавити пляшечку коньяку?

— Слава Богу, — відповів я, — ні шлунком, ні печінкою не хворію.

Ми забігли в кав'ярню. Ту ж саму.

— Нарешті в мене таки вийшла збірка, — сказав радісно він. Я мовчки потис йому руку. — Слухай, — вів далі приятель, ти не міг би написати на мене рецензію?!

Я мовчки поставив склянку. Це мене насторожило.

— Не бійся, — сказав він, — цього разу не таку, як ту... Скромнішу. Трохи дифірамбів, трохи аналізу й стільки ж наприкінці критики. Словом, типово стандартну.

Сумління в мене було не чисте. Тому мені хоч як-небудь хотілося себе реабілітувати перед ним. Я згодився й цього разу. Через тиждень знову вийшла рецензія. Без аналізу, без дифірамбів. У редакції першу частину рецензії скоротили. Залишилась тільки критика. До приятеля вдруге прийшла популярність, до мене — його ненависть. Більше він зі мною й знатися не хотів.

Незабаром приятель, очевидно, знайшов собі нових друзів, бо в одній із газет несподівано для мене з'явилась репліка.

"Читачів дивує, — писалося в ній, — як могла з'явитись така малокваліфікована рецензія в такій поважній газеті? І хто її автор? Звичайний середній письменник. В рецензованій книжці він побачив лише штампи, примітивізм і надуманість. А чи знає він, що в правій шухляді письмового столу письменника в синьо-зелених папках лежать просто геніальні речі, які очікують свого часу й видавця?!" Нижче підпис: "Іван Бураченко, фрезерувальник заводу "Червоний гумовик".

Я зрозумів, що на цей раз я просто таки змушений допомогти приятелеві. І, нарешті, довести, що я йому не ворог, а друг.

Того ж дня я написав п'ять листів-відгуків від людей різних професій. Картав свою власну рецензію й хвалив його збірку. Один відгук був від ударника-машиніста козятинського депо, другий — від групи пасажирів Одесько-Кишинівської залізниці, третій — від знаменитого дояра із Запоріжжя, четвертий — від агента держстраху, п'ятий — від ревізора КРУ. Але цього мені здалося замало. Я боявся,

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 183

що не всі ці відгуки опублікують. Тому рідного дядька зі Спиридонівки попрохав дати ще й телеграму. Дядько подумав, що мова йде про мою нову книгу й організував замість однієї телеграми дві: одну — від себе, другу — від тітки, яка ще й досі ниділа на дівочому прізвищі. В обох телеграмах просили книгу перевидати, збільшити тираж і більшу частину книг розподілити на села.

Свого сусіда, який їхав туристом до НДР, я ледве вмовив, щоб він десь у районі Веймера опустив листівку, написану латиною:

"Милий Петре! Ми трошки знаємо українську мову. Книгу твою прочитали в оригіналі. Колосаль! Дуже харашо! Зер гут! Цілуємо й жмемо руки. Твої: Генріх Белль, Агата Крісті, Фенімор Купер і Едсон Арантес до Насіменто, а по-вашому — Пеле".

Втім, я не сумнівався, що редакція цими листами зацікавиться, "Їх повинні надрукувати, — казав я сам собі, — хоч не всі, то частинку. Лише тоді я покажу приятелеві копії цих листів і в усьому зізнаюсь. Нехай знає: я хотів йому тільки добра".

Редакція газети справді зацікавилася цими відгуками й використала їх на своїх сторінках...

Приятель прибіг до мене додому.

— Ти читав? — влетів він схвильований і, замість привітання, кинув на стіл "Літературку". — Уявляєш, написали фейлетона. Мовляв, я організував авторецензії, автовідгуки, автолисти. Але клянусь тобі, як перед Богом, я написав тільки один лист, другого допоміг скласти племінникові, що працює на заводі "Червоний гумовик". Присягаюсь!

Я йому повірив.

— Але яка падлюка написала решту?!

Я скромно промовчав. Бо знаю — скромність прикрашає людину!

ПЕРЕЖИТКИ

Заступник директора радгоспу "Садвиноград" Сергій Іванович був поборником нового і ненавидів традицій, вважаючи їх пережитками далекого минулого.

В один із суботніх вечорів листоноша приніс йому відразу п'ять запрошень: від Семена Семеновича — голови "Міжколгоспбуду", Петра Степановича — начальника філії зв'язку, Трохима Іларіоновича —

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 184

голови ССТ, Федора Кириловича — бригадира будівельної бригади колгоспу "Сійся-родися" та Ксенофонта Оракуловича — головбуха цього ж колгоспу. Всі запрошували на новосілля.

— Теж мені традиція,— розсердився Сергій Іванович. — Збудував особняк, — йди на новосілля, при подарунки, щоб хата не пустувала. Пережитки!.. Древні, як Бог. Не піду. Знаю, чого запрошують. Принаймні догадуюсь. Семен Семенович думає, що на новосілля поверну якщо не килим, то хоч кімнатну доріжку. Помиляєшся, голубчику! Я хоч тебе й запрошував, але не для того, щоб ти йшов. Для ввічливості. А ти все приймаєш за чисту монету, — наївний чоловік. Ще й килим припер. Цікаво, для чого це ти зробив? Невже пронюхав, що незабаром я йду на підвищення? Може, й тепер саме тому мене запрошуєш, щоб двох зайців убити: перший — мати в тресті свою руку, другий — відкупити килим. Дзуськи! Я тебе не просив дарувати його.

А цей хам — Трохим Іларіонович — приніс магнітофон "Дніпро". Бач, особняк собі аж під небо вигнав. І як умудряються люди? Далі Федір Кирилович — пустопорожня, як всесвіт, бочка. Ні одного проблиску, ні одного спалаху в голові, а корчить з себе зірку першої величини. Привіз, дивак, якийсь комбайн, а що я з ним робитиму? Можеш його назад забрати, коли ти мені навіть інструкції до нього не додав.

Ось я вам зараз покажу запрошення! Нагрублю кожному, наговорю, що влізе в голову, і тоді чухайтесь на здоров'я.

Розчервонівшись, Сергій Іванович підвівся, підняв трубку і крикнув:

— Манько! Дай-но мені особняк Семена Семеновича. Привіт, дорогий! Ти що це надумав? Запрошення присилаєш листоношею? Новосілля. Ти думаєш, я до тебе піду? Після того, як ти з радгоспних ферм будматеріал на свій особняк перетяг. А де ти подів стару хату? На родичів переписав чи продав кому? Ух, ти, пережиток! — і кинув трубку.

"З одним розрахувався. До цього вже не треба йти, килим відкуповувати. Хто там наступний? Трохим Іларіонович?"

— Привіт, дорогий! Лежиш? Ну, я так і знав. Мабуть, на тій меблі, що на базі дістав? І совість тебе не мучить? Хоч би після тих скарг не доїв базу, як корову. Де тільки сором! Ну, лежи-лежи, хоча тобі вже давно сидіти пора. Бувай!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 185

Сергій Іванович задоволено потер руки. Бачиш, навіть пікнути не встиг. Цікаво, чи цьому будівельнику встановили слухавку, чи ні?

— Алло, Манько! У Кириловича є телефон чи нема? Є. Встиг-таки... То підключи. Привіт, Кириловичу! Ти що собі думаєш? Знову з Ганькою знюхався? За тобою вже газетна стаття плаче. А ти мене до себе на новосілля запрошуєш. Гуляти, значить, збираєшся, пити? А про дружину ти забув?

Не вислухавши Кириловича, Сергій Іванович подзвонив ще двом: першого назвав бюрократом і зачерствілою душею, другого — грабіжником з великої дороги і обом погрозив народним контролем! Після цього полегшано зітхнув.

— Бач, новосільних подаруночків захотіли. Пережитки!

Він смачно вилаявся і приліг на тахту, яку подарував йому Ксенофонт Оракулович (Сергій Іванович теж якраз закінчив будівництво свого особняка, а сім'ю перевозити з міської квартири в село не поспішав).

Наступав вечір. Сергій Іванович засинав. Раптом у двері постукали. Сергій Іванович зіскочив з тахти, відчинив двері... і мало не впав від несподіванки. На порозі стояли Семен Семенович, Петро Степанович, Трохим Іларіонович, Федір Кирилович і Ксенофонт Оракулович. У кожного з них під пахвою був величезний пакунок, перепоясаний навхрест стрічкою.

— Чортяко! Ми були б до тебе не прийшли, але скажи, звідки ти про все це дізнався? Звідки у тебе такі дані? А втім, про це потім. Чого ж ми стоїмо? — вигукнув Семен Семенович. — Вип'ємо, друзі, за нашу дружбу і за наші успіхи.

Всі цокнулися. Всі були задоволені, і Сергій Іванович. Нарешті він поламав і останню в своєму житті традицію. Не він приніс подарунки новоселам, а новосели йому. А то... Ех, пережитки.

"КАНАДЕЦЬ"

Питаєте, чого ото мене "канадцем" прозвали? Розповім. Зразу ж по других жнивах... А що таке другі жнива, гадаю, ви розумієте; закомандував мій син (сам він у Києві, в університеті учиться), — поїдь і поїдь, батьку, до Києва. Ось уже незабаром п'ятдесят років тобі, а ти ще ні разу в столиці не був.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 186

— Поїдьте, — каже, — подивитеся. По історичних місцях походите. Дізнаєтеся, хто ми є і звідки пішли. Не куркуль же ви який-небудь, що вам грошей жалко. Та й від Писарівки до Києва їхати, як раз плюнути.

Словом, надумав я їхати. Дістав із шафи піджак, нову сорочку з скрині, коли син до мене:

— Ні, тату, поїдете у моєму. Ви ще молоді, й п'ятдесяти нема. Та й п'ятдесят — це друга молодість. Ростом, слава Богу, ви у мене пішли. Одягнете й моє.

І нап'яв на мене оті штанці (щоправда, одягав без мила, бо не такі вони вже й вузькі, хоча й не можна сказати, що широкі). Краватку повісив на шию, кашкет насадив на голову. Все як годиться. Глянув на себе, побий тебе лихо, як на десять років помолодшав!.. Сіли в москвича (москвич у нас свій, як кращому механізаторові поза чергою продали). Син, значить, у москвича і гайда на станцію.

— У купейному поїдете, — каже, — хоч раз у житті побудете у шкурі інтелігента.

Ну, в купейному, так у купейному. Купив квиток, і до вагона.

Сів у те купе. Ну, справжня тобі, як син казав, цивілізація. Та все до незнайомих "прошу вас", "сідайте, будь ласка", "красно дякую". На мене всі тільки зирк та зирк і мовчать. А в очах їхніх так і читаю: "Видно, не яке-небудь цабе сіло". Ото, думаю, дивіться, як наше село їде. І ми не мужики тепер.

Приїхав до Києва. Глянув на столицю, аж дух перехопило. Боже, яка краса! Оце, бачу, столиця так столиця. Захотілося до центру тролейбусом їхати. Зайшов. Дістав червінця і кажу до якоїсь дамочки з сумкою:

— Дайте, будь ласка, квиток.

А вона аж рум'янцем покрилась. Рум'янець той навіть крізь фарбу виступив.

— У нас, — каже, — товаришу, тепер тролейбуси без кондукторів працюють.

— А їздять як: з квитками чи без?

— Поки що з квитками, — відповідає. — А каса ось поруч. Гроші в дірку кидайте.

Легко тобі, думаю, казати "кидайте", а в мене десятка в руці. Чи не дорогувато той квиток коштуватиме? Стою й кручусь, не знаю, що його робити. Як би не ославитися. Син же наказував: "Дивіться,

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 187

тату, щоб я за вас не червонів. До людей придивляйтеся, що вони робитимуть, то й ви робіть". Стою собі та не тільки придивляюсь, а й прислухатись почав. Коли чую позаду себе:

— Оце, мабуть, і є той канадець, що від делегації відбився...

Дай, думаю, й собі подивлюсь на того "канадця". Який він, цікаво, з себе? Скільки прожив, а жодного живого іноземця в очі не бачив. Повернув голову, мельк, а всі пасажири очі на мене повитріщали. Чим же це я їм того канадця нагадую, міркую. Аж гордість якась мене пройняла. Ото дожилися, колишнього батрака від іноземця не відрізниш. Думаю це собі, коли молодичка, що сиділа недалечко від мене одна на все сидіння, посувається й каже:

— Сідайте, товаришу, будь ласка.

— Дякую, — кажу, — і сів. А вона до мене:

— Гарна у вас дуже вимова.

"Подільська", — хотів бовкнути, та де там. Вона, як застрочила.

— У нас, — каже, — у Києві такої не почуєш. Тепер так розмовляють тільки вищі класи.

"Які такі, думаю, класи в безкласовому суспільстві? Що ти мені, бабо, вибачаюсь, молодице, теревениш?"

А вона далі:

— Так у нас, — продовжує, — розмовляють тільки письменники, журналісти, артисти. Ну й, безперечно, такі пани, як ви, канадці.

Так он воно хто "канадець", думаю! Так оце я тобі, Максим Смалець, механізатор з артілі "Червоний промінь", за канадця ввижаюся.

— А ви, пробачте за нескромність, з якого міста будете? — наступає молодиця. — З Торонто чи з Віньєпега?

"З Писарівки", — хотів їй сказати, коли над вухом:

— Громадянине, ваш квиток?

— Нема, — кажу.

— Як нема? — дивується.

— Не взяв, — кажу. — У вас тут порядки якісь нові, без кондуктора, то я...

— А ви що, з Марса звалились? Уже три роки порядки такі. Не валяйте дурня, гоніть штраф. Я вам покажу, зайцем їхати.

— Багато, — питаю, — штрафу того?

Він і відповісти не встиг. Як накинуться на нього пасажири.

— Ви що? Чого так брутально? Та ви знаєте, хто це такий?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 188

Господи, чи заступилися б вони так за мене, коли б знали, хто я?

— А хоч би й сам міністр, то що? Громадянине, гоніть штраф і без всяких викрутасів.

— Нате, — кажу, — десятку, тільки не лайтесь, будь ласка, — лагідно відповідаю йому. Мій спокій його на мить із пантелику збив. А в цей час моя сусідка:

— Та це ж товариш із Канади. Від делегації відбився. Ще порядків наших добре не знає, а ви йому "не валяйте дурня"...

— З Канади? — контролер аж закляк на місці. — Так це ви? А вас зранку товариші розшукують. Водію, зупиніть тролейбус!

І потяг мене до виходу. Тягни, тягни, гадаю, та тільки швидше і подалі від цього сорому. Коли дивлюся, а він мене до міліції пре.

— Куди? — я до нього. — За що? Ось беріть штраф, тільки до міліції не ведіть. Зроду-віку там не був.

— Наша, — каже, — міліція, це не ваша жандармерія. Чесному чоловікові боятися нічого.

Коли це назустріч сержант вибігає.

— Ось він, товаришу сержант. В тролейбусі знайшов!

Знайшов... Де тебе, такого розумного, цікаво, знайшли?!

— Пробачте, — сержант до мене, — пане товаришу. Як вас величати?

— Смалець, — відповідаю. — Максим Порфирович.

— Так от, товаришу пане Смалець, ходіть, будь ласка за мною до машини. У суд вас повезу.

От тобі й на! З міліції і прямо в суд. А хай ти сказишся! І за що? За якихось чотири копійки. Оце-то порядки!

— Товаришу міліціонер, — прошу його. — Візьміть десятку, тільки...

— Що ви, що ви, товаришу пане Смалець. Ви не так мене зрозуміли. То показовий суд буде! Спеціально для вас, канадців!

Так я й нічого не второпав. Привіз мене в суд, посадив межи купки людей якихось і мені на вухо шепче:

— Оце ваші! Сідайте і тепер від цієї групи нікуди ні на крок. Куди вони, туди й ви.

Сів я, де наказав сержант, і сиджу. Чекаю, що воно буде далі. Ось вже й суд кінчився, піднялася та група й до виходу. Я й за нею. Група в автобус, і я туди. Сержант же наказав.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 189

— А зараз, товариші, поїдемо в одну з українських шкіл, — каже старший. — Познайомитеся з школою, з програмами нашого навчання...

Та що про все довго розповідати. Возили мене цілий день. Де я тільки не був, кого нам тільки не показували: і виставки, і музеї, і технікуми, навіть продавщиць в українському вбранні.

Отака-то придибенція трапилась зі мною у Києві. Про це я й розповів односельцям. Послухали вони мене, посміялися. Дехто й забув вже про те, а от слово "канадець" ніхто не забуває. Як реп'ях прилипло до мене. Так і досі "канадцем" називають. А чого? І сам не знаю.

СУКНЯ З БІСЕРОМ

Вас цікавить, чому сучасні жінки такі нервові? Я вам відповім. Коли хоч один раз та жінка була в сучасних ательє мод, то питання цілком зрозуміле. Бачу, не вірите, так от послухайте.

На день мого народження чоловік подарував мені гарний відріз тканини на сукню. Боже, що то була за тканина! Я вже не кажу, що дістав він її у Полінезії. Я вже про це мовчу. Але бачили б ви, яка то була тканина! Якого вона була казково оранжевого кольору. Якими відтінками вона переливалася!

Того ж дня, відпросившись з роботи, я негайно побігла в ательє мод. Точніше, воно у нас називається фабрикою індпошиву № 2. Директором там Кузьма Збитньов.

Він мене дуже лагідно зустрів, але, коли я сказала: хочу, щоб сукню пошили до найближчих свят, він ще лагідніше промовив:

— Це зараз неможливо, приблизно так, як забратися по драбині на Венеру. А втім, попросіть Лізу Мойсеївну — це наша закрійниця. Можливо, вона щось для вас зробить.

Ліза Мойсеївна теж почала чомусь напіввідмовлятися. Вона говорила якось так, що воно нібито й можна пошити і нібито й ні. Я почала битися в догадках і нервувати. Нарешті вона змилостивилась і пообіцяла пошити своєчасно, хоч їй і доведеться ради мене недосипати ночей.

Потім ми вибирали фасон. На це пішло добрих дві години.

— Це я тільки для вас так підшукую, — сказала Ліза Мойсеївна.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 190

Я зрозуміла, що в цей день на роботу мені вже не потрапити і почала вигадувати причину затримки.

Під кінець робочого дня, коли нерви мої почали здавати, Ліза Мойсеївна знайшла, нарешті, той фасон, який я хотіла.

Домовившись про день першої примірки, я побігла по магазинах щось купити на вечерю.

Додому прийшла пізно. В кімнаті сидів лютий, як вовк, чоловік, гриз сухар і підозріло поглядав на мене. На кухні валялися порожні каструлі.

— Де ти була? — поцікавився він.

— В ательє, — промовила я.

— До цього часу?

— По дорозі забігала до гастроному.

Помирилися ми опівночі. Але скільки це коштувало нам обом нервів! До речі, чоловік мені й досі не вірить, що я так довго затрималась в ательє.

Наступного тижня, відпросившись з роботи, я подзвонила чоловікові, щоб він зробив те ж саме, і ми пішли на першу примірку.

На сукні виявився дефект. Ліза Мойсеївна запропонувала завітати через день. Прийшла.

— Чому сьогодні?

— Ви ж сказали.

— Ви мене не так зрозуміли. Прийдіть завтра.

Мій завідуючий натякнув, щоб я підшукувала собі роботу спокійнішу, бо грубіянок він у себе не потерпить. Ночами я почала погано спати.

Ще через день я одягла на себе сукню, Рукави були пришиті навиворіт. Тут же, на мені, закрійниця почала їх відпорювати.

— Обережніше. Ви ж ріжете таку тканину, — почала нервувати я.

— Не хвилюйтесь, тут є запас. Завтра зможете забрати сукню.

Тієї ночі я спала окремо від чоловіка. Вранці, приклавши мені до голови холодну примочку, він запитав, що снилось, бо я цілу ніч кричала не своїм голосом.

На роботі завідуючий попередив востаннє. Мені цього тільки й треба було, бо того дня мені вручали сукню. Вона була загорнута в рожевий папір і перев'язана блакитною стрічкою.

— Тепер ви свято зустрінете, як королева. Сукня наче на вас шилася.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 191

Я так розчулилась, що від радості навіть заплакала. “Віднині до нас повернеться сімейний затишок, — думала я, — на роботі мене знову почнуть ставити в приклад, а завідуючий щодня говоритиме про підвищення”. У ті хвилини я нервувала, як ніколи. Робочий день здавався вічністю. Мені хотілося скоріше прийти додому, приміряти сукню і заспокоїтись.

Та цього не сталося. Вранці, знервована і зла, я побігла в ательє, взявши про всяк випадок у знайомого лікаря довідку про “катар верхніх дихальних шляхів”.

— Ви вирішили посміятися наді мною, — вигукнула я ще з порога і вперше відчула, що нерви починають остаточно здавати. — Як ви пришили рукави? Для чого ці складки на грудях?

Хтось підніс мені склянку води і дві таблетки валідолу.

Увечері чоловік звернувся до сусіда-психіатра. Він виписав мені найновіші ліки — триоксазін.

— Вживати тричі на день, за п’ять хвилин перед хвилюванням. Нерви зразу ж вгамуються.

Ковтнувши зразу ж шість штук, я негайно помчала в ательє. У майстерні, тільки-но я зайшла, робітниці для чогось почали ховати утюги і забирати ножиці, а замість Лізи Мойсеївни мені назустріч з карафою води і загорнутою в газету сукнею вибіг сам директор Кузьма Збитньов.

— Тепер все гаразд. Ось вам валідол. Будь ласка, запийте. Вода свіженька. Бажаю вам добре зустріти Новий рік у новій сукні. Буде щось новеньке у вас, ласкаво просимо, заносьте.

Дома за допомогою чоловіка і сусідки я натягла сукню. Груди мені несподівано сперло, а в талії так затисло, що я не могла кроку зробити.

— Яка у вас чудова талія, — сказала сусідка. Чоловік мій, звичайно, засяяв, а потім, глянувши на мене, запитав:

— Пробач, а що з твоїми персами? Подивися зліва, наче й не було.

— Зліва не обов’язково. Тепер усі так ходять. Така мода, — заспокоїла чоловіка сусідка.

— А дірка на лівому рукаві — це теж мода, — розлючено почала я. Чоловік подав мені триоксазін. Закусивши валідолом, я побігла в ательє.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 192

— Це не наша вина, що вас стискує в талії. За цей час ви дуже розповніли. Вам не можна вживати м'яса, масла, а слід їсти оселедці і морквяні котлети, — радили в ательє. — Задля такої талії треба поберегти себе.

Через тиждень чоловік сказав: "Далі так бути не може. Коли тобі треба худнути, то мені треба поправлятися". Ще через тиждень він почав натякати про розлучення.

На цей раз я пожертвувала своєю модною сукнею з полінезійської тканини. Хто хоч раз був жінкою, той зрозуміє, чого це мені коштувало.

Але це ще не все. Виявилось, що не так легко відібрати гроші за пошиття і за тканину.

Ліза Мойсеївна доводила мені, що це моя, а не її вина, бо я дуже розповніла, хоч, між нами кажучи, щоб не знав чоловік, скинула десять кілограмів ваги. Директор Кузьма Збитньов наказав з'явитися на комісію. Комісія в складі Збитньова та Лізи Мойсеївни визнала винною мене, і, крім цього, ще й назвали істеричкою.

— Я буду скаржитися прокуророві.

— Прокурор у нас теж костюми шиє, — запевнив мене Збитньов.

Все ж я подзвонила прокуророві. Гроші мені повернули, але після засідання бюро товарних експертиз республіканського відділення. Осінні свята і Новий рік я зустрічала у своїй дівочій сукні. На диво вона лежала на мені, ніби вчора була пошита.

Тепер я щовечора ходжу на курси крою і шиття повз фабрику індпошиву № 2, у вітрині якої красується моя колишня сукня, посипана на грудях густим бісером. Вона висить там, як кращий зразок фабрики. Ось і вся історія про сукню з бісером і про нервозність нашого віку...

ДЕНЬ ГОЛОВИ КОЛГОСПУ

(Не нарис)

Починається він, як і кожний день, з ранку. У голови колгоспу Івана Дмитровича Колоса він розпочинається так:

— Іване Дмитровичу, вам телефонограма. "Завтра в обідню перерву на тракторний стан приїде агіткультбригада. Їх потрібно нагодувати. Всього десять чоловік без керівника".

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 193

— Парасю, приготуй ложки.

— Іване Дмитровичу, Ванько впав з груші, дайте машину...

— Іване Дмитровичу, дзвонили з управління, щоб прислали чотирьох чоловік на машині за міндобривами...

— Іване Дмитровичу, передавали, що розпочалось масове відродження яблуневої плодожерки. Наказували негайно провести обприскування саду...

Дзвонить телефон.

— Іване Дмитровичу, забезпечте явку хімізатора колгоспу з журналом обліку.

— А хто ж обприскуватиме плодожерку?

— Наказ із райцентру...

— Іване Дмитровичу, вам наказують з'явитися в район з поясненням вашої неявки на семінар у комітет ДТСААФ...

Голова за голову, а йому пошту в руки.

— Іване Дмитровичу, наказують терміново передати в управління дані, скільки пошкоджено посівів від граду.

— А у нас град був?

— Грім був, Іване Дмитровичу, і дуже блискало, а граду не було. То що передавати?..

Іван Дмитрович розкриває конверти.

"Висилайте шовкопряда колгоспу за одержанням гусені. Шовкопряду видайте доручення і тару".

"Відбудеться нарада громадських розповсюджувачів преси, вам необхідно..."

"Забезпечте явку відповідального за спортивно-масову роботу на 9 годину ранку..."

"Негайно пришліть голову комітету ДТСААФ..."

"Повідомте дату злучки корів з бугаєм і тих корів, яких штучно запліднили, відповідно до форми № ..."

"Для забезпечення своєчасного виконання плану продажу державі хліба вашому колгоспові доводиться такий графік..."

У голові почало щось постукувати.

"Доводимо завдання по будуванню типових гноєсховищ та вивезення ставкового мулу..."

— У нас же ставків нема, де мул брати?

"Згідно прийнятих планів, оранку обов'язково проводити по злущеному грунту плугом з передплужником з обов'язковим укочуванням в агрегаті кільчастими котками".

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 194

— Невже той писар серйозно думає, що ми будемо орати бороною по нескошеній озимині?!

“Подати у виробниче управління заповнені таблиці № 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54 з урахуванням...”

“Повідомте, скільки збираєтесь заготувати в цьому році льоду?”

Голова зірвався з місця і кинувся до дверей.

Забувши розкрити листи з райвиконкому, “Союздруку”, фінвідділу, райспоживспілки і з першої пожежної частини, він кинувся через городи в поле.

— Іване Дмитровичу, — неслося йому вслід, — тільки що передали з управління, що цукровий буряк знищує озима совка. Наказали негайно виставити коритця з шумуючою мелясою по десять штук на гектар...

Та Іван Дмитрович більше нічого не чув. Увечері подзвонив у колгосп я.

— Івана Дмитровича можна?

— Його нема.

— А де він?

— Голову відвезли.

— Куди?

— У лікарню. У нього підвищений тиск.

Про це я й розповів своєму доброму знайомому — голові колгоспу Михайлові Івановичу Коваленку, Герою Соціалістичної Праці.

— Невже це оті писарі з виробничого управління наробили? — запитав я.

— Якщо голова молодий, то, може, й не витримав, — сказав Михайло Іванович. — Це з незвички. Потім проходить. Голова звикає.

— Скажіть, Михайле Івановичу, а у вас теж так?

— Ви про тиск?

— Ні, про виробниче управління.

— Точнісінько.

— Скажіть, а затишшя у вашій роботі буває?

— Було, — відповів Коваленко. — Під час реорганізації. Коли нового начальника в районі підбирали. Хоч спокійно засіяли.

Отак приблизно починається і так приблизно кінчається день у Івана Дмитровича Колоса. А як у вас? Пишіть нам. Тільки не забувайте, будь ласка, про економію паперу. Щоб для виробничих управлінь вистачило.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 195

ШЕДЕВР

Я написав гумореску.

— Так собі. Нічого, — сказала дружина.

— Е-е! Хіба ти розумієшся на творах? — розсердився я і побіг до одного знайомого в редакцію.

— Гарна штука! Даремно сумніваєшся! Можна друкувати. Жаль, що вчора вже здали номер... Занеси на радіо...

— Коли ти її написав? — запитали на радіо.

— Два дні тому!

— Чому ж приніс лише сьогодні?

— Розумієш, сумнівався...

— Він сумнівався! Це ж чудова річ. Шедевр!.. Занеси до двотижневика. Там тебе розцілують...

— Талановита штука! Де ти був півгодини тому? Пішла б у недільний номер... Занеси до "Молодіжної"... Їм ще не пізно...

— Він ще питає: "Ну, як?" Геніально. Чехов, Марк Твен, Гоголь, О'Генрі та Шолом-Алейхем разом узяті.

— Класична річ. Гідна товстого журналу, а не нашої скромної газетки...

— Ви талант. Це хрестоматійний твір. Це найкраще з того, що ви написали. Ця гумореска прикрасить будь-який альманах. До речі, нам звідти дзвонили...

— Колосально! Колосально — не те слово, просто — геніально! Ти на телебаченні був? Чого ж стоїш?! Чого так на мене дивишся?

— Шедевр! Нічого подібного не читав... Це найкраща твоя річ... Ти в газеті був?

Підвечір, втомлений, я повертався додому. Зім'ятий шедевр лежав у кишені. Несподівано зустрівся знайомий з одного тонкого журналу, про існування якого я й забув.

— Слухай! У тебе випадково немає чогось новенького?

— Нема. Останнім часом нічого не пишеться... Уже рік, як у руках пера не тримав.

— А із старих рукописів? — благав він мене. — Виручи, розумієш, до зарізу потрібна гумореска. Та й у шефа чудовий настрій. Будь-яке дрантя підпише. Витягни що-небудь хоч з архіву...

— Ну, хіба що з архіву, — відповів я. — Таке можу дати.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 196

— М-так! Річ, звичайно, слабенька. Просто погана. Зразу видно, що з твоїх ранніх вправ. Скільки вона років у тебе валялась?

— Десять.

— Воно й видно. Ну, нічого. Спробую проштовхнути! У шефа добрий настрій. Уклін!

... Гумореску надрукували.

ІЗ циклу “веселІ поради”

ЯК УПІЙМАТИ ТАКСІ

Упіймати таксі не легше, ніж вирізати апендицит.

— Куди це так рано? — зустрічає вас сусід на східцях біля поштової скриньки. — Чи не на зарядку, бува? А може, бігаєте, ха-а, ха-а, від інфаркту?

— На операцію, — мовите ви з виглядом людини, якій до цього не звикати..

— На операцію?! — зводить він здивовано й загадково брови. — Цікаво?! — каже він, хоч ви знаєте, що тут цікавого дуже мало. Принаймні так вам здається, і, як ви згодом переконаєтесь, це справді так, але не забігатимемо наперед. Ви тим часом намагаєтесь надати своєму обличчю вигляду байдужості. — І це вас не хвилює? — допитується сусід.

— А я не боюся! — піднімаєте голову на належну, як вам здається, висоту.

— Я це бачу по вас, — зауважує сусід, імітуючи перед вами й свою щирість. — Ви самі? Без швидкої допомоги?

— Доберемося на таксі, — вже зовсім по-геройському кажете про себе в множині, й це, очевидно, дає сусідові підстави думати, що ви таки не самі, а вас мінімум двоє. Його це начебто заспокоює, і він починає давати вам останні настанови.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 197

— Головне — тримайте себе сміливо, — підкреслює він. — Сміливо й незалежно.

“Сміливо” — це почуття мені знайоме”, — думаєте про себе ви. Знайоме і зрозуміле, але до чого тут “незалежність” — це аж ніяк не вкладається в голову, тому кажете:

— Я приготувався до найгіршого. — Ви дивитеся йому просто в очі, певні того, що зовнішній ваш вигляд підтверджує це.

— Я не про операцію, — ще спокійніше відповідає сусід. — Я про таксі. Бо в цій справі, якщо ви хочете своєчасно добратися до лікарні, треба діяти сміливо й оперативно. Сівши до машини, поводьте себе незалежно, так ніби ви самі щонайменше директор таксопарку або перший його заступник. Якщо вам навіть пощастить машину зупинити — це ще не все. Може вислизнути. Тому, не кажучи ні слова, хапайтесь за ручку дверцят, відчиняйте їх і сідайте. Питатиме: “Куди?”, кажіть: “Уперед!”, а там, мовляв, побачимо. Дайте йому зрозуміти, що господар машини ви, а не він. Раджу взяти для цього діла карту...

— Карту? — дивуєтесь тепер уже ви. — Яку?

— Карту міста. Водій обов’язково вас запитає, куди поїдете й де та лікарня. Тицьніть його носом у карту й покажіть найкоротший маршрут, ніби вами розроблений ще дома. Наше розкидане місто — це вам не компактний Париж чи станція Козятин. Як ви на це дивитеся?

— Я думаю, — мовите ви, думаючи якраз не про це, а про щось зовсім інше, очевидно, не зв’язане ні з картою, а тим паче з Парижем.

— Так що, винести? — питає він. — У мене одна карта випуску шістдесятого року. Масштаб 1:4. Вона зрозуміліша, але не всі зазначено вулиці, а ще є — найновіша — сімдесят третього. Розкладете на колінах і вдавайте із себе іноземця. З картою він ніколи не подумає, що ви тутешній.

“Чорти б тебе забрали з тією картою і з “домашніми іноземцями”, — лаєтеся в душі ви, дивлячись на нього так лагідно, як на брата, тільки в очах ще більше теплоти і вдячності.

— Ні, ні, дякую, — інтелігентно розкланюєтесь з таким виглядом, ніби ваша щирість у ці хвилини досягла найвищого апогею.

— Я чудово знаю місто й без карти. А крім того, розумієте, перед операцією ми всі трохи забобонні. Не хочу вертатись.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 198

— Ну, чиніть, як вам краще. Але я вам скажу: карти на водіїв впливають.

“Як червоне на індиків, — подумки відповідаєте ви і дивуєтесь: — Чого він до мене причепився?”

— Як ви збираєтесь зупиняти таксі? — продовжує сусід і ступає уперед, але зовсім не в тому напрямку, в якому б вам хотілося.

“Йди ти, чоловіче, додому, — ледь не зривається у вас фраза, що повисла на кінчику язика, як квітнева бурулька на ринві. — Я зомлію від тебе й від твоїх консультацій”.

— Підніму руку, — ледь стримуєтесь ви, аби ще раз не усміхнутися йому і, вибачившись, делікатно не послати його додому переглядати свіжі газети.

— Яку руку?

— Праву! Ліву! Яке це має значення? — починаєте втрачати рівновагу й витримку.

— Е-е, бачу, ви з таксистами не часто мали справу. Найкраще піднімати пальці. Один, два, не більше. Й подалі від гурту. Будь-якого. Хай думають, що ви самі їдете. В чотирьох не стійте. Таксистам це невигідно. Особливо тим, які збираються до кооперативу чи аліменти платять. Нема “навару”. Я цю братію знаю. Сам десять років працював, за що, як кажуть, і вигнали, — щиро усміхається він.

— Кахи, — прокашлюєтесь ви, але він вашого натяку не розуміє і продовжує.

— Скажіть, п’ятірку маєте? Однією купюрою?

— Припустимо.

— Чудово. А дрібні?

— Ну?!

— Що “ну”? Є чи нема? Це дуже важливо. Нема, я позичу. Повернетесь, віддасте. Надіюсь, нескладна операція?

— Звичайна.

— Ну, тим паче. Так от слухайте: п’ятірку — однією купюрою, берете отак між двох пальців, — він бере конверт і демонструє, як слід тримати п’ятірку, — і розмахуєте нею, як жезлом чи прапорцем. Перед носом водія, коли він трохи пригальмує, щоб роздивитися, що ж усе-таки у ваших руках. Сідайте і їдьте. А тоді вже, коли приїдете, п’ятірку ховайте туди, де її ніколи жінка не знаходить, а з ним розраховуйтесь отими дрібними й кажіть “Привіт”. Це на такситів дуже

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 199

діє. Якщо жбурне вам услід мідяки, назвіть його якимось медичним словом. Воно часто в психлікарнях вживається. І ще одне...

— Вибачте, — не витримуєте ви й робите крок вперед.

Він робить те ж саме і хапає вас за петельки.

— Іще одно слово, і я вас відпускаю. Менше отих інтелігентних штучок: “дуже прошу вас”, “будь ласка”, “дорогий товаришу”. Йому дорогі не слова... Повірте мені. Таксисти в школах для шляхетних дівиць не вчились. Надіюсь, ви теж? Вони вишуканих манер не полюбляють. От і все. Бажаю успіху. — Він відкручує для чогось у вас на піджаку ґудзика і, стукнувши себе по самому центрі чола, майже вигукує: — М-та-ак! А яка операція?

— Апендицит, — скривившись і двічі оглянувшись на всі боки, тихо кажете ви.

— Ви мене насмішили. Нема нічого легшого, ніж мішок пір’я і операція апендициту. Наступного дня вже бігав. Це я, — гордо він тицяє себе в груди. — Не бійтеся. Тільки дорогою до лікарні заскочте до гастронома, візьміть чвертку і... Без закуски. Навіть не почуєте, як виріжуть. Єдина вада — хірурги цих операцій не люблять. Не приносить вона їм слави. Дрібна, як однокопієчна монета. Нема резонансу. Хірург, як і воїн, повинен бути овіяний легендами і славою. Інакше той хірург — не хірург. Ну, тримайтеся, — радить він і подає вам для цього свою руку й по-студентсько-мисливському бажає:

— Ні пуху, ні луски!

Таксі ви все ж упіймали. Як? Я не можу взяти на себе таку сміливість кваліфіковано порадити, як упіймати таксі. Це не піддається описові. Для мене особисто це те ж саме, що упіймати голими руками живу антилопу чи барса, перед цим не пальнувши по ньому чи по ній із рушниці або із пістолета із спецзарядом, який не шкодить, але присипляє. Таксиста цим не візьмеш. Таксиста поки що беруть чимось іншим, бо, як мені відомо, їх усе-таки інколи ловлять і їздять навіть до того місця, куди вам потрібно. Яким методом — важко описати. Очевидно, якимось відомим лише вам.

Урешті-решт до лікарні потрапляєте (того ж дня, перед цим роблячи по місту декілька великих петель, які водій називає об’їздами).

— Ви що, перед операцією мене знайомите з архітектурними пам’ятниками міста? — делікатно цікавитеся ви, але таким тоном, щоб він вас напівдорозі не викинув.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 200

— Не тільки архітектурними, — відповідає таксист тим тоном, який нахабним не назвеш. — Не тільки архітектурними, але й історичними. Оце, наприклад, відома Київська Софія, — посміхається він.

— Так недовго і на Байкове.

— На Байкове довго. Воно на протилежному боці, — не втрачає гумору водій. — Але ви не хвилюйтесь. У нас все одно швидше, ніж на швидкій. Бажаю успіху! — каже він, подаючи замість здачі руку, і, по-асовському розвернувшись, показує вам стоп-сигнал.

"А сусід мав рацію. Троячку потрібно було таки розміняти", — хитаєте головою ви і опиняєтесь на території лікарні, на якій побачення дівчатам, як правило, не призначають.

ДЛЯ ВАС, ЧОЛОВІКИ

ВИ ЗБИРАЄТЕСЯ на курорт. Якщо у вас на антресолях чи у сміттєвому відрі завалялося дві-три пари старих черевиків, босоніжок, не поспішайте їх викидати на смітник чи нести до майстерні.

На курорті все це згодиться. Скажімо, у порваних черевиках (бажано на босу ногу), в старих шортах, або ще ліпше — в трусах, ви сміливо можете заходити до їдалень, кав'ярень, шашличних, прогулюватися набережними, алеями скверів, парків, відвідувати магазини, літні кінотеатри, більярдні, історичні місця, краєзнавчі музеї, робити морські прогулянки, вечірні променади, їздити у трамваях, тролейбусах, таксі, і, нарешті, відвідувати пляж.

Якщо берег на пляжі кам'янистий, як і морське дно, ви босоніжок не роззуваєте, а заходите в них просто в море, як це роблять любителі підводного лову, натягуючи на ноги ласти. Коли ж трапиться так, що капці (босоніжки) у вас під водою обірвуться чи загубляться — не нервуйте і не зганяйте своєї злості на офіціантках, сусідах по столу чи членах сім'ї, коли ви їх випадково взяли з собою.

Пам'ятайте: те взуття ви все одно збиралися викидати на смітник. Ви його викинули в море. Яка різниця. Чи варто тепер шкодувати?

Може трапитися так, що ви загубите тільки одну босоніжку і її хвиля не викине на берег — теж не рвіть на собі волосся, не лайтесь

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 201

з дружиною, нічого не доводьте сусідці. Адже ви знали, куди йшли. Другу босоніжку спокійно викиньте самі. Одні її викидають тут же, в море, інші — для чогось виносять на берег і залишають на піску, треті — жбурляють у кущі, лякаючи закоханих. Ви ж те взуття кладете там, де перед цим загоряли...

Останній варіант, тобто ваш, найменш сприятливий Старі босоніжки чи капці — це не японська парасолька чи транзистор. Тут обов'язково знайдеться якийсь чесний товариш, візьме ваш черевик і бігтиме за вами аж до головного корпусу.

— Фу! Ну, й ходите ж ви швидко. Ледве за вами встиг. Ви свій черевик на пляжі забули,— закінчить він, вручаючи вам предмет взуття персонально в руки поміж здивованого натовпу, жадібного до будь-яких сенсацій.

Найкращий варіант — мовчки взяти черевика, подякувати й удати, що ви дуже розчулені такою увагою до вашої персони. Не відмовляйтеся, не доводьте, що це не ваш черевик. І, боронь вас Боже, не скажіть:

— Мало тих черевиків на березі моря валяється, так ви всі будете мені приносити?

У цьому випадку автор не дає вам ніяких гарантій, що ви того дня спокійно пообідаєте.

Отож усякий непотріб ніколи не залишайте на тому місці, де ви загоряєте. Заривайте його в пісок. Якщо ви цього ще не навчились робити, спробуйте підкинути його сусідові. Але робіть це непомітно. Хай сусід потім виправдовується і доводить комусь, що то не його взуття. Можливо, це йому і вдасться, якщо номер його ноги не збіжиться з номером вашого черевика...

Є ще один своєрідний спосіб: непотріб викидати до урн. Але де гарантія, що вас після цього не сприймуть за провінціала?

ДЛЯ ВАС, ЖІНКИ

У ЖІНОК, які збираються на курорт, зовсім інша психологія, ніж у чоловіків. Ба, навіть протилежна. Якщо чоловік намагається взяти з собою якомога менше (нести важко) й переважно те, що потім залишається на березі моря, в кущах чи в кімнаті між першим

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 202

і другим матрацом, то жінка пробує свій домашній гардероб увіпхнути в здоровенну валізу (не їй же нести). Якщо це їй не вдається — вона впихає той гардероб ще до одної...

Чоловік не повинен стояти над головою і бубоніти:

— Ти ж їдеш на курорт, а не на виставку мод.. Хто там одягається?.. Тільки провінціали й ті, що вже давно втратили свої жіночі форми.

Заспокойте його. Переконайте свого чоловіка, що це далеко не так. Що він глибоко помиляється, і скажіть йому, що жінка є жінка. Якщо він з вами не погодиться чи доводитиме, що помиляєтесь ви, а не він, не бийте через це посуд, кришталевих ваз, фужерів і своєрідних попільниць. Намагайтеся на чоловіка вплинути своєю жіночою ласкою і чарівною вимовою. Бажано тією, якою ви так часто користувалися перед тим, як мали йти з ним до загсу. Кажіть спокійно і врівноважено:

— А що я такого беру? Дві сукні, одні шорти, двоє штанів, три кофточки, один костюм вечірній, один з тих, що пошила... Може, вдасться до театру піти. Три купальники. Одні замшеві черевички, дві пари літніх туфельок. Це ж курорт... Старі босоніжки... Й ще ось ці, на коркових каблучках. Хіба ж це багато?

— У порівнянні з універсальною базою — можна миритись, — каже вам чоловік.

Не приставайте на дискусію. Удавайте, що ви цієї репліки не почули. Й тим самим тоном продовжуйте:

— Тут усе найнеобхідніше: без цього джемпера просто не можу. Ну, ще плащ... гумові чобітки. Це ж ти мені їх, здається, привіз... Ну, звичайно, ти. Може піти дощ... Візьму й светр. Він хоч широкого плетива, але дуже легенький. По радіо передавали, у другій декаді почнеться похолодання. І розлітайку. Та, мабуть, оцей легенький костюмчик... На випадок спеки. Для чого ж я його шила? Спеціально для курорту...

— Мта-ак!.. — каже чоловік. Не повторюйте за ним цієї фрази, не запитуйте, що таке “мта-ак” і що йому з узятих речей не подобається. Складайтеся і в крайньому випадку скажіть:

— А ти торік бачив, скільки набрала Людмила Іванівна? Плетену кофту, бельгійський светр... О, до речі, де я свій светр поклала? От бачиш! Ледь не забула... Й он ту блузочку... Не ту, рожеву, й туфлі подай, будь ласка, сюди.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 203

— О Боже!..

Якщо ви уже остаточно не витримуєте його реплік, запитайте в нього:

— Що “о Боже”? Ти хочеш, щоб я з тобою не їхала? Ти цього хочеш?

Коли ваш чоловік запевнить, що він цього не хоче, поцікавтеся у нього й про таке:

— Так, може, ти хочеш, щоб я на курорт їхала гола? А в чому я у вагоні ходитиму? Добре, що нагадав — дістань із шафи мої індійські капці й тих два халати: махровий і ситцевий. Байковий не бери, а втім, давай сюди...

— А мисливський костюм?! — кидає не без іронії чоловік фразу. Не звертайте уваги, похваліть:

— Ну, ти в мене просто геній. Ти хотів сказати спортивний, а не мисливський костюм. Спортивний обов’язково. Пограємо в теніс, бадмінтон, пінг-понг. Добре, що нагадав, а то приїдеш на курорт, дивишся — і того нема, і цього нема.

— А ти бери що найнеобхідніше...

Чоловіки бувають, м’яко кажучи, колючі. Не уподібнюйтесь їм. Якщо ви хочете спокійно упакуватися, запевніть чоловіка:

— А я так і беру: цей махровий костюмчик для пляжу потрібний? Потрібний. Купальник, що ти мені привіз із Ялти, я повинна взяти? Повинна. Тепер гумову шапочку?! Не мочитиму ж я коси у солоній воді? Вони в мене й так випадають. Два капелюшки...

— Для чого два?

— Один від сонця, а ще один — на кожний день.

Словом, ви майже впакувались. Усе до трьох валіз, звичайно, не влізло. В такому випадку беріть саквояж, портфель, рюкзак, дві невеличкі сіточки (одну для харчів, ще одну — для спортінвентаря: волейбольний м’яч, ракетки, ласти); жіночу сумочку й целофановий мішечок для помад, пудр, парфумів, кремів, щіточок, паст, шпильок, гребінців, ниток, люстерок, голок та інших таких необхідних для жінки на курорті речей.

— Універмаг у поході, — кидає репліку чоловік і поквапно виносить усе це до таксі. Якщо все це до автомашини не влазить або ж чоловік не може донести, попросіть свою родичку або ж сусідку, хай решту необхідних для курорту речей — надувний матрац, парасольку, транзистор — вишлють авіапоштою. Літак усі ці речі доставить

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 204

вам своєчасно. Зворотний рейс гарантуємо. Принаймні в цьому нас постійно запевняють оголошення Аерофлоту, видрукувані у вечірніх газетах.

ЯК ОДЯГАТИСЯ

НАРЕШТІ ви на курорті. Питання, як одягатися, стоїть не менш гостро, ніж перед актором, що виходить на сцену. Одягатися на курорті потрібно легко й просто. Пам'ятайте: курорт — це чи не єдине місце, де ви себе можете показати з найкращого боку.

Коли у вас поважна фігура, добре розвинений живіт і досить-таки пристойна постава — вважайте, що такі речі, як теніска, сорочка, штани та інші атрибути фірми "Одяг" — тут зайва розкіш. Покладіть їх до шафи чи на дно валізи й до кінця курортного сезону про них і не згадуйте.

Одягнувши модні японські чи югославські плавки, ви повинні ходити по пляжі, на території пансіонату, чи де ви вже там перебуваєте, повільно і владно. Словом, так, щоб кожен, хто зміряє вас своїм поглядом перед столом екскурсовода чи в їдальні, не смів робити вам ніяких зауважень і давати порад. А вам, щоб, у свою чергу, не доводилося йому нагадувати, що він на курорті, а не в своєму кабінеті, якщо він у нього там є. На курорті всі рівні.

Може трапитися так, що, укладаючи речі дружини, зовсім забули про свої і не взяли плавок чи шортів — невелика біда. Їх з успіхом можуть замінити повсякденні темно-сині або чорні ситцеві труси. Варто тільки вам акуратно знизу (від колін) і згори трохи підгорнути, й, маєте на собі ті ж самі плавки, хоч, зрозуміло, не такі елегантні, але, погодьтесь, за своєю формою вони не поступаються нічим навіть наймоднішим.

Коли ж вам будуть потрібні шорти, відгорніть складки трусів у зворотному напрямку, й ви уже маєте на собі таку необхідну для курорту і ваших ніг річ... Труси, як ви через день-два переконаєтесь, дуже зручні: їх не потрібно часто сушити й переодягати. Їх легко носити, й головне, нічим не поступаються фірмовим. Взяти хоча б їхню загальну форму.

Якщо ваші труси не синього, а червоного кольору та ще й з блакитними лампасами по боках, то вас не повинна турбувати жодна з

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 205

цих проблем. Такі труси завжди на курорті виконують водночас роль і плавок, і шортів.

Червоні труси вигідні ще й тим, що вони надають вашому тілу неабиякого контрасту з тими предметами й навколишнім світом, що вас оточують. Особливо до ваших перших сонячних ванн. Такі труси добре пасують до кольору моря, ваших ніг. Коли ж ви мрієте про їхню засмагу, вам не обов’язково одягати джинси “Леві Страус” чи звичайні спортивні штани. Досить тільки почепити через плече ракетки бадмінтону, гітару, мексиканське сомбреро, магнітофон з записами Висоцького або далекоглядну трубу чи господарську сумку з написами “Аерофлот”, “Токіо”, “Бейрут”, як уся увага пляжників буде прикута до цих предметів. Така екіпіровка, по-перше, надає вам відтінку екзотичності й курортного романтизму. По-друге, свідчить про неабиякий ваш естетичний смак.

Червоні труси можна носити не на резинці, а на білій шовковій шнурівці. Її слід зав’язувати бантиком спереду або збоку. Звідси й крилатий вислів: “... і збоку бантик”.

Такий вигляд надає інтимності, і червоний колір у поєднанні з білим дуже приваблює жінок та індиків. Але останні вам нічим не загрожують. Принаймні на пляжі.

ЯК ДИХАТИ

НЕ ЗАБУВАЙТЕ, що ваше тіло повинно завжди дихати: ввечері, вночі, вранці і навіть під час сну чи коли їсте. Йому якнайбільше потрібно азоту, йоду, заліза, крохмалю, інфрачервоних променів та інших таких необхідних для організму речей.

Безперечно, всім цим ви можете себе забезпечити ще вдома, заглянувши до аптеки й там придбати якийсь флакон йоду, в кулінарії — кілограм крохмалю, а в магазині господарчих товарів — шмат заліза. Все це добре перемоловши, ви можете за півгодини до їжі вживати по одній ложці тричі на день. Але це, виявляється, не так просто: діставши заліза в магазині, в аптеці не застанете йоду, маєте йод — відсутній крохмаль. Саме тому люди їдуть на курорт, де чого-чого, а йоду й заліза на морському пляжі — аби ви тільки могли спожити.

Якщо вашому організмові до всього цього ще потрібен озон чи запах морських водоростей, візьміть з собою на курорт замість

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 206

транзистора термос чи колбу. Ці предмет ширвжитку, по-перше, значно легші деяких транзисторів а по-друге, корисніші. В них можна наливати воду, каву, носити лід, юшку, узвари та інші їстівні речовини, а по приїзді на курорт — йод і озон.

Для цього щовечора виходьте до моря і намагайтесь набрати озону до термоса стільки, щоб його вистачило вам на всю ніч. Термос чи колбу (за відсутністю цих предметів — можна пляшку з-під кефіру чи шампанського) добре закоркуйте і, прийшовши додому, поставте біля ліжка, але перед цим не забудьте щільно зачинити двері, вікна, кватирки (щоб озон не вивітрювався із кімнати на вулицю) і тільки після цього розкорковуйте колбу, термос чи пляшку і на здоров'я дихайте.

Дихати треба глибоко. Втягуючи озон і йод через ніздрі носа, намагайтесь якнайбільше розширяти діафрагму, аби прочищати легені. На деякий час затамуйте дихання, хай озон і йод, так би мовити, акліматизуються у вашому організмі, й уже після цього видихайте. Бажано через рот.

ЯК ПОШИТИ КУПАЛЬНИК

ЩОБ МАТИ своєрідний купальник, буквально нічим не схожий на всі інші купальники, вам не обов'язково його замовляти в Індонезії чи на Бермудських островах. Ви його можете пошити самі. Але пам'ятайте: купальник повинен займати якнайменше вашого тіла. Для цього беріть одну-дві сіточки (бажаного чорного кольору — улюблений колір молодої вдови), стільки ж кілець (добре йде позолочений алюміній або нержавіюча сталь), два шматочки яскраво-кольорової тканини (залежно від смаків і уподобань — від тканини узагалі можна відмовитись) додайте сюди півтора метра голубих або жовтих ниток № 10 і все це зв'язуйте в таку дивну форму, яка називається "чирвовий туз". Міцно зав'язавши між собою тканину, втягніть блакитну гумку по об'єму талії. Якщо на даний період талія відсутня або ж відсутня гумка, спробуйте ззаду зробити доточки із шнурівки (колір шнурівки бажано той самий, що й гумки), й купальник готовий. Модно й елегантно. Ніякого повторення і подібності. Єдиний у своєму роді й розмірі.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 207

Такий купальник майже не промокає. Вийшовши з води й сівши до переповненого курортниками трамвая, тролейбуса, автобуса, вам досить потертися між пасажирів, як ваші купальник і тіло стають сухі, як трава на горі Кара-Даг.

У такому купальнику не соромно прогулюватися алеями санаторіїв, скверів, парків, просиджувати на верандах, балконах, гойдатися у гамаку, підходити до прилавків магазинів, аптек, гуртожитків медінституту та їсти у їдальнях, де ясно й конкретно сказано: “В одежі не обслуговуємо”.

ЯК НОСИТИ КАПЕЛЮШОК

ДОСІ ми конкретно зупинялися на предметах взуття, упаковці валіз, одягові, тепер перейдемо до головних уборів. Наша порада стосується тільки жіночих шапочок і капелюшків.

Якщо у вас немає нікого знайомого на базі “Курортторгу”, а в магазинах у розпалі курортного сезону вам не вдалося придбати капелюшка, який би був вам до смаку, спробуйте налягти на власного чоловіка — хай дістане. Коли ж і йому не вдасться знайти модного й основне — своєрідного капелюшка чи шапочки, не втрачайте надії і свідомості. Не рвіть на своїй голові кіс і не кричіть:

— Це тільки я одна дурна вийшла за тебе заміж...

По-перше, це негарно, по-друге, де у вас гарантія, що на світі не знайдеться ще такої ж однієї, яка ладна вийти заміж за вашого чоловіка? Наша порада: візьміть новий осінній чоловіків капелюх або старий солом’яний бриль (в принципі нема істотного значення), понадрізуйте у капелюсі криси, трохи їх опустіть, у вигляді церковного дзвону, вгорі, на ковпаку, пробийте сім-вісім дірочок (дірочки можна пробити невеличким шлямбуром чи гільзою від мисливської рушниці двадцятого калібру), прикрасьте ці дірочки штучними квіточками, старим, але ще добрим мереживом, шматочками нейлону, перлону, силону, не забувши все це пофарбувати у веселковий колір, і після цього весь цей букет одягайте на свою голову.

Якщо капелюшок (у перші хвилини) буде трохи нагадувати вам роздутий вітром хвіст півня чи кольоровий віхоть соломи, не лякайтеся. Це

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 208

від незвички, й це тимчасово. Минеться. Особливо на курорті. Не забувайте про головне — це оригінально, а значить — завжди модно.

Можливо, ви забули вийти заміж або глибоко переконані: "Якщо мати таких чоловіків, то краще бути самій і не псувати власних нервів" і у вас вдома нема ні чоловічого бриля, ні капелюха — пошийте шапочку. Візьміть чиюсь тюбетейку або бабусин чепчик (якщо бабуся його залишила), декілька шматочків різнокольорової тканини: байки, ситцю, шевйоту, кримплену, шовку, попліну, сатину, трико й декілька пучків муліне.

Усе це спробуйте нашити (але ні в якому разі склеювати — морська вода клей роз'їдає) на чепчик тюбетейку.

Випадково на кухні у вас завалялась соломка (не та, що до чаю, а та, через яку п'ють коктейлі, каву-глясе, інтелігенти — навіть коньяк і віскі), попришивайте до шапочки і її. Робіть це методом єгипетського колеса, ясніше — на зразок гвинта чи пропелера від літака марки ДБ-ЗФ-8. Коли шапочка чи капелюшок готовий, збігайте до магазину, купіть безкольорового лаку і покрийте горішню частину головного убору рідиною, яка швидко висихає. Після цього їдьте на курорт.

Капелюшок одягайте не відразу, як ідете з квартири. Найкраще це зробити, коли приїдете на місце, чи тоді, коли йтимете на пляж. Капелюшок чи шапочка накладається на голову з таким розрахунком, щоб він завжди тримався трохи збоку, а не на маківці, і своєю вагою не обривав вам куплених кіс чи шиньйон. За іншого випадку багато втрачають як ваш капелюшок, так і голова.

Прийшовши на пляж, відразу не заходьте у воду. Спробуйте деякий час походити пісочком, по гальці, ніби шукаєте місце. Зробіть декілька фізичних вправ, підставте сонцю ніс, спину, підніміть почергово то ліву, то праву руки. Якщо вам зручно, спробуйте це зробити й з ногами. Коли ж вам цього не вдасться, можете наближатися до моря. Робіть це якомога повільніше й шляхетніше. Зайшовши у воду, не оглядайтесь, не крутіть головою, не роздивляйтесь навколо. Тримайтесь гордо й незалежно. Потім спробуйте по-молодечому підстрибнути. Потім зойкніть чи ойкніть. Хлюпніть на себе водою або відскочте від берега, ніби ви у хвилях несподівано помітили здоровенного восьминога чи краба, й аж після цього заходьте у воду. Робіть це з таким розрахунком, щоб на поверхні хвиль гойдався один лише ваш капелюшок, схожий на плавучу дику орхідею. У кон-

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 209

трасті з блакитним морем ваш капелюшок набуває неабиякої краси й приковує до себе погляди усіх тих, хто залишився на березі.

Коли ви остаточно переконалися, що всі погляди звернені в бік моря і зосереджені на вашому капелюшку, не поспішаючи виходьте на берег, подібно до того, як це робила Афродіта, народжуючись із піни морської.

ЯК БУТИ З ОДЯГОМ

ЗВИЧАЙНО, на курорті трапляються жінки, які впадають в абсолютну крайність, — постійно ходять зодягнені Це жінки, котрі, як правило, належать до двох категорій: перша — модоністки*, тобто жінки, які переконані що їхні фігури набувають справжньої краси й елегантності тільки під модною шкіряною міні-спідничкою або ковбойсько-фермерським вбранням із штату Іллінойс чи Огайо.

Є ще й друга категорія жінок (правда, вони трапляються дуже рідко) — це сором'язливі. Вони соромляться своєї недостатньо набраної ваги, худорби й соромляться навіть самі себе, коли оглядають власний стан на самоті перед трюмо у спальній кімнаті.

Якщо ви належите до однієї з цих двох категорій, ми щиро радимо (для психологічної і душевної рівноваги) домашній гардероб, що ви його привезли з собою у валізах, постійно провітрювати на собі. Натягайте його на плечі, спину, ноги й отак ходіть. Ходіть на території будинків відпочинку, пансіонатів, санаторіїв.

Аби не доводилося розпорювати привезений з собою одяг, уставляти клинці чи робити доточки тощо, намагайтеся уживати якнайменше калорій. У цьому випадку ваша фігура, обтягнута в модну сукенку чи костюм, окрім принадності й уваги з боку осіб жіночого роду, які щовечора грають на алеях у бадмінтон, викликатиме неприховану заздрість і, можливо, глибоко замасковану зневагу. Але хто в цьому чесно признається? Тому не звертайте на них ніякої уваги й повільно прогулюйтесь перед їхніми очима, заважаючи їм грати. Хай від заздрощів, а не від бадмінтону, худнуть. Нехай їхній одяг висить на них після цього, як на городніх опудалах, або нехай роздягають свої зашморгані шорти й наслідують

* Модоністки — від двох слів: моду носити.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 210

вас, натягуючи на себе спіднички, блузи, кофти, гольфи, заковують ноги в замшеві черевички на сталевих обручах і підківках. Носять вузькі штанці з заклепками й без заклепок, джинси типу "Роджерс" з добрим десятком кишень спереду й ззаду, а на це ще викидають, як три мушкетери, яскраві плахти із чистої вовни, що звисають униз торочкою.

Гарно й тепло одягнувшись, намагайтеся відвідувати кав'ярні, ресторани, холи, бар-коктейлі, кав'ярні "Краб" чи "Моряк повернувся із плавання" та інші заклади, що ще іменуються громадськими місцями.

Коли вас хтось із чоловіків, юнаків побачить випадково роздягненою, скажімо, на пляжі, під кущем, у затінку чи біля грот-щогли або на кормі вітрильника, то скаже:

— Боже, для чого ви так часто одягаєтесь? У вас така божественна фігура! Її не треба соромитись... Я б на вашому місці тільки в купальнику й ходив...

Якщо ви до компліментів чоловіків ставитеся, як і до життя, — критично, тобто не все сприймаєте за чисту монету, спробуйте за першої ж нагоди показати свою фігуру в купальнику ще комусь із ваших знайомих чоловіків.

Можливо, й по цьому ви їхні слова ставитимете під сумнів, спробуйте в тому ж модному купальничку із Суматри чи Гонконгу показати себе в Центральному парку культури й відпочинку для трудящих. Якщо все буде гаразд, увечері вийдіть на танцмайданчик. Верхній одяг можна залишити в роздягалці чи доручити подрузі. Випадковим знайомим одягу (особливо модного й дорогого), як і гаманця з грішми, з першого разу не довіряйте.

Почавши танцювати, намагайтеся не переходити на швидкі темпераментні темпи. Вибирайте танці тільки повільні й класичні. Аби присутні мали змогу роздивитися вас з усіх боків, для цього найкращий танець, на наш погляд, віденський вальс, а не мазурка чи сучасний суперпоп.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 211

ЯК ПОВОДИТИСЯ НА ДАЧІ

На дачу, як правило, запрошують у славну літню пору або ж ранньої весни, коли ще витьохкують солов’ї, плачуть у вільшині вивілги, а у вас пахне свіжими лаками, фарбами та білилом. Ремонт закінчено, можна приймати гостей.

— Ви б заїхали коли-небудь, — зустрічаєте ви свого доброго знайомого. — Подивилися б, як я відремонтував дачу. Оцінили б. Мене дуже цікавить ваша думка, — запрошуєте приятеля таким тоном, ніби збираєтесь іще раз пофарбувати дачу, як на те буде його воля. — Цього разу я зробив погрібець і альтанку, — хвалитеся. — Альтанку пофарбував у небесно-голубий колір, посередині поставив круглого дубового стола. А навколо — пеньки. Щоб усе натурально, як на природі. Унизу погрібок, шашлична. Вино своє. Приїжджайте наступної суботи чи неділі.

— Обов’язково приїду, — обіцяє вам приятель і свого слова дотримує.

— Це у тебе тут що росте?

— Молодий явір...

— Оце, ти вважаєш, явір? — розсміявся приятель. — Звичайнісінький каштан...

— Божились...

— Коли який непотріб хочуть підсунути, завжди присягаються та божаться... Ну, гаразд, пішли далі. А це що за клуня?

— Яка клуня? Це і є моя дача...

— Ти мене насмішив! Оце твоя дача... Ну-ну... Подивимося, що в тебе за дача... Ну-ну,— перше, що каже він, заходячи до вас у коридор.

— Коридор не зовсім висох, — попереджаєте ви.

— Чим фарбу розбавляв?

— Оліфою.

— Сикатив домішував?

— Ні, — перелякано відповідаєте ви і, ніяковіючи, червонієте.

— Я це помітив одразу. Буде вона тобі сохнути до нових віників. Чому не подзвонив? Чому не порадився? Додав би сюди грамів

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 212

п'ятсот сикативу на літр фарби і через десять хвилин міг би по стелі кататися. А що тут у тебе? — прямує він далі.

— Тут ванна!

— Марусю, — раптом гукає він до дружини. — А йди-но поглянь на його ванну. Та хіба це ванна?! Це видовжений умивальник. Ти б до мене приїхав... Я тобі показав би ванну. Оце ванна! Турецький падишах позаздрив би. А це твоя кухня? — догадується він. — Подивись-но, як тобі двері почепили! Набік. Вони і не зачиняються як слід. Ну звичайно, — він щосили грюкає ними, і десь на горищі прокидаються від переляку коти. Зі стелі сиплеться штукатурка.

— О, будь ласка, що я казав? Ану, давай-но ломика чи стамеску яку.

Ви покірливо й розгублено подаєте йому невеличкого ломика. Він вставляє його в паркет.

— Та він же в тебе розсипається від одного дотику, як колода карт. Ох і партачі, ох і бракороби, ох і надули ж вони тебе! Чому не порадився? Завжди все робиш у свинячий голос. Чим вони тобі ручки поприклеювали!

— Прикручували, — поправляєте ви.

— Ти вважаєш, що вони їх прикручували?

— Он же шурупи видно.

— То не шурупи, то бутафорія. То фон, то економія на металі. — Приятель підставляє, ногу під двері й смикає їх щосили до себе. — Ось полюбуйтеся, — каже він. — Двері на місці, а ручка у мене в руках. Оце тобі поприкручували. Скільки ж тобі цей ремонт обійшовся?

Ви називаєте суму, заздалегідь применшуючи її, боячись отого:

— Переплатив. Переплатив і дуже.

Але він несподівано каже:

— Ну, це не так і дорого! Матеріал чий?

— Їхній, — вигадуєте ви.

— Їхній? — перепитує здивовано.— Так це ж, вважай, безплатно. Якісь непрактичні майстри. Не плата — мізерія. Але робота... А втім, ця робота того і варта. Вони хоч на вікнах ручки попричіплювали? — Він підходить до вікна і робить те, що й з дверима.

— О, поглянь, за два рази вирвав з віконець обидві ручки. Ноги ж не підставляв. Тільки рукою вікно притримував. Дай-но сюди ножа.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 213

Хтось із ваших родичів біжить на кухню, думаючи, що новоприбулець якийсь інспектор чи інженер, а ви, перетнувши дорогу до кімнат, загрозливо кажете:

— Годі. Я вас прошу, годі... Давайте краще зайдемо в альтанку. Там свіже повітря, дубові колоди. Такий же стіл... Сядемо, винця натурального вип'ємо.

— І ти думаєш, я його зараз питиму? Думаєш, питиму, коли в мене серце кров'ю обливається? Дай-но сюди долото.

— Ну, досить. Я вас прошу...

— Що досить? Що досить? — Виймав він свого складаного ножа й починає колупати ним ваш коридор. — Ти подивись, як вони тут фарбу клали! Дмухни — розсиплеться. По цьому коридору треба в м'яких тапочках ходити і навшпиньки. А ти мені — “досить”. Тут усе треба здирати. Ось так, згори і донизу. Робити капітальний ремонт. Мене поклич. Я покажу. Дача — не відпочинок, а відпочинок — це труд. Ти знаєш Уїнстона Черчілля?

— Ну, чув.

— То отой самий Уїнстон, як і Лев Толстой, усе собі сам робив. Перший, у вихідні з лордами дачі будував, а другий шив для себе чоботи. Думаєш, це їхнє хобі? Нічого подібного. Праця. Тому й прожили більше, ніж ми з тобою. Дай-но сюди молоток.

— Ну, досить. Ідіть, я вам покажу альтанку, дубові пеньки. Із Закарпаття привезли. Натуральні, — благаєте ви його. — Їх можна колупати. Їм нічого не загрожує.

— Я сказав — дай сюди молоток і кілька цвяхів!

— Для чого?

— Зараз побачиш. Чи в тебе, хазяїне, і цього нема?

Ви приносите молоток, цвяхи і навіть шлямбур з ножівкою, щоб показати, що ви таки хазяїн. Приятель тим часом б'є в стіни й примовляє:

— Сюди й цвяхи не залазять. Це стіна така тверда чи цвяхи такі м'які?

— Нас уже до столу запрошують, — хапаєте ви його за руку, коли він замахується, щоб ударити ще раз.

— До столу ще встигнемо, — спокійно відповідає він, — Я так не можу. Хіба це цоколь? Ні, я, мабуть, сам тут за ремонт візьмуся. Вважай, що вже розпочав. Наступної неділі приїду не в цьому святковому костюмі.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 214

— Прошу вас до столу, — втручається ваша дружина. — Господи, що ви тут наробили? — сплескує вона руками, — Це ж як після землетрусу.

— Ми наробили? Це ваші майстри. Руки б їм повідривало. Я до вас тієї неділі сам приїду, — погрожує приятель. — Так я цього не залишу. Вже йдемо. Я тільки подивлюсь, як вони люстри почепили до стелі. Чіпляли б їх до бантин. — Приятель бере стілець і, не роззуваючись, лізе під стелю.

Але тут його стягує ваша дружина і виводить надвір.

— Оце і є твоя знаменита альтанка? Ти вважаєш, що це небесно-голубий колір? Ти хоч у кольорах тямиш? Ти що — дальтонік?! Ну, гаразд, показуй свої дуби. Оце і є ті пеньки? Та вони ж трухляві, старі. Дай-но сюди сокиру...

— Та ви що?

— Ти не тавищокай. Ти давай...

Він бере сокиру і щосили замахується над пеньком.

— Гех! — хекає він.

— Ви не так ноги поставили, — кажете ви.

— Ти мене не вчи. Гех! — гатить приятель. — Гех! Ти мені скажи, ти цю сокиру коли-небудь гострив? Гех!.. Ну, гаразд! — нарешті зітхає він. — Твоє щастя, що сокира тупа.

Він сідає за стіл, деякий час витирає піт із чола, а тоді каже:

— Оце так твоя жінка сервірує стіл? Ти що, її ніколи не вчив, як це робити? Марусю, а йди-но сюди! Подивись, як його жінка сервірує стіл.

Тут ви уже зовсім втрачаєте рівновагу, берете його за петельки й питаєте:

— Хто це тобі шив цього костюма?

— Один мій знайомий, — розгублено дивиться він на вас. — А що?

— Хто ж так ґудзики пришиває? — кажете ви і вириваєте їх із м'ясом. — Знімай піджака. Подивимось, тут же кишені приклеєні. Від першого дотику відриваються. Скидай, скидай... Зараз я тобі попришиваю.

Але останніх слів він уже, здається, не чує, опинившись аж біля брами. Аж там, за садом...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 215

ЯК ПРИЙМАТИ ПОДАРУНКИ

Хоч правила етикету стверджують, що коли мовиться про подарунки на іменини, то нібито в цьому питанні не виникає ніяких проблем, — я все-таки дозволю собі з деякими авторами “Правил гарного тону” не погодитися. Хоча б тому, що вони дуже й дуже суперечливі.

Один посібник, наприклад, твердить, що подарунок потрібно приймати з гідністю і такою погордою, начеб оцей подарунок, що принесли вам, іменинникові, не головне. Головне для вас те, що прийшов гість, бо для вас дорогий він, а не подарунок. Інші посібники стверджують буквально протилежне. Цитую: “Більшість іменинників чомусь вважають, що не зовсім зручно висловлювати радість, як це роблять діти, отримавши той чи інший подарунок. Часто, не розгортаючи пакунка, іменинник відносить його у дальній куток або з байдужим виглядом передає його комусь із родичів і додає: “На. Поклади десь там!”

Це, звичайно, ознака абсолютної неповаги не лише до подарунка, а й до гостя, котрий до вас завітав. Адже, вибираючи вам подарунок, він думав тільки про вас, ураховуючи ваші смаки, уподобання, і ваша оцінка йому далеко не байдужа. Тому в цьому випадку найкраще чемно подякувати гостеві, розгорнути при ньому пакунок, подивитися, що в ньому, і в напівжартівливій формі щось сказати йому”.

Щоб ви не сушили собі голови, що ж у цьому випадку говорити, подаю кілька напівжартівливих зразків:

— Ану, погляньмо, що ти тут мені приніс! — кажете, посміхаючись. Ви розглядаєте при гостеві подарунок навіть у тому випадку, коли обличчя гостя раптом покривається червоними, як стоп-сигнал, плямами. — Ага-а! Я так і думав. Це те, що називається — і дешево, й сердито. Ново-білицький нічник за вісімдесят сім копійок. Знайома штучка. В магазині уцінених товарів брав? Нічого. Не переживай так трагічно. Іменини ж не в тебе, а в мене. І пам’ятай: для мене дорогий не подарунок, а твоя увага. І ще одне: дарованому коневі в зуби не заглядають. Іди, роздягайся...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 216

— Та-ак... А кого це ще до нас ангели на крилах несуть? А, це ти? Привіт, привіт! Вітання приймаємо. Подарунки, між іншим, теж. Але не забувай про нові правила доброго тону. Отож викладай все одразу. Так би мовити, на бочку. Ти за холодильник не сунь. Не сунь. А тут при гостях розгортай і показуй. А то буде як торік: накидали за шафу, за вішалку, хтось два подарунки у ванній повісив. Потім ледве позбирав. Розгорнув і не знав, хто й що приніс.

Тепер цього не буде. Не ламайся. Давай, давай розгортай... Ага! Все ясно. Теж нічника приніс. Ти що, змовився з Іваном Петровичем? Ну, нічого, буде два... Заходь! Заходь!..

— А що у тебе, голубе? Розпаковуй. За новими правилами живу. А ти як думав? Не відстаєм від віянь сучасності. Показуй, над чим заради свого дорогого іменинника голову сушив. Свічник. Ну, ти молодець! Ви що, мене усі за сову маєте?! Насміхаєтесь наді мною, чи як? Самі нічники й свічники з настільними лампами! Ви б ще мені посудину нічну принесли... Ну. гаразд. Сідай. Це все жарти. У "Правилах" сказано...

— А це що? Для чого ти ціну обірвав? Ти знаєш, що за "Правилами" цього робити не рекомендується. А може, в тебе подарунок дорогий. Справжня кришталева ваза, а не звичайнісіньке скло. Нема ціни на подарункові — гріш йому ціна. Та ти на мене не дмися. Ти нові "Правила" читай... А там сказано... Може, він і не куплений... Якщо без ціни...

— Поїхали далі. Не всі одразу. За вуха потім тягти будеш. Показуй, що приніс. О, це я розумію. Одразу видно, що за подарунок. Хоч на ньому ні ціни, ні етикетки. Але знайомий. Ну, так і є. Це ж отой електробудильник, що я позаторік подарував Марченку, а він торік — тобі, а ти цього року — мені. Молодець! Але чи знаєш ти, що до нього уже давно не випускають батарейок? Слідкувати ж за пресою, голубе, треба. Але нічого — ти не конфузся. Твої ж іменини після моїх. Вважай, що ми квити...

Як бачите, нові "Правила доброго тону" мають рацію, коли настійно радять усе-таки розгортати подарунки в присутності іменинника, щоб він оцінив, хто перед ним і що перед ним. Хай бачить, скільки ви у свій подарунок уклали власної вигадки, дотепності, доброти, уваги. Одне слово, всього того, як пишуть посібники, на що ви здатні!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 217

ПРО ЩО ГОВОРИТИ ПРИ ЗУСТРІЧІ

Вам, певно, не раз доводилося зовсім несподівано зустрічатися зі своїм давнім знайомим. Від несподіванки ви так розгублюєтеся, що, окрім отого “О, привіт! Як живеш?”, більше не знаєте, що й сказати. І зовсім втрачаєте голову, коли раптом в унісон вам і він те саме скаже: “О, привіт! Як життя?”

— Та нічого, — знизуєте ви плечима. А що ж далі? І тому, часто збиваючись на банальні теми, ви робите вигляд, що вас цікавить здоров’я приятеля, його дружини, сина...

— У мене дочка, — поправляє він вас.

— Ну, звичайно, дочка. Я знаю. Це так... Можна сказати — механічно.

А потім виявляється, що ви його взагалі всього один раз бачили і тепер приймаєте зовсім не за того, кого маєте на увазі. Словом, виникає багато непорозумінь. В душі ви лаєте себе: “Для чого я його зупинив? Він мені дуже потрібний? Хай би йшов своєю дорогою. І це ж уже не перший раз!” Я від себе скажу: “І не останній!” Тому ради вас і пишу цю життєво необхідну пораду.

По-перше, завжди почувайте себе вільно. По-друге, вигукнувши оте “О, привіт!”, не збивайтеся на діагнози. Для чого вам його здоров’я і сім’я? А якщо він справді хворий, переніс важку операцію і почне вам все оте розповідати? Вам цікаво? Ні. А раптом захочеться, щоб ви дістали йому якісь дефіцитні ліки? Навіщо вам брати гріх на душу?

Якщо ви зустрілися з ним на пляжі, говоріть про пляж, про пісок, купальники, парасольки. Як вода? Яка температура повітря? Що радять цього літа лікарі: загоряти чи не загоряти? Що прогнозують синоптики?

Але вас неодмінно тягне до отого:

— Пробач, а як там Світланочка — дружина твоя?

— Ти хотів сказати — Ніна? Світлана — це моя дочка...

— Ну, так... дочка... Трохи того... Сонце припікає...

— Та нічого. Все гаразд. Нещодавно, здається, вийшла заміж...

— Як вийшла?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 218

— Як усі виходять...

— Почекай. У тебе що, така доросла дочка?

— Я за дружину.

— За яку дружину?

— За свою. Колишню.

— Нічого не розумію. Ти що, зі Світланою розлучився?

— Світлана — то дочка. Світлана залишилася зі мною. А дружину звали Ніна, — повторює приятель.

— Так. Я це, власне, маю на увазі. Не Світлану — Ніну...

— Вийшла заміж.

— Що ти кажеш?! Давно?

— Днями.

— А ти на весіллі був?

— Я???

— Ну звичайно...

— А чого я в неї на весіллі мав бути? Ти б до своєї колишньої дружини пішов?..

— Та це так... Припікає сьогодні... Давай станемо в холодок... Голова, знаєш, іде обертом... Значить, заміж вийшла твоя дружина... Ну-ну... Дива!.. А ти?

— Що я?

— Ти одружився?

— Та ти що? Вже давно.

— Ах, правда... Я й забув. Склероз. Лікарі правильно радять менше їсти м'яса. А для мене шашлики — моє, можна сказати, хобі... Забув... Чесно — забув...

— Та ти й не знав... Я женився так... Ну, як тобі сказати, напівлегально...

— Не розумію. Слухай, давай сядемо. Ні, краще давай вип'ємо. Тут без півлітри не розберешся... У мене пляшка "Мадери"... Пий... Отак. Уже й у голові світлішає... То розповідай, як ти живеш?

Починається все спочатку. А тут слід було перейти до звичайних речей. Почати розмову про вино. Сказати, що до шашликів добре йде болгарське "Сапераві". Коньяки кишинівського розливу кращі, ніж одеського, а шашлики з баранини дають сто очків фори шашликам зі свинини. Але оскільки ви з цією щирою порадою ще не обізнані, знову сідаєте на свого улюбленого коника:

— Так ти мені все ж поясни: з ким ти тепер живеш?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 219

— Та є одна... жінка...

— Я й без тебе знаю, що жінка, — сміливішаєте ви. — Хто вона?

— Дружина знаменитого художника. Не буду називати прізвища...

— А де ж твоя?

— Вийшла заміж...

— Ага, твоя вийшла заміж... А оця... художника?... Що робить? Ти можеш мені пояснити?

— Ну, як тобі сказати... Вона перейшла до мене...

— А що художникові каже?

— Каже, що тимчасово працює в художній майстерні. Картини малює...

— Хто малює: він чи вона?

— І він, і вона.

— Так вона що — теж художниця?

— А я тобі про що кажу?

— М-так-ак... Дива... Ну, давай ще по одній... По останній... Добре йде... Це тому, що я в мокрий пісок догадався її поставити. Не перегрілася... Так ти мені все-таки скажи, де ця художниця живе?

— Тобі що, адреса потрібна?

— Та ні: з ким вона живе — з тобою чи з ним?

— Живе зі мною, а офіційно — з ним. Тепер ти зрозумів?

— Ну, тепер ясно. Ти б так з самого початку сказав, і ми б ото так довго не говорили... Ну, бувай! Вважай, що ми з тобою не зустрічалися. Я нічого не знаю, — ви тиснете приятелеві руку і, коли він щезає за найближчим обрієм, кажете: “Фу! Ну й поговорив!”

Говорити потрібно вміти. Щоб ніколи не потрапляти в різні словесні халепи, ви повинні розмовляти завжди про те, запам’ятайте це правило, що у вас ПЕРЕД ОЧИМА. Скажімо, зустрічаєте ви приятеля, одягненого в новий костюм. Починайте про костюм. Киньте ви оті трафаретні: “Як життя?”

— Чудовий костюм. Шив чи купив готовий?

— Ні те ні друге...

— Як так?

— Взяв напрокат...

— М-так... І що, всім дають?...

— Уяви собі... Аби прописка... Не розгублюйтеся. Наступайте.

— Прописка тимчасова, постійна?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 220

— Тільки постійна.

— Але в тебе ж, здається, тимчасова?!

— Була. Треба вміти...

— А якщо тимчасова?

— Тимчасовим не дають.

— А як порвеш?

— Паспорт?

— Костюм! У бійці або, скажімо, на танцях за цвях зачепиш!

— Дивлячись що: за хлястик менше беруть, за рукав — більше.

— Цікаво... Уже й наші до такого додумалися... Ну, будь здоров!

Якщо ви зустріли товариша в буфеті, то тема про костюм і про погоду, ясно, відпадає. Про погоду говорять в аеропорту, при поїздці до села, при зустрічі з агрономом колгоспу, синоптиками. З останніми бажано по телефону. В буфеті говоріть про закуски:

— О, привіт! Як тут годують?

— Ще не пробував.

— А випити щось є?

— У нас?

— Ні, в буфеті.

— У буфеті — не знаю.

— А що ж ти тут робиш?

— Сиджу...

— Це я бачу. І довго думаєш сидіти?

— Залежно від того, скільки вип'ємо.

— Це точно. І скільки дадуть! — додасте, посміхаючись, ви.

Розмова, здається, вдалася. Коли б не оце:

— Ну, гаразд... Іди. Тебе ніхто не питає...

Ви повертаєтеся до виходу й позад себе чуєте: "Що це за тип до тебе підходив?" Що відповів ваш знайомий — ви не дослухаєтесь. Та й не треба. Все одно вуха ваші стають рубіновими й ніжним полиском горять проти сонця. "Чого мене в той буфет понесло?! Чого я до нього причепився? Сидять люди, хочуть випити — хай собі п'ють на здоров'я! — картаєте себе. — Ще подумає, що я за їхній рахунок збирався".

Несподівано з-за роту коридора вискакує назустріч ваш товариш по службі.

— Ти куди? — запитуєте ви його, ніби у вас до нього якась нагальна справа.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 221

— Що ти сказав? — перепитує він.

— Куди, — питаю, — так поспішаєш у робочий час?

— Нахились, — каже, — ближче, до вуха. Диктую по літерах: “Віктор, Трохим, Уляна, Аничка, Леонід, Еразм, Тимофій”. Зрозумів? Ні? На дозвіллі подумай...

“... М-так, розмовляти таки треба вміти”, — кажете ви собі. Люди ж он уміють. І фрази у кожного заготовлені наперед, як у шевця халяви на чоботи, й слова... Не можете цим похвалитися тільки ви. Моя вам порада: запасайтеся фразами. Побачите — і у вас почне виходити. Головне — не розгублюйтесь.

ЯК ВИГРАТИ У “СПОРТЛОТО”

Якось біля кіоска “Союздруку” ми зустрілися з Петром Семеновичем Фартушняком.

— Картки “Спортлото” купуєте? — поцікавився я.

Фартушняк почервонів.

— Не вірю я в це діло, — замість відповіді промовив він.

— І це після стількох повідомлень у пресі? Після того, як вам конкретно називали чемпіонів зі “Спортлото”? Даремно.

— А ви вірите? — запитав мене Фартушняк і глянув мені просто в очі. — От ви конкретно?

— Аякже! — відповідаю, — інакше чого б ото я поради людям давав, агітував за “Спортлото”? Мені, якщо хочете знати, продавці “Спортлото” уже й карток не продають. Кажуть, цей чолов’яга усі секрети знає. Але вони перебільшують. Я знаю, але не всі.

— А чи не поділитесь досвідом, як ото виграти? — несміливо запитав Фартушняк. — Бо в те, що виграти можна, вірю і я. А от як саме, чесно кажучи, не знаю. А так хочеться свою машину мати. — Фартушняк важко зітхнув.

— У “Спортлото”, Петре Семеновичу, виграти може кожен...

— Якщо вгадає, — закінчив за мене Фартушняк, єхидно посміхаючись.

— Це вже обов’язково, — посміхнувся в свою чергу я. — А вгадати оті цифри в “Спортлото”, між іншим, легше, ніж, скажімо,

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 222

зустріти тепер на дніпровських кручах дятла. Якщо вам, Петре Семеновичу, це вдасться, то візьміть з собою не транзистора, а олівця й записника. Візьміть і прислухайтесь: дятел обов'язково вам вистукає виграш. Спочатку, наприклад, дасть три удари. Ставте у записнику — 3, тоді — 24, вслід за цим — 27, опісля — 20, потім — 28, на шостий раз — 39. Занотовуйте. Тоді купуйте картки "Спортлото" і закреслюйте згадані дятлом цифри. П'ять цифр я вам гарантую. Чи ви хочете одразу всі шість угадати?

Фартушняк сором'язливо опустив очі.

— На шість цифр у мене є інші секрети. Хоча б такий, який оце трапився нещодавно з моїм сусідом. Приїхав чоловік із відрядження. О третій годині ночі. Тобто тоді, коли міський транспорт уже не ходить. Окрім, зрозуміло, таксі.

"Якщо підійду і таксист візьме мене одразу — "без фокусів", — задумав сусід, — без чайових, без лайки і ввічливо довезе до самою дому, по дорозі не заскакуючи ні на Нивки, ні на Теличку, то обов'язково запишу його номер машини і з тих чотирьох цифр закомбіную своїх шість і виграю у "Спортлото".

— Ну і як? — розкрив рота Фартушняк.

— Уявіть собі, сусіда натрапив на такого таксиста й виграв. Тепер на своїх "жигулях" їздить і не вдається до послуг жодного водія.

— А якщо я такого таксиста в нічний час не знайду? — запитав Фартушняк.

— Спробуйте пошукати його вдень на Берківцях чи Шулявці...

— Що ж я ото їздитиму, щоб даремно гроші тратити?

— Петре Семеновичу, але ви ж хочете виграти у "Спортлото"?! А хто грає, той має. Будь-яка азартна гра, як і мистецтво, вимагає жертв.

— А ще якісь секрети знаєте?

— А вам цих мало? Тоді можу підказати ще кілька. У вас колинебудь хтось гроші позичав?

— Ну! — кривлячись, відповів Петро Семенович.

— Так от, якщо той чолов'яга раптом вам зателефонує і сам скаже: "Слухай, старий, я вирішив тобі повернути борг", — то негайно відмовтеся від тих ста чи п'ятидесяти карбованців і скажіть йому, що вже не треба. Ви, мовляв, виграли у "Спортлото". Але нехай він вам назве номер телефону, у трубку якого були сказані ті слова. Наприклад: 41-86-02. Тоді мчіть до кіоскерки, беріть картки і з цифр номера телефону комбінуйте. Перш за все, закресліть число, яке перевищує 49. А саме — 86. Тоді беріть 41, після цього ставте 20. Це те

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 223

ж 02, тільки навпаки. Уже маєте три цифри. Четверту складіть із суми цифр номера телефону і будете мати 21. Тоді від 86 відніміть 41 і вважайте, ваші гроші — у вашій кишені. Після одержання відповідної суми телефонуйте товаришеві й кажіть: “Слухай, тобі випадково не потрібна сотня-друга? Я можу позичити”. Якщо він назве вас навіть “хамом” або подумає, що ви вимагаєте від нього повернути борг, — не ображайтеся. Подаруйте йому ту сотню. Хай він нею вдавиться. Але цього не кажіть. Тільки подумайте.

Фартушняк важко зітхнув. Видно, в такі телефонні дзвінки він давно втратив віру.

— Є й інші випадки, — поспішив я втішити Петра Семеновича. — Може, вам потрібні письмовий стіл, кавомолка чи електром’ясорубка?

— Потрібні, а що? — ожив Фартушняк.

— То йдіть до крамниці й купуйте.

— Насміхаєтесь?! — розсердився він.

— А чого? Йдете в магазин, якщо по письмовий стіл, то у меблевий, якщо по кавомолку чи м’ясорубку — то в “Тисячу дрібниць”. Приходите і кажете: “Я хочу купити двотумбовий письмовий стіл”. Коли у відповідь почуєте “будь ласка”, то негайно поцікавтеся номером магазину й артикулом придбаної продукції. Якщо номер магазину 12, а артикул столу 2731/41, то маєте готовий виграш. Маєте гроші і на стіл, і навіть на крісло “на гвинту”. Варто тільки у картці закреслити 1, 2, 41, 27, 31. А шосту цифру самі придумайте.

Якщо поцікавитеся термосом і почуєте те ж саме, то тут виграти ще легше. Слово “термос” має шість літер. Отже, візьміть алфавіт і подивіться, котра літера на якому порядковому місці: Т дорівнює цифрі 21, Е — 6, Р — 19, М — 15, О — 17, С — 20. Гарантія на п’ять цифр повна. А на термос більше грошей і не треба.

— Цікаво, — нарешті посміхнувся Фартушняк. — І все?

— Чому ж усе?! Спробуйте, наприклад, купити білет будь-якої лотереї — журналістської, художньої чи досаафівської — і якщо виграєте на неї, то з цифр серії і номера квитка складіть відповідну комбінацію. Гараж вам забезпечено.

Фартушняк підвівся. Його очі світилися ледь помітним оптимізмом.

— А ще якісь секрети знаєте?

— А вам хіба цих не досить?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 224

— Та ніби досить, але умови виграшу дуже важкі!

— Легших не знаю. А втім,— я на мить задумався, — спробуйте десь купити загальний зошит або влаштувати дитину в дитсадок, але, так би мовити, без тяганини.

— А тоді що?

— У першому разі закреслюйте ціну зошита, кількість аркушів і номер ГОСТу. І теж комбінуйте. Комбінувати треба в усіх випадках. Інакше залишитеся в програші. У другому разі треба записати номер дитсадка, номер будинку, в якому той садок знаходиться, номер групи, кількість дітей у групі і те де. Коли ж, Фартушняку, виграєте в "Спортлото" якимось іншим чином, то розкажете мені. Цікаво буде дізнатися, як вам це вдалося.

ЯК СЕРВІРУВАТИ НОВОРІЧНИЙ СТІЛ

Нема нічого простішого як сервірувати стіл. Будь-який. А тим більше новорічний. Як на мій погляд, то це значно простіше, ніж, скажімо, розпланувати мікрорайон для майбутнього житломасиву.

Для того, щоб добре сервірувати стіл, якщо вірити нині існуючим порадам, для домогосподарки потрібно зовсім небагато.

Перше: закінчити спецкурси;

друге: взяти напередодні свята відпустку за свій рахунок (це стосується тих жінок, котрі працюють);

третє: придбати рулетку (не рулет, а рулетку) для вимірювання, один довідник "Як правильно сервірувати стіл" та величезну електропраску;

четверте і останнє: купити в магазині "Тисяча й одна дрібниця" сільничку, перечницю, гірчичницю, спецхлібницю, мілких тарілок (діаметром 240 мм), пиріжкових тарілок (діам. 175 мм), парочку комбінованих ложок з виделкою для розкладання других страв, лопатку для ікри, ложки для розливання перших страв, компотів, молока, соусів, макогін для розтирання маку й часнику, лопаточку для риби, пару ополоників, качалку, три-чотири десятки ложок — столових, чайних, десертних, кавових, гарнірних та салатних. Відповідно

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 225

стільки ж ножів, не менше чотирьох консервовідкривачів, п’ять-шість ікорниць для зернистої ікри, кілька кришталевих і фарфорових ваз і обов’язково подвійну порцію чарок, склянок, фужерів, бокалів, карафок.

Маючи це все під рукою, вам залишаються якісь дрібниці: дістати сьомги, балика, одну-дві свійські курки, трохи рибних консервів — сардин, шпротів і свіжих помідорів. Окрім цього — хрону, гірчиці, оцту, майонезу і три-чотири свинячі ніжки для холодцю.

Щоб стіл був сервірований за всіма існуючими правилами і збуджував у ваших гостей апетит, вам треба придбати ваги для зважування хліба, пам’ятаючи, що кожна скибочка має важити 50—100 грамів. Тому хліб слід нарізати акуратно й точно. Для цього бажано купити спеціальну хліборізку й класти той хліб у хлібницю діаметром 376 міліметрів і не менше.

Не забудьте й про фарфорову вазу, живі квіти, різноколірні зубочистки. Все це надаватиме вашому столові особливої урочистості і говоритиме про неабиякий смак.

Коли це все у вас під рукою, то залишається тільки випрасувати білосніжну скатертину, але з таким розрахунком, щоб стрілка не проходила через центр стола й не пересікала його, як екватор Землю, в непотрібному ні вам, ні вашим гостям місці.

Щоб усе відповідало правильній сервіровці, пам’ятайте: “Серветки повинні бути з тієї ж тканини, що й скатерка”. Для цього скатертину найкраще обрізати в тих місцях, де вона найдовша. Цим ви одразу уб’єте двох зайців: матимете такі ж самі серветки і позбавите гостей можливості накривати коліна обвислими кінцями скатерки, що, як відомо, за правилами етикету робити категорично заборонено, особливо жінкам.

Накривши скатертиною стіл, ставте його, як більярд, посередині кімнати. Кімната повинна мати від 26 до 30 квадратних метрів чистого простору. Стіл, ясна річ, менший, але не дуже. Всього на якихось два-три квадратні метри.

Під білосніжну скатертину не забудьте покласти фланель, байку чи не дуже товстий поролон. Якщо у вашій квартирі цього нема, зшийте акуратно декілька махрових рушників або покладіть на поліровану поверхню стола гуцульський ліжник. Махрові рушники чи ліжник служать для того, щоб за святковим столом було менше брязкоту і не так легко бився посуд.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 226

Добре, коли у вас в господарстві є персидські килими, леопардові чи тигрові шкури. Їх розкладають під столом. При падінні (будь-якому) є гарантія, що ніхто і ніщо не розіб'ється.

Після того, як ви випрасували скатертину, беріть рулетку і з її допомогою застеляйте стола. Спуск скатертини має бути не нижче 20 сантиметрів і не більше 30. Приблизно як міні-спідничка. Застеляється скатертина з таким розрахунком, щоб було видно ніжки — не лише вашою святкового стола, але й найближчої вашої сусідки. Потім на кожного члена сім'ї та гостя відводиться 30—40 сантиметрів. Петро Семенович чи Аркадій Іванович. Йому ви залишасте 60—80 сантиметрів. Бажано в центрі стола.

Якщо ваш найпочесніший гість — кандидат будь-яких наук, напередодні свята придбайте його брошуру. Ставити її треба на поличку з таким розрахунком, щоб вона при першому ж погляді потрапляла усім на очі. Це йому буде приємно. Коли ж її випадково не побачать, то господарка повинна сказати тоді, коли зберуться усі гості:

— Ви не повірите, Петре Семеновичу, але моє мале... Воно ще ж і в школу не ходить, а ваш автореферат, як вірші Шевченка, напам'ять знає.

Після цього згаданий автореферат зніміть з полички і, звертаючись до онуки чи донечки, додайте:

— Ану, Світланко, скажи, як називається ця книжечка, що нам зараз підпише дядя? Ну, сміливіше! Що вгорі там написано?

— На правах рукопису, — відповідає мале.

— Та ні. Не це, а трохи нижче!

— Діагностичне значення а... а...

— Правильно, "алегоричної альтерації лей...", — підказуєте ви.

— Лейкоцитів, — сердиться раптом тато і додає: — "Ін вітро при затяжному і довгому ревматизмі". А тепер ідіть на кухню.

Після холодних закусок — дунайських оселедців, салатів, шинки, ковбас, дарницького балику, птиці, дичини (зайця, косулі чи молодого вепра), різних підлив, сметани, соусів, гірчиці, хрону з поросям (свійським), вершкового масла, зварених яєць — ставиться супова миска (супниця) з величезною дерев'яною ложкою-черпаком. Якщо супниці немає, на стіл можна поставити емальоване добре начищене відро.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 227

За першими стравами, як відомо, йдуть другі. Використані і побиті тарілки збираються. Якщо ж у вас страв розмаїття, то перед тим, як поставити на стіл судака з печерицями, лина з капустою, карасів у сметані, крученики, яловичину з фруктами, баранину з квасолею, кожному з гостей дається невеличке меню. Це робиться для того, щоб ваш гість вибрав собі страву із своїм смаком та уподобанням.

Особливе, якщо не головне, місце у сервіровці стола займають міцні напої. До закусок, скажімо, рекомендується ставити горілку, самогон, слабо розведений і чимось зафарбований спирт та настойки в карафках, куманцях, баранчиках. Щоб гості не тикали пальцями у кожний куманець і наперебій не кричали: “А що там таке?”, то на пляшки й баранчики приклеюються імпортні етикетки. Більш уживані вина ставляться в різних кінцях стола. Перед Петром Семеновичем ставите баночку ікри і коньяк “Арарат”. При цьому хазяйці слід підкреслити, що вона знає, що ніхто цього коньяку та ікри так не любить, як шановний Петро Семенович.

Усі пляшки, окрім шампанського, заздалегідь відкорковуються й закриваються особливими пробками з металевими чи скляними головками, своєчасно замовленими на заводі імені Лепсе.

При відкупоренні шампанського спочатку знімають дротик, очищають головку від фольги, а потім, тримаючи пляшку лівою рукою за плічка, правою злегка повертають головку пляшки у бік жіночої половини. Жінки з вереском схоплюються зі своїх місць, вискакують з-за столу. У цей час бажано вимкнути електросвітло, на ялинці запалити бенгальські вогні, розрядити парочку петард, кинути за вікно одну-дві димові шашки. Наповнивши бокали іскристим вином, виголошуйте тост:

— З Новим роком, товариші! Хай завжди будуть повні келихи і такі сервіровані столи, як оцей!

Хтось вмикає світло, і ви вигукуєте:

— О, жінко, а ти ж забула поставити ще січеники з горіхами та баранину з чорносливом. — А після цього додаєте: — А от тепер будьмо, товариші! З Новим роком вас! З новим щастям!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 228

"... Жінки з вереском схоплюються зі своїх місць, вискакують із-за столу..."

(До стор. 227)

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 229

ЯК ПОЗБУТИСЯ ЖИВОТА

(Порада для тих, хто мріє стати струнким і підтягнутим)

Сучасна медицина, як уже встановлено, знає декілька рецептів, як схуднути. Зокрема — при допомозі моркви, бурячка (звичайно, столового) і кожуха. Останній — дуже ефективний спосіб: дістаєте добрячого кожуха (де саме — це вже ваша турбота), у магазині “Спорт” — дитячу скакалочку, приходите додому, одягаєте костюм (бажано новий), потім фуфайку (не обов’язково нову), а поверх цього уже кожух. Одягли і починаєте підстрибувати. Через скакалочку. На перший день рекомендується не більше години, на другий — дві, і так відповідно до безконечності. Живота і все те, що у вас зайве, як рукою зніме.

Є скептики, які не вірять цим порадам. Ті одразу біжать до лікаря.

— Лікарю, хочу схуднути.

— Діставайте путівку, їдьте на курорт.

Скептик (на те він і скептик), звичайно, сумнівається і йде до іншого медичного світила.

— Лікарю, хочу скинути живота.

— Треба побільше ходити, — каже доктор медичних наук.

“Як же воно так”, — думає той, що вічно сумнівається, і біжить до третього.

— Професоре, як же воно так?! Був в одного, каже — на курорт їдь. Пішов до другого — радить ходити пішки. Кого ж слухати?

— Слухайте мене: діставайте путівку і йдіть на курорт пішки.

Порада, чесно кажучи, непогана. Але в порівнянні з нашою — ніщо. Мабуть, саме тому ніхто з вас її не сприймає, бо на курорт пішки поки що ніхто не ходив. Всі літають чи їздять.

Хочете поїхати й ви? Поїхати і схуднути. Чи можливий такий варіант? Цілком. Завдячуючи сучасним залізничникам (залізничникам, а не лікарям), це можна поєднати. Можна і їхати, і побувати на курорті, і схуднути. Ще й добре.

Як же це робиться? Простіше, ніж дістати путівку в санаторій. Перш за все йдете на вулицю Пушкінську (це у Києві), у касу попереднього продажу квитків, і в довідковому бюро довідуєтесь, які на

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 230

"... — Слухайте мене: діставайте путівку і
йдіть на курорт пішки..."

(До стор. 229)

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 231

літній сезон, включаючи сюди й “бархатний”, є поїзди. Вибирайте, не задумуючись будь-який із них. Не біжіть ні до яких віконець, не цікавтесь ні в кого, чи є на ті поїзди квитки чи нема. Все одно вам ніхто цього не скаже, табло теж тут ще не вивісили. Ставайте в чергу і скидайте вагу. Краще, ніж під кожухом і фуфайкою. Через годину, через дві — то не має принципового значення — біля віконця. Добралися.

— Квитки на поїзд такий-то на таке-то число є?

— Нема. Ні купейних, ні плацкартних. На це число всі продані.

Ясно. Вважайте, що за цей день ви пару кілограмчиків живої ваги скинули. Стільки ж скидаєте наступного дня, коли, висолопивши язика, бігаєте по своїх знайомих, які мають своїх знайомих у касах чи в управлінні залізниці.

Квиток, нарешті, у вас. Полегшено зітхаючи, сідаєте в омріяний вами поїзд. Вагон чимось нагадує тендер паровоза, в якому щойно закінчилося вугілля і залишився один антрацитний пил. Але ви щасливий, що все ж дістали квиток. Новий костюм (літній) уже на курорті здасте в хімчистку. Головне, не нервувати. Від цього хоч і худнуть, але це не на користь здоров’ю. Нерви потрібно берегти, як і чоловіків. Газети вчать.

Не дивуйтеся, коли раптом помітите, що ви один, як палець, на все купе, і вас не більше десятка на весь вагон. Не згадуйте касирку із Пушкінської, не цитуйте: “На це число всі квитки продані”. Це залізнична таємниця. Вічна. Її ще ніхто не розгадав. Не розгадуйте і ви. Краще беріть сумнівної чистоти без пломб простирадла і лягайте. На всі запитання у сезонних, як і ці поїзди, провідників відповідь одна:

— А ви що хотіли?! Це додатковий!

— Ресторан є?

— Ви, що? Кажу ж, додатковий.

— А буфет?

— Та поїзд же додатковий. Що ви морочите мені голову?!

— А чай хоч носитимуть?

— А хто його носитиме? Ви? У додатковому поїзді один провідник на два вагони.

Лягаєте, намагаючись заснути під стукіт коліс “додаткового”. Не спиться — під ложечкою смокче, живіт утягує. Підводитесь.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 232

— Скажіть, — до провідника, — а десь він хоч трохи стоїть?

— А хто його зна. Це ж додатковий. Ми поза всякими графіками. Тільки з'явимося на пероні і тієї ж миті щезаємо. Не надумайтесь вискакувати...

— А як же десь поїсти? — ледь видавлюєте ви вже наступного дня, коли поїзд повз станції пролітає, як метеорит. Ні морозива, ні води ви не встигаєте купити. По-перше, на перонах станцій майже нічого нема, по-друге, поїзд ваш — додатковий.

Никаєте по вагону. Провідник на вас співчутливо дивиться і посміхається. Ви не витримуєте, біжите в те місце, де є дзеркало. Тепер ви дивитеся самі на себе.

— Схуд, — кажете дзеркалу, — і дуже. Заріс. Хоча б одна розетка на весь вагон. А то вигляд, як...

Не договорюєте. Поїзд притишує ходу.

— Переходьте на фрукти і воду, — гукає дотепник-провідник. — А то до Феодосії не довезу.

— Де ж ті фрукти?

— Висовуйте голову у вікно, якщо відчините, і гукайте перекупок.

Налиті південним сонцем фрукти у вас. Де їх помити у додатковому? Відповідь одна. Абстрактна: там, де всі миють.

І от ви на довгожданому курорті. Злі, худі і, як хіппі, зарослі. Голіться і припадайте до чергової страви. Їжте, забувши про рекомендацію лікаря і дієту. Їжте. Не бійтесь. Якщо ви взяли й назад квиток на додатковий поїзд, то, поки доберетеся додому, весь отой жир додатковий поїзд, як корова язиком, злиже. Приїдете стрункий, худий і підтягнутий, мов хорт. Мимоволі бігати почнете. А за те залізничникам дякувати треба. Навіть у письмовій формі. Хай щось і їм на згадку залишиться. Це ж завдячуючи залізничникам, а не лікарям, ви по-справжньому схудли. Що ті лікарі в порівнянні із залізничниками?! Темнота!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 233

ЯК КОРИСТУВАТИСЯ ТЕЛЕФОНОМ

Ну, перш за все, що таке телефон? Від першокласника до персонального пенсіонера республіканського значення кожен вважає, що він знає, що таке телефон. А тим часом запитай, що таке телефон, почнуть заїкатись:

— Як? Ви не знаєте, що таке телефон? Телефон — це... Ну, як вам правильно сказати?! Телефон — це апарат, який... Ну, словом... Телефон — це така штука, якою дзвонять до знайомих, родичів, а інколи додзвонюються навіть у довідкове бюро вокзалу...

Визначення, безперечно, неправильне. Бо, як ми знаємо з підручників: “Телефон — пристрій для перетворення електричних коливань на звукові”. Зрозуміли? А ви кажете: “Телефон — це апарат”. Не апарат, а пристрій. І тому ви, частенько видаючи свої дилетантські знання за наукові, кажете:

— Ох і дістав собі апарат!

Не кожен одразу догадається, що ви маєте на увазі — фотоапарат, кіноапарат чи апарат для просвічування грудної клітки. А ви ж мали на увазі саме отой “пристрій для перетворення електричних коливань”, тобто телефон.

Які бувають телефони? Телефони бувають білі, зелені, червоні, сині, слонової кості, бузкові, кольору канарки й кольору хакі. Також бувають домашні, службові, телефони-автомати, або таксофони, відеотелефони й міські переговорні пункти.

Домашні й службові, в свою чергу, діляться на телефони спарені й неспарені, або паралельні й непаралельні. Ті й ті можуть бути переносними.

Найстрашніші з них — телефони спарені, або, як ми вже зауважили, паралельні. Страшніше цих телефонів немає нічого в світі. Ніщо так не вимотує жили, не їсть печінки, не забирає здоров’я, як спарений телефон. Від спареного, або паралельного, телефону поки що ніхто ніяких засобів не придумав. Тут слабкі й медицина й техніка. Паралельний телефон — найбільше наше зло. Наш ворог номер один і, незважаючи на це, кожен другий мешканець міста вистоює роками в черзі до начальника телефонного вузла й добивається власного телефону:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 234

— Поставте!.. Прошу вас, хоч паралельний... Вираз технічно неправильний: не паралельний, а з блокуванням. На квартирах телефони ставлять з блокуванням.

— Діду, ну для чого вам телефон? — питає начальник вузла. — Чи ви не знаєте, що це таке? Якщо ви хочете спокійно дожити свій вік, заберіть заяву...

Дід заяви не забирає, а звинувачує в усіх гріхах начальника телефонного вузла, безпідставно поза очі обзиває його бюрократом, хабарником. Розповідає сусідам, знайомим, що всі завідувачі фруктово-овочевих баз та складів мають персональні телефони, а він, мовляв, на старість не заслужив навіть спареного. Після цього пише, окрім заяви на телефон, ще й скарги: до редакцій газет, журналів, у райвиконкоми, міськвиконкоми й народний контроль. Добивається телефону й не помічає того, що телефону ще нема, а він уже встиг укоротити життя йому, дідові, на добрих три-чотири роки як мінімум.

Нарешті дід, баба чи просто ви, запевняючи, ніби вам — телефон потрібен не як предмет розкоші, а як життєва необхідність, добиваєтеся свого: вам ставлять телефон. Не має значення — персональний чи спарений. Отут і починається. Ця штука, як виявляється згодом, ніколи чомусь не набирає потрібного вам номера. Якщо вам поспішно треба дізнатися, коли прибуває поїзд Жмеринка — Жмеринка через Козятин, довідкове вокзалу, як правило, зайняте. Якщо ви хочете придбати собі квиток у касі замовлень, несподівано замість касирки відповідає контора "Утильсировини" чи комунальна пральня.

Набираєте знову номер і знову чуєте:

— Набирайте номер правильно.

Ви знову й знову старанно набираєте, але потрапляєте туди ж.

Ви хапаєтеся за серце, шукаєте в кишенях трубочку з білими "кружальцями", кладете одне з них під язик — і непритомнієте. Дружина, брязнувши телефонною трубкою об апарат (він же — пристрій), біжить до сусідки й викликає "швидку допомогу".

Коли ж ви приходите до тями й серце саме починає заспокоюватись, несподівано — лунає! Ні, не лунає — дзвенить. Ні, не дзвенить — деренчить. Теж не те слово — б'є! Ні, не б'є... Словом, розноситься по кімнаті такий телефонний дзвінок, від якого серце завмирає вдруге. Тремтячою рукою ви тягнетесь до трубки, прикладаєте до вуха й чуєте:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 235

— Васю, це ти?.. Ах, піжон!.. Так слиш! Я дістала два квитки на Арсена Дєдича. Зустрінемось, як завжди, під мостом...

Ви непритомнієте вдруге. У цей час прибуває “швидка”. А перегодом ви дзвоните, знову й знову потрапляєте то на м’ясокомбінат, то на протезний завод. Або ж дзвонять вам і цікавляться, яке у вас сьогодні кіно, чи працює жіноча лазня.

Подеколи ви трубкою хряскаєте об підлогу, об апарат, б’єте об табуретку, тумбочку. Вириваєте розетку з м’ясом, обрізаєте дроти. Потім купуєте новий апарат, викликаєте майстра, щиро дякуєте йому, всовуєте в руки чайові, від яких він відмовляється, просите зробити переносну розетку — і знову, як тільки майстер піде, висмикуєте її з м’ясом і з хрускотом запускаєте телефон на диван-ліжко чи кидаєте в нього подушками, накриваєте його старими куфайками, вкриваєте піджаками, матрацами, теплими ковдрами. А телефон все одно гарчить і неодмінно тоді, коли ви якраз, після стількох ночей безсоння, задрімали. Ви вистрибуєте з ліжка, босими ногами ляпаєте по долівці (капці шукати ніколи), хапаєте трубку й чуєте:

— Васю, ти свиня! Між нами все кінчено. Тобі я цього ніколи не прощу...

Люто кидаєте трубку, хапаєтеся за голову.

— Людоньки, за що така кара! — Лягаєте в ліжко з твердим наміром завтра викликати майстра й відрізати дроти. Вранці відчуваєте, що почалася нежить. Підлога таки була холодна.

— Краще був би купив кімнатні доріжки, — думаєте ви й поспішаєте в ощадкасу. Тут, роздратовані, починаєте лаятись у черзі. Комусь кажете, що бачите його вперше, що цей тип, як свиня, вліз без черги, що нахабство — друге щастя, і, нарешті, добиваєтесь до віконця, мило осміхаєтесь касирці, вносите абонементну плату за телефон і думаєте: “Скільки цей паразит уже грошей поїв! А якщо подумати, то яка з нього користь?”

Повертаючись додому, сумними очима дивитесь на телефон-автомат, що висить на розі вашого будинку, намацуєте в кишені дві копійки й дзвоните. До себе додому. Несподівано чуєте рідний голос жінки.

— Це ти?

— Це я.

— А це я.

— Ти звідки?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 236

— З телефону-автомата.

— Я розумію, але звідки, з якого району міста?

— Та звідси, знизу. Біля нашого будинку.

— А-а! — вимовляє протяжно жінка. — Ну, йди їсти. Картоплю підсмажила!..

Все-таки гарна штука телефон. Зручна. З цими думками ви повертаєтесь до себе в кімнату й раптом... дзвінок.

— Алло! Васю! Ти нахал...

Трубка бренькає. Все починається спочатку. Ви намагаєтесь викликати таксі чи набрати номер гарантійної майстерні по ремонту холодильників — там, як завжди, зайнято або ніхто не бере трубку. Ви починаєте відчувати, як до лопаток липне сорочка, знову присягаєтесь, що останній раз дзвоните, нехай вони (хто вони — не відомо) будуть прокляті зі своїм телефоном і його дзвінками. Сусідів запевняєте: до Вапнярки швидше дійти пішки, ніж по телефону додзвонитись. Що він (телефон) вам уже в печінках і отут (показуєте на груди) сидить. Що ви його ненавидите й чого б тільки не дали тому, хто б догадався забрати від вас цей апарат. Але нехай спробує хтось із ваших знайомих заїкнутися чи сказати: "Так перепишіть номер на мене", як ви несподівано накидаєтесь на нього, цікавитеся, за які такі заслуги переписати йому телефон, і розповідаєте йому, з якими труднощами ви добилися цього телефону, скільки це вам коштувало нервів і здоров'я! А тут, ні сіло ні впало, переписати сусідові? Я якої рації?

— Я три роки в черзі простояв, щосереди відвідував начальника телефонного вузла. Мене там уже знають всі — від секретарки Лори до начальника відділу кадрів Семена Семеновича. А ви кажете: пере-пи-ши телефон. А ви попоходіть, як я. Попоходіть.

Телефон — як в'язка дров: важко нести й жалко кидати. А все тому, що не вміємо правильно користуватися. Справді ж бо, як же користуватися телефоном? Кожному це здається дріб'язковою справою. Насправді ж, хто так думає — той і поняття не має, і як дзвонити по телефону. Це особливо впадає в очі, якщо отой спарений чи паралельний телефон стоїть у вашій конторі. Це так званий службовий телефон, який використовується винятково в службових цілях, і лише після закінчення робочого дня ним можна дзвонити, куди вам заманеться.

Службовий телефон нічим не поступається перед домашнім. Різниця лише в тому, що домашній з блокувальним пристроєм,

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 237

має два свої окремі номери, і якщо один слухає, то другий не підслуховує. У службовому телефоні все простіше: один номер на всі апарати (чи по-науковому, пристрої), й кожен, кому заманеться, може чути, що говорять іншому. І ще одне: якщо домашні телефони переважно білі, сині, бузкові, тобто в якійсь мірі декоративні, то службові, паралельні, винятково чорні й менш елегантні. Вони чомусь нагадують вам вовкодавів або харківську авторучку “Золоте перо”.

От саме ці телефони й використовуються винятково в службових цілях, але оскільки й досі ніхто із службовців не знає, як користуватись телефонами, то саме в робочий час усі без винятку дзвонять у своїх домашніх справах та інколи, переважно після роботи, раптом хтось згадує, що він забув подзвонити на цегельний завод чи панчішну фабрику. Дзвонить і дізнається, що там усі давно розійшлися, будуть лише завтра. Залишились тільки прибиральниця в кабінеті директора й охоронник на прохідній.

У робочий час телефон аж нагрівається. Дзвонять усі. Дзвонять у гастрономи, дзвонять до власних модисток, дзвонять перукарям, касиркам стадіону, знайомим продавщицям універмагу, дзвонять у швейні майстерні, Держстрах і телеательє. Дзвонять чоловікам, дзвонять жінкам (переважно не своїм), дзвонять дітям. Дзвонять, дзвонять, дзвонять.

— Маріє Іванівно, вам не здається, що про молоко можна поговорити й дома? — каже Іванна Мар’янівна. — Ви хіба не знаєте, що таке службовий телефон і як ним користуватися?

— Це ви кому кажете? Це ви мені кажете? А ви забули, як півгодини тому дзвонили додому, застерігали чоловіка, щоб не їв борщу, бо він скис...

— Маріє Іванівно, Іванно Мар’янівно, ну, годі вам із вашим молоком та борщами. Ви ж заважаєте людям працювати, — втручається Клара Семенівна.

— А ви, Кларо Семенівно, кращі нас?! Ще де та неділя, а ви в робочий час домовляєтесь з чоловіком про недільний базар, — кидає Марія Іванівна.

— І чи вашому Борі одягти сині колготки чи в клітинку, — підкидає Іванна Мар’янівна.

Хтось відриває руку від арифмометра:

— Я пропоную цей ідіотський телефон винести в коридор...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 238

— Але п'ять хвилин тому ви самі дзвонили чоловікові, бо, бачте, вам захотілося свіжого повітря. Ви ж самі тільки що питали, чи не піти під час обідньої перерви в парк на прогулянку. Вам, значить, можна, а нам ні...

Хтось підняв руку від рахівниці, друкарки зупинили машинки. Здається, ось-ось розколеться небо і вдарить грім. І раптом, наче грибний дощ на голову, — дзвінок. Рятівний телефонний дзвінок.

— Не беріть трубки — це мені, — вигукує один стіл.

— Пробачте, але це мені, — вигукує другий стіл.

— У ці хвилини завжди розмовляю я, — вигукує третій стіл.

Шість, сім, вісім рук (залежно від того, скільки в приміщенні службовців) простягається до чорних злих апаратів, що одночасно гарчать на всіх столах.

— Я ж казала, що це мені, — заспокоює третій стіл усіх таким тоном, ніби в неї (в нього) на лотерею випав велосипед "Орля" чи пилосос "Ракета".

Трубки опускаються, наче собачі хвости. Буря влягається.

— А що ви сьогодні снідали? Ти яйце йому не забув підсмажити?.. Ну, де, де! В холодильнику, "де". В целофані. Боже, скільки тобі казати!.. В целофановому мішечку під редискою й зеленою цибулею... Ну, я так і знала. Дитина, як завжди, пішла до школи голодна. Ти його доведеш!.. Ти його доведеш, що він стане дистрофіком... А зараз хоч нагодував?.. Що ви їли?..

Арифмометри зітхають. Тихо клацає рахівниця. Починають вибивати морзе друкарки.

— Дівчата! Ну, я вас прошу!.. Тихше. Нічого не чути... Як ви розмовляєте, я ж вам не заважаю... Так, так. Борщ, котлети, компот... А рулет брав? Ну, я так і знала... А що він зараз робить? Читає книжку... А на баяні він грав? Ні? Ну, я так і знала. Нехай негайно візьме баян. Чуєш, негайно. Хай підійде до трубки, пограє, а я послухаю... Ближче, ближче, кажу, погано чути...

Брязнула об підлогу рахівниця. Впала. Ненавмисне. Хтось посунув стола. Хтось звівся й вийшов у коридор.

— Це ти що грав? Шопена? Лисенка!! А я тобі кажу — грай Моцарта... Вчителька? Ти мене слухай. Моцарта, турку, грай. Це Моцарт? Ну, гаразд, зіграй ще того... Ну, як його?.. Та не Гріга...

Співробітники, що залишилися, підказують:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 239

— Ревуцький, Штогаренко, Майборода, Глінка, Римський-Корсаков...

— Та вона ж своїх не визнає, — хтось пошепки. — Вона ж тільки до імпортних його привчає...

— Бюзе! — підказує хтось.

— Бах! — втручаються інші.

— Ліст!

— Паганіні.

— Це ж по скрипці.

— Глієр.

— Та це ж наш.

— Хіба?!

— Бетховен.

— О, нарешті, Бетховен!.. Бетховена ти грав? Зіграй ще раз... Дівчата, хто хоче — може послухати Бетховена. Візьміть трубки.

Службовці, вони ж дівчата, неохоче беруть трубки. Вдають, що вони знаються на музиці, що вона їх цікавить.

— Ви чуєте?.. Ні, ви послухайте, як він грає... А послухали б ви його вдома! Не через трубку... Хіба цей телефон може передати нюанси й гами... Та ніколи...

— А ви знаєте, — раптом когось бере нетерплячка, — що я через вашого Бетховена уже не встигну подзвонити в трест...

— Через якого Бетховена?.. Кого ви маєте на увазі? — трубка повисла над столом.

А тим часом в усіх довідниках, рекламках, пам’ятках пишуть: “Подзвонили — не забудьте трубку покласти на важіль”, “Не стукайте по важелю телефонного апарата. Цим ви псуєте апарат”. “Під час розмови говоріть безпосередньо в мікрофон”, “Платіть своєчасно за користування телефоном. Не чекайте нагадування”. І нарешті: “Користуйтесь послугами Аерофлоту. Швидко, надійно, зручно”. Але це так, між іншим. Я ні на що не натякаю.

Олег ЧОРНОГУЗ

НЕДІЛЬНІ ПОРАДИ

(Із журналу для жінок консультанта Анетти Гауберман-Телізарової, жінки світської, господарки гостинної, але бережливої)

Несподівані гості

Якщо до вас несподівано завітали гості — не панікуйте. Не бийте себе головою об імпортний сервант, не лайте чоловіка, який запросив гостей, не порадившись з вами, і не кажіть йому, щоб це було востаннє. Візьміть себе в руки, і, коли до вас у квартиру заходять перші гості, висловлюйте бурхливу радість, кожному даруйте чарівну посмішку, подавайте руку і тільки після цього мотніться в погріб, відріжте шматок телятини, кусень свіжого сала, візьміть кілька сортів сиру, десяток яєць, трохи солонини, свіжої зелені, не забудьте маринади (огірки, помідори, гриби, сливи, груші чудово підуть до холодного м'яса), півкілограма масла, небагато консервованих продуктів і на свій розсуд — маслин та свіжих фруктів. Не забудьте про картоплю, часник, цибулю, томати. Дайте розпорядження на кухні, щоб з усього цього зробили холодні закуски (до цієї справи можна залучити й чоловіків).

Картоплю слід смажити на олії, але ні в якому разі не на воді. З різних сортів холодного м'яса зробіть піджарку в часниковому соусі. Гриби можна швидко підсмажити на сметані, добре перемішуючи їх у мелених сухариках.

Напої краще за все поставити на стіл. Якщо у вас дома є горілка, приготовлена домашнім способом, налийте її у помиті пляшки з-під шотландського віскі чи американського бренді.

Червоні вина ("Чорний доктор", "Оксамит України", "Бича кров") ідуть чудово до шашликів. Наливка сорту "Ти моя єдина" чи "Ще по одній" гармонує з тістечками (бажано горіховими). На десерт — рожеве шампанське, лікер (гарно з розчинною кавою "Бонн").

Якщо у вас випадково на той час не виявиться розчинної кави, спробуйте позичити її в сусідки.

Стіл скромний, але при наявності фантазії та смаку у господарки може бути вишуканим.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 241

Ви запросили гостей

Ви запросили гостей, і у вашому барі все є: коньяк, горілка, кілька сортів білого й червоного вина, шампанське, лікер (найкраще мати “Старий Таллін”), сік “Манго” або ж апельсиновий “Ель Греко”. До цього набору можна приготувати холодні закуски, гарячі страви тощо. А можна влаштувати все значно простіше й оригінальніше — зробити коктейлі.

Коктейлі — це зручно, швидко, вишукано й по-сучасному. Готуються вони в присутності гостей (щоб ніхто не нудьгував) у спеціальній посудині, що має назву “міксер”. Особливим шиком вважається вміння господаря спритно й граціозно тримати в руках міксер, збивати напій і водночас говорити про Монте-Карло або відпочинок на яхті десь у районі Бермудських островів.

Готовий коктейль розливається по відповідних фужерах. Наповнені фужери господар розносить (подає) кожному окремо.

Якщо у вас немає господаря (у відрядженні, відпустці, за кордоном), то його тимчасово може замінити хтось із ваших гостей. Вибирайте його за своїм смаком. Робиться це теж невимушено й просто. Ви берете гостя за руку, вручаєте міксер і кажете:

— Я вас дуже прошу... Будь ласка... Це так пасує мужчині!..

Все інше він повинен зрозуміти сам. Коли ж цього не трапиться або він категорично відмовиться, посилаючись на грип чи нежить, негайно оберіть іншого. Бажано того, хто вам так нагадує друга вашої юності...

Крім простоти виготовлення, коктейлі мають ще достобіса достоїнств. По-перше, вони не потребують закуски. По-друге, до коктейлів подаються хіба що цукерки або нарізаний тоненькими шматочками лимон чи апельсин. За бажанням гостей, до коктейлів можна подати сендвічі, або по нашому — бутерброди*. По-третє, гостям не обов’язково сідати за загальний стіл.

Але головне не в цьому. Все це дешево, зручно і по-сучасному. Єдина незручність — це знайти спосіб заздалегідь попередити гостей, щоб, перед тим, як нанести вам візит, вони не забули удома добре попоїсти.

* Автор, очевидно, помиляється, називаючи бутерброди нашим словом. Слово “бутерброд” — “butterbrot” німецького походження. *(Прим. ред.).*

Олег ЧОРНОГУЗ

ЯК РОЗГАДУВАТИ СНИ

Певний, що в наш химерний вік це питання хвилює багатьох. Якщо я неправий, то скажіть мені, чому й досі від своїх знайомих ми чуємо:

— Слухай, ти не можеш сказати, що міг би означати такий сон? Нібито я йду по рівній бруківці, дивлюсь, а то вже не бруківка, а звичайнісіньке болото. І воно мене засмоктує, засмоктує. Що б це означало?

— Гонконзький грип. Згадаєш моє слово, через день-два захворієш. Пий горілку з перцем і їж цибулю й часник, — каже ваш знайомий.

І ви тієї ж миті відчуваєте, що вас і справді ломить, проймає то жар, то холод. Минає день, другий, а грипу нема. Є інше — догана на роботі за випивку. От піди і вгадай, до чого був той сон. А все чому? Ліквідували сонники. Перше, пам'ятаю, приснився сон: пес, приміром, укусив, але кров не пішла. Розгорнув сонник на потрібній сторінці, глянув і засяяв: поцілунок друга. Якщо собака, то поцілує друг, якщо сучка, то жінка. От на півдня і є робота. Все згадуєш, хто ж тебе вкусив: сучка чи песик.

Сонник — то справді велике діло. Без сонників не проживеш і в атеїстичний вік. Бо сни, як відомо, сняться навіть тим, хто страждає на безсоння. То як же відгадувати ті сни? Перш за все сон треба запам'ятати; по-друге, щоб він збувся (якщо це гарний сон), то, вставши з ліжка, нізащо не дивіться у вікно. Якщо поганий сон, негайно кидайтесь до шиби і вивчайте краєвид. І той поганий сон як рукою зніме. Отже, віднині ви свої сни можете регулювати. Але постає інше питання: як дізнатись — гарний сон чи поганий? До гарних снів належать такі.

Вам сниться пес із ланцюгом на шиї. Ланцюг прикутий до будки і собачого полумиска. Це гарний сон. У будці тепло, затишно, гріє сонечко, повіває легенький вітерець, і пес спочатку їсть із череп'яного полумиска, а потім з олив'яного. Далі, дивись, і мідну миску хтось йому підставив. Це чудесний сон.

Якщо на собаці ще й золотий ошийник, прикрашений медалями з останньої собачої виставки, то це сон-мрія. Після такого сну можна

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 243

спокійно їхати в метро, бігти по ескалатору, сідати в ліфт і навіть у таксі. Ніяка неприємність на вас не чекає.

Добре, коли сняться східці. А краще, коли драбина. Не лякайтесь, як раптом побачите, що ви по ній деретеся вгору без голови. Голова ж ваша не на в'язах, а під пахвою чи прив'язана до ноги. Головне, аби ви дерлись угору. Це сон добрий. Не страшно, якщо несподівано спіткнетесь і полізете по драбині рачки. Ще краще, коли замість ніг і рук у вас виростуть лікті. Якщо це присниться, вважайте, що сон у руку.

Непогано, коли сняться крісла. Особливо коли спочатку малесеньке-малесеньке, а тоді все більше й більше. Це гарний сон. Якщо сняться штани, та ще й протерті в одному місці, а крісла з більшого стають все меншими й меншими, то сон — не доведи Господи!

Погано, як сняться ті ж самі східці чи драбина, але голова у вас не під пахвою, а на плечах. Ноги — не лікті, а замість щаблів — павутинки бабиного літа. Це сон неприємний. Після такого сну можна негайно писати заяву про звільнення з роботи за власним бажанням.

Недобре, якщо сниться той самий пес із позолоченим ланцюжком, але він не мирно дрімає, а б'є лапою по черепку й намагається перегризти ошийник. Якщо це йому не вдається — півбіди. Якщо ж обриває ланцюг і перекидає надщерблений полумисок — біда. Після такого сну не варто перебігати вулицю в недозволених місцях, іти на червоне світло й проситись у профспілкову відпустку.

Милий сон, якщо сниться лазня і вас тазиком ніхто не б'є по голові. Ви стоїте серед голих одягненим (у сні таке ж буває) і намилюєте самі собі шию. Після такого сну можна відвідувати наради, займатися самокритикою, кидати репліки під час зборів і ходити до молодиць. Погано, коли сниться та ж лазня, але ви голий серед одягнених і вас усі б'ють по голові тим же тазиком та одночасно намилюють шию і регочуть. Після такого сну не варто купатись у річках, озерах, басейнах, а також ходити по карнизах сімнадцятиповерхового будинку.

Мабуть, немає такого сновидця, який би не запам'ятав сон, в якому він хоче від чогось утекти. І не може. Це не страшний сон, бо, як відомо, самому від себе не втекти.

Дуже неприємно, коли сниться жінка. Зодягнена в чорне, або ще гірше — гола. Тут передчасно не радійте. Бо це, по-перше, сон, а по-друге, поганий. Бо ж відомо: жінки нікому не приносили щастя. Тим

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 244

більше чужі. Того тижня бійтесь гречки і не вживайте гречаної каші з вишкварками чи з козячим молоком.

Цього, гадаю, досить. Я навів приклади найпоширеніших снів. Інші, як на мій погляд, уваги не варті. Бо решта зв'язана з дріб'язками, сімейними та службовими. На кар'єрі такі сни не позначаються, їх не слід і запам'ятовувати. Може знайдуться товариші, які не погодяться з моїм трактуванням снів і почнуть запевняти, що в житті все навпаки. Не вірте їм. То говорять або заздрісники, або люди, які більше вірять у забобони, ніж ви, і в них від того вже запаморочення. Чи варто прислухатись до їхнього базікання?

ЯК ПОВОДИТИСЯ В КІНО

Я не зупинявся б на цій пораді, якби не бачив у тому життєвої потреби. Тим більше, є товариші, які переконані, нібито кіно так владно входить у наше життя, що відтісняє на другий план театр, оперу, філармонію, цирк і навіть пінг-понг. Воно, мовляв, уже так заполонило душу кіноглядача, що він, як табличку множення, знає, хто такий Олександр Довженко й Марчелло Мастрояні, Клод Лелюш і Марина Владі, дядечко Яковченко, Анук Еме і Марсель Марсо, Бергман і Мокімото.

Будь-коли й будь-де він (кіноглядач) може розповісти вам, хто з них кінорежисер, а хто кіноактор. Хто як грає і яке в нього хобі. Не буду з цього приводу сперечатись. Може, й так. Може, глядач усе це й знає. А от як поводитися в кіно, то, я вас можу запевнити, знає не кожен. А все тому, що в нас і досі перед початком кіносеансу або ж у перерві між кіножурналом і кінокартиною не читається лекція на тему "Кіноглядач і його поведінка під час демонстрування фільму".

Поскільки це важливе питання випустили з планів своєї роботи товариші з кінофікації та працівники культури, я (на громадських засадах, зрозуміло) вирішив цю місію взяти на себе. Моя перша порада: як тільки ви зайшли до кінозалу, негайно сядьте. Бажано на своє місце. І, звичайно, в своєму ряду. Тоді зніміть шапку (якщо ви її носите), скиньте пальто чи плащ і покладіть на спинку стільця, що попереду вас. Якщо товариш чи товаришка безцеремонно почне лягати на ваш одяг, зробіть йому (їй) зауваження. Бажано голосно. У кінозалі завжди треба розмовляти дуже голосно, бо інакше вас не почують.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 245

Роздягнувшись і добре вмостившись, лізьте до кишені. Своєї. Якщо ви жінка, то до сумочки. Діставайте бутерброд (хліб із сиром чи ковбасою) і їжте. Добре до ковбаси з хлібом йде часник. Отож не забудьте прихопити з собою один-два зубчики. Коли ви не взяли бутерброд, то жуйте кекс, облизуйте “ескімо” або лузайте насіння. Соняшникове.

Як тільки на екрані з’являться титри, починайте читати. Теж голосно. Бажано так, щоб вас чули аж в останньому ряду. Читайте назву фільму, чиєї студії цей фільм, читайте, хто які ролі грає, потім коментуйте всі події, що відбуваються на екрані. Це, як не дивно, в кінозалах роблять не всі. Більше того, трапляються маловиховані типи, які починають шикати або, простіше кажучи, затуляти коментаторові рота. Не дають чоловікові розкритись до кінця.

А як на мій погляд, то нехай товариш поговорить. Адже від цього подвійна користь: ви ще раз засвоїте, що відбувається на екрані, й дасте змогу сусідові чи сусідці показати себе.

Якщо ви надумаєтеся зупинити його чи її одразу ж після того, як з’являться перші титри, то так і знайте, що далі вже ви не дізнаєтесь, яка кіностудія завжди робить гарні фільми, а яка погані, на чиї фільми варто ходити, а чиї краще дивитися по телевізору.

Тому не лайтеся з товаришем, не робіть йому ніяких зауважень. Хай читає, хай коментує, розповідає, що буде далі, хто кого вб’є.

— Ось цей тип виживе, — покаже він на екран, — навіть після семи ножових ран. А он того, що стоїть коло кабаре, задавить мерседес.

Потім несподівано він на всю залу зарегоче, й ви на собі відчуєте, як впливає на нього сучасне кіно, зрозумієте, яка перед вами чи за вами емоційно наснажена душа. Чи варто стримувати її поривання? Мабуть, ні. Бо не встигнете ви до пуття оцінити його, як він із вдячності до вас, щоб ви не бились марно в догадках, не перенапружували мозок, розповість, за що саме вбили сторожа чи генерала.

— А ось цей субчик... Ось цей, що в плащі, поцупить портрет “Мона Ліза”.

Потім від нього ви дізнаєтесь, чим закінчиться перша серія і з чого почнеться друга. Бо товариш уже бачив цей фільм двічі, але після цього піде ще раз. Якщо ви несподівано завовтузитесь, почнете нервувати, він вам порадить не переживати й не брати нічого

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 246

близько до серця. Бо це, по-перше, кінофільм, а по-друге, в ньому грають ті ж артисти, що вже грали, якщо ви пригадуєте, в "Фантомасі" й "Анжеліці". Пояснить, де саме Жан Маре, а де Мішель Мерсьє. Якщо це наш фільм, то покаже вам Івана Миколайчука. Розповість, як йому довірили головну роль у "Тінях забутих предків".

— До речі, ви знаєте, що "Тіні" у Франції йшли під іншим заголовком — "Вогняні коні", — схопить вас за плече той товариш. — Цей фільм здобув у світі найбільше призів, дипломів і медалей, а в нас ніхто не міг додивитись до кінця.

Ви починаєте прислухатись, але раптом помічаєте вільне місце в передньому ряду. Підводитеся. За вами схоплюється ще десяток-другий кіноглядачів. Починають пострілювати спинки стільців. Із темряви вискакує адміністратор. Адміністратор — вона, жінка. У кінозалах чомусь завжди жінки за адміністраторів.

— Товариші, сідайте! — кричить адміністратор. — Ще не кінець. Це тільки така музика!

— А я хочу пересісти, — кажете ви.

— Як це ви хочете пересісти? — дивується вона. — А якщо всі отак почнуть під час сеансу пересідати? Ви уявляєте, що буде в залі?

— Та, бачите, он у першому ряду є вільне місце, а я того... короткозорий, — кажете ви.

У цей момент у залі зчиняється гамір.

— Не дадуть спокійно кіно додивитись! — зітхає один.

— Сідай уже! Чого ти стовбичиш? — вигукує інший.

Ви підходите до стіни й намагаєтесь пошепки щось пояснити адміністратору. Адміністратор вас не слухає й каже вам, що в кіно треба сидіти на одному місці з самого початку й до кінця. А ви, виявляться, і цього не знали. Нарешті адміністратор не витримує й каже:

— Ну, хіба вам доведеш? Ідіть уже сідайте, але щоб це було востаннє...

Ви обіцяєте й кидаєтесь до облюбованого вами місця. У цей час у залі спалахує світло, й ви ще встигаєте прочитати: "Кінець першої серії".

— А будь ти проклята, — кажете ви самі до себе, але вас хапає адміністратор за руку.

— Ви ще й досі не можете заспокоїтись? — питає вона. — Ганяєте по залу, людей нервуєте, ще й лаєтесь. Мабуть, за мітлою скучили? Це я вам можу організувати. Тротуари все одно нікому підмітати...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 247

На щастя, кіноглядачі виносять вас на своїх плечах аж на вулицю.

— Фу-у! — полегшено зітхаєте ви. А до ваших вух долітає:

— Ну й народ пішов! Не народ, а дикуни: Гунни! Половці! І коли вони вже навчаться поводитись у кіно, як люди?..

А й справді — коли?..

ЯК ЗАТРИМАТИ ГРАБІЖНИКА

Нема нічого простішого, як провернути цю операцію. Особливо коли той грабіжник забрався до квартири тоді, коли ви дома. Правда, це рідко трапляється, бо число грабіжників так різко зменшилося, що коли ви телефонуєте до міліції, вам часто кажуть:

— Цього не може бути! Серед білого дня? У вас у квартирі? А-а, ви його затримали?! Все зрозуміло. Так чого ви ото дзвоните? Ведіть його до найближчого відділення. Можете привести й до нас. Цікаво, що він у вас узяв?

— Нічого, — кажете ви.

— Та який же він грабіжник? А-а, не встиг. Усе одно приведіть.

Як бачите, до грабіжників зацікавлення виявляє навіть міліція. Бо, що не кажіть, у наш славний час грабіжники й справді такі ж рідкісні істоти, як мамонти чи динозаври.

І все-таки як же їх затримувати, коли вони вам потрапляють до рук? Для цього перш за все грабіжника треба підстерегти й аж тоді вже затримувати. Якщо ви сидите дома й хтось раптом вам у шпарку дверей встромляє ключа, не зчиняйте одразу галасу, не бийте вікон, не вискакуйте на балкон і не кричіть: “Караул, рятуйте!”

По-перше, грабіжник, почувши, що ви так репетуєте, може несподівано хряснути дверима, і ви його не тільки не затримаєте, але навіть не побачите. По-друге, може до вас підійти ззаду, взяти за плечі й сказати:

— Петю, це я. Чого ти так злякався?!

— Це ти, жінко?! А я думав... — вимовляєте ви, згадавши, що це й справді могла бути ваша дружина.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 248

Отже, домовилися: по-перше, ніколи не кричіть. По-друге, ніколи не думайте про грабіжників передчасно (у страху очі великі). По-третє, купіть рушницю і чекайте. Як тільки почуєте, що хтось устромив ключ у ваш замок, зведіть негайно курок і займіть відповідну позицію: сховайтесь за холодильником, за диваном, за добре оббитим кріслом або забарикадуйтесь тумбочками з-під телевізора й білизни і чекайте.

Як тільки крадій зайде до коридора, негайно висувайтесь і спочатку покажіть йому рушницю, а тоді вже себе, але наполовину. Після цього накажіть йому ввімкнути у коридорі світло (щоб вам краще видно було), а тоді нехай добре за собою зачинить двері. Наказувати маєте таким тоном, щоб він у ньому відчув металеві струни й помітив інші ознаки твердого металу, типу нержавіючої сталі, штучного алмазу тощо, але ні в якому разі — тремтіння у голосі чи заїкання.

— Тепер, хлопче, повернися до мене спиною, а пикою (з грабіжниками можна не церемонитися) до стіни й підніми вище руки... Ще вище... А то ноги поперебиваю.

— Та ви що?! — несподівано заявляє непроханий гість. — Киньте рушницю. Вислухайте мене...

— Ану, припини розмови! Ти мені баки не забивай. Не оглядайся. Ще одне слово, й голова — решето. Я вас знаю, субчиків...

Після цього рушницю берете в ліву руку, до правої телефон і набираєте номер.

— Алло! Міліція?!

— Та послухайте спочатку мене! — перебиває вас грабіжник. — Киньте трубку й опустіть рушницю.

— Я уже стріляю, — кажете ви і чуєте в трубці:

— А куди це ви там стріляєте?

— Міліція?

— Так, міліція.

— Я затримав грабіжника...

— Та послухайте, — благає вас грабіжник.

— Мовчати! — кричите ви в трубку й водночас до грабіжника.

— Що у вас там трапилося? — сердяться по той бік трубки.

— Негайно виїжджайте. Затримав злодія. У квартирі 12, будинок 36.

— А як ви там опинилися?

— Я ж господар квартири.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 249

— А-а! — кажуть у міліції. — Ну, гаразд, їдемо.

Не кричіть і не кидайте ні трубки, ні рушниці й не вискакуйте на балкон. Є інші методи. Перший: примусити злодія відчинити двері й зачинити їх з протилежного боку. Другий: удати, що ви збираєтесь його обшукати, підійти майже впритул до нього, а тоді ривком відчинити двері й вискочити з криком “караул” на вулицю. Третій: продовжувати розмову з уявним міліціонером:

— Слухайте, товаришу міліціонере, а якщо я його пристрелю на місці, мені за це нічого не буде?.. Нічого. Так чого я з ним буду собі морочити голову. Ясно. Я вас зрозумів. Він уліз до моєї квартири... Нападав, я оборонявся. Є така стаття. Ага-а! Значить, можна. В Кримінальному кодексі. Яка? Яка стаття? Ага-а, частина друга. Чудово... Але послухайте, він плаче. Хто він? Бандит плаче. Не вірити жодному слову... й сльозам. Гаразд, я так і зроблю. Куди ви радите цілитися? Не в голову? Чому? А, в спину! Зрозумів. Менше шансів промахнутися...

— Та відведіть рушницю...

У цей час у коридорі лунає дзвінок. Ви полегшено зітхаєте. Хтось знову встромляє ключа в шпарку.

— Дружина, — радісно й полегшено шепочуть ваші уста.

Нарешті вона входить. Ви спочатку їй назустріч висовуєте своє бліде обличчя, намагаєтесь щось сказати, але у вас нічого не виходить.

— Що це за барикади? — вносить вона розрядку, спочатку дивлячись на себе в дзеркало, а тоді вже на грабіжника. — Знову набралися до чортиків...

Ви ховаєте рушницю і кажете:

— Ану, жінко, перевір у нього кишені...

— Ще чого не вистачало?! Я по твоїх ніколи не лажу...

— А може, в нього там пістолет чи ніж індійський. Я його затримав...

— Кого? Оцього? — повертає жінка грабіжника до себе.

Ви заплющуєте очі. А що як зараз ухопить її за комір і, затулившись нею (а вона може затулити навіть двох), візьме й вискочить на вулицю. Тоді шукай вітра в полі.

— Так це ж Семен Петрович, — пізнає дружина. — Із сусіднього парадного.

— Помилився парадним, — ледве каже Семен Петрович. — Вибачте. А чоловік ваш...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 250

— Нічого, нічого. З ким не буває, — мовить дружина. — Тепер же будують... Коробки... Як близнята... Хоча б зафарбували в інші кольори. А взагалі, то треба менше пити...

— Пробачте, будь ласка. Мало того, що помилився парадним, а ще й ключ до ваших дверей підійшов. Ви нічого поганого не подумайте...

— Гаразд, гаразд, — проводжає його до дверей дружина. — А може, до вечора пересиділи б у нас? Просушилися б...

— Спасибі. Я уже дома...

— Це він від сліз, — кажете ви, коли за ним зачиняються двері.

ЯК ПОВОДИТИСЯ НА НОВОСІЛЛІ

Як тільки ви переступили поріг і подали хліб, сіль та сільничку господарям, не роздягаючись і не роззуваючись, спішіть до квартири. Якщо вам ще доведеться відчиняти двері — не дуже їх смикайте. З двох причин.

Перша: у ванній кімнаті хтось може сидіти...

Друга: чого доброго, ще відірвете ручку.

Одне слово, вам може стати, як ваша дружина каже: “Ой, як незручно”.

Щоб не було отого “ой, як незручно”, ви, легенько поторсавши за одні двері, потім за інші, питаєте:

— Тут у вас що?

— Туалетна.

— А тут?

— Ванна.

— О-о! Так у вас ці штуки окремо?

— А у вас що, разом?

— Та й у нас окремо. — Ви відчиняєте навстіж двері й продовжуєте, звертаючись до господаря: — І це ще ти незадоволений? Та подивися, яка тут розкіш! Які кольори! Раковина голуба. Ручка кулькою. Світло-зелена. Не те що в мене. Весь час за мотузок смикаєш, обривається. Уже дротами скрутив. А тут як у кабіні суперавтомобіля. Тільки сиди й педаль натискуй. Чого тепер тільки не понавигадують?!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 251

Ви зачиняєте двері, проходите далі, кажете коротеньке “Добридень!” незнайомим, які теж, очевидно, якесь мають відношення до цієї родини, й ідете до кухні, хоч вас туди ніхто й не запрошував.

— Яка кухня! — вигукуєте ви, і в цей час вам назустріч виходить сивоголова жінка.

— Це моя мама, — каже товаришева дружина. — А це мій тато зі своєю сестрою, — заводить вона вас до вітальні. — А це її діти: син і донька.

— Дуже приємно, — посміхаєтесь ви. — Я вас сердечно вітаю! Вашим дітям просто пощастило. Який район! Яка кухня! Ванна! А квартира! Мало сказати, яка квартира! Божественна квартира! Скільки простору! — вигукуєте ви, переходячи з однієї кімнати до іншої. — Який краєвид, — наближаєтесь до вікна. — Де сучасні Куїнджі й Рєпіни? Шишкіни і Васильківські?!

— Правда, вам подобається? — запитує вас господарка.

— Ви ще питаєте? Невже ви сумніваєтеся в моїх словах?

— Ну що ви! Хіба ж я сумніваюся? Я тільки хочу, щоб ці слова ви сказали Вадикові.

— Я ці слова можу повторити навіть голові міськради, — войовниче заявляєте ви.

— Скажіть Вадикові. Він уже мене загриз. Тільки й чую: “Для чого ти тут квартиру взяла?” Скажіть йому. Дуже прошу вас. Ви ж товариші, — тягне вас господарка назад, у коридор, туди, де Вадим забиває останнього цвяха для вішалки просто в стіну.

— Вадику, ти чуєш? — звертається вона до чоловіка, тримаючись за ваш рукав.

— Чую, чую, — скептично бухкає він по головці. — Тупий, погано залазить, та ще й гнеться, — каже він, повертаючись до вас, і витирає з чола піт. — Так, кажеш, квартира непогана?

— Просто божественна! На перший погляд така, як наша. Але це тільки на перший погляд...

— Цікаво, а чим же вони неоднакові? — питає у вас господар.

— Ти ще питаєш!? Ніби не бачиш сам.

— І все ж, наприклад? — наполягає він.

— Ось ця фрамуга...

— Це я сам зробив.

Не розгублюйтесь і не червонійте, кажіть:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 252

— Паркет... чудовий. Щілин зовсім не видно. Та й не в усіх місцях жолобиться...

— Ясно. А ще що?

— Ну, стеля... Без тріщин... Не осипається.

— Так це ж нова квартира! Розумієш, нова! А ти хочеш, щоб уже були тріщини?..

— Ти хочеш! Ти хочеш! — сердитесь ви. — Он коли Фартушняк одержав, ти бачив, що в нього робилося? Штукатурка на другий день повідлітала. Ніби ти не знаєш, як у нас часом будинки здають?!

— Це правда, — підтримує Вадим.

— А який у нас краєвид? — натякає вам Вадимова дружина.

— Краєвид у вас просто божественний! Ну, просто чудовий! — розмахуєте ви руками і збиваєте комусь із новоприбулих картуза. — Пробачте, але я інакше не можу. Я вже казав: де сучасні Куїнджі й Пікассо?

Вадим перестає цокати по головці цвяха і спопеляє вас своїм поглядом.

— Ну, звичайно, — кажете ви, — Перед вікнами не сади Семіраміди. Не оазиси сучасних Каракумів. Але тут є і свої переваги...

— Так, так, — підтримує вас господарка. — Я ж йому те саме кажу.

— За вікнами, — продовжуєте ви, — стільки простору. Степ! Під самими вікнами залізниця...

— Поїзд, — перебиває вас Рая, — тут раз на рік ходить. Сусіди розповідали...

— А якщо навіть щодня? Щогодини? — повертаєтесь ви до неї, помітивши голубий димок паровоза, що грізно починає клубочитися за двома ще не зовсім обгорілими соснами. — Так це ж зручно. Ви завжди можете перші купити квитки на поїзд. Куди треба поїхати. А потім, ви не повірите мені, але моє дитинство минуло на маленькій залізничній станції. Для мене маневри составів, паровозні гудки — симфонії мого дитинства. А особливо ось це... Ну, коли паровоз із розгону, із усієї сили б'є вагоном по вагонах І... як ланцюгова реакція... вагони один об одного тільки трах-трах-трах-та-тах. Ідилія! Наче перший травневий грім... У цю мить машиніст, ніби почувши ваші слова, натискує на відомий тільки йому якийсь важіль, і клуби водянистої пари б'ють у самісінький під'їзд, а ще за мить машиніст

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 253

дає такий гудок, що навіть вам, ідеалістові, починає у вухах закладати.

— Оце чула? — питає хазяїн у хазяйки.

— Ну що ж тут такого? — відповідає хазяйка хазяїнові. — Це ж тимчасово.

— Нема нічого постійнішого, як тимчасове, — цитує чиїсь невідомі вам слова господар.

— Ти забув, як нам жилося на квартирах?

— Ну, гаразд, — погоджується господар. — Якщо не сподобається...

— Як це не сподобається?! — перебиваєте ви. — Ні, це вже занадто! Ти зовсім запанів... Ліс же поруч, до електрички сто метрів, під вікнами вузькоколійка, майже через двір центральну автостраду прокладено, за десять кроків аеродром. Літаки реактивні. Це ж для дитини — одна втіха. А сосни!

— Що сосни? Ти подивися на ті сосни!

— А що на них дивитися?! Сосни як сосни. Може, не такі, як у тайзі. Але теж вічнозелені. Дають кисень, затримують пилюку, милують око...

— Оці милують око? Це ж віники, понатикані в землю не тим кінцем. Поруч же суперфосфатний завод, ТЕЦ...

— Може це такий вид. Вид жовтих сосен. Ти що, ботанік?! Ти знаєш, скільки видів і підвидів має сосна? Понад три тисячі.

— Ти краще сідай за стіл, — каже Вадим Петрович. — Теж мені агітатор...

— Вадику, ти не бери так близько до серця, — мовить Рая. — Я тобі кажу: поживемо трохи, подивимося. Не сподобається, ось з Петром Семеновичем, — киває вона на вас, — поміняємось. Йому ж квартира наша подобається.

Якщо ви вже сіли за стіл і набили чимость смачним рот, після цих слів, будь ласка, нічого не вигукуйте. Так можна, чого доброго, й удавитися. Це перша причина. Друга — замість вас може вигукнути ваша дружина, яка досі мовчала, як ви їй і наказували.

— Що? — підніметься вона з-за столу. — Щоб я мінялася ось на цю квартиру? Та я швидше повішуся на тих копчених соснах, ніж перейду сюди!

За столом запановує незручна мовчанка. Ви, як правило, цього не витримуєте і вискакуєте на свіже повітря.

"... А який у нас краєвид?..
... Ліс же поруч, до електрички сто метрів, під вікнами вузькоколійка, ...
за десять кроків аеродром... Поруч... завод, ТЕЦ..."

(До стор. 252—253)

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 255

— А все через тебе, — несподівано каже вам дружина.

— Через мене? — вже вкотре дивуєтесь ви. — Хіба ж не ти сказала: "Я швидше повішусь, ніж..."

— А через кого? Хто казав: "Божественна квартира! Божественний краєвид! Де Куїнджі й Васильківські?" Допатякався?

Ви мовчите. Вам до цього не звикати. Всі лиха, які трапляються у вашому житті, — все через вас. Ви хапаєтеся за власну голову й мовчите. А що ж вам залишається робити? Не вішатися ж, як дружина радить?!

ЯК ВІТАТИСЯ

Якби життя не підказало мені цієї теми, я ніколи не взявся б за перо. Тим більше, що про це так багато написано в "Правилах поведінки". "За встановленим звичаєм першим вітається чоловік із жінкою, молодший зі старшим, підлеглий з начальником". Або: "Молода жінка чи дівчина перша вітає чоловіка похилого віку". Тут усе ясно. Але де написано, як саме вітатись?

Крім того, все написано поверхово, без знання психології людей. Для прикладу наведу такий випадок. Молодий спеціаліст, без достатнього життєвого досвіду, без відповідних знань, закінчивши інститут чи технікум, прийшов на роботу. Познайомився зі своїм шефом, а наступного дня вперше зустрів його в коридорі. Що він робить? Уповільнює ходу, зіщулюється, наче кішка, що помітила, як насувається дощова хмара, серце в нього злякано теленькає.

Як йому бути в цьому випадку? Як привітати першого свого начальника? Сказати "привіт" чи підбігти, схопити його руку й довго трясти? А може, краще шаснути в якісь бічні двері? Вдати, що не помітив шефа? Справді ж бо, як?

На мій погляд, шефа (назвемо його умовно — Петро Семенович) обов'язково слід привітати, хочете ви цього чи ні. І ні в якому разі не пробувати сховатися за найближчими дверима. А що, коли то жіноча туалетна? А там саме дамочка. Туалет наводить. А в дамочки серце. А ви до дамочки без стуку. Дамочка падає. В кращому разі — вам на руки. Ви її підтримуєте. А в цей час заходить ваш шеф. Його зацікавило, що ви тут робите. А в дамочки туалет не в повному порядку. Цікаво, що ви за такої ситуації скажете шефу? Першим

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 256

привітаєтеся з ним чи кинетесь тікати? Зіб'єте його ненавмисне з ніг... Наслідки будуть кепські: "Чесний не тікатиме".

Залишитесь на місці, й Петро Семенович поцікавиться: "Чого це ви перед початком робочого дня вчащаєте в жіночі туалетні?" Що ви скажете на це? Зізнаєтесь, що хотіли сховатись від шефа. А чого? Злякались. Що ж, Петро Семенович з рогами чи уражений радіацією?

Уявляєте, до чого все це може спричинитись? Ваш перший день роботи на цьому підприємстві може стати останнім.

Отже, треба вітатись. Але як? Піднести високо руку над головою, крикнути: "Я вас вітаю, шефе"? Чи, може, руку зігнути в лікті і, тримаючи на рівні власного вуха, гукнути: "Привіт, старий!" А може, кинутись шефові в обійми чи поплескати його по плечу? Ні перше, ні друге, ні третє... Тож як вітати шефа підлеглому?

Варіант перший. Підлеглий з начальником зустрічаються в коридорі. Підлеглий тієї ж хвилини підбігає до начальника, хапає його праву руку своєю правою, а своєю лівою підтримує лікоть Петра Семеновича, й ніжно та легесенько потискує пухленьку (якщо худа, то худеньку, як дощечка) долоньку й каже: "Добрий день, Пет-ре-е Се-ме-но-о-ви-чу!" Коли дивитися збоку, то враження повинно бути таким, ніби ви зустріли батька після п'ятнадцятирічної розлуки.

Варіант другий. Приклад той самий. Коридорний. Біжите до Петра Семеновича підтюпцем. Його руку хапаєте одразу обома руками й довго-довго трясете. Тулуб (ваш) при цьому повинен набрати форми лекала або перетворитись на знак запитання.

Варіант третій. У кабінеті. Переступаєте поріг, підбігаєте до столу й дивитесь так в очі, щоб Петро Семенович не витримав, підвівся й простягнув вам перший руку. Її можете хапати так само, як при першому або при другому варіантах. На свій вибір.

Але ні в якому разі, перегнувшись коромислом через стіл, не намагайтесь поцілувати Петра Семеновича в губи. Це йому може не сподобатись. Не годиться цілувати й лисину. Пам'ятайте, така форма вітань допускається лише під час ювілеїв, і то після третьої чарки. Тоді ви можете цілувати Петра Семеновича, скільки вашій душі завгодно й куди хочете. Але й тут за умови, якщо Петро Семенович випив не менше, ніж ви. В іншому разі може ляснути вас по губах і сказати:

— Ти б хоч свої тлусті варяниці обтер.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 257

Негайно обтирайте. Рукавом. Своїм. І приступайте до діла. Цілувати можна мовчки, як кохану. Можна й примовляти: “Ви для мене, Петре Семеновичу, як рідний тато. Не думайте, що це в мені горілка говорить. Ні. Це вам кажу я, бо ближчої людини від вас для мене в світі не існує”.

Варіант четвертий. Зустріч у ресторані чи в погрібку. Несподівано помітивши Петра Семеновича, намагайтесь негайно щезнути з очей і не лізти до нього зі своїми вітаннями.

Це зробити слід так, щоб ви думали, ніби він вас не помітив, а він думав, ніби ви його не помітили. Бо це той варіант, коли ваш шеф не тільки не хоче з вами вітатись, а й бачити вас не бажає.

Хочете ви цього чи ні, та раптом помічаєте, що де б ви не з’являлись, там з’являється й Петро Семенович. Ви бігаєте по тих самих погрібках чи ресторанах, що й він, і неодмінно потрапляєте йому на очі.

Як у цих випадках вітатись? Ніяк. Тут треба вміти щезати. Якщо ви цього не зробите, то Петро Семенович не витримає, сам підійде до вас і замість привітання кине грубо і зло:

— Ти що, Ковтюхе, стежити за мною надумав? Так от знай, що я нашим зарубіжним гостям показую історичні місця Києва. Й себе нікому паплюжити не дозволю. Навіть отаким жовчним типам, як оце ти, Ковтюхе.

Не додумайтесь після цього сказати йому “здрастуйте!” Це один із небагатьох випадків, коли начальство забуває чомусь привітатися з вами. Хоч у правилах сказано: “В товаристві вищий начальник повинен неодмінно першим вітатися зі своїм співробітником”. Вважайте, що Петро Семенович про цей пункт забув.

ЯК З’ЇСТИ БЛИЖНЬОГО

Це питання нині хвилює багатьох. Скептики, певен, сумніваються в можливості здійснити цей оригінальний захід. Але я з усією відповідальністю хочу сказати, що це зробити легше, ніж зготувати відбивну по-київськи чи салат олів’є.

Та перед тим, як перейти безпосередньо до цього хвилюючого питання, хочу пояснити, чому найчастіше люблять з’їдати не звичайних смертних, а, як установлено, керівників чи начальників, починаючи

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 258

від завідувача облоздороввідділом і кінчаючи директором комунальної бані.

Перш за все тому, що начальник від вас, якщо ви не начальник, відрізняється тим, що має: персональну машину, персональний кабінет, персональний телефон, персональну й молоду секретарку та кур'єршу тьотю Пашу.

У кар'єристів, підлабузників, бездар, неуків усе це викликає заздрість. Їм здається, що кожному начальникові добре живеться, легше дихається, в нього залізні нерви, здорове серце, нема цирозів, запалення нирок і кров'яного тиску. Насправді ж над головою начальника постійно висять грозові хмари з градом, блискавиці з громом і почеплений на жіночій волосині дамоклів меч. Під ногами каміння, підводні рифи і десь далеко — загадкові ревізори та інспектори. Проте, незважаючи на ці страхи й несподіванки, йому (керівнику) заздрять, його ненавидять і, як закон, намагаються з'їсти. Багатьом це вдається.

Щоб запобігти цьому, я й присвятив свою пораду доброму племені керівників (серед них у мене є особисті знайомі), які, будучи чесні й довірливі, ще й досі потрапляють до тих начальникоїдів і на їхні розставлені гачки, перемети та сіті з приманкою. Через кілька абзаців я докладно розповім, як це робиться, але спочатку трохи історії.

Звичка з'їдати один одного з'явилася ще в допрометеївський період. До того часу, поки Прометей не вкрав у батька Зевса вогню, люди їли людей живцем. Як роздобули вогонь, на свою голову, почали один одного смажити, варити, тушкувати й навіть висушувати на тараню.

У вік атома, розщепленого ядра, нейтронів, протонів, нейлонів, плафонів усе почало інтенсивно вдосконалюватися. Людей почали їсти в інший спосіб: живцем, але непомітно (вік прогресу, кібернетичних машин і голкотерапії). Усі нинішні методи перерахувати одній людині просто не під силу. Невідомо, чи з цим справиться й така наука, як кібернетика. Тому обмежусь тільки одним питанням: як з'їсти свого ближнього, якщо він керівник?

Способів є десять:

Закритий. За допомогою "кабіни"...

Любительський. За допомогою домашньої птиці: курки, гуски, качки, індички.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 259

Екзотичний. За допомогою недомашньої птиці: дикої курки, дикої качки, дикої гуски, бекаса, перепілки, фазана, рябчика і глухаря.

Мисливський. За допомогою косуль, оленів, лосів, зайців, диких кіз та диких свиней.

Рибальський. За допомогою риби: карася вареного, смаженого, щуки фаршированої, осетрини заливної, ікри кетової та потрійної юшки.

Оригінальний. За допомогою раків. Свіжих.

Свинячий. За допомогою свині чи поросяти.

Ювілейний. За допомогою календаря і годинника.

Механізований. При допомозі волг, москвичів, газиків.

Цілком секретний.

Найефективніший із них десятий. Слід сказати, що десятий спосіб хоч і найважливіший, але не має такої сили, яку б не годилось підкріпити хоч одним із вищенаведених способів.

Тепер перейдемо до розшифрування названих способів.

1. Закритий. Якщо до вас у район, райцентр, колгосп, радгосп приїжджає ваш старший начальник перевіряти скаргу чи стан яйценесучості на птахофермі, його перш за все потрібно нагодувати. Пам’ятайте: сита людина не така зла, як голодна. Вона добрішає, стає менш прискіпливою й нудною.

Для цієї маніпуляції (так, здається, сказати можна) начальника запрошуйте в “кабіну”. Такі “кабіни” є при кожній райцентрівській чи містечковій чайній. Запрошувати бажано в сусідній район. Для чого це робиться, я не берусь гадати, але точно знаю, що чинити саме треба так. Запрошуйте і їдьте. Не волами, безперечно, і не кіньми, а машинами. Легковими: волгою, побєдою (якщо після капремонту), газиком. Запорожцями і москвичами старого й нового випуску їздити не рекомендується.

Прибувши (не приїхавши, а прибувши), негайно зачиняйте начальника в оту “кабіну”. Після цього починайте його повільно споювати. Безумовно, не молоком і не крем-содою.

Примітка. Начальник може впиратися:

— Дякую, я не п’ю.

Або:

— Вибачте, але поки не перевірю скарги, то й каплі в рот не візьму.

Або:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 260

— Повірте мені, я не можу... В мене серце... печінка, шлунок.

На все це слід відповідати так:

— В усіх серце, в усіх печінка, в усіх шлунок...

Або:

— Дякувати будете після того, як закусите.

Або:

— І це ви, наш новий керівник? Щось не схоже! Ваші попередники так не поводились: не цуралися нижчих себе... Вибачте, але якщо ви їстимете там, де всі, то негайно втратите авторитет. Вас люди не поважатимуть. Вони ж перші скажуть: "Хіба це начальник? Аби це справжній начальник, то не їв би разом з нами..."

Після цього начальник неодмінно здасться. Негайно ж наливайте йому додаткову чарку і приказуйте: "Оце по-нашому! Оце ми розуміємо! Одразу видно козацьку душу! Тільки для цього треба не оцією двадцятип'ятдесятиграмовою чаркою пити, а фужером чи склянкою".

Міняйте посуд і наповнюйте його коньяком із шампанським.

Цей напій називається "Люба Мері". "Столична" з шампанським має назву "Північне сяйво", спирт із томатом теж — "Мері", але не люба, а "Кривава Мері".

2. Любительський. Привозите начальника на птахоферму. Хай він собі походить по господарству, погомонить із пташницями. Як тільки наговориться, садовіть у ту ж машину й відвозьте... в ліс. Там, якщо ви справді хочете з'їсти начальника, повинна вже бути птиця: смажена, варена і так, шматками. Хай їсть і запиває.

Примітка. Якщо дія відбувається на лоні природи, то неодмінно слід узяти з собою фотоапарат. Щоб зробити парочку "етюдиків". Можна й некольорових. Начальника фіксувати слід тоді, коли він чарку підносить, зрозуміло, не до вух. Можливо, начальник справді не п'є (печінка, серце, виразка шлунка, гіпертонія, мікроінфаркт тощо), попросіть, хай хоч запиває мінеральною водою. Аби пив!

— Пригубте! Отак! А тепер айн момент... Все, можна закушувати... Гадаю, вийде чудесне фото про ваш приїзд. Буде на згадку.

Начальника слід фотографувати крупним планом. Або ж так, щоб він був на першому плані. Для контрасту. Він у центрі, ви по боках. У нього в руках фужер (склянка), у вас чарочки чи просто виделки.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 261

3. Екзотичний. Майже те саме. Дія відбувається теж у лісі, десь у гущавині, за шлагбаумом, на якому табличка з написом: “Державний заповідник. В’їзд заборонено”.

У заповіднику вирощують фазанів, глухарів, рябчиків. Начальникові замість чарки спочатку підносять рушницю. Він пробує вцілити хоч у що-небудь із згаданих делікатесів. Це йому не завжди вдається. Але до столу, чи то пак на килим, що простелений на галявині, його запрошують неодмінно.

Примітка. Фотознімок робиться в іншому ракурсі. Начальник на задньому плані, на повний зріст. На голові — капелюх чи картуз, прикрашений кількома пір’їнами. Фазанячими. На шиї рушниця, на поясі — патронташ і головами донизу ще не обскубані фазани, рябчики, тетеруки. На устах посмішка. Чарка не обов’язкова.

4. Мисливський. Дуже нагадує третій, але тут ви в царстві кіз, вепрів, лосів, косуль, оленів.

Примітка. Поза теж майже та сама. У картузі (капелюсі) пір’я. Можна гусяче, куряче. Рушниця на шиї. Права рука на прикладі, ліва на дулі (у цьому місці “дуля” не як груша, а як цівка). Ноги. Одна нога на шиї, або ще краще — на спині забитого лося, оленя чи дикої кози (що вже там уполювали), друга нога за спиною (звичайно, не вашою). Посмішка? Оптимістична.

5. Рибальський. Начальника вивозять до колгоспного чи радгоспного ставка. Замість рушниці вручають спінінг або бамбукову вудочку. Він намагається зловити коропа чи карася. Черв’яки нехай наживлює сторож...

Примітка. “Етюдик” бажано робити в човні. З дідом Трохимом — колгоспним сторожем. Ви на весь зріст, посеред човна, а дід Трохим — сидячи на кормі. Ви з вудочкою. Вигляд: роздивляєтесь тільки що пійманого коропа. Великого. Дід посміхається. Ви ж ні.

6. Оригінальний. Цей спосіб ще називається “пекти раків”. Усе відбувається на тому ж ставку. Бригада рибалок ловить раків, а ви печете. У вогні.

Примітка. Який етюд? Ви сидите в центрі серед раколовів. Поруч відро з раками. Перевернуте в бік об’єктива. Горить багаття. Ваші руки на колінах. Своїх. У кожній руці по раку. Всі задоволені. Посміхаються. Ви теж.

7. Свинячий. Вам підносять смажених поросят. Це може бути в кабіні, коло ставка, в лісі, коло озера. Поросят бажано запивати

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 262

“Петрівською” або “Старкою”. Добре йдуть до “Житомирської гіркої” або коньяку “Україна” чи “Дойна”.

Примітка. Ви, як і на попередній фотографії, у центрі. В руках виделка й ніж. Поза: збираєтесь оте порося різати. Крупний план. Посмішка не обов’язкова.

8. Ювілейний. Несподівано дізнаєтесь, що в начальника день народження. Підносите золотий будильник. Бажано з зозулькою, дарчим написом: “Спи спокійно, дорогий Петре Семеновичу!”

Примітка. Хтось із товаришів тисне начальнику руку — щиро осміхається. Всі дивляться на вас. Будильник на рівні вашої голови. План середній.

9. Механізований. Супроводжуйте начальника туди, звідки він приїхав. Позад його машини кавалькада кращих машин району. Кавалькада має нагадувати автодорожний пробіг. Але сюди не входять спецмашини: “швидка допомога”, поливні, підмітальні, пожежні, ветеринарні, бензовози, молоковози та, безперечно, автофургони “Хліб” і “Жива риба”.

Примітка. Начальник за баранкою автомашини. Лікоть трохи висунуто у вітрове вікно. Картуз зсувати набік не слід. Цигарка в зубах теж зайва. Погляд зосереджений. На задньому плані вервечка машин. Легкових. Панорама.

10. Цілком секретний. Не при допомозі друкарських машинок “Україна”, “Олімпія”, “Оптима” чи “Колібрі”, а звичайної харківської, китайської авторучки або найкраще — гусячого пера. Пишете лист в одну з вищих інстанцій. Якщо начальник — директор лазні, пишете завідуючому комунгоспу. Якщо начальник — директор м’ясокомбінату, то Міністерству м’ясо-молочної промисловості, й т. д.

У листі повідомляєте, що начальник Н. не встиг ще й місця нагріти, а он уже чим займається. Неодмінно пишіть, що примушував вас діставати балик, коньяк, кетову ікру, без дозволу ловив у колгоспно-радгоспних ставках рибу: коропів, карасів, сазанів. Без дозволу бив у державних заповідниках рябчиків, фазанів, косуль, оленів, кіз і свиней. Диких. Усе це широко ілюструйте фотоетюдами. У кінці листа просіть усі витрати списати на начальника, а його погнати з роботи. Вкажіть, хто все це може підтвердити. Ставте підписи. Сусідів або співробітників. Ні в якому разі не посилайте листа анонімно. Тепер це не проходить. Лист опускайте безпосередньо в поштовий вагон і тільки тоді йдіть додому. Лягайте спати і

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 263

вважайте, що свій громадський обов'язок ви виконали з честю. Можете бути певні: начальника з'їли, забитих косуль і свиней спишуть на нього. На вашій совісті тільки раки. Але на них поки що розцінок нема. Спіть спокійно.

ЯК ДИВИТИСЯ В ОЧІ

Перш за все потрібно з'ясувати — в чиї очі? Бо ж відомо, що очі бувають різні: очі начальника, очі підлеглого, очі товариша, очі незнайомого, очі коханої, очі дружини і, нарешті, очі тещі.

Бувають ще очі в котів, собак, лисиць, вовків, гадюк, вужів, мурах, мавп, крокодилів, ведмедів, зайців і свиней. Як дивитися в ці очі, ясно і без поради. Якщо перед вами свиня (дика) чи кобра, то, зрозуміло, найкраще в такі очі дивитися через сітку чи вікно клітки. Це ж стосується бегемотів, пантер, шакалів, гієн і диких собак динго.

Що ж до людських очей, то їх теж можна розглядати, але уже через скельця окулярів — звичайних чи кольорових. У кого стопроцентний зір, той може дивитись і без допомоги діоптрій.

Але нас цікавить питання, як саме дивитися в очі? Чи на всіх однаково, чи може по-різному? Безперечно, по-різному. Я гадаю, що ви й без моєї поради розумієте: в очі Петра Семеновича, скажімо, не можна дивитись точнісінько так само, як в очі антилопи гну чи будь-якого представника з породи сумчатих.

Не можна заглядати з однаковою цікавістю в очі гюрзи й сусідки, що постійно зазирає в шпарку ваших дверей. Якщо в сусідчині очі треба дивитися з доброзичливістю, то гюрзу намагайтесь гіпнотизувати, хоч би як вона шипіла на вас.

По-різному дивляться в очі осла й навуходоносора. На осла ви повинні дивитися з любов'ю, на навуходоносора — із співчуттям.

Не однаковими очима (є такий вираз) ви дивитеся в очі своєї жінки і в очі жінки свого приятеля. Погляд у бік власної дружини звичайний і трохи байдужий, а погляд у бік дружини друга нагадує погляд Нарциса.

Зовсім по-іншому ви зобов'язані дивитися в очі підлеглого, їх слід вивчати. Вивчати поглядом кібця, який помітив біля нірки лисицю. Для цього бажано посадити підлеглого в куток і там уже вивчати.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 264

Те ж саме можна проробляти з власною дружиною, якщо вона не проробляє цього з вами.

Якщо гіпопотама, тигра, гібона, вепра, вовкодава ви можете розглядати в чорних, зелених, синіх, оранжевих окулярах, то цього, безперечно, не можна робити з Петром Семеновичем, дружиною та її мамою. Не доведи Господи почепити чорні окуляри на ніс, зайти в кабінет Петра Семеновича, глянути на нього згори вниз і при цьому випалити: "Ну, як ся маєш?" Чого коштуватиме вам ця фамільярність, дізнаєтесь після експерименту. Не дозволяється очі Петра Семеновича вивчати й під кутом у тридцять, сорок і більше градусів.

Може трапитись, що ви одягли окуляри, то дивіться, щоб під час роботи ці окуляри не злізли вам на ніс, а ви глянули на Петра Семеновича поверх них, трішки нахиливши голову. Так можна дивитись тільки на зубробізона, та й то, якщо він далеченько. І останнє. Перед коханою ви часто-густо опускаєте очі і з якихось, відомих тільки вам, причин червонієте і боїтесь зустрічатися з нею поглядом. Цього нізащо не робіть перед своїм шефом. Якщо побоювання дивитись в очі ваша кохана розцінить, як вашу захопленість, то начальник розцінить цей погляд по-іншому: анонімка, що прийшла на нього, — діло ваших рук.

Отож начальству дивіться завжди в очі тепло, ніжно, благально.

ЯК ЗРОБИТИ, ЩОБ ЧОЛОВІКИ НА ЧУЖИХ ЖІНОК НЕ ДИВИЛИСЯ

(Спецпорада для жінок)

Перед тим, як дати вичерпну відповідь на це питання, треба поставити ще одне: "Чому чоловіки на чужих жінок дивляться більше, ніж на своїх?" Відповідаю: тому, що кожна чужа жінка — не ваша жінка. А якщо не ваша, то й невідома як потойбічний світ. А невідоме, як відомо, завжди прекрасне. То як же зробити так, щоб ваш чоловік дивився тільки на вас? Перш за все поводьтесь так, нібито ви і його жінка, й нібито чужа. Друге — не розкривайтесь, як тюльпан,

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 265

до кінця: Бо рожеві пелюстки швидко поопадають, і від вас залишиться оголена серцевина. Третє — не тримайте чоловіка близько біля себе...

Окрім цього, існують й інші умови, за яких чоловік любить свою жінку більше, ніж чужу. Я їх під великим секретом від чоловіків подаю спеціально для жінок.

Умова перша: якщо ви десь років на сорок молодші від свого чоловіка. Успіх майже забезпечений. Такий чоловік на чужу жінку й не гляне, з вас очей не спускатиме. Він не відійде ні на крок і доглядатиме вас краще, ніж свою власну волгу.

До цього спонукають його дві підстави. Перша: якщо ви з ним поїдете до моря чи подастеся в круїз навколо Південної Африки, то пасажири та й члени екіпажу неодмінно запитають вас:

— Скажіть, а ваш тато дуже строгий? Чи не зустрітись би нам сьогодні під сузір’ям Козерога?

Або:

— Будьте ласкаві, скажіть, ви в батечка остання донечка чи ще є такі ж гарні, як ви?..

Вважайте, що ви свого домоглись, — чоловік не тільки не відходитиме від вас, а й вас не відпускатиме від себе. Звичайно, якщо раптом не засне.

Друга — він оберігатиме вас і від чужих поглядів, і від дурних запитань на зразок:

— Скажіть, а ваш дідусь до пенсії чим займався?

Або:

— Це ваш дідусь по маминій чи по татовій лінії?

Ці питання страшніші за перші. Від них можна й на інфаркт розжитись. Це вам, зрозуміло. Вам це не загрожує. Вас інфаркт у цьому віці і в таких умовах не вхопить. Тому вам переживати нічого: ви ж самі бачите, що ваш чоловік від вас очей не відводить. Закоханий більше, ніж у чужу жінку.

Умова друга. Може трапитись, що ви не маєте отих “сорок років”, то зобов’язані мати хоч мінімум характеру. Треба, щоб чоловік захопився вами, Йому потрібно прищепити любов до миття посуду, підлоги, вибивання килимів, навчити його користуватись пилососом, пральною машиною, познайомити з кращими рецептами по виготовленню щуки фаршированої, коропа тушкованого, карасів у сметані.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 266

Тобто створити йому такі умови, щоб від любові до цього діла в нього залишалось рівно стільки часу, скільки вимагає одна жінка. Рідна.

Домігшись цього, вважайте, що ви добилися всього. Поки чоловік вивчає рецепти чи вибирає пилососом пилюку з килимків, ви поспішаєте в перукарню. Він чистить каструлі, ви наводите манікюр. Ви з'являєтесь несподівано на кухні, як пролісок після першого весняного дощу, і все тут сяє: зачіска на вашій голові сяє, обличчя ваше сяє, у руках чоловіка каструля сяє, усмішка на його устах сяє. Він не стримується й запитує:

— Рідна моя, невже це ти? — Кидається до вас в обійми, ніби вперше в своєму житті. Не приголублюйте. Не розчулюйтесь, пам'ятайте про "мінімум характеру" і кажіть: "А це що за телячі радості?"

Тримайте його в напрузі.

Умова третя. Зробіть так, щоб чоловікові весь час здавалося, як я уже казав, що ви нібито його жінка і нібито не його. Для цього потрібно частіше виводити чоловіка на люди. Щоб він бачив, як із вас чужі чоловіки не зводять очей.

— Оце взяла тебе з собою, — пояснюйте йому, — бо як сама вийдеш, так проходу не дають. Пристають, як до вдови. Ще йдуть слідом і натякають: "Ох і ніжки! Ох і стан! Ну найсправжнісінька тобі королева Шантеклера!"

Подеколи це потрібно втокмачувати чоловікові в голову, нехай задумується. Після цього й ви в його очах покращаєте. А коли несподівано побачить, шо хтось на вас і справді кидає косі погляди, то не стримається й скаже:

— Тепер із тобою в місті хоч не з'являйся. Бач, як отой телепень стриже тебе очима.

Або:

— Чого отой бовдур витріщив на тебе свої балухи?

Спіть спокійно. Ваш чоловік таки ваш. Після цього ви йому скажіть, щоб він вас ще й зустрічав, коли ви повертаєтеся з роботи, бо, мовляв, якийсь субчик вам проходу не дає. Весь час під'їжджає на власній машині, обіцяє щодня відвозити додому, постійно підкреслює, що в нього двокімнатна холостяцька квартира, що він хотів би з вами поїхати на лоно природи... Вважайте, що ваш чоловік пропав. Для чужих жінок, зрозуміло. Тепер він щовечора простоюватиме перед прохідною вашого підприємства й дивитиметься на

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 267

кожного власника автомашини, як на людину, якій залишилось прожити до вечора.

Умова четверта. Намагайтесь робити все те, що ваш чоловік. Це ж дозволяється. В нас рівноправність. Залишайтеся зі співробітниками після роботи, випийте чарочку, а додому прийдете, скажіть, що на носі річний звіт чи були профспілкові збори. Зберіться з подружками і завітайте в ресторан. Чоловіка бажано з собою не брати. Захопіться художньою літературою, читанням періодики, розв'язуванням кросвордів чи вдарте ввечері на дитячому майданчику з хлопцями в "козла". Одне слово, спробуйте помінятись ролями.

Є ще одна умова — п'ята. Я її залишаю незаповненою. Заповнити її раджу вам. Розкажіть, а як ви домоглись, що ваш чоловік дивиться тільки на вас? Поділіться секретом і разом зі своїми зауваженнями надішліть мені. При переробці й доповненні книги автор врахує це і введе до своїх чотирьох умов і вашу п'яту. При цьому нам не обов'язково зустрічатись. Можна листовно. Чоловіка запевните, що це ділове листування. Нехай спробує підкопатись.

ЯК ПИСАТИ МЕМУАРИ

Мемуари писати дуже важко. Навіть важче, ніж одному редакторові видавництва написати всї анотації до тематичного плану.

Чому ж так важко писати мемуари? По-перше, мемуари, як правило, пишуться після того, як той чи ті, про кого ви збираєтесь писати, неодмінно померли, а ви маєте дізнатися, чи визнали їх після смерті за видатних і ввели до УРЕ. Якщо так, то вважайте, що один шанс із десяти на вашому боці.

По-друге, повинні померти всі ваші ровесники, або, як ще їх називають, сучасники поета (полководця, художника, композитора тощо). Інакше, чого доброго, сучасники почнуть звинувачувати вас у недостовірності чи перекручуванні викладених вами фактів.

По-третє, треба вмудритися прожити свій вік так, щоб пережити навіть геніїв. А це, судячи з кількості мемуарних книг, вдається не кожному. Тепер ви зрозуміли, чому так мало в нас мемуарної літератури й чому так важко писати її?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 268

Хто ж пише мемуари? Мемуари пишуть різні люди: політики, полководці, видатні діячі культури, актори, композитори, художники і гумористи, але можете й ви.

Як же пишуться мемуари? Ну, перш за все, маючи відповідні для мемуаристики роки, вам необхідно мати ще й папір і хоча б харківську авторучку "Золоте перо". Бо, як відомо, мемуари, на відміну від гетьманських універсалів, пишуться не на пергаменті і не гусячим пером.

З чого ж починати мемуари? Безперечно, з опису першої (цілком випадкової) зустрічі з поетом, скажімо, С., чи з гумористом, скажімо В. Але ні в якому разі не з того, що ви вже при житті поета записували його жарти в ресторані "Еней".

Пишіть, що вперше ви з ним зустрічалися в більярдній. Якщо це літератор, то, звичайно, в Будинку літераторів, якщо художник, то в Будинку художників, якщо композитор, то у видавництві "Музична Україна".

Для кого пишуться мемуари? Звичайно, було б наївно думати, що всі сили кинуто лише для того, щоб віддати данину поету С. чи гумористу В. Мемуари переважно пишуться для самого себе, а якщо з ними уважніше познайомитися, то, як закон, і про себе.

Як описувати головного героя? Дуже просто. Чим простіше, тим краще. Приблизно отак: "Ніколи не міг подумати, що цей, на перший погляд, невеличкий на зріст чоловічок і є поет С. Я його уявляв кремезним, широкоплечим велетнем..." Або: "Дотепи з нього так і сипались. Я дивився на нього й боявся, що він ось-ось захлинеться. Але ні. Дотепи били з нього, як б'ють струмені фонтана в центральному скверику біля університету імені Т. Г. Шевченка".

Як ви познайомилися з головним героєм? Цього ви точно не повинні пригадувати. Пишіть краще отак: "Уже нині й не пригадую, де ми з ним уперше познайомились. Чи це трапилось у фешенебельно-провінційному готелі "Жорж", чи в одеських катакомбах, де ми були на екскурсії. Пам'ятаю одне: він мене впізнав одразу. Ніколи не думав, що він отак просто, як звичайний смертний, підійде до мене, покладе свою руку на моє плече й скаже: "Так оце ви такий, Юро!" Це якщо вас, автора мемуарів, звуть Юрою. А якщо вас звуть Степаном, то це звучатиме трохи інакше: "Так оце ви такий, Стьопо! Ніколи не думав, — оглядаючи мене з ніг до голови, сказав він, — що ви пишете. Гарно пишете. Читав. Читав. Так і тримати".

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 269

Що писати далі? Далі потрібно зробити невеличкий екскурс у поетове дитинство. Бо поет, як відомо, ще з колиски мріяв стати моряком. “Якось він утік із дому в Одесу й незабаром влаштувався на теплоході “Іван Франко” (нині — “Леся Українка”) звичайним юнгою. Уже пізніше, десь через рік, під час нашої другої зустрічі, він про це розповідав мені особисто. Й тоді я уявив собі, — пишете ви, — обірваного хлопчика-селюка, який без шматка хліба в кишені бреде таврійськими степами у великий і загадковий світ — Одесу”.

Чи відіграли ви якусь роль у житті героя? Безперечно. Саме завдяки вам і з’явилась на світ його геніальна поема... Але давайте все по порядку. Ви ж, звичайно, добре пам’ятаєте, як у скрутний для поета час йому захотілося назавжди кинути перо і влаштуватись працювати на таксі. Та ви (ніхто інший, а саме ви) не дозволили йому так вчинити. Вчасно підтримали його, навіть підказали сюжет для його безсмертної поеми “Весна не жде”. Щоправда, дружина поета в своїх спогадах чомусь запевняє, що згаданий твір з’явився на світ завдяки їй, а не вам. Але чи варто на це звертати увагу? Хіба ми не знаємо жінок? Вони глибоко переконані, що все створено в ім’я їх або завдяки їм.

Чи варто писати про його творчість? Обов’язково. Почніть приблизно так: “Пам’ятаю, він щось писав. Що саме — я вже не пригадую, але знаю, що писав. Саме тоді почав уже писати і я. На той час у мене було чи то три, чи то п’ять романів. Якось сиджу, коли чую, хтось стукає в шибку. Я до вікна. Дивлюся — він.

“Що, — питаю, — тебе принесло в таку пізню ніч?”

“Гумореску, — відповідає, — написав. Ту саму, до якої ти мені підказав сюжет. Хочеш послухати?”

Я його вислухав, зробив кілька слушних зауважень, і гумореска після цього стала дуже популярною. Нею буквально зачитувались усі: від студентів-заочників до футболістів-любителів.

Ця гумореска мені добре запам’яталася. Забув, щоправда, її назву, але добре пригадую, що читали її на всіх вечорах, де читався уривок із моєї повісті “Життя під сонцем”.

Як викласти розділ про дивацтва гумориста? Як відомо, всі великі люди — диваки. Гуморист В. не був винятком. “Гуморист, треба, сказати, він був досить цікавий. Талант щедрий. Особливо любили його друзі. Пригадую, з першого свого гонорару він одному із нас позичив 10 карбованців, другому — 20, третьому 30, четвертому —

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 270

40, п'ятому — карбованець тридцять дві, шостому... Ні, шоста була вона — поетеса Леся К... Лесю він посадив на таксі, а гроші дав не їй, а таксисту. То були останні 5 карбованців, і гуморист В. попросив водія авто, щоб той відвіз Лесю додому. А сам позичив у мене до наступного гонорару три копійки і пішов пішки. Бо трамваї вже не ходили.

Отаким веселим і живим вкарбувався він у моїй пам'яті. До речі, тих трьох копійок він мені й досі не віддав".

ЯК ВИБИРАТИ ІМ'Я

Це питання, безперечно, хвилює кожного, хто збирається стати батьком чи матір'ю. Питання, як на мій погляд, не таке вже й дрібне. Бо й справді, яке ім'я дати дитині? Чим керуватися? З чого починати?

Перш за все слід забути про будь-які сімейні традиції, якщо вони якимось дивом збереглись у вашій сім'ї. Все то пережитки минулого. Тепер нові часи, нові імена. Не варто в ці дні згадувати батька Арсена чи діда Андрія, а тим паче прадіда Данила. Не треба й згадувати маму, бабу, прабабу. Не варто задумуватись і над майбутнім. Хай вас не хвилює вже тепер, як поставиться ваш син чи донька до підібраного вами імені. Хай це їх не цікавить. Вони ще до цього не доросли. Єдине, що в ці щасливі для вас дні має вас цікавити, так це книжка "Власні імена" та поради знайомих.

Книжка імен запропонує вам чималенький список, і ви зможете знайти сяке-таке ім'я для нащадка. Але моя вам щира порада: не заглядайте туди. Не мине й дня, як до вас завітають ваші знайомі, які дві, а то й цілі три ночі не могли заснути. Все думали, яке б ото вашій дитині ім'я підібрати.

— Чи, може, все ото даремно? — з острахом цікавляться вони. — Ти що, з отієї книжки, батьку, надумав своїй дитині ім'я підбирати? А ми ж для чого? Ми тобі друзі чи ми тобі хто? Викинь книжку, поки не пізно.

Ви, ніяковіючи, відкладаєте книжку вбік.

— Закинь її, —радять ваші знайомі. — Що ти з нею носишся, як із крашанкою? Ось тобі справжні імена. Це моє, це Митькове, це тьотя Фрося написала, це Гарик, це Жоржик. Чи, може, ти вже без нас придумав, так кажи!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 271

— То жінка хоче, — починаєте ви так, ніби щойно когось ненавмисно підрізали. — Не я, а жінка хоче, щоб, як син народиться, то назвали Назаром, якщо донька, то Соломією...

— Що? — скрикують усі троє чи четверо, скільки там уже до вас прийшло. — Нам не почулось? Ти так оце сказав, як ми почули, чи ти ще нічого не сказав?

— Та це все жінка. Дід у неї був Назар. Замість батька їй. Вона ж у мене сирота, так оце вигадала. В дідову пам’ять. Виховував, мовляв, у люди вивів.

— Забобони, — кидає хтось.

— Факт, пережитки. Ніби тому дідові тепер не все одно... Ти що, перед жінкою по шнурочку ходиш?

— Та ні... Що ви?..

— А в тебе своя думка є? В тебе своє ім’я є?

— Та я думав. На батькову честь — загинув на початку війни...

— Ну й правильно. Ото на батькову честь і називай. А то вигадають — Назар! Хто тепер із таким іменем ходить? Тьху! Називай на честь батька й не вигадуй. Чи, може, жінка не погоджується?

— Та погоджується.

— Ну й чудесно! Значить, ім’я вже є. Свій список можна рвати? Чи не так? То як же зватимуть твого спадкоємця?

— Тимофій!

— ??

А по хвилі:

— Ну, ти вибач. Це, звичайно, ваші сімейні справи. Вам видніше. Але ми радили б і про дитину подумати. Ти подумав, як воно, беззахисне, піде в світ із таким іменем? Тимофій! Тиміш! Уявляєш?

— Збожеволіти мало! — підтримує другова жінка. — Що люди про батьків подумають? Оце вже розмов буде.

— Оригінальне щось треба, — знову друг. — Щоб відбивало наш дух, епоху. А ти — Назар, Тимофій! Що ж ти, кожному стрічному пояснюватимеш, на чию честь ти так свою дитину назвав? На честь діда чи баби? Не сміши людей...

— Гаразд, — здаєтесь ви. — А які у вас пропозиції?

— У нас? Ось список. Я, наприклад, пропоную назвати його іменем відомого співака. Звичайно, не нашого. Ну, якогось французького чи італійського. Скажімо, Антоніо. Чим погано? Або на честь

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 272

Жана Маре. Моїй жінці цей артист дуже подобається. Для доньки — Лола. Гарно? І взагалі, яке кому діло, Лола чи Жан?..

Ото довго не дискутуйте, згоджуйтесь одразу. Знайомі завжди діло кажуть. Беріть у них список і поспішайте в пологовий будинок. Список передайте через санітарку чи медсестру разом із записочкою:

"Люба! Всі пропонують назвати сина (як буде син) Жаном. Якщо донька, то Лолою. Гадаю, наші знайомі мають рацію. Назар і Тимофій — архаїзми. Не сподобаються ці, то вибери зі списку, що додаю. Цілую. Твій Вася".

Оскільки я теж батько і мені теж знайомі приносили список імен, то я хочу його винести на обговорення, щоб наші товариші й друзі не сушили собі голів. Ось цей список:

Жіночі імена:	**Чоловічі імена:**
Жюля	Жюль
Ія	Мюль
Лола	Пріам
Піама	Люс
Люсі	Гарик
Гонората	Жорик
Ферфуфа	Роллан
Естера	Ірек
Сосіпатра	Анжел
Паола	Руслан
Кюнна	Кизил-Кум

Якщо ж ви вважаєте, що цей список неповний, не впадайте у відчай, ваші знайомі доповнять. Останнє, що я вам пораджу, це не забудьте про гармонію імені й прізвища. Це дуже важливо. Подаю приклади:

Нінель Кукурудза, Травіата Пацюк, Жульєна Миска, Анжела Кендюх, Вольдемар Копистка, Гонората Пузир, Геракл Гарбуз, Жузі Коза, Неда Баран, Аттіла Шкапченко і Аполлон Козолуп.

Якщо ця грамонія є, вважайте, що ім'я ви вибрали правильно. Діти вам дякуватимуть. Особливо як підростуть.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 273

ЯК ДІЗНАТИСЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ СВОГО ПРІЗВИЩА

(Майже науковий трактат)

Вважатиму неповноцінною свою книгу, якщо бодай хоч коротко не зупинюсь на походженні наших прізвищ. Подаючи пораду “Як підібрати ім’я” й зовсім не сказати “Як дізнатися про походження свого прізвища” — значить обкрасти читача, не задовольнити його допитливої душі. Тим паче, що прізвища хвилюють нас інколи більше, ніж імена. Бо як-не-як імена нам дають, як ми вже знаємо, сусіди, родичі, знайомі, рідше батьки, а ще рідше діди чи прабаби. То вже прізвища, якось так повелось, дістаються не від знайомих, а саме від батьків, дідів чи навіть від прапрадідів. І спробуй тепер після стількох епох і воєн встановити, чи у вас таке ж прізвище, як було в прапрадіда, а чи дійшло до наших днів в іншому вигляді, а може, й змінилось за вимогами часу чи самого власника того прізвища. Бо тепер, скажімо, багато хто змінює своє прізвище, як йому заманеться, і часто на шкоду собі.

Тому я раджу: перед тим як збираєтесь змінити своє прізвище, подумайте, чи не міняєте шило на швайку. Можливо, ви й досі не догадуєтесь, яке благородне походження має ваше прізвище. Щоб ви впевнились, що це справді так, пропоную вам кілька прикладів, з допомогою яких ви зможете визначити генеалогію свого прізвища і пересвідчитись, що воно у вас не таке вже звичайне, як на перший погляд здається.

ЯК ДІЗНАТИСЬ, ЧИ ВИ ЧАСОМ НЕ ІТАЛІЄЦЬ?

Приклад перший. Ваше справжнє прізвище, як твердить батько чи мати, — Мирон Деко. А якщо його прочитати навпаки та ще написати разом, то виходить, що ви ніякий не Мирон, а ДЕКОМИРОН. Отже, ваші далекі предки — це, безсумнівно, італійці — сучасники Джованні Боккаччо (Воссассіо), Мікеланджело і Тіціана.

То, питається, чи варто міняти таке прізвище?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 274

Приклад другий. Ви Антон Канава. Три “а” в одному прізвищі, звичайно, забагато, як замало одного “о” в імені. Що ж слід робити? Перше “а” в прізвищі заміняєте на “о” разом із наголосом. Тепер прізвище вимовляється Конава. Відчуваєте, зовсім інший нюанс? А до імені Антон додаєте “іо”. Правда, цього вашого поривання часто не розуміють формалісти із загсу. Але, якби не вони, бюрократи, ви, мабуть, і не догадуєтесь, яке б мали пікантне прізвище: Антоніо Конава — наче тезко видатного італійського скульптора — представника класицизму Антоніо Конава (1757— 1822 роки).

Приклад третій. Прізвище змінюється за допомогою додавання, точніше, дописування. Це можна зробити без чиновника із загсу чи секретаря сільради. Головне — підібрати відповідне чорнило. Якщо у вашому паспорті стоїть Мазач чи Кирпач, вважайте, що до італійця вам — дві літери. Дописуйте “чо”. Не “чао”, а саме “ч” і “о” й носіть собі на радість, а іншим на втіху: Мазаччо чи Кирпаччо. Якщо у вас прізвище Пізан, то робіть — Пізанно.

Приклад четвертий. Про прізвища, усне звучання яких має особливу вагу. Такі прізвища в основному не пишуться, а вимовляються. Пояснюю. У вас прізвище — Мина Фасоля. Маючи таке ім’я та й прізвище, ви чомусь проклинаєте своїх батьків (а вони — той день, коли ви народилися), ненавидите себе, своїх родичів і того діда, що вмудрився під час російсько-японської війни стати повним георгіївським кавалером. Саме на честь пам’яті діда Мини вас і нарекли цим страшним (для вас) дореволюційним іменем. Ви нині повинні через це страждати, згадувати батька й матір, а заодно й діда — георгіївського кавалера, словами, які навіть у порадах писати заборонено. А тим часом чините ви так даремно, бо, мабуть, і не здогадуєтесь, що такому співзвуччю між іменем та прізвищем може позаздрити артист із капели гітаристів чи клоун столичного цирку. Лише вслухайтесь у своє прізвище. Вимовте його ніжно й з любов’ю, особливо в присутності інтелектуала чи науковця. Не встигнете й рота затулити, як він підбіжить до вас і запитає:

— Скажіть, ви випадково не родич італійського скульптора Міно Фазолі?..

Ви раптово ніяковієте. Бо, між нами кажучи, ви, безперечно, родич, але далекий. Прізвище дуже трансформувалось.

— Я це одразу помітив, — запевнить вас інтелектуал. — Бачите, я саме працюю над темою “Італійське Відродження й Україна”.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 275

Досліджую зв’язки, торговельні відносини. Особливо акцентую увагу на сфері впливу України на Італію. Ваше прізвище мені запам’яталося.

Якщо після цього поцікавиться, чи у вас дома випадково немає чогось такого (ну, скажімо, кардинальської мантії чи весла від гондоли), одразу не відповідайте. Вдайте, що вам трохи ніяково й навіть неприємно. Бо товариш уперше у вашому житті так точно, безпомилково (от що значить освічена людина) розгадав справжнє походження вашого прізвища, хоч як ви й маскувалися! Після цього скажіть: “Треба подумати” — і негайно мчіть в “академку”, дізнайтесь хоч, хто такий отой Міно Фазолі, коли він жив і що робив.

Носій прізвища Пиколом — прямий нащадок папи римського Пія II. Справжнє прізвище обох — Пикколоміні. Але це так, між іншим.

ЯК ВИЗНАЧИТИ, ЧИ ВИ ЧАСОМ НЕ ФРАНЦУЗ?

Переднє слово. Як не дивно, з французами у нас справи гірші, ніж з італійцями. Французи є. А от прізвищ значно менше, ніж, скажімо, італійських, німецьких чи турецьких. Це, певне, пояснюється насамперед тим, що Франція з нами не межує, хоч зв’язки в нас давні, починаючи від Анни Ярослава Мудрого і кінчаючи Борею Штойком із Томашполя, який торік їздив у Париж за туристською путівкою...

Приклад перший. На Україні поширене прізвище Гроха. Якщо послухати Аделю з Кобеляк, то довідаєтесь, що в її жилах тече чиста французька кров одного з фельдмаршалів часів Наполеона Бонапарта, який під час першої вітчизняної війни переховувався в Хоролі, де перше жила прабаба Аделі. Від фельдмаршала й пішло прізвище Аделі Грохи, яке, будучи малограмотним, волосний писар записав у метрику — Аделя Гроха. Хоч насправді вона француженка й повинна писатися: А де ля Гроха. З наголосом на останньому “а”.

Приклад другий. Прізвище Філіпченко. Одразу відчувається, що воно не українського походження. Бо в українців є Пилип (Пилип із конопель), а не Філіп. Закінчення “ченко” запозичено в українців. Філіп — навпаки — чуже нашій мові, або, як кажуть, слово іншомовного походження. Тому не важко здогадатися, що справжнє прізвище Філіпченка свого часу було Філіп. Приміром — Жерар де Філіп, Те ж саме стосується прізвищ Філіпчук, Філіпенко.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 276

ЯК ДІЗНАТИСЯ, ЧИ ВИ ЧАСОМ НЕ НІМЕЦЬ?

Приклад перший. Якщо у вас прізвище Вітер, можете бути певні — ви таки німець. До цього прізвища варто лише придбати літеру “н” і вписати її третьою ліворуч або змінити “т” на ту ж “н”. Після цього ви вже не якийсь там Вітер, а в першому варіанті — Вінтер, у другому — Вінер. Вінер Норберт — американський учений, німець за походженням.

Приклад другий. На що вже типові українські прізвища Деригус чи Дериніс. Але й вони, як виявляється, мають свої секрети. Власники їх, певне, і не підозрюють, що варто їм викинути літеру “и”, як вони стають: Дергус чи Дерніс.

Друкувати замітки, інформації, якщо вони вам вдаються, можна під таким псевдонімом: Ван (тобто Ваня) Дергус. Або ще краще так: Ван дер Гус. Але цього, мені так здається, не дозволить зробити найліберальніший редактор, якщо він вас особисто знає. Не дивуйтесь: редактори залишаються редакторами. Хіба що й зайдуться такі з них, хто знався на людських душах і, дивись, ще й дозволять, хоч усі вони, без винятку, вважають себе інженерами цих душ.

ЯК ДІЗНАТИСЯ, ЧИ ВИ ЧАСОМ НЕ ТУРОК?

Переднє слово. Чимало минуло часу, як Україна відбивалася від турків. Козаки перевелись, а от імена й прізвища турецькі залишилися: драгомани, сагайдаки, бузулуки, килимники, кунтуші тощо. І тому не дивно, якщо хтось із ваших знайомих раптом заявляє:

— А ти знаєш, що я з турецьких яничар?

Або:

— Та він же турок!

Або:

— Тобі відомо, що моя баба була Ага і в селі її називали Османша?

Так заявляють переважно ті, що знають, хто вони й звідки. Але багато власників чистокровних турецьких прізвищ і досі перебувають у блаженному невіданні. Просто неймовірно! Я вважатиму злочином, коли багатьом їм не розкрию таємниць і не розповім, звідки вони пішли й чиї вони діти.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 277

Приклад перший. Мій однокашник по університету носив прізвище Алік Кнур. До нашого знайомства він, виявляється, й не знав, що він прямий нащадок турецького меддаха чи правнук пехлевана.

— Та ти знаєш, — якось кажу йому, — хто ти такий? Звідки в тебе таке ім’я та прізвище? Оце вчора прочитав статтю одного дуже вченого Федотюка “Звідки походять наші прізвища?”, так виявляється, що слово “Алік” на Україні поширилось під час турецько-татарських наскоків і походить від турецького “Алі”. Отже, ти ніякий не Кнур. Справжнє твоє прізвище: Алі Нур або навіть Алі Нурі. Викинь до біса оту літеру “к” і все зрозумієш.

Він несподівано кинувся на мене. Заграла турецька кров. Обхопив обома руками й ледве не задушив. А тоді, наче шайтан, з криком “ага-ла-а” кинувся вниз. По сходах.

— Не забудь загоріти й пофарбуватися, — кинув я йому вслід.

Та не знаю, чи почув він мене. Бо якось випадково побачив його з вікна трамвая, то він і досі ходить блондином.

Приклад другий. Досі не дадуть собі ради носії прізвищ Кріт, Тхір. І жоден із них, скільки б не ламав голову, звідки в нього таке прізвище, не знає, що воно турецького походження. Тільки вбогі вигадники та бліді, як турецькі євнухи (якщо йдеться про турків, то й порівняння повинні бути турецькі), фантазери неспроможні на більше, як замінити літеру “і” на “о”. Тхір — Тхор, Кріт — Крот. Ще й сердяться й поправляють вас, коли ви без злого наміру, ненавмисне напишете — Тхір чи Кріт, вони неодмінно вам скажуть:

— Я не Тхір, а Тхор.

У той час, коли треба не сердитися, а дякувати, що вас пишуть “Тхір”. Бо ви й справді Тхір і прізвище ваше походить не від Putorius* — з родини куницевих, що має хутро з грубою обідраною темною остю, а від справжнього турецького імені, з якого десь в анналах історії випала й загубилась одна лише літера “а”. От її, літеру, й слід ставити поруч із “к” чи “т”, щоб вийшло: Каріт чи Тахір.

Приклад третій. Михайло Фіра, або, як кажуть близькі й знайомі, Міша Фіра. Так, от Міша Фіра — не Фіра, а Аріф. Ашім Аріф! А ви, виявляється, чисте турецьке прізвище читаєте зліва направо, а не справа наліво. А турецькі прізвища й читаються, як у народі кажуть, по-турецьки: Ашім Аріф.

* Тхір *(латин.).*

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 278

Відчуваєте, скільки тут музики? Вимовляєте його, й вам здається, наче граєте на зурні або ллєте воду з турецького глечика. Так і хочеться додати до цього слова "бей" чи "ага", щоб звучало ще миліше: Ашім Аріф-бей!

Отож за роботу, товариші чи панове, як вам більше подобається. Якщо вам захочеться змінити своє прізвище, то ви більше не битиметесь, ніби курка в пітьмі, міняючи прізвища на свій страх і сміх. Тепер у вас під рукою солідна й науково обгрунтована порада, яка може вам замінити статтю чи дисертацію. Якщо ж формалісти із загсу виставлятимуть свої претензії й доводитимуть протилежне, то не забувайте, будь ласка, вказувати їм на це першоджерело.

ЯК ЗАПРОШУВАТИ В ГОСТІ

Запрошують у гості, як відомо, тоді, коли вашому знайомому чи товаришеві щось потрібно. Як тільки подзвонить або зустріне й скаже: "Зайшов би якось", так і знайте — йому щось треба від вас. Не може бути, щоб отак ні з того ні з сього запрошував.

Запрошують у гості й тоді, коли випадково зустрічаються. Саме на таких запросинах ми і зупинимось.

— А чому це ви до нас не заходите? — починають ваші знайомі, й тут, не даючи їм відповіді, негайно переходьте в наступ і ви:

— А ви чого? Негарно. Слово честі, негарно. Ніколи не думали, що ви так зазнаєтесь. Як переїхали з Опішні в Київ, так уже ніби й не земляки.

— Та стривайте! Дайте слово сказати, — просить ваш земляк чи знайомий.

— Не дам, — кажете ви. — Бо так робити не можна. Хто ж до нас ходитиме, якщо ми самі себе забуваємо? Хто? Я вас, земляче, питаю!

— Розумієте... — знову він.

— Розумію, — це вже ви. — Я все розумію. А от моя жінка (вона не дасть збрехати) не хоче цього розуміти. "Чого це Чуприни, — так і каже, — до нас не заходять. Може, чогось образились?!"

— За що? На вас ображатись, так це треба свинею бути. Цієї неділі неодмінно будемо у вас. Ви нікуди часом не збираєтесь?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 279

— Оце завжди так виходить, — починайте здалеку. — Ви завжди збираєтесь тоді, коли нас нема. Це ви просто смієтеся з нас. Слово честі. Ми ж цієї неділі якраз теж у гості запрошені. Можна було б і не йти, бо якщо, між нами кажучи, то це не люди, а... І не хочу цим словом рота паскудити. Але йдемо. Бо, як між нами, то від цієї людини дещо залежить. По роботі. А жінка в нього... Ну, справжня мегера. Бачили б ви її очі — балухи з орбіт вилазять. Справжня жаба-зеленуха. Ще й халат зелений носить...

У цю мить помічаєте, що й у жінки вашого земляка очі не кращі. Починаєте клясти себе в душі: “І смикнув мене чорт за язика...” Та не розгублюйтесь. Так воно вже в природі ведеться. Варто вам про чиїсь зуби чи очі згадати, як, дивитесь, у вашого знайомого чи знайомої вони такі самі. Не розгублюйтесь, а спокійнісінько, намагаючись говорити в тому ж тоні, кажіть:

— Так оце йдемо. Бо в нього жінка все може. Замовте шкуру мамонта — з-під землі викопає. Потрібно вам опудало макаки (це я так собі, не ображайтеся), — завтра принесе. Свинячі роги їй легше дістати, ніж нам звичайну соску в аптеці... Так приходьте, не забувайте...

Адресу при цьому називати не обов’язково. Навіть коли ви переїхали на нову квартиру на тому тижні. Потисніть руку, мило посміхніться і йдіть. Якщо ж несподівано земляк схаменеться й скаже:

— О, ледь не забув, а де ж ви живете?

Не пробуйте непритомніти. Це вам нічого не дасть. Удайте, що ви дуже здивовані.

— Ти глянь! А я хіба вам не казав? От голова, і як це півгодини добрих убили на дрібниці, а про головне забув.

Тепер присядьте. Якщо під вами сніг, малюйте схему на снігу. Пісок? Малюйте на піску. Малюйте й розказуйте, як до вас потрапити. А як нема снігу, ні піску, то шукайте клаптик паперу, бо інакше вони до вас не втраплять нізащо в світі. По-перше, ви живете у чорта в зубах, по-друге, туди ніякий транспорт не ходить, по-третє, наймати таксі — це дати із себе здерти шкуру. Це при умові, що таксист вас туди повезе. По-четверте, їхати треба з самого ранку, то до вечора можна й добратись. Приїдете, орієнтуйтесь по калюжі. Це майже поруч із вами. Не калюжа — Індійський океан: узимку не замерзає, влітку не висихає. Після цього починайте клясти міськкомун-

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 280

госп і заодно поцікавтесь у земляка, чи він часом не знає, доки це триватиме. Для повного уявлення розкажіть два-три епізоди про калюжу.

Можна й такі:

— Повірте, не брешу, у тій калюжі вже два епілептики втопились. Вас часом не переслідує ця чорна хвороба? Ну, слава Богу. Бо можете захлинутись одразу. Машина, бува, заїде, так ніс трактором вирвуть, а кузов там залишається. А ви хочете таксі брати? Хто вас туди повезе?

Та це ще не біда — півбіди, — розказуєте ви якомога правдивіше. — Обійдете цю калюжу, то одразу беріть очі в руки — під ноги вдивляйтесь. Бо якщо не оглядатиметесь, то скрутите собі в'язи: дітиська познімали з люків чавунні плити, здали на металолом. У нас сусіда з тринадцятої квартири впав, то вже рік, як ходить із скрученою вбік головою. Ніяка медицина виправити не може.

Після цього не забудьте нагадати про мікрорайонних псів, що гасають невпорядкованими вулицями, як вовкодави. Всі без намордників, а чужих нюхом чують за кілометр. Але найстрашніше не це. Найстрашніше те, ради чого ви ото сьогодні вибрались у центр: дістати хімікатів. Бо від блощиць і тарганів уже спасу нема.

— Ну, нічим не виводяться, хоч сядь та й плач. Чого вже не пробували: і каштани клали, й торф. Виварювали черепки з лопухами. Настоювали тирсу на бурячисі, заливали смолою, оцтом. Варили звіробій на нітрогліцерині, не кажучи вже про дуст і сірчану кислоту. На день-два наче щезнуть, а тоді звикають, і ніякий дуст не помагає. Вони ще й раді — з'їдають той дуст, аж за вухами лящить. Як їдять, то, буває, сусідам чути. Та що там багато розбалакувати, приїжджайте, самі побачите. Не встигнете лягти...

— Але ми не думаємо ночувати.

— Як це не думаєте? Не думаєте ночувати? А чого? Що, немає де спати? Слава Богу й міськраді — маємо трикімнатну квартиру. Та й до нас як уже їхати, то на два дні, не менше. Це ж за містом. Повітря яке! Живи й про Крим не думай. Переночуєте неодмінно. Та й заодно пересвідчитесь, як ми живемо. А то ще подумаєте, наче вигадуємо бозна-що,. Побачите: як тільки вимкнеш світло, а прусаки, наче оленяче стадо, по вас гасають, аж груди вгинаються. Рота й носа затуляємо марлею. Ви часом не з роззявленим ротом спите?

— Не знаю. Ніколи не бачив...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 281

— Ну, це не доведи Господь. Так ви приїжджайте. Побачите, як ми влаштувались. Дітей не беріть. Онуків теж. Адже жалко їх мучити: їхатимете, то в центрі сідайте спочатку на трамвай на п’ятнадцятий номер, потім на Теличці на восьмий пересядете, а тоді злізете й пішки. З кілометр, більше не буде. А як через кар’єр, то й того менше. При вході напис “Вхід заборонено”, але ви на те не звертайте уваги — йдіть. Правда, якщо на вишці червоний прапорець, то-краще обійти. Бо як бабахне, то каміння аж за шлагбаум летить. Каменюки бувають кілограм по вісім. Кабіну автомашини пробиває, як фанерну коробку з-під зефіру.

Всі ці деталі у вашій розповіді обов’язкові. Для ваших гостей нічого не повинно бути несподіванкою. Інакше почнуться переживання. Щоправда, ваш земляк, можливо, й не дасть вам висловитись до кінця, несподівано переб’є й скаже:

— Та ви уже не турбуйтесь. Усе це не страшно. Ми до такого звикли. У нашому мікрорайоні не ліпше. А дорога і пси нас не лякають. У нас зять тракторист. Так ми до вас у неділю, якщо не на гусеничному приїдемо, то на бульдозері — обов’язково.

Після цього потисніть землякові руку й гляньте на себе в дзеркало: якщо у вас обличчя пожовтіє, а може, ще покриється червоними плямами, — вважайте, що все гаразд. Приятель приїде. Можете не переживати.

ПРО ЩО РОЗМОВЛЯТИ В ГОСТЯХ

Хто з нас не бував у гостях? Хто не відчував отієї холодної атмосфери, яка панує в ті хвилини, коли сервірують стіл? Жінки бігають із кухні в кімнату: шукають ножі, подають виделки, миски з салатом олів’є, мороженим хеком, нарізають лікарську й любительську ковбаси і, як завжди, забувають своєчасно поставити найголовніше — чарки та фужери. Ви дивитесь на цю суєту й почуваєте себе, як дитина в пелюшках, — скуто. Як би ви намагалися не дивитися на стіл, погляди ваші все одно падають то на баличок (який десь дістали господарі), то на креветки. Вам стає ніяково. Здається, що ваші погляди перехоплюють присутні. Ви встаєте з крісла, пробуєте жартувати.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 282

Кидаєте одну-дві репліки, але відчуваєте, що вони недоречні, ніхто не сміється, а на вас усі дивляться здивовано.

Куди подітись? Чим зайнятись? Швидше б уже за стіл. Чого вони зволікають? Завжди ці жінки ускладнюють собі життя. Поставили б пляшку, оселедчик, один-два огірочки — й досить. Ні, ріжуть навіщось ковбасу, яку, як правило, ніхто не їсть, варять чи смажать картоплю й подають її тоді, коли всі ситі по горло. Потім силоміць накладають вам повну тарілку й кажуть, що в них свиней нема — тарілка має бути чистою.

Та все це буде потім. А зараз ось прибігає з гастроному господар (таке враження, ніби хазяї вас і не чекали), приносить мінеральну воду, плавлені сирки, зелений горошок, забуває, як завжди, купити баночку майонезу чи пачку солі, яка щойно закінчилась.

— Тебе добре посилати лише по смерть, — господиня своєму господареві. — Так не буває, щоб ти та чогось не забув.

— То біжи сама, — огризається господар.

— Ну, й побіжу...

Назріває сімейна сварка. Ви ще більше ніяковієте. Вам чомусь здається, що все це — через вас. “Якого біса ми прийшли? Через нас он люди лаються”.

— Це щоб було востаннє, — шепочете своїй половині. — Чуєш, востаннє! Більше моєї ноги тут не буде.

Вона обіцяє. Раптом входить господар. Він вам нагадує ідіота: очі злі, а на устах посмішка.

— Ну, чим тут розважаються наші дорогі гості? Трохи скучнувато? — запитує він. — Ну, нічого, зараз буде весело. От Клава тільки збігає в гастроном, візьме майонез, хрін і...

Йому не дають договорити. Всі кричать:

— Ну, для чого? Ми ж не прийшли до вас наїдатись! Посидимо, поговоримо...

Господар заспокоює. Комусь пропонує сімейний альбом, іншим показує значки, які збирає син. Вам дає колоду карт. Ви тасуєте й помічаєте, як до вас підсовується мордатий тип. У вас до нього одразу ж з’являється неприязнь. Ви почуваєтесь зайвим. Так і є — нахаба взяв карти, які ви поклали собі. Зводитесь і йдете в іншу кімнату. Там, несподівано для себе, помічаєте хлопчика, який забився в куток і сидить, наче ховрашок у нірці.

— Як тебе звати?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 283

— Вова, — відповідає він.

— А чого ти тут?

— Туди, — показує на вітальню, — мама не дозволяє.

— А-а! Ну, нічого... Зі мною можна. Ходімо, розкажеш мені, скільки тобі років, як тебе звати, куди ти ходиш.

Хлопчик вам охоче відповідає, але ви все пропускаєте повз вуха, бо раді, що нарешті знайшли собі заняття — забавлятися з дитиною. Полегшено зітхнувши, сідаєте на диван. У цю мить знову заходить господар. Мило вам усміхається. Ви хочете йому теж зробити приємність і кажете:

— Яке миле дитя!

— Так, так, — згоджується він і гладить Вову по голівці.

— Якщо говорити відверто... Сідайте, будь ласка, — запрошуєте ви господаря. Він сідає. — Так от, якщо говорити відверто, то я досі не уявляв собі, як люди визначають, на кого схожа дитина: на батька, маму, бабу чи діда. А це тепер помітив, що Вова справді, як дві краплі води, схожий на вас. Просто ваша копія.

— На мене? — перепитує господар.

— А ви що, переконані в протилежному?

— Бачите, я... — Господар хоче сказати щось, але ви його вчасно зупиняєте. Думаєте: “Невже я цього разу помилився? Невже він весь у маму? Та ні, не може бути. Такий же капловухий, як батько. Очі балухаті, ніс баклажаном, губи наче варениці. Ну, викапаний батько. Мати ж гарна жіночка”.

— І ви стверджуєте, що це не так? — наступаєте на господаря.

— Я нічого не стверджую... Я хочу сказати...

— Та перестаньте. Гляньте на свої й Вовині вуха...

Господар здивовано дивиться.

— Ну, що ви скажете?

— М-да! Можливо, якась схожість є.

— Ви це називаєте “якась схожість”? Цілком ваші вуха, тільки в мініатюрі. А візьміть ніс! Подивіться на його ніс. У кого ще такий ніс, як у цього милого... у-у-у... і славного хлопчика? Тільки у вас і в нього...

Господар починає вовтузитись і, видно, хоче швидше піти од вас.

— Мені моя дружина розповідала про Вову... Мовляв, підеш, побачиш, який у Матущаків хлопчик, — вундеркінд. Я у вас вперше й тільки глянув на Вову, одразу подумав — викапаний ви... От які дива творить природа. А очі?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 284

— Пробачте, але це не мій син, — раптом виривається в господаря.

— Не ваш? Як не ваш? А чий же у вашій кімнаті син?

— Не знаю. Я спочатку думав, що ваш. Мені навіть здалося...

— Що вам здалося?

— Ну, що навпаки... Ви схожі на нього, а не я. Тому я думав...

"М-да — мдакаєте ви про себе. — Оце ситуація!"

Господар тим часом зводиться й щезає на кухні.

— Але де твій тато? — питаєте в хлопчика.

— Он, — показує хлопчик на типа, що забрав у вас карти.

Ви підсідаєте ближче.

— Ну, як? — цікавитесь у типа.

— Карта не йде, хоч убий! Не везе!..

— Зате в коханні повезе, — подбадьорюєте ви.

— І не кажіть... Уже повезло.

— Воно й видно! Син у вас славний! Ваша копія... Розповідав мені, як його звати. Сказав, що йому шість років.

— Це він може... Туз хрестовий... Бито, — каже тип.

— Пробачте, а ви зі своєю давно живете?

— Ви до мене? — питає товстомордий.

— Ну да...

— П'ять місяців.

— Що? — перепитуєте ви так, ніби проковтнули виделку. — Як же це так? Ви п'ять місяців, а синові — шість років?

— Дуже просто... Дама пік, — товстомордий б'є. — Від першого чоловіка синок... Забрав... Нічим було крити... Як бачите, ні в картах, ні в коханні...

Вам на душі стає тоскно. Хоча б швидше до столу. "Ну й жінка, — це ви про свою. — Знову через неї влип. Більше не піду з нею в гості. Чорта лисого бачитиме вона мене у своїх знайомих..."

У кімнату вбігає ще один шибеник. "Мабуть, оце син господаря, — думаєте ви й пильно вдивляєтесь у його обличчя. — Очі, вуха — ніби його. А втім, хто зна? Ліпше не зачіпати. А що, як він виявиться сином сусіда?.."

Коли з вами й справді таке трапиться, моя вам порада: не беріть це близько до серця. Так і до інфаркту недалеко. Помилились? Нічого страшного. З ким не буває! Погладьте хлопчину по чубчику і вдайте, що ви ще більше здивовані, ніж хазяїн.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 285

— Ніколи б не подумав, — скажіть йому. — Ви запевняєте, що це син сусіда? Дивно! Він так схожий на вас.

Після цього сідайте до столу і, головне, добре закушуйте.

ЯК ДІЗНАТИСЯ, КИМ СТАНЕ ВАША ДИТИНА, І ЯК ЇЇ ВИХОВУВАТИ

Видатні вчені стверджують, що на кожну дитину неодмінно має щось впливати. Від цих впливів і залежить її майбутнє. Тому батьки, які знають “секрети впливу”, вже зараз упевнено заявляють:

— Ох, у мене й урвитель росте!

Або:

— Це не інакше, як Леонід Жаботинський чи Іван Піддубний буде!

Або:

— Погляньте, який космонавт вигнався!

Або:

— Мій якщо не стане пожежником, то неодмінно буде Шопеном!

А як ви? Чи можете ви так упевнено сказати вже сьогодні, що ваш Юрасик стане булочником чи експедитором маслозаводу? Гадаю, ні. Саме тому я взявся за перо, щоб вже тепер могли визначити, ким буде ваша дитина, коли виросте, і як її для цього слід виховувати.

З біографії великих людей ми знаємо, як на майбутніх поетів-ліриків, скажімо, впливають кучеряві верби, на гумористів — горобині гнізда. На майбутніх музик (композиторів, диригентів, скрипалів, бандуристів тощо) — стрекотання сорок і поскрипування незмащених коліс воза. На співаків переважно впливають вечорниці та кумкання жаб на озерах.

Зовсім під інший вплив потрапляють майбутні кербуди. Вони захоплюються висмикуванням пір’я в домашньої птиці (гусей, індиків та качок). Майбутні ревізори та фінансисти цікавляться здебільшого чужими садками та колгоспними баштанами. Агенти держстраху, як правило, стріляють з рогатки по горобцях та із самопалів по ґавах.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 286

Майбутні пожежники полюбляють сірники й розводять багаття за хлівом чи хатою.

Голови (різні) випасають кіз, свиней та велику рогату худобу. Полководці віддають перевагу коням і терпіти не можуть козячого молока.

Художники-абстракціоністи спеціалізуються на викраденні бовтунів, приймаючи їх за справжні яйця, а не курячу бутафорію. Анонімники й навуходоносори починають із написів у туалетних, на парканах, на стінах будинків і кінчають псевдонімом "Всюдисуще око".

У цьому відношенні особливо скривджені міські діти.

В них ні скрипучих возів, ні бантин, ні кучерявих верб, ні баштанів, ні домашньої птиці. Тому з них переважно й виходять посередні журналісти, фармацевти, адміністратори муздрамтеатрів, майстри індпошиву, метрдотелі, дамські кравці та працівники хімчистки.

Це, звичайно, жорстока несправедливість, хоч у нас всі професії потрібні й почесні. Але вся біда й нещастя міських дітей у тому, що в містах дуже багато міліції та різних спецмашин. Саме, мабуть, тому міські батьки своїх дітей лякають міліціонерами чи машиною, яка підмітає щіткою вулиці чи загрібає лапами сніг.

— Не будеш їсти — міліціонерові віддам!

— Гамай кашку, а то машина згамає. Бач, яка вона ротата! Усе жере!

Цього ви не помітите в сільських батьків. Тут переважно практикується солдатський пасок або батьків очкур від штанів. Певно, саме звідси й пішло оте прислів'я: "За одного битого двох небитих дають".

Отож як виховувати сільську дитину, ми вже знаємо. Варто лише, повторюю, вибрати для неї відповідну професію й почати прищеплювати їй любов чи до верб кучерявих, чи до дупел із гніздами, залежно від того, яку професію ви обрали для свого нащадка.

А як же бути з міською дитиною? Чи є в неї ті об'єкти впливу, вражень, які має сільська дитина? Безперечно, є, й не менше. Єдиний недолік: міська сфера впливу на дитячу душу недостатньо вивчена та описана в нашій літературі. Тому важко стверджувати, що хлопчик, який смикає дівчинку за кіски, буде неодмінно дамським перукарем. Минає півтора десятка років, дивись, з нього виростає офіціант привокзального ресторану чи майстер фотоательє.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 287

Отже, міські сфери впливу на формування дитячої душі вивчені або поверхово, або зовсім не вивчені. А в наш час, як відомо, батьки не мають часу на виховання дітей. Робота, громадські доручення, готування обідів, відвідування гастрономів тощо. Дивись, роки пробігли, на тахті лежить якийсь патлань. У зубах сигара, в руках гітара, туфлі на босу ногу, баки з вусиками зрослися. Він щось побренькує і питає:

— А що, пахан, не упознал? Я твой синаша!

Тому моє завдання — полегшити ваші страждання і безкорисливо допомогти вам. Для міської дитини найвпливовіший об’єкт — це міліціонер. Перед початком виховання дитині слід продемонструвати, що собою являє міліціонер. Покажіть їй будь-якого міліціонера: регулювальника, автоінспектора чи слідчого карного розшуку. Для дитини все одно. Дитині аби форма. Зміст її не цікавить. А після цього з ранку до вечора кажіть:

— Не будеш слухатись — міліціонерові віддам!

Після цих слів дитина сама уявить міліціонера. Якщо цей метод звести до системи, то, я певен, результати не забаряться: дитина й уві сні проситиме у вас манної каші й благатиме крізь сльози, що не плакатиме. З таких дітей виростають ілюзіоністи цирку.

Це перший і дуже ефективний засіб виховання. Є й інші. Наприклад: куток (не слухатимеш — поставлю в куток), спецмашини (приклад уже наводили), тьотя (от лише не перестанеш, так негайно віддам тебе оцій тьоті; подивись, яка вона зла), зоопарк (не слухатимеш — відведу в зоопарк і посаджу тебе до крокодила).

Можна посадити й до тигра, лева, пантери, вовка, шакала й гіпопотама. Але не до бегемота. Бо слово “гіпопотам” дитина переважно чомусь боїться, а от слово “бегемот” у неї такого страху не викликає. Не викликає в неї страху і слон чи поні. З симпатією дитина дивиться на зебр і окремих птахів. Але це інша тема. Нас же зараз цікавлять сфери чи окремі фактори впливу на душу містечкового хлопчика чи дівчинки.

Як бачимо, в дитини міста цих факторів не менше, ніж у дитини села. Додайте до цього спалахи трамвайних чи тролейбусних дуг на вечірньому тлі неба (діти, які захоплюються цими спалахами, згодом стають освітлювачами в місцевих театрах), демонстрації (святкові), декорації (діти, на яких впливають декорації, стають переважно декораторами), недільні марші в парках культури і відпочинку

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 288

(діти стають філософами) і, нарешті, морозиво за 9 копійок без родзинок (діти стають продавцями м'ясного ряду і все життя зневажливо ставляться до молочників).

Далі так звані штучно-допоміжні фактори, чи примусові: дітей здають у дитячі ясла й примушують відвідувати групи з викладанням англійської чи французької мови, хоча вони ще своєї не знають (поліглотами, як правило, такі діти не стають і з іноземної завжди мають переекзаменування на осінь); хореографічні гуртки (з цих дітей переважно виростають телеграфісти й водії таксі); музичні школи, по закінченні якої хлопчик негайно хоче стати штурманом далекого плавання, а дівчатка — продавати "ескімо".

І останє: дяді. Дядя не обов'язково повинен бути вашим родичем. Дядя взагалі може бути навіть незнайомий. Цей метод добре діє в поїзді, трамваї, парку, сквері, а також у будинках відпочинку, санаторіях та на пляжах (морських, річкових).

Метод цікавий і надзвичайно оригінальний. Як же користуватися цим методом?

Якщо ваша дитина несподівано заплакала, ви їй негайно показуйте дядю й кажіть:

— Он бачиш того дядю?

Дитина насторожується й замовкає. Якусь мить дивиться, куди спрямовано ваш вказівний палець. Там сидить на лавочці (якщо це сквер чи парк) або лежить (якщо це пляж) у шезлонзі молодий і симпатичний дядя. Літ тридцяти. Дитина разом із вами не спускає з того дяді очей. Потім ви питаєте в дитини, чи вона знає, що цей симпатичний дядя може зробити з нею, якщо вона не слухатиме маму. Дитина не може здогадатися і раптом знову починає схлипувати, щоб нарешті дізнатись, що з нею зробить отой дядя. Якщо ця допитливість проявляється, то це, безумовно, свідчить про те, що ваша дитина в майбутньому стане геологом або головою ДТСААФ.

— Він тебе забере з собою, — таємниче повідомляєте ви.

Дитина підносить кулачки до очей.

— Кине в мішок.

Дитина починає кулачком терти очі.

— Мішок зав'яже дротом, прив'яже камінь і викине в море (чи в річку).

Дитина заходиться плачем.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 289

— Перестань, бо якщо тебе акули не з’їдять, то цей дядя сам тебе з’їсть.

Дитина ридма ридає.

— Цей дядя всіх таких плаксивих діток їсть. Бачиш, дядя приготувався до стрибка. Подивись, які в дяді руки.

Дядя ніяковіє, намагається всміхнутися.

— Бачиш, які в дяді зуби? Оцими зубами він робить з дітками гам-гам.

Дядя затуляє рота й кидає на вас погляд, сповнений страждань.

— А подивись, які в дяді очі! Вночі вони в нього світяться, як у сича.

Дядя підводиться.

— От бачиш, дядя вже йде. Ану, перестань негайно!

Дядя щось намагається сказати.

— Чуєш, дядя гарчить, як вовк. Зараз дядя буде тебе їсти.

Дядя раптом повертається і біжить.

— От бачиш, дядя злякався. Дядю злякала твоя мама. Твоя мама сміливіша за дядю... Я тебе не дам йому з’їсти...

Цих прикладів, гадаю, достатньо. Всі вони впливаюгь на душу дитини не слабкіше, якщо не сильніше, ніж батьків очкур (це в селі) чи імпортний пасок від ковбойських джинсів (це в місті).

Одне погано — міські дяді та міліціонери наступного дня оббігають вас десятою дорогою, а ваша дитина, помітивши цей маневр, починає так верещати, що дивишся на неї, слухаєш і думаєш: “З оцього якщо вже не виросте новий Верещагін, то футбольний коментатор — неодмінно!”

P.S. *Якщо вищезгадані професії вас не задовольняють і ви хочете, щоб ваша дитина в майбутньому стала Кондратюком, Данилом Заболотним чи Лесею Українкою, Іваном Козловським чи Марком Вовчком, Остроградським чи Амбодиком-Максимовичем, то в цьому разі раджу негайно переїхати до села. Бо генії, як сказав поет, народжуються в селі, а помирають у Парижі.*

Олег ЧОРНОГУЗ

ЯК НАБУТИ СЛАВИ ІНТЕЛЕКТУАЛА

Ми так нині звикли до інтелектуалів, що перестали дивуватись і захоплюватись ними. Мабуть, тому й сприймаємо їх як належне, як щось звичайне, буденне. А тим часом бути сучасним інтелектуалом не так уже й легко. Хоча деякі товариші запевняють, що інтелектуалом може бути будь-хто, маючи густу бороду, а також ВРЕ, УРЕ або ще краще УРЕС.

Я знаю багатьох, які передплачують "Вокруг света", "Всесвіт", "Иностранную литературу", "Знання та праця". У декого є навіть "Людина і світ", альбоми з репродукціями Рембрандта, Ван-Гога, Пікассо і картини Тетяни Голембієвської. Але, наскільки мені відомо, ніхто з них інтелектуалом не став. Отже, в цій справі мало мати в своїй бібліотеці Ернеста Хемінгуея, Проспера Меріме, Уїльяма Фолкнера, Джона Апдайка, Сомерсета Моема, Агату Крісті... Треба до цього ще й мати природний хист. Бо інакше навіть при наявності передплатної періодики й путівників по містах світу, починаючи від Абакана й кінчаючи Кривим Рогом, все одно з вас інтелектуала не вийде.

В наш час не заживеш слави інтелектуала, якщо навіть прочитаєш мемуари Михайла Рудницького чи промову Юлія Цезаря перед битвою з галлами. Щоб уславитись інтелектуалом, треба вміти блискуче оперувати набутим фактажем. Вміти подати свої знання так, щоб ніхто не сумнівався — чи ви дилетант, чи зарозумілий схоласт.

Щоб уславитись інтелектуалом, треба набути такого зовнішнього вигляду, щоб кожен глянув на вас і безпомилково сказав:

— Стовідсотковий інтелектуал!

Після цього ви повинні глянути й на нього. Але так, щоб він одразу відчув вашу інтелектуальну перевагу, а сам собі здався нікчемним суб'єктом із претензіями провінціалки.

Це найперша вимога. Друга вимога — розмовляти будь про що, на будь-яку тему неохоче, байдуже, так, ніби між іншим, подекуди цитуючи то Спінозу, то Лукіно Вісконті, але ні в якому разі не посилаючись на свого вітчизняного мислителя, якщо він навіть такого рівня, як Григорій Сковорода. По-перше, посилаючись на свого, ви

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 291

одразу в очах присутніх зі справжнього інтелектуала опуститеся до рівня звичайного балабона, а згодом перетворитесь на вузькочолого бовдура. По-друге, хтось із присутніх може кинути вам у вічі:

— Цих слів у Сковороди нема!

Спробуйте йому заперечити. А він, зануда, візьме й полізе до стелажа по томик філософа-демократа й тоді при всій отій публіці витовче вас, як шолудивого кота, що нашкодив. Вам це потрібно?

Інша річ — мислитель чи діяч закордонний: Гегель, Бісмарк, Наполеон, Бернард Шоу чи комісар Мегре. Коли хтось і кине вам оту зверхньо-зневажливу фразу:

— Такого в Бісмарка нема!

Або:

— Щось я цього в Наполеона Бонапарта не стрічав, — не відчаюйтесь. Пам’ятайте: наступ — найкраща оборона. Удар супротивника негайно парируйте своїм ударом.

— Воно й зрозуміло. А де ви могли це зустріти в Наполеона, коли це фраза з його неопублікованих листів із острова Єлени до тітоньки Жорж Санд. Ці листи ви читали?

Хай спробує, нахаба, підтвердити чи ще хоч раз за вечір роззявити свого з чорним піднебінням рота! Тепер беріть бика за роги й виробляйте з ним, що хочете. Цитуйте Мюссе і Дугласа Скотта, Федеріко Фелліні й Лютса Бенюела, розповідайте про життя Джоан Баез і Моніки Вітті, Уїльяма Сарояна й Джона Голсуорсі.

Далі зупиніться на кінозірках, починаючи від Айседори Дункан, Олівії Коул і кінчаючи Марлон Брандо і Луї де Фюнесом. Не варто зачіпати Софі Лорен, Бріжіт Бардо й Джіну Лолобріджіду.

— Це пройдений етап, — може хтось кинути репліку.

А от нехай спробує натякнути щось, коли ви почнете розповідати про творчий шлях Ванесса Редграйва чи, скажімо, біографію Акіро Куросави. Можете зачепити біографії Ейсебіо, Пеле, Джона Беста чи Джаїча. Футболісти — це теж модно. Головне — деталізуйте. Розповідайте так, ніби з кожним, про кого йде мова, ви виросли чи сиділи разом на задній парті й задачки в нього списували.

— Коли Ейсебіо вперше побачив справжній футбольний м’яч, — деталізуєте ви, — він заридав, як дитя. Його весь Гарлем заспокоював, — і тут же поясніть: — Гарлем — це не те саме, що гарем, товариші. Гарлем — це означає негритянський квартал.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 292

Якщо помітите в якогось зайди нахабно-іронічну посмішку, не звертайте уваги на дрібниці. Можливо, хтось із присутніх несподівано ляпне:

— А згадайте нашого Анатолія Бишовця, коли його запросили в Австрію на телестудію...

Негайно зробіть такий вираз обличчя, ніби ви хотіли випити свіже яйце, а там виявилось невилуплене курча. Нізащо не оперуйте своїми. Повторюю, це одна із найголовніших вимог. Не збивайтесь на Агатангела Кримського чи Лесю Українку, не посилайтесь на Драгоманова чи на Івана Труша. На вас одразу махнуть рукою й ніколи не визнають за вами права носити горде ім'я інтелектуала.

Якщо ви надумали здивувати присутніх своїми знаннями з історії, то не надумайтесь розповісти їм про те, що Києво-Могилянська академія свого часу була центром освіти всього слов'янства, а донька Ярослава Мудрого — Анна — вийшла заміж за короля Франції. Це, як вам скажуть, типове не те. Інша справа Людовік XIV. Його жорстокість і дивацтва. Або хитрий і улесливий кардинал Рішельє. Версальський замок. Єлисейські Поля, Лувр. Що ви там ще знаєте? Ельзас і Лотарінгію? Цього досить. Можете перейти на Рим. Чи вернутись назад у Париж і проїхатись по Сені. Про її береги розповідайте з таким захопленням, ніби там промайнуло ваше дитинство. Але ні в якому разі у своїх розповідях не вдавайтесь до аналогій. Скажімо, таких:

— Ну, Сена точнісінько, як наша Снивода, якщо хто був на Вінниччині.

Вважайте, що всі ваші претензії на пост інтелектуала ви самі розтоптали власним чоботом. Застерігаю вас від таких паралелей.

Якщо випадково (а може, й навпаки) вас запитають, що ви тепер читаєте, не ляпніть зопалу:

— Та чогось потягло на новели Стефаника.

Або:

— Вирішив перечитати Гоголя!

Вас пронижуть і спопелять здивовані очі!.. Відповідь у цьому випадку єдина:

— П'єра де Бюше і Агату Крісті.

Можете назвати Фрідріха Санклюїста чи Поля-Жана Панастеля, але ні в якому разі Григора Тютюнника чи Євгена Гуцала. Після цього теж, так, ніби між іншим, додайте:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 293

— До речі, ви знаєте, як працює Агата Крісті? — І, не чекаючи відповіді, провадьте далі: — Вона гола залазить у ванну. По ліву руку кладе в череп неандертальця яблука (звичайно ж, не симиренка), в праву бере ручку й пише. Пером страуса ему.

Може трапитись, що хтось із присутніх теж захоче здивувати товариство. Ну, приміром, розповість про останнього отамана Січі Запорозької Калнишевського, який просидів у ямі до 117 років й відмовився від “волі”, коли дізнався, що Січі вже нема. Або скаже:

— А ти знаєш, як працював Степан Руданський, коли батько відмовився йому допомагати, бо той писав “мужицькою мовою”?

Співбесідник може й не продовжувати. Скорчте зневажливу міну шимпанзе — і нехай він замовкне зі своїм Руданським! Бо Руданський — це не епоха, як і Тетяна Ларіна зі своїми Ленським і Онєгіним. Вони для вас учорашній день, як і “Тарас Бульба” з “Мертвими душами”, і соромитись цього нічого. Тому, обклавшись Дороті Сайєрс чи Ерлом Стейнлі Гарднером, не кліпаючи віями, питайте:

— Поглянь, будь ласка, в словник, як правильно писати: фонікулер чи фанікулер?

Якщо вам несподівано кинуть у вічі:

— Жоржа Сіменона читаєш, знаєш, що їсть Луї де Фюнес, і питаєш, як писати... Так от знай, що ні “фа” й ні “фо”, а “фу”... Фу-ніку-лер.

Не звертайте уваги на невихованих невігласів. Хіба їм зрозуміти глибину вашої інтелектуальної душі, хіба їм охопити діапазон ваших знань? Та ніколи, якщо вони й досі захоплюються “Героєм нашого часу” й читають “І мертвим, і живим, і ненарожденним...”.

ЯК ПРИБОРКАТИ СУСІДА

Прочитавши цей заголовок, читач, у якого квартира із спільною кухнею, коридором, ванною, песимістично сам себе запитає: “Хіба ж це можливо?” Можливо. Хочете знати, як це зробити, то негайно озброюйтесь олівцем і занотовуйте собі цю пораду. Бо це питання таки хвилює вас. Справді ж бо, як приборкати того ненависного вам

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 294

сусіда? Мишей дохлих в його вариво ви вже кидали! Прусаків у своїй кімнаті розводили і в його кімнату підпускали! Заводили здоровенних псів — ніщо не допомага! Воно й зрозуміло. Пес, як і дохлі миші (й ті, що літають, і ті, що бігають), вашого сусіда вже не дивують. У нього виробився імунітет. Цим його не візьмеш, а тим більше з квартири не виживеш. По-перше, де ви тепер дістанете доброго пса? А по-друге, якщо й дістанете, то де гарантія, що рівно через тиждень сусіда його не "вгостить"... І, по-третє, плакатиме чималенька сума грошей, затрачена на того сетера чи фокстер'єра. Отож, якщо ви поставили собі за мету приборкати сусіда, запросіть до себе в гості знайомого. Пам'ятайте: клин вибивають клином. Запам'ятали? Тепер занотовуйте, що вимагається від вашого гостя. Перш за все гість повинен мати належну зовнішність. А саме: відвислу нижню шелепу, як в орангутанга, і перекошений ніс, як у Мішки Япончика. Словом, щоб була така пика, що кожен, хто б на нього глянув, сказав: "Як пить дать — головоріз". Знайдете отакого типчика, вважайте — спокій забезпечено. Ви повний господар на кухні, в коридорі, у ванні. Сусід стане як шовковий і в патрони вкручуватиме завжди свої лампочки. Бо самі скажіть, кому приємно зустрічатися з таким мордоворотом один на один, та ще й у темряві? Це перше. Друге. Ви повинні свого гостя одягти. В піжаму. Бажано смугасту.

Третє. Озброїти ножем. Але не кухонним. А тим, що на пружині. Клацає й вистрілює.

Четверте. Заборонити вступати з сусідом у будь-які контакти: вітатись, вести розмови, просити дозволу зайти у ванну.

П'яте. Випускати гостя з кімнати саме в той момент, коли зі своєї кімнати виходить сусід. При зустрічі дивитися спідлоба — під самим носом сусіда несподівано "вистрілювати" ножем. Ефект потрясаючий.

Нехай після цього сусід спробує підсунути вашому гостю голку чи шматок хліба з миш'яком, а вам у каструлю непомітно опустити виводок сірих мишей.

Але це ще не все. Є пункт і шостий. Чи не найголовніший. Без нього ви нічого не виграєте. Через день-два необхідно вам самому зайти до сусіда й побідкатись:

— Що мені, бідному, тепер робити?

— А що? — поцікавиться сусід.

— Так от брат із тюрми втік. П'ятнадцять років за вбивство дали, а він узяв і втік. Тепер у мене переховуватися збирається. Каже:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 295

заявиш у міліцію, то тебе кокну й разом із тобою твого сусіда. Мене, зрозуміло, за те, що я заявлю, але скажіть — вас за що?

Сусід зниже плечима...

— Тож-то і є. Аби хоч вас не зачіпав. За себе я не боюсь. А от як вас ні за понюшку табаку заріже, то я тоді не переживу. Каже: мені вже все одно. Заявиш у міліцію, то одразу обох. Мені, — каже, — слідством займатись ніколи. Я не слідчий, що буде розбиратись, хто із вас той донос писав — чи ти, чи він. Він — це значить ви...

Після цього попросіть вибачення і дайте йому спокій. Тепер вважайте, що сусід приборканий остаточно. Віднині він вам не колотиме очей, що ви після себе не помили ванну. Сам помиє. Замете коридор. Почистить конфорки від збіглого супу чи вермішелі. Перед тим як зайти до туалету, поцікавиться, чи не бажаєте перші завітати ви. Щоранку бажатиме вам міцного здоров'ячка, цікавитиметься, як спалось вам і вашому братові. Про анонімку в міліцію й не думайте — не напише. А як напише, то що? Прийде уповноважений. Поцікавиться, хто живе. Познайомите міліціонера з товаришем. Мовляв, ваш гість. А щодо вбивства і втечі з тюрми, то чого тільки той проклятущий сусіда не видумає! І треба ж таке вигадати на чесних людей?!

— Товаришу міліціонере, а скажіть, будьте добрі, чи не можна оцього сусіда за наклеп упекти на пару годочків? Бо спасу від нього вже нема. Бачте, до чого додумався чоловік.

Дивись, може, й клюне. Одне слово, за роботу. Жаль тільки, що в наш інтелектуальний час такого неандертальця підшукати важко.

ЯК ЗАВОЮВАТИ СЕРЦЕ КЕРІВНИКА

На це простісіньке запитання відповість, мабуть, кожен. Бо кожен знає, що це робиться дуже легко. Для цього тільки назавжди слід викинути думку: "А що про тебе подумають товариші?" Але ви належите не до таких людей. Вам не байдуже, що про вас подумають люди. Вам хочеться, щоб про вас думали тільки добре і ваші співробітники, і сам Петро Семенович. Чи можливо в цьому випадку завоювати серце свого керівника? Абсолютно можливо, якщо

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 296

віднині за інструкцію свого життя ви візьмете ось цю щиросерду пораду. Користуючись моєю порадою (запам'ятайте!), вам не доведеться ніколи брати на озброєння старі атрибути примітивного лакузи: цілувати ручку дружині Петра Семеновича, виносити з заболочених озер по-собачому в зубах бекасів, чирків, крижнів та пірникоз. Випивати рештки спиртного, якщо Петро Семенович не в "формі", чи гасати з мікроінфарктом по засніженому полю й виганяти на Петра Семеновича хвостатих та косооких.

Усе це зайве. За моєю порадою, ви повинні тільки критикувати свого начальника. Критикувати в очі, критикувати на зборах, під час нарад і навіть у нього дома, в сімейному колі. Критикувати суворо й жорстоко. Кому це не імпонує? Тільки після такої критики вами захоплюватимуться і Петро Семенович, і ваші співробітники. Захоплюватимуться і заздритимуть, а в душі навіть почнуть мріяти про той день, коли хтось із них перейме хоч одну соту з того, що вмієте ви.

А добитися цього не так уже й важко. Головне — до кінця простудіювати мою пораду. Подаю кілька блискучих прикладів, узятих із життя.

Приклад перший. "Дорогі товариші! На сьогоднішніх зборах я повинен заявити з усією серйозністю... Нехай присугній тут Петро Семенович ображається, вліпить мені догану, зрештою, звільнить з роботи... Він наш начальник, і не мені вчити його, що зі мною чинити, але критикувати його я просто зобов'язаний. Тут він мені рота не затулить, навіть якби й хотів. Бо ми більше терпіти не можемо. Колектив обурюється. Колектив здивований. Як ви можете, Петре Семеновичу? Ми вас питаємо: як ви так можете? Жити в такому колективі і бути таким егоїстом?! Ви егоїст і консерватор! Мені стає боляче, коли я бачу, як на наших очах ви черствієте. До нас на завод щодня прибуває молодь. Що ж робить Петро Семенович? Думаєте, він, як великий спеціаліст, новатор виробництва, передає цій молоді свої величезні, всебічно глибокі знання й досвід? Нічого подібного. Він соромиться. Він, бачите, соромиться передавати свій багатющий досвід молоді, бо вважає себе малодосвідченим учителем.

Скромність — це чудесно. Але вона потрібна не тут. І хай віднині він мене стане ненавидіти, не подивиться і в той бік, де я стою, але нехай знає: ми сьогодні це питання вирішимо за нього. Нам, колективу, краще знати — гідний він учитель молоді чи ні. Ми всі зросли, дякуючи Петру Семеновичу і не боїмося заявити: дозвольте нам

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 297

розпоряджатись вашими знаннями. Ми не допустимо, щоб усе те прекрасне, що набули ви, належало тільки вам. Я кінчив, товариші!”

Приклад другий. “Не знаю, як ви, дорогі товариші (таке звернення обов’язкове — ви ж завойовуєте не тільки серце керівника, а й серце своїх товаришів по роботі), але я не можу більш мовчати. Біль розтинає мої груди. І я скажу, скажу від себе, скажу від усіх. Гляньте уважно на Петра Семеновича. Подивіться, на кого він став схожий. Чи може такий керівник довго керувати нами? Не може. Не потягне. І тому я кажу відверто в очі Петру Семеновичу, щоб він сьогодні, зараз, у цю мить поклав перед нами заяву і йшов з роботи. Негайно! Подивіться, товариші, ще раз на нашого начальника! Де ви бачили, щоб справжній керівник мав такий вигляд? Ви вже, Петре Семеновичу, самі на себе не схожі!..

В цьому винен не тільки він, дорогі товариші, а й ми з вами. Тому ми сьогодні хоч і пізно, але кажемо: Петре Семеновичу, хочете ви цього чи не хочете, ми вас і питати не будемо, подавайте заяву і їдьте відпочивати. Набирайтеся сили, здоров’я, енергії”.

Приклад третій. Цей приклад застосовується переважно на ювілеях, святкових вечірках і навіть дома в Петра Семеновича. Щоправда, тут є одна деталь, яку необхідно обов’язково з’ясувати перед тим, як виголошувати промову. Це немаловажна деталь: як ставиться Петро Семенович до власної дружини? Якщо чудесно, тоді, як кажуть, із Богом.

Початок промови той самий: “Дорогі товариші! Кажуть, що в гостях, та ще й за столом, господаря не критикують. Я собі дозволю порушити цю традицію і почати свій тост із критики. Критика, як відомо, робить нас кращими. Чого, до речі, я особисто не можу сказати про Петра Семеновича.

Подивіться на нашу незрівнянну Софію Іванівну (дружина Петра Семеновича). Хай вона мені вибачить це порівняння, але іншого я зразу підшукати не можу. Гляньте на цей ніжний і сором’язливий рум’янець, що покрив її щічки, чи не нагадує він вам пелюстки нічної фіалки? Так питається, чому цей феодал і деспот, — це стосується вас, Петре Семеновичу, — тримає цю квітку в цій задушливій, малогабаритній клітці? Чому? І це тоді, коли у нас є можливість безкоштовно послати Софію Іванівну на золоті піски Адріатичного моря або ж у Швейцарію, де для повної гармонії на альпійських луках не вистачає такого чудесного едельвейса. Так вип’ємо ж, товариші, за нашу незрівнянну Софію Іванівну!”

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 298

Гадаю, цих прикладів досить. Залежно від обставин цими прикладами можна спокійно оперувати будь-де і спокійно завойовувати не тільки серце свого керівника, а й викликати глибоку симпатію в своїх співробітників. Отож геть оті традиційні вигини спин, солодкі усмішки, ніжні потиски рук і тиради на кшталт:

"Петре Семеновичу, та хіба мені Київ потрібен? Мені аби під вашим керівництвом попрацювати хоч три-чотирн місяці, то це мені більше дасть, ніж п'ять років в інституті".

Банально й примітивно. Шукайте, товариші, нових форм. Пам'ятайте, як далеко вперед пішла наша наука й техніка. Не зупиняйтесь на досягнутому й ви! Не забувайте: все тече, все міняється.

ЯК ПОВОДИТИСЯ З ТОВАРИШЕМ, ЯКОГО НЕСПОДІВАНО ЗВІЛЬНИЛИ З ПОСАДИ

Дехто, мабуть, скаже: ніяк. А даремно. Звертати увагу неодмінно треба. Може, не обов'язково з ним так вітатися, як ви вітались до цього. Не слід, скажімо, перебігати вулицю, щоб персонально, нахиливши голову чи зігнувшись до поперека, єлейним голосом промовити:

— Доброго дня вам, Петре Семеновичу! Як ви почуваєтесь? Як печінка? Чи перестало канудити?

Принижувати свою гідність не варто. Але не можна впадати і в іншу крайність. Помітивши колишнього начальника, що йде вам назустріч, не вдавайте, що вас тепер більше цікавлять вітрини крамниць, ніж його печінка. Він може теж удати, що не помітив вас, і пройти далі, а може, й несподівано зупинитись і сказати:

— Що це ви, Семене Петровичу, вітрини вивчаєте? Збираєтеся щось купити?

Ви, безумовно, відчули, скільки єхидства та іронії в цих запитаннях. Чи варто відповідати тим самим? Ні в якому разі, і ось чому. Поясню з власного досвіду.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 299

Був колись і я керівним товаришем. Яким саме, то, певен, не має особливого значення. Головне, що був. Щоб уже дуже великим, то ні, але, як кажуть, не остання шишка на сосні. Був у мене один знайомий. За професією — скаржник. Усе скарги писав і мені приносив для вжиття заходів. Людина була, скажу я вам, хоч до ракової пухлини клади — розсмокче. Чемний, ввічливий, сором’язливий. Іноді отак дивишся на нього, а він несподівано пожовтіє, потім переведеш очі на його руки — наллється кіновар’ю.

Зніяковієш і сам опустиш очі, підведеш, знову глянеш на нього, а він уже перед тобою кольору столового буряка. Зупиниш погляд на його носі — набирає кольору хакі.

Одне слово, милішого створіння в житті своєму не стрічав. Так минуло з півроку. Я вивчив усю гаму його кольорів. Здавалось, у природі не існує такого відтінку, якого б не набирав Шумайда (це його прізвище).

Якось Шумайда приніс до нас у відділ чергову скаргу про те, що в районі вінницьких Вишеньок досі немає громадської туалетної, а від цього, мовляв, дерева в’януть. Мене якраз не було, а скарги він персонально вручав тільки найстаршому.

— Де Петро Семенович? — запитав Шумайда.

— А він більше не працює, — відповів мій заступник. Не знаю, якими тоді барвами заграло обличчя Шумайди, але коли він вискочив з кабінету й ледь не збив мене з ніг на сходах, у нього був вигляд гранітної скелі. Шумайда пройшов повз мене, як проходять військові крейсери повз буйок, що зірвався з якоря.

Наступнього дня я запримітив Шумайду на майдані Поповича, біля газетного кіоска. Це було його улюблене місце. Тут ми з ним часто стрічались, і я знав, що варто мені з’явитися на горизонті, як Шумайда (в мене досі таке враження, що він міг би легко мене помітити через бетоновану стіну) вискакував із-за кіоска і, знімаючи картуза, біг мені назустріч.

Цього разу Шумайда наче осліп.

“Що з ним? — подумав я. — Невже не розглянули останньої скарги Шумайди про те, що на П’ятничанах собаки ходять без намордників, у той час, як у Калинівці зареєстровано пса, що сказився?”

Я вирішив підійти до Шумайди сам. Але яким було моє здивування, коли Шумайда, накульгуючи, почав набирати швидкість кур’єрського поїзда. Доганяти його я, зрозуміло, не став.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 300

З того часу минув тиждень. Я переїжджав жити до Києва. Забіг на базар, у районі Каліччя, щоб купити кілограм-другий яблук. Раптом, наче з-під прилавка, вискочив Шумайда.

— Петре Семеновичу, дорогий!

Я глянув на нього. Він покрився ніжно-оксамитовим тоном осінніх незабудок.

— Ай-яй-яй! — протяг він. — Такого від вас ніколи не чекав. Ніколи не думав, що ви станете таким.

Я ще раз поглянув на Шумайду. Обличчя його набрало кольору осіннього листя з бурячковими прожилками.

— Чому ж ви не признаєтесь, що переїжджаєте до Києва? Тепер на таких, як Шумайда, ви й дивитись не хочете.

Я подивився. Шумайда покрився безкольоровим лаком. Продавець подав мені яблука. Обличчя Шумайди заграло бронзою. Яблука я загорнув у білий папір. Шумайда став як крейда. Ми попрощались. Я Шумайді нічого не відповів. Він став як попіл. Такого кольору в Шумайди я ніколи не помічав.

Оце і все. Тепер висновок: перед тим, як надумав вивчати вітрини при зустрічі з колишнім керівним товаришем, не забудь (ці слова прошу дати крупним шрифтом), Н Е З А Б У Д Ь поцікавитись, чи Петра Семеновича не звільнили часом для того, щоб підвищити. Поцікався, а тоді вже сміливо обходь його хоч десятою дорогою.

ПРО ЩО РОЗМОВЛЯТИ З ДРУЖИНОЮ

(Тільки для дорослих)

Якщо ви спостережливі, то, безперечно, помітили, як у наш час багато парубків. І це незважаючи на те, що вони відбули армію, мають професію, інколи навіть ізольовану квартиру! А от не одружуються. У чому ж причина? А причина, як виявилося, в тому, що більша частина з них не знає, про що розмовляти з майбутньою дружиною. Куди легше з коханою. З нею взагалі можна не вести ніяких розмов. Бо закохані до відвідування загсу, як достеменно встановлено, розмовами не переобтяжують себе, ніяких сімейних проблем не

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 301

вирішують, а тільки страждають від кохання, мовчать або зітхають, густо пересипаючи страждання довгими й затяжними поцілунками.

Що таке поцілунок, я вам сказати не можу. Поки що в жодній енциклопедії, словнику, підручнику цей термін не розшифровується. Мабуть, тому, що не піддається описові. Поцілунок, кажуть, треба відчувати. Але перейдемо безпосередньо до нашої теми “Про що розмовляти з дружиною?” У закоханих, як ми бачимо, справи значно легші. Бо навіть у тому випадку, якщо з них хто й говорить, то їхній словниковий запас дуже мізерний, як у деяких наших поетів-ліриків. Правда, ті й ті вважають, як це не дивно, що для кохання й поезії достатньо таких слів, як зорі, небо, синій вечір, голубий світанок, липневі ночі, бруньки на вербах і котики. Наприклад:

— Ти мій котику!

— Ти моя кицюню!

Так, безперечно, за рідкісними винятками, не розмовляють одружені. З їхнього вжитку ці слова щезають разом із поцілунками. Якщо для закоханих і згаданих поетів цих слів більш ніж достатньо, то сімейним людям цього так мало, що їх постійно не покидає думка: “А що, як настане такий день, коли ми про все переговоримо? Про що ж говорити далі?”

Такі люди нам нагадують тих, що досі дивуються, як це щодня виходять газети, і з острахом чекають тієї миті, коли раптом не вистачить матеріалів і газети не вийдуть. Так само почуваються й майбутні одружені... А все це йде від незнання життя. А справжнє життя (і це вже досліджено) починається якраз із сімейного.

Уявімо на хвилинку, що ви все ж наважилися й одружилися. Ви більше не вживаєте таких слів, як зорі, світанки над річкою, вечори під вербою (якщо це село), липневі ночі у скверику (якщо це місто чи райцентр), ніч у човні, багаття на березі річки, озера чи моря, падаючі метеорити й поцілунки, поцілунки, поцілунки... Тепер вам ніколи цим займатися. Серпневі зорі (це ті, що падають у серпні) вам заміняють торшери, настільні лампи, стінні бра, люстри, нічники. Тобто лексикон ваш збагачується. Турботи теж. Вечори під вербою замінюються чисткою каструль, миттям склянок у сяйві електролампочок (найкраще мити посуд на кухні). Ночі в човні — спанням на спільній розкладачці чи на долівці (перші дні одруження). У цьому ще відчувається дух екзотики, тут є щось романтичне, але, як і все в житті, це вам поступово набридає, й ви зітхаєте:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 302

— О, коли б швидше купити ліжко! Хоч одне на двох. Як уже в мене боки болять!

Іскристі багаття на березі моря змінюються на батареї парового опалення. Падаючі метеорити ви згадуєте лише тоді, як у вас раптово погасне світло, а картопля ще недооббирана. Ви стаєте багатослівним, не зітхаєте, не пересипаєте свою розмову поцілунками, говорите, говорите — про електролічильник, виразку шлунка й енергозбут. І лише тепер ви помічаєте, що жити можна — говорити є про що, безперечно, шкодуєте, чому ви не одружилися ранніше.

Але сказати, що в одружених, крім торшерів та енергозбуту, немає інших розмов, означало б збрехати. Згодом (через рік-два) все стає на свої місця: шафу треба поставити до стіни і ні в якому разі не залишати її там, де поставили вантажники з меблевого магазину. Трюмо теж треба забрати з коридора і перенести в спальню. (Там зручніше причісуватись, та й волосся стає менше па кухні). Телевізор залиште в світлиці, але не посеред кімнати. Антену намагайтесь провести зовнішню, килими (якщо дістанете) чіпляйте не тільки на стіни, а й кладіть на підлогу й говоріть:

— А чи не краще буде, якщо ми шафу перенесемо сюди, а ліжко поставимо до вікна?

— Де це ти бачила, щоб люди спали й головами впиралися в батареї? Ти що, не знаєш: “Голову тримай в холоді, а ноги на трубах”. А якщо вже тобі так хочеться, то пересовуй їх сама. А з мене вистачить. Я за цілий день насмикався...

Як бачите, розмова вдається. Причому інколи вона стає такою запальною, що несподівано починають у стіну грюкати сусіди й просити вас вимкнути телевізор або зробити тихіший звук, бо в них нібито спить дитина, якої досі ви не бачили.

Для перших днів сімейного життя, гадаю, цих тем вам вистачить. Але не можна зупинятися на досягнутому. Авжеж, авжеж, чому б вам не розширити тематику розмов, бесід? На дивані-ліжку чи шафі, як відомо, далеко не заїдеш. Розповідайте про своїх друзів, співробітників. Краще, звичайно, про перших. Благодатна й невичерпна тема.

— Щось ти сьогодні затримався, — кидає ваша дружина саме в ту мить, коли ви, знявши черевики, намагаєтесь навшпиньках (бодай не розбудити!) прослизнути в кімнату. — Де це ти був?

— Та на роботі затримався. Річний звіт, нехай він сказиться!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 303

— До цього часу?

— А зараз котра?

— А ти що, не знаєш?

— Розумієш, годинника загубив. Ну й браслети випускають...

— Де, в ресторані загубив?

Не подумайте вигукнути: “А ти звідки знаєш?” Або: “Ти що, стежиш за мною? То знай...” Так не слід. Чиніть інакше. У вас є друзі? Ну так от, вони завжди вас виручать. Починайте так:

— Розумієш, трапилась одна неприємність. Не думай, що зі мною. У мене все гаразд. З нашим головбухом. Ти ж знаєш його. Він не може, щоб після роботи не відлити штуку. Причепився до нашої секретарки. Мовляв, знайди жінку.

— Яку жінку? Що, Галина Іванівна щезла?

— Та ні... Чужу жінку... Ну, треба чоловікові... Секретарка пообіцяла. Познайомила. Сіли в таксі. Поїхали в ресторан. Замовили. Все, як має бути. Почали розраховуватись, коли це гульк... чоловік наскочив.

— Який чоловік?

— Ну, цієї, що ми... Ну, що головбух познайомився. Зчинилась бійка. Чоловік, виявилось, дурень набитий. Замість того, щоб відлупцювати свою жінку, поліз на мене...

— На тебе?

— Ну так!

— А чого на тебе?

— Тож кажу, сиділи з головбухом. Він з секретаркою, а я... Ну, словом, переплутав. Поки я йому пояснив, що до чого, він мені розбив годинника. Змушений був викинути... Цей новий бухгалтер, я відчуваю, з’їсть мене. Доведеться іншу роботу шукати. А де? Де тепер путящу роботу знайдеш? Свиня, — сам стрибає в очерет, виходить сухим із нього і ще й на тебе все звалює. Каже, все через мене! Ти мене, мовляв, утягнув. Ти бачила такого нахабу? Погрожував преміальні зняти й директорові доповісти.

Жінка нехай слухає, а ви говоріть:

— А що в нас трапилося сьогодні! Ваня-касир погорів! Тільки-но відвіз його в лікарню. Розумієш, десь знайшов одну молодичку...

— Як це знайшов? — перебиває жінка.

— Ну, познайомився, а вона одружена. Чоловік часто у відрядженнях. Молодичка сохне, сумує. Подруг близьких нема. У нашому

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 304

місті недавно. Приїхала з Опішні. От і попався їй під руку наш касир. Ну, ти ж його знаєш. Чорнявий такий, високий, метрів півтора в плечах. Глянеш: тренер з боксу чи з пінг-понгу. Ніхто й не подумає, що касир...

— Ти коротше можеш? — знову перебиває жінка, і ви ще раз пересвідчуєтесь, що тема справді невичерпна. Одружуйтесь негайно: поговорити буде про що — друзі виручать.

— Ну, пішов він до неї, а чоловік в аеропорт. А тут погода зіпсувалась. Не минуло й півгодини, як біля дверей хтось шкряб-шкряб, ніби ключа в шпарку встромляє. У мене серце похололо...

— У тебе?

— Ну... звичайно... Як касир розповідав. Страшно боявся за нього. То ж, як виявилось, чоловік вернувся. Намагався ключа в дірку просунути — не зміг. Жінка догадалася свій ключ із цього боку встромити. Що робити? Тікати? Але куди? Ваня на балкон. Довелося з третього поверху стрибати. Після цього жінка до дверей: "Хто?.. А, це ти?.. Розбудив!.." — удала, що сердиться. Чоловік увімкнув світло. Почав роздягатися, коли глип... на столі капелюх лежить.

"Що це таке? — накинувся на жінку. — Чий це капелюх?"

"А ти що, не бачиш? — відповідає спокійно вона. — Чоловічий!"

"Сам бачу, що чоловічий, а чий?"

Тут, здавалось, почнеться. Та жінка не розгубилась.

"Ах, ти, сякий-такий! Ти ще й питаєш, чий це капелюх! Я тебе скільки прошу, привези мені модний жіночий капелюшок. Ти ж по всій Україні їздиш. А ти мені привіз? Я тебе питаю: ти мені привіз? То я повинна купувати на базарі (капелюх був уже поношений) чоловічий, нести до модистки, переплачувати втричі, щоб мені перешивали з оцього одоробла!"

Після цього кілька разів ляснула його тим капелюхом по пиці, а тоді вийшла на балкон, викинула й крикнула: "Ось твій капелюх! Бачив!.."

А касиру цього й треба було. Отака молодиця — перейшла вбрід річку й ніг не замочила. Чоловік потім ще й вибачення просив. Оце хлопці працюють! Одній тобі повезло. А ти ще думаєш, що я ні риба, ні оселедець.

Останні слова слід казати з образою. Щоб жінці здавалося, що у вас ось-ось забринять сльози в голосі. Хай вона дивиться на вас і думає: "Господи! Якщо на світі є сорок святих, то мій — сорок перший!"

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 305

— Або візьми цього пройду — нашого завідуючого складом. Оце мужчина так мужчина! За ним усі жінки вмирають. Є в нього одна коханка. Він називає її: Аврора — ранкова зоря. Так ти знаєш, що ця Аврора придумала? Придумала зустрічатися вранці, коли її чоловік ще спить. Бере сумку, ніби поспішає на базар, і ще тепла біжить до завскладом — старого холостяка... Той їй накладе в сумочку що треба, й вона повертається додому весела, життєрадісна. Чоловік тільки потягається в ліжку, а Аврора вже яйця смажить — чоловікові сніданок готує. Ще й пісні наспівує.

Тут я повинен застерегти читачів. Будете розповідати — не передавайте куті маку. Бо якщо вже надто захопитися цими розповідями, то можете роз'ятрити жіночу уяву, яка після одруження, як правило, засинає. Роз'ятрите, тоді не зупините. Жінці знову почнуть ввижатися липневі ночі, прогулянки на човні, багаття на березі, картопля печена й любов. А це небезпечно. Бо одного дня ви можете повернутися з роботи додому, щоб розповісти дружині нову пригоду, яка трапилася з вашим найближчим другом, і помітите на столі записку такого змісту: "Любий! Не ображайся. Ти так чудесно розповідав про завскладом, що я не витримала й пішла до нього. Назавжди. Прощай". То так і знайте, десь у своїх розповідях таки передали куті маку.

КУДИ ЇХАТИ ВІДПОЧИВАТИ

Кожна відпустка, як правило, починається з отаких розмов:

— Де ви думаєте відпочивати?

— Та-а! Багато думали і нарешті вирішили поїхати...

— Куди?

Це "куди" ваш знайомий вимовляє так, ніби туди, куди збираєтесь їхати ви, посилають його.

— Та в Ялту, — відповідаєте голосом приреченого до страти.

— Я так і знав...

До речі, ваш знайомий завжди знає, куди ви збираєтесь їхати, але все одно питає: "Так де ви надумали відпочивати?" І якщо ви

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 306

підтвердите його здогадку, не забариться сказати: “Я так і думав, що ви поїдете саме туди. Вже взяли путівку?”

— Та ні... Тільки плануємо...

— Фу-у! — сідає несподівано він на лавочку. — Слава Богу! А я вже думав: плакали ваші грошики. Ну, не відчаюйтесь. Ще не все втрачено, — заспокоює він вас, хоча ви, здається, менше хвилюєтесь, ніж він. Знайомий витирає піт із чола, а ви стоїте ні в сих ні в тих і зі співчуттям дивитесь на його спітнілу лисину.

— А я гадав, що вже все. Нічим не зможу вам зарадити. Дайте хвильку передихнути. Фу-у! Ну й спека! Пече, як сказилося. Значить, зібралися в Ялту? Ви, до речі, в Ялті коли-небудь були?..

— Ні. Вперше. От саме тому...

— Ну, я так і знав. Я так і думав. Тому я вас і запитую: якщо ви там ніколи не були, так чого ж ви туди їдете?.. Чого? Подивитись на Сімеїз чи Горобине гніздо? Що ви там не бачили? Вам що, тут мало тих горобиних гнізд?..

— Здається, Ластів’яне, — поправляєте ви.

— А яка різниця — ластів’яне чи горобине? Вам що, не все одно? Від того ви погладшаєте чи пузце спаде?.. Найстрашніше, що там задрипаний, пробачте на слові, пляж: чайці ніде сісти. Чи ви не бачили ніколи ялтинських черг у їдальнях? Чи приїжджих пошляків, що розповідають сороміцькі анекдоти з отакенними бородами? А чи знаєте ви, що в Ялту щоліта збирається сама шантрапа, навіть одеська: картярі, аферисти шахраї, студенти й дегустатори. Ви це знаєте чи ні? Не знаєте?! А я знаю! Бо я в Ялті бував. І не раз! А ви кажете — Сімеїз. Ви хоч знаєте, що таке Сімеїз? Сімеїз у перекладі на українську мову означає червоний камінь. От ради чого варто поїхати в Ялту, то це ради того “Червоного каменя”. Так ялтинське вино називається. Вина там чудові, але море... Ви бачили коли-небудь ялтинське море чи ялтинський пляж?

— Ніколи.

— Так чого ж ви туди їдете? Хто вам порадив? Покажіть мені його, нехай я при вас заплюю його безсоромні очі. Дайте мені його сюди, я йому покажу Ялту і Сімеїз... У вас що, дають дві тарифні відпустки на рік чи завелися зайві гроші? Якщо зайві, позичте мені... Фу-у! Ну й народ! Вік живи, вік учи, а він все одно в Ялту їде... А на Кавказі ви були?

— Та-а, крім України я ніде не був...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 307

— Ви не були на Кавказі?! Може, ви й у Гагрі не були?

— Та, кажу ж, не був...

— Ну, знаєте?! Не бути в Гагрі — це все одно, що жити в Римі і не бачити Папи римського... Неодмінно їдьте в Гагру. Обов’язково! Яка краса! А повітря!.. Яке там повітря! У легенях так і тане. А море!.. Ви бачили, яке море в Гагрі? Ви ніколи не бачили гагринського моря? Неймовірно! Ви мене вбили. Ви мене зарізали на шашлик... До речі, про шашлики. Які там шашлики! А абхазькі вина! Боже, якщо на небесах колись був рай, то я певен, що абхазці його викрали й перенесли в Гагру... Бризки моря в відчинені вікна будинків влітають. А цинандалі. Що за божественний напій цинандалі! А озеро Ріца!..

— Та туди ж з путівками важко, — нарешті вдається слово сказати й вам.

— У тім то й річ. Гагра — це вам не Ялта і навіть не Коктебель. Гагра — це Гагра.

— Дружина хотіла в Прибалтику або в Карпати, та...

— Що ж стало на заваді? Гроші? Ні, так що ж?!

— Знайомих нема, а так їхати в Прибалтику чи Карпати, знаєте, якось не з руки...

— І правильно зробите. Нічого в тій Прибалтиці вам робити. Що ви там не бачили? Правда, в Прибалтиці дешевша вовна. Як у вас з грішми? Є. Тоді їдьте в Прибалтику. У Ризі можете придбати для жінки й доньки гарні кофточки, для себе — пошити чудовий костюм... Рига славиться ще й “Ризьким бальзамом”. Чудесний напій. Божественний!

Вільнюс — паленкою. Їхня національна горілка. На колір буває червона, синя, рожева, оранжева. Ох і річ, скажу вам. Наші “Донецька степова”, “Одеська горіхова” чи “Вінницька любительська” не йдуть ні в яке порівняння. Хіба що може зрівнятися з нею наша “Чернігівська” та ще, може, “Сумська”, ота, що на етикетках написано “Ще по одній!..”

Але найкраще, скажу вам, поїхати за кордон. Добре в Югославію, Францію, Італію. Харчі, правда, дорогі, зате барахло... Беріть туристську путівку... Не бійтесь, що дорого. Окупиться, ще й з лихвою. Та й крім магазинів побачите Лувр, Сену. Цікава Пізанська башта. Все життя стоїть на боці і не падає. Не дурень придумав. А ви в Ялту зібрались... Ніколи не думав, що ви на таке зважитесь.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 308

... Мине рік, другий. Ви знову збираєтесь у відпустку. Куди їхати? Хто порадить? Ваш давній знайомий.

— Та ну його! — кажете ви, а вже через хвилину все одно, тільки з якихось вам відомих причин, ідете до нього, й він щиро, як ніхто, каже:

— Я так і знав... Я так і думав. Цікаво, хто це вам порадив їхати в Гагру? Ви знаєте, яке там повітря? Як у вас із легенями? Все гаразд. Однаково їхати туди не раджу. Якщо вже куди їхати, так це в Ялту. Бачили б ви, який там пляж! Скільки молоді! Які фігури в дівчаток! А ноги! Де ви ще бачили такі бронзові ніжки, як у ялтинських відпочиваючих? Їдьте в Ялту. Ніде стільки не збирається студентів і викладачів, як там, ніде не стрінете такого чистого моря, як в Ялті. Кращого місця для відпочинку на земній кулі нема. Ріо-де-Жанейро перед Ялтою блідне. Це я вам кажу, і це я можу в очі сказати хоч самому міністрові м'ясо-молочної промисловості...

Ви, як правило, їдете туди, куди й задумали, але сумніви — чи правильно ви обрали місце для відпочинку — живуть протягом року й тільки перед наступною відпусткою вони трохи розвіюються; ви знову випадково зустрічаєте свого знайомого і, наче при зустрічі з першою коханою, несподівано ніяковієте, даєте собі слово більше й не слухати його, сподіваєтесь, що нарешті, обране вами місце відпочинку цього разу він схвалить. І, як завжди, глибоко помиляєтеся. Знайомий вірний собі.

— Я так і знав!..

Він не схвалить ваш вибір і запевнить вас, що ніхто так собі не вкорочує віку, як ви. Ніхто, окрім вас, так безбожно не пускає на вітер чесно зароблені гроші і зовсім не цінує профвідпустку, їдучи в Яремчу чи на озеро Світязь. Так безвідповідально можете чинити лише ви й ніхто більше. Місце відпочинку, яке б ви не називали — на узбережжі Чорного моря чи Балтійського, — негайно буде перекреслено. Бо в Чорному морі (якщо ви назвали його) добре тільки бичків та медуз ловити, й то перед штормом. А в Балтійському морі температура води ніколи не піднімається вище вісімнадцяти градусів, і якщо у вас давно була двостороння пневмонія, то можете їхати хоч зараз.

Більше він вам нічого не скаже. Запам'ятайте: ні-чо-го. Така вже психологія людська.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 309

ЧОМУ НЕОБХІДНО СТАТИ БОЛІЛЬНИКОМ

Щоб не відставати від епохи, не зажити слави профана, невігласа й нікчеми, то негайно станьте болільником. Футбольним.

Вам можуть пробачити неуцтво в живописі, музиці, кіно, літературі, але неуцтва в футболі — ніколи. В очах кожного справжнього болільника ви, окрім зневаги (ну, в кращому разі, співчуття до себе), більше нічого не викличете. Бо нині кожен, хто хоч трохи поважає себе, не може не стати болільником. Не стати — означає свідомо приректи на самознищення своєї особи, кинути на себе тінь, стати посміховиськом. Спробуйте заявити знайомому, що ви не болільник.

— Як, ви не любите футболу? — здивується він і гляне на вас такими очима, ніби перед ним не ви, а дивак, який тисячу літ тому залишив землю й оце днями повернувся. — Та ви що? Ви, безперечно, жартуєте.

Спробуйте заперечити. Спробуйте й побачите, що після цього станеться. Ви можете сказати, що ви зовсім не тямите в архітектурі. Не знаєте, як відрізнити давньовізантійський стиль від мавританського, чи ренесанс від готики, або ранній класицизм від модерну. Ви можете сказати, що ви не любите джазової чи симфонічної музики, драм чи оперет... Але не любити футболу?.. Не бути болільником у наш час, коли світ розділився на два мирні табори — футболістів і болільників?

Комусь із читачів здасться: автор перебільшує, згущує фарби. Так от, я хочу довести, що це не так.

Якось у мене на квартирі зібрались товариші. Серед них був і молодий талановитий актор. Його амплуа, як люблять казати артисти — історичні ролі: Богдан Хмельницький, Іван Богун, Максим Кривоніс. Певна річ, я вважав, що вечір мине в цікавих розмовах про театр, у розповідях про те, як молодий актор готується до тієї чи іншої ролі, що йому вдається легше, що важче. Коли ба — сидять мої гості, ковтають тягучі паузи, вовтузяться, не знають, про що й говорити. І раптом хтось нібито ненавмисне кидає... Ні, не про те, як грав колись Амвросій Бучма чи Іван Паторжинський. Не про Соломію Крушельиицьку чи Оксану Петрусенко. Ні. Хтось кидає таку фразу:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 310

— Як тільки вчора грали наші!..

Й одразу пожвавлення в кімнаті. Стільці почали зсовуватись, усі зібрались до гурту.

— Пузач! Ви помітили, як став грати Пузач? Віртуоз! Ейсебіо! Жаль, Бишовець травмований. Це для нас найбільше нещастя. Бишовця не замінити ніким.

— А Хмельницький!

— Що Хмельницький?

— Як грає Хмельницький! Ну, справжній тобі рисак. Землі під собою не чує. Ну й Хмельницький!..

— М-да! Хмельницький — то голова, — прилучаєтесь до розмови і ви, повертаючись після перекуру. — Я вам скажу, якби він тоді у Варшаві...

Вас у ту ж мить пронизує гострим поглядом кілька пар здивованих очей.

— Ви хочете сказати — не у Варшаві, а в Хожуві? Тоді, коли вони зустрілися з "Гурніком"?

— Та ні, — заперечуєте ви. — Я хочу сказати, якби він у Варшаві, зустрівшись з королем Владиславом IV...

— Стривайте. Одну хвилиночку. Що ви там, на кухні, робили? — запитують вас. — Чимось дівчат пригощали чи... Який король? Який Владислав? Що ви торочите? Ви знаєте, про кого ми говоримо?

— Ну, чув, — ніяковієте несподівано ви. — Про Хмельницького...

— Так. Але про якого? Ми маємо на увазі Віталія, а ви — Богдана...

Спробуйте після цих слів ще й запитати, а хто такий Віталій Хмельницький. Ви здогадуєтесь, що творитиметься в кімнаті? Як на вас дивитимуться? Ви можете не знати Богдана, але не знати Віталія... Я не знаю, з чим це все можна порівняти. Віталія не знати не можна. Можна не знати, хто написав "Хіба ревуть воли, як ясла повні?", "Тіні забутих предків", "Неофіти", "Енеїду". Але не знати, скільки забив у минулому сезоні м'ячів головою й просто так Віталій Хмельницький, — значить не знати нічого.

— Може, ти навіть не знаєш, де Центральний стадіон? — запитають вас.

Не признавайтеся. Стверджуйте, що знаєте і що були ви там не раз, а те, що ви говорили до цього, — просто недотепний жарт. Стверджуйте. Все стверджуйте й нічого не заперечуйте, бо рознесуть на шмаття.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 311

Ви можете не знати, де в Києві Видубицький монастир, Андріївська церква, Золоті ворота, Софія, навіть Києво-Печерська лавра, але не знати, де в Києві Центральний стадіон?.. Я мовчу. Я тут вам просто безсилий щось порадити.

Єдине, що вам скажу: не поводьтесь так у товаристві, а тим більше на стадіоні. Бо після цієї ж поради, я певен, ви негайно помчите на стадіон. Помчите, а як поводитись на тому стадіоні, переконаний, не знаєте. Коли в товаристві за такі речі з вас не скинуть кепку й не викинуть у вікно, то на стадіоні тільки за одне таке слово з вас разом із кепкою чуприна полетить. У гостях вас бити не будуть. А на стадіоні... А якщо ви ще й з жінкою. З чиєю — там не питають. Там цікавляться іншим:

— Чого ти сюди прийшов? Уболівати чи фіглі-міглі крутити?!

— Ти знаєш, що за ворітьми стадіону не в одного справжнього болільника серце від туги розривається, а ти, морда пиката, тут його місце зайняв...

— Хто їм продає квитки? — дивується сусід справа. — Ви мені скажіть, хто оцих типів пускає на стадіон?

Тепер ви розумієте, чому треба стати болільником? Щоб не відставати від життя, щоб не бути білою вороною на стадіоні, в товаристві й т. п. Отож негайно штурмуйте довідники або йдіть до першого-ліпшого сусіда й запасайтеся знаннями. Бо, потрапивши на стадіон, ви зобов’язані (!) знати: скільки голів забив Бишовець, скільки Серебро, чому не взяли в збірну Медведя, на що захворів Рудаков, за яких обставин покалічився Кириченко, звідки до нас прийшов Боговик, яке хобі в Соснихіна.

Але знати тільки це — отже, не знати нічого. Ви повинні завчити й етикет поведінки болільника на стадіоні. Якщо ви вже почали ходити на стадіон, то, зрозуміло, не для того, щоб там відсиджувати дві академічні години. Стадіон — це вам не університетська аудиторія й не місце для відпочинку. На стадіон люди ходять, щоб уболівати.

А як же вболівати на стадіоні? З цього приводу теж написано чимало. Є праці, гідні захоплення, є просто сірі, посередні речі. Одні автори стверджують, що на стадіоні треба сидіти так, щоб було чути, як м’яч летить від ноги “сімки” і б’ється об штангу чи об’єктив фотокореспондента. Інші заперечують, кажучи, що на стадіоні можна робити все що завгодно, бо це не театр.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 312

З цими товаришами і я згоджуюсь, хоч не зовсім. Справді, стадіон — не театр. Але вони мають багато спільного. Йдучи в театр, ми дивимось на афішу. Йдучи на стадіон — теж дивимось на афішу.

Йдучи на стадіон, ми купуємо насіння. Йдучи в театр — запасаємось тим самим. Прийшовши на стадіон, купуємо програмку, а потім питаємо в лоточниці, чи не знайдеться якихось грамів до бутерброда. Те ж саме в театрі. Там і тут цікавимось: хто ж сьогодні грає. Туди й сюди беремо біноклі. Забуваємо плащі. Туди й сюди, як правило, запізнюємось. Там і тут, як правило, на нас кричать: "Пригни голову! Та сідай! Щоб ти вже каменем сів!" Як на стадіоні, так і в театрі з верхніх ярусів на вас кидають недопалки, коробочки з-під морозива, обгортки цукерок, надкушені вафлі, недосмоктане монпансьє.

Як на стадіоні, так і в театрі ви можете підстрибувати, зітхати, свистіти, пожбурити на сцену чи на поле помідор або протухле яйце.

На цьому спільність між театром і стадіоном вичерпується. Як театр, так і стадіон мають свої особливі прикмети. У театрі, скажімо, вас ніколи не намочить дощ, якщо дах своєчасно відремонтований. У театрі не палять ні цигарок, ні газет. По закінченні вистави в театрі не бігають по стільцях, не перестрибують через голови глядачів.

Стадіон має переваг значно більше. Мабуть, саме тому переважна більшість любить стадіон, а не театр. На стадіоні, перш за все, можна палити цигарки, газети, стріляти з ракетниць, тріщати деркачами, дути в кларнети, флейти, сурми, сопілки та інші духові інструменти. Кидатись не лише помідорами чи бовтунами, але шапками (переважно не своїми), кепками, кепочками, парасольками, пляшками, але ні в якому разі не з-під кефіру чи молока. Такі пляшки носити в сектор суворо заборонено.

На стадіоні можна розмахувати руками, гасити цигарки об чужі коліна чи лисини, цілувати бабусь, дідів, дівчат, юнаків і побіжно давати чужим футболістам поради: "Ванько, зведись, а то простудишся!" Або запитати в судді: "Чого ти свистиш, дистрофік?"

До своїх футболістів звертаєтесь по-іншому. Наприклад: "Куди ж ти б'єш, мазило?! Ти що, не бачиш, що там штанга?"

Фольклор болільницький надзвичайно різноманітний. Гумор теж. На трьох-чотирьох сторінках його не занотуєш.

Стадіон має й свої недоліки. В театрі ви можете сказати голосно: "Хіба ж це гра? Ех, нема Дмитра Мілютенка. Отой грав, а це хіба

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 313

гра?..” На стадіоні ви не можете навіть так подумати. На стадіоні ви мусите висловлюватись так:

— Хіба ж це гра? Хіба це удар? Та вчись, труп, у наших грати!

Вам усе пробачать. Дадуть вам спокій. Але не доведи Господи висловитись вам на стадіоні так, як у театрі.

— Хто це сказав? — спочатку долине тихо. А потім на ноту вище. — Ти не бачиш, хто грає? Тобі що, окуляри вставити? — й пішло, й посипалося — ззаду, збоку, зліва, справа, згори! А які тут терміни розкішні звучать!

— Дай йому по штанзі!

— Чого ти йому не заткнеш хвіртку?!

— Зроби йому “сухий лист”!

— Хай закриє ворота!

— Натягни йому сітку!

— Поясни йому, як бити пенальті.

— Трісни йому по кутовому!

Отак треба вболівати. Отак і не інакше. А ви кажете: Гнат Юра. Отой грав, так грав! Та хіба він може зрівнятися з Бишовцем? Ніколи!

ЯК РОЗГАДУВАТИ КРОСВОРДИ

(Майже за Азізом Несіном)

Одна половина людства вважає, що розгадування кросвордів — це лузання гарбузового насіння, а друга — соняшникового. Думки світові розділилися. Мій сусіда в цій справі — виняток. Він вважає, що кросворди — тренування мізків. І це, як по-сучасному, його хобі. Від того хобі в нас ходором ходить весь дім. Ніхто вдома довго не засиджується. Всі тікають у вихідні чи то до річки, чи то лісу. Сусіда сидить дома — розв’язує кросворди. За професією й дипломом він технік по штучному заплідненню. Що він робить у Києві — не знаю. Бачив, розгадує кросворди й передплачує масу спецжурналів та газет: “Зірку”, “Юный ленинец” та “Пионерскую правду”. Передплачував би й “Літературну Україну”, та вона (сусід каже) не вміщує кросвордів.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 314

Та от цей сусіда за два вихідних не вдарить ні “козла”, не сяде за кінг... Ненавидить шахи й терпіти не може шашки. Все тренує мозок.

Буває, вискочу на балкон дихнути свіжим повітрям чи визначити по димових шлейфах, що йдуть із труб ТЕЦ, яка нині погода стоятиме. Якщо шлейфи піднімаються різко вгору й чорні — значить, буде сонячно, якщо клубочаться, оповивають будинки і на колір руді — буде дощ.

Так от, не встигну визначити погоду, як із сусіднього балкона (балкони наші, до речі, теж поруч):

— Доброго ранку вам!

— Доброго ранку! — відповідаю.

— Довгенько спите. Не хотів вас будити, а ви мені так були потрібні.

— Щось трапилось?

— Нічого особливого. Дякую. Ваша дружина виручила. Цікаво, а як на вашу думку, яка буває заразна хвороба?

— Сухоти.

— Ні. Не підходить. Чотири літери.

— Грип.

— От спасибі. Точно.

Ви щезаєте в кімнаті.

— Вже почалось, — кажете дружині. — Почав кросворди розгадувати. Давай швиденько снідати, забирай малих і в зоопарк. Мене зачиняй, бо попрацювати треба...

Не встигли й фрази закінчити, коли дзвінок.

— Прошу пробачення, але не те... Перша літера “я”, остання “р”.

— Ящур.

— От спасибі. Кажуть, ви за професією інженер сільськогосподарських машин.

— Ні. Я історик.

— От чудесно. Тоді ви повинні знати “місце битви Богдана Хмельницького з поляками”.

— Жовті Води.

— Довга. Дайте коротшу назву.

— Пилявці.

— Ні, п’ять літер.

— Батіг.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 315

— Що-о?

— Батіг, — кажу.

— Як батіг?

— Дуже просто. Місце битви Богдана Хмельницького під Батогом. Батіг — назва поселення. Нині його перейменували на село Веселе.

— Ага-а! От спасибі. А не скажете, хто в нашому будинку зоотехнік?

— Офіціант.

— Хто?

— Наш офіціант із ресторану “Млин”.

— Ага! Так він зоотехнік... Цікаво. Побіжу до нього. Через хвилину-другу:

— Пробачте. Питання з історії: “Домашні птиці, що врятували Рим”.

— Гуси.

— Невже? Точно... Лягає... Цікаво, чи немає в нас у будинку перукаря?

— У двадцять першій квартирі. Колишній агроном.

— Невже? От порадували.

Сусіда мчить на п’ятий поверх. Вихідний почався. Ви поспішаєте у ванну. Почистити зуби. Раптом стук у двері.

— Пробачте... Питання по вашій лінії... Назва кладовища, на якому поховано українського композитора Степового.

— Байкове, — гукаєте ви.

— От спасибі. Ну, ви — як я. А той зоотехнік ні в зуб ногою. Питаю його: “Свійська тварина. Самець. Чотири літери”. Не знає.

— Кнур, — підказує син.

— Ти диви. Точно. Вгадав. Ну й синок. Цікаво, чи немає в нашому будинку літератора?

— Є. Колишній аптекар. Тепер вірші пише.

— Правда? Ну, ви мене вбили. Я побіг.

— Ви сіли до столу. Дружина подала сніданок.

— Пробачте... Ви нікуди не поспішаєте? — Ні, а що?

— От чудесно. Значить, попрацюємо разом. Аптекар не відчинив. Порося. Цікаво, чи є в нашому будинку артист? Тут питаннячко... Назва з трьох літер. Точніше — прізвище... Видатний український актор... Невже був такий? Із трьох літер?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 316

— Юра, — кажу я.

— Та ні. Тут прізвище, який вам Юра.

— Юра, — повторюю. — Гнат Юра.

— Правда? Точно збігається. От здорово. Юра! Ну й прізвище! Ніколи б не подумав.

— Є ще коротше!

— Не може бути?! Яке!

— Ле.

— А це хто такий?

— Письменник Іван Ле, автор роману "Міжгір'я".

— Сам написав? Цікаво. Давайте запишу. Може, згодиться. Корабельний кухар. На "ки" починається і на "ки" кінчається.

— Кок!

— Ну, точно. Місце, де навчався Ломоносов? Чотири літери.

— Київ.

— Як? У Києві — Ломоносов? Точно... На "ки" починається, на "ви" кінчається. Ти диви! Хто у нас педагог?

— Продавець газводи.

— Із другого парадного?

— Еге ж.

— Ну, спасибі. Я побіг. Ви ж нікуди не виходьте. В мене ще є журнальчик.

Я взявся за склянку. З холодним чаєм.

— Пробачте. Педагога нема. Може, ви скажете, "як звали батька Віри Павлівни з роману Чернишевського "Что делать?"

— Павло.

— У мене новий кросворд із "Огонька", Тут по-російськи.

— Павел.

— Ну й пам'ять у вас! Точно, перша "пи", остання "ли". Побіг до зоотехніка. Смачного вам...

— Жінко, підігрій чай, будь ласка...

Коли:

— Пробачте, але зоотехнік — свиня. Не відчинив. Хоч я чув, як він ходить по кімнаті й чавкає. Ну й люди тепер пішли. В мене двері не зачиняються, а тут людину не пустити на поріг, не допомогти. Питаннячко — раз плюнути: "Домашнее животное".

— Корова.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 317

— Точно. Ну, спасибі. Виручили. А я вже розхвилювався. Вік не забуду. Ви найпрекрасніша людина. Смачного вам. Я побіг. Скажіть, у нашому під’їзді ботаніка нема?

— Сусід над вами.

— Невже? Він же пиво продає коло стадіону.

— Кінчив сільськогосподарську академію.

— З вищою освітою, значить. Недарма у вихідні дні при краватці ходить. Я побіг...

Коли дзвінок.

— Це знову я. Свійська тварина?

— Осел.

— Ну, спасибі. Ні, не підходить!

— Ішак, баран, — вигукуєте ви, поспішно натягаючи штани.

— Ну, спасибі. Ні, не те. На “си” починається, на “я” кінчається.

— Свинья.

— Пробачте, в мене вже український кросворд. Із журналу “Знання та праця”.

— Значить, свиня.

— Точно. Ну, спасибі, як я одразу не здогадався! Найзручніший вид міського транспорту? На “ти” починається, на “і” кінчається. П’ять літер...

Нарешті сусіда мене доконав. Цього й я досі розгадати не можу. Весь дім на ноги підняли, від зоотехніка до офіціанта. Але, хоч убийте, — ніхто не знає. Кліточки в сусіда так і не заповнені. Це був перший кросворд, якого сусіда не розв’язав. Я йому співчуваю.

P.S. *Сьогодні випадково дізнався: найзручніший вид міського транспорту, виявляється, таксі. І як я зразу не здогадався. Ох, і зрадіє сусід!*

ЯК СТАТИ РАБОМ

Той, хто прочитає оцей заголовок, напевне, скаже: “А кому це потрібно? Та й чи існують в наш час раби?” Виявляється, існують. Значна частина людства, переконаний, — сучасні раби.

Сучасний раб від колишнього (минулого) відрізняється тим, що він стає рабом (на відміну од фараонівського раба) добровільно.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 318

Причому робить це з радістю, за власним бажанням, виявляючи максимум зусиль та енергії. Сучасний раб використовує весь свій досвід, свої знайомства (протекції) й ніколи не заспокоюється, яким би не було його самозакабалення. Ще енергійніше він тягтиме в полон рабства свою дружину (якщо вона не втягне в цю справу його, як це сталося з Півнєвим, та про це нижче), дітей, знайомих і себе.

Якщо перші раби ще рятувались якимось чином: корабель зіткнувся з айсбергом — раби висадились на острів, заснували плем'я бао-бао чи чао-чао й почали множитися, якщо, безперечно, з ними висадилась на острів хоч одна жінка; пірати відбили галеру в рабовласників — раби стали піратами, вільними, як Летючий голландець; патрицій, змилостивившись, дав волю рабу як найкращому гладіатору. Той утік, організував таких, як сам, і став Спартаком.

Колишній раб був оточений, наче німбом, ореолом романтики, життя його вщерть було переповнене пригодами, екзотикою й всілякими несподіванками. Сучасний раб цього не хоче. Коли б йому запропонували волю, він образився б:

— А я що, гірший за вас? Чому я не можу жити так, як ви?!

Рабство він називає життям, і якщо готовий собою пожертвувати, то лише в ім'я рабства. Так модно.

Отакий сучасний раб. Сучасний раб класифікується й поділяється на такі групи: раб побуту (переважно колекціонує килими); раб звички (алкаші, затяті курці); раб пристрасті (запеклі футбольні уболівальники, картярі тощо); раб домашній, приручений (у жінки під каблуком чи коло спідниці); раб моди (носить сомбреро й штани із защіпками); раб-низькопоклонник (вештається попід готелями "Інтурист" та "Дніпро"); нарешті, раб мимоволі.

На останній групі ми й зупинимось. Вона найхарактерніша, найтиповіша. Зрештою, раби всіх інших груп починали саме з оцієї групи.

Так от, як стати рабом? Перш за все потрібні гроші. Тільки гроші можуть зробити вас рабом. Наведу приклад. Зі свого життя.

У мого сусіда Півнєва завелися гроші. Він негайно десь (де саме, мені важко сказати) купив холодильник "Дніпро-2".

— Ти бач, — сказала того ж дня мені жінка,— в Півнєва є холодильник, а в тебе авоська на вікні висить.

Я зняв з ощадкнижки гроші й придбав холодильник "Дніпро-3".

— Сьогодні Півнєв дістав собі польську кухню, — якось проінформувала мене дружина. — Нам треба купити румунську. Румунська краща за польську.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 319

Дістав. Теж не скажу, де і як.

— У Півнєвих уже є угорський гарнітур.

— Купимо собі німецький.

— Була тільки що в Півнєвих. Які в них килими! Ти б тільки глянув. Упадеш! Очі вбирають. По 187 карбованців за штуку. Сама ціну бачила. Ярлики зберігають.

— Візьмемо за 213, — запалився я. — Ярлик збережеш і ти.

— Ти бачив, — якось по обіді заговорила жінка, — в їхнього Зігфріда — цього йолопа — транзистор ВЕФ-10,

— Я знаю, в кого дістати ВЕФ-12.

— Чуєш, що діється за стіною? Крутять платівки. Придбали радіолу “Естонія М-3”.

— Я завтра виканючу М-4.

— Півнєви купили “Електрон-1”. Ну, й телевізор! Назва написана золотими літерами.

— Купимо “Електрон-2”.

— Але чому ми завжди тягнемось в них у хвості? Чому ти не візьмеш ініціативу в свої руки? Ти ж Орел, а не обскубаний Півнєв.

Орел — це моє прізвище.

Ви берете ініціативу в свої руки. Але щиро раджу не робити цього — програєте. Не дурний сказав: послухай жінку й зроби навпаки. Проілюструю. Ви купуєте запорожця, Півнєв. — москвича. Розфарбовуєте стіни квартири кипарисами. Півнев — малює робінзонів. Ви весь час у програші.

— Послухав тебе, взяв ініціативу в свої руки, і що ж це виходить? — сердитесь ви. — Я купив чернігівське піаніно, а Півнєв — крижопільське. Нема дурних, хай перший купує Півнєв.

Деякий час вичікуєте. А час — гроші й мудрість. Півнєв не подає голосу. Нарешті не витримує.

— Півнєв набирається розуму, — повідомляє дружина. — На фабриці Боженка замовив стелажі.

— Купимо румунські полички.

— Півнєв дуже грамотний став, — розповідає жінка. — Тюльку на Житньому ринку продає, а книги купує. В яскраво-зелених палітурках. А вчора припер світло-бурячкові.

— Мені обіцяли світло-малинові.

— У Півнєва нижня полиця синя. Як небо.

— У нас буде зелена. Як море. З медузами.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 320

Несподівано для вас Півнєв повів просто-таки собачу лінію — перейшов на псів: купив західносибірську лайку.

Я — степового хорта. Він — російського гончака. Я — естонського. Він — англійського крапчатого сетера. Я — ірландського, червоного. Він — пойнтера. Я — спанієля. Він — фокстер'єра гладкошерстого. Я фокстер'єра жорсткошерстого й т. д.

Собача боротьба відбувається (запам'ятайте це) по двох лініях. Або по лінії, в кого буде найменший пес, або по лінії — в кого найбільший. Півнєв це знав і повернув круто на сто вісімдесят градусів. Придбав таксу. Я — українську вівчарку. Він — доберманапінчера. Я — сенбернара. Раптом він перестрибнув на кімнатно-декоративні: купив тер'єра. Я — болонку.

Півнєв закукурікав. Діватись було нікуди. Я святкував перемогу. Та несподівано Півнєв приніс єнотовидного пса. Тепер звитяжив він. Десь добрий місяць усі любителі псів, кращі собаківники міста були у нього в гостях. Двері не зачинялись. Я не витримав і купив молодого шакала. Півнєв став жовтий, як гюрза. Незабаром він придбав мангусту, схрещену з собакою динго. Я — дикобраза, схрещеного зі страусом ему. Півнєв — видру, схрещену з макакою резусом. Я — тхора, схрещеного з макакою лапундером. Він — павіана-сфінкса, схрещеного з голопалим геконом. Я — росомаху, схрещену з шипшиною.

Здавалось, Півнєв здався. Минув добрий місяць. Півнєв десь щез. Не знаю, куди їздив, де гасав, але, на моє щастя, він врізався в граба. (В дуба можна, так чому не можна в граба чи вільху?) Зробив із москвича тульську трирядку. Але зате десь дістав австралійського качконоса, схрещеного з нашим їжаком. "Свято моє закінчилось", — подумав я. Та, на мою радість, той гібрид у Півнєва здох. Мені стало легше. В Півнєва почались неприємності. Його почала турбувати міліція, й небезпідставно. Виявляється, того качконоса він украв у зоопарку. Та тікав так, що розбив машину. Качконіс був перший, що народився в неволі. Словом, Півнєву обійшовся качконіс у польську кухню, угорський гарнітур, радіолу "Естонія М-3", телевізор "Електрон-1", ВЕФ-10, килим по 187 карбованців за штуку та віденські крісла (я їх досі ніде не дістав, хіба що вкрав би в музеї). Груди мої розпирала радість.

Тепер я раб поза конкуренцією. Ніхто в будинку не може зі мною зрівнятись. Хіба що Роговий із сімнадцятої квартири. Та куди

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 321

йому: гроші є, а характер... Із таким характером купувати канарок на Подолі. І то не в базарний день.

Ви цікавитесь, як стати рабом? Як бачите, ніякої мудрості. У наш час рабом може стати кожен, якщо є гроші й бажання. Рабство забезпечене. На все життя.

ЯК СТАТИ ДИКУНОМ

Ми вже знаємо, як стати рабом, інтелектуалом, болільником і, мабуть, наша розповідь буде неповною, коли ми не скажемо, як стати дикуном. Але перш ніж відповісти на це запитання, слід запитати й вас: “А яким би ви хотіли стати дикуном?” Дикуни є різні: морські (ті, що коло моря), прісні (це ті, що коло річок, озер, водоймищ). Оце два так званих основних види дикунів. Ці два види діляться на кілька різновидів: дикуни на своїх колесах (своєю автомашиною, човном), дикуни на чужих колесах (машиною приятеля чи сусіда, а також з допомогою приміських поїздів, автобусів, попутних автомашин, тепловозів, човнів тощо), дикуни мотоциклетні (з коляскою та без коляски). Це переважно молодий різновид, який їздить “здебільшого сам”, з вітерцем, а також із Грунею, тобто гітарою, що теліпається нижче спини. Куди цей різновид їздить і по що — не встановлено. Встановлено одне: їздить.

Їдете й ви. Але не так, як, скажімо, оцей, що з Грунею. Ви їдете зі своєю законною Грунею (Марусею, Ніною, Галею, Танею чи на кого ви там багаті) і зі своїм пуп’янком.

— Так куди в цьому році? — цікавиться сусіда, який має свої колеса.

— Та хто зна.

— Так, може, з нами, в Борову?

— А що в тій Боровій? — перепитуєте так, ніби ви й не дуже туди хочете.

— Та ви що? Не чули про Борову?

— ?

— Та там знаєте яке водоймище? А бір знаєте який? Сосновий. Та там щоліта вся Харківська, Луганська й Донецька області разом узяті. Всі на Боровій.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 322

— Та чого ото ми туди понесемо свої голови? Там, мабуть, і сісти ніде?

— Та ви що? Місця вистачить. Ви знаєте, що таке Борова?..

Одне слово, знаєте. Отож не гайте часу — і в Борову! Дикуном. На чужих колесах. Бо, як каже Ігор Костянтинович — ваш приятель з власними колесами, кращого відпочинку, ніж у Боровій, на світі не знайдете.

Їдете в Борову. Дикуном...

Найкраще. відпустку проводити дикуном. Тут вам ніякої експлуатації людини людиною. Тут вам ні боротьби за кращий стіл, ні за місце, де сісти (приміром, на веранді), ні лайки з офіціантами, чи з шеф-кухарем, чи з іншим обслуговуючим персоналом. Тут тільки ви й природа. Природа й ви. Та й, щоб стати дикуном, не так уже багато потрібно. Потрібні колеса. Колеса знайшлися. Не у вас, так в Ігоря Костянтиновича. Отож найкраще відпустку проводити дикуном.

Не вірите — поїдьте, переконаєтесь. Але, щоб не повторити наших торішніх помилок, потрібно взяти з собою все необхідне. Для цього заздалегідь складається список. Список слід складати самому або ще краще з Ігорем Костянтиновичем. До списку входять: намети, брезент, цибуля, огірки, помідори, м'ясні консерви, купальники, яйця, яблука, макарони, ракетки для бадмінтону, сало, спеції, матраци, борошно, ковбаса, набір для бриття (леза, мильний порошок), виделки, ложки, алюмінієві миски, масло, кава, каструлі, випивка (тут деталі необов'язкові), казанок, тринога, постіль (закреслюйте й ставте: карти, рушники, аптечка, взуття, капуста, цукерки, крупа, баночка гасу й хоч одна стопка).

Список склали. Тепер можна й у жінок запитати:

— Ну, що ще брати? Кажіть, щоб потім не було отого...

— А ми знаємо, що ви там писали?!

— Те, що ми писали, ми знаємо. Ви кажіть, що ви писати будете...

— Ну, купальники..

— Є, — кричите ви. — Не це головне.

— Ну, щось тепле...

— Взяти дві пляшки?..

— Та ні... вкритися чимось теплим...

— Он спекота яка! А вам теплого? Може, кожуха? — сердитесь ви. — Отже, все?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 323

— Все!

— Поїхали.

Ідете до машини. Ви попереду. Жінки позад вас із різним причандаллям: ополоник, сковорідка, ковдра, ще щось. Без цього вони не можуть. Такими вже їх природа створила.

— А ці теплі ковдри куди ж? — цікавитесь ви.

— Так із собою ж...

— Та ви що?! Літо ж. Липень місяць! Жара! А вони одна за другою по теплій ковдрі. Та ви що?!

Ковдри залишаєте дома. Жінкам раптом хочеться залишитись теж. З собою залишити й пуп’янків — Славика, Яринку. Жінки такі. Їх ніколи не зрозумієш. Але тут оте владне:

— Та ви що?..

Усі похнюплені їдуть. Куди? На Борову. Дикунами.

— Музику! Давай музику! — весело вигукує Ігор Костянтинович. — А транзистор узяли? Всі мовчать.

— Ну, я так і знав. Куди ж ви збирались? — це Ігор Костянтинович. — Казав же...

Дикуни мовчать.

— Ну, гаразд. Тоді хоч співайте. Тільки веселої. Ну...

Тут настає пауза. Весела не йде.

— Цікаво, а ви хоч картоплю взяли?..

Мовчать.

— Ну, я так і знав... А хліб хоч узяли? Ну, гаразд! Це там, у Боровій, дістанемо! Або ж по дорозі... А цукор узяли?

Мовчанка.

— Та нічого, — заспокійливо. Це вже ви. — Там візьмемо.

— А матраци взяли?

— Нічого... Підстелимо сіна...

Приїхали в Борову. Перш за все треба вибрати, де стати. Хоч тут і Харківська, й Луганська, й Донецька, й частина Ростовської області, але стати ще є де.

— Ти побачиш, що коїтиметься в суботу й неділю, — каже Ігор Костянтинович. — Ви хоч швидше місце шукайте.

Місце слід шукати далі від людей. Чим менше людей, тим цікавіше, тим приємніше. Місце шукають “дівчата”. В дикунів, як казав поет, усі “возрасты” — дівчата. Тут вам уже ніяких жінок, Марусь, мам. Тут тільки “дівчата”.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 324

“Дівчата” шукають місце, ви розбираєте намети, вирізаєте кілочки. Нарешті “дівчата” місце знайшли.

— Так оце таке місце? — цікавитесь. — Та ви що?.. Над самою дорогою? Вся пилюка від транспорту буде в наметах.

— Так, може, оце? — уже менш сміливо пропонують “дівчата”.

— Та ви що?.. Тут так пектиме, що вдень у наметі не всидиш і не влежиш. У тінь, у тінь треба.

— Так, може, отут?!

— А вночі? Ви знаєте, що робитиметься вночі? Бризки з озера прямо в намет залітатимуть. А якщо шторм?

— На Боровій шторм?.. Ти щось...

— А ти? Хіба ти забула — Сергій Іларіонович розповідав, який, шторм’яга минулого літа на Боровій розігрався... Дев’ять балів...

— Так це ж вони були в Прибалтиці...

— Ну, добре. Багато не балакай... Краще місце шукай, он вечоріє, а ми ще намет не поставили...

Місце вибирає Ігор Костянтинович —досвідчений дикун. Знайшов. Кращого місця на всій Боровій, як запевняє він, не знайдеш.

— Минулого року стояли...

— Ти хоч не бренькай, — це вже жінка Ігоря Костянтиновича.

— Не я — хлопці стояли...

... Вечоріє. Борова, як каже ваш пуп’янок, сердиться.

— Мабуть, дощ буде!

— Хто його зна! Хмариться...

— Ви б ото, дівчата, замість теревенів, розпалювали б, а ми тим часом намета поставимо. Уже липень. День коротшає.

“Дівчата” збирають хмиз. Пуп’янки носять солому, а ви забиваєте кілочки.

— Сіна б сюди постелити. Лугового. З медами, тмином, медовою кашкою, — це вже ви.

— М-дак! Пс! Нема нічого кращого, ніж сіно. Пахне як!..

— Як дівочий поцілунок у липневу ніч, — це теж ви...

Намети зіп’ялись.

— Хлопці, — це до вас, — а де сірники?

— Вона мене питає, де сірники! Чуєш, вона питає, де сірники! А що ж ти робила? На гульки їхала! А я звідки знаю, де сірники?!

— То ви ж збиралися! Список складали, — захищається розкріпачена жінка.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 325

— А де ти була? — запитує сучасний феодал. — Де ти, я тебе питаю? Ми ж вас попередили: дівчата, беріть, чого не взяли, а ви?..

Пауза. Тиша. По верховітті дерев вітерець пробіг, опустився в озеро. Утомився — й знову тиша.

— То чого ж стоїте? Гайніть до сусідів.

— А де ж ті сусіди в біса? — подає голос і ваша половина. — Ви ж нас заперли...

— Жінко, — подаєте голос і ви, — вибирай слова. Ти ж не в лісі й не на острові... Не хочеш збігати — паличку об паличку три. Цигани он без сірників їздять, і нічого... Обходяться.

— Ще й до села не затягнеш, — це вже Ігор Костянтиноич...

— М-дак! Свобода — велике діло. А тобі,— це до жінки, — даєш ту свободу, а ти ще розпатякуєш. Ану марш по сірники, бо їстимеш, мабуть, м’ясну тушонку.

... Тушонку їли всі.

— Нічого. Завтра субота. Може, хтось підскочить, — це за вечерею. — Може, хтось із земляків з’явиться.

— Хто сюди з’явиться? На цілий місяць?! Пропала відпустка. Це тільки ти можеш отак...

Лягаєте... Настає ніч. Тихо-тихо... Ніби ото Борова її вихлюпує. Хлюп раз — темно, хлюп удруге — ще темніше. А потім починає вихлюпувати із себе зорі, й за кожним вихлюпом їх усе більше, більше.

— Ох, і день завтра буде! — чути бас Ігоря Костянтиновича.

— Якщо дощ не вперіщить, — озвався тенор його “дівчини”.

Тиша. Ви мовчите. Прислухаєтесь.

— Музику! Ех, музику б, — зітхає Ігор Костянтинович.

— Треба було намети не так близько один біля одного ставити, — вихлюпує слова Борова.

Засинаєте, й раптом:

— Лясь! Лясь!

А потім знову:

— Лясь! Лясь!

Прислухаєтесь. “Невже ото?” — думаєте. Ігор Костянтинович тихо лається.

— А я ж казала. Та хіба ти послухаєш? — це вже “дівчина” Ігоря Костянтиновича. — А ти що?.. Вся пилюка в наметі буде... Хто над озером ставить... “Шторм’яга!” — цитує. — Так зате ти поставив. На мурашнику намет поставив. Треба ж голову мати...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 326

— Мовчи хоч ти... Бо й тебе...

Ви засинаєте, а Ігор Костянтинович до ранку все ляскає... Мурахи б'є.

Так минає перша дика, неорганізована ніч. Вранці. Бадьоро. Так, що зуб на зуб не попадає:

— Ну, як?

— Ги-ги-ги! Хоро-шо-о!

— А-а ва-ам я-як? Ги-ги-ги!

— Хо-ро-шо-о!

Вранці всі починають заїкатись.

— Фіз-за-ря-доч-ка-а! Дів-ча-ата! Фіз-за-рядоч-ка! Побігайте коло намета, стане хо-ро-шо-о!

— Казала, берімо теплі ковдри, — це вже ваша.

— Каза-ла-а! Ка-за-ла-а! — це вже ви. — Машина тобі — трамвай? Трамвай, питаю? Хо-ро-шо-о! Ги-ги-ги!

Встає над Боровою світанок. Із сонцем, з холодним ранковим вітерцем. Бронзовіють сосни.

— Ех, чайку б гаряченького, — це Ігор Костянтинович. — То хто, дівчата, збігає по сірнички? Може, жеребок кинемо?

"Жеребок" випав на вас. Біжите.

— І лаврового листячка. Лаврового листячка не забудь, — кричать вам услід. — І хоч дрібку солі...

Через півгодини повертаєтеся. А може, й раніше — хвилин через п'ятнадцять.

— Сірники міняють тільки на горілку...

— Та вони що?.. А гроші пропонував?

— Пропонував.

— А вони що?

— Кажуть, тут гроші не йдуть. Натуральне господарство. Тут усе на обмін: і сірники, й лавровий лист, і сіль, і риба — все на горілку.

— Та вони що? А ми як? Совість треба мати!

Сірники нарешті дістали. Як? Хто й зна! Краще не згадувати. Зварили юшку. Без лаврового листа. З димом. Зварили чай. Випили. Без цукру. В шлунку тепло. На серці тепло.

— То що, може, в дурня?..

— А може, щось почитати? — це хтось із "дівчат".

— Та ви що?.. Ми ж дикуни чи хто?

— Дикуни!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 327

Краще в дурня! Два на два. А зарубки після кожного дурня найліпше робити на дубі. Бажано з південного боку. З північного мох росте.

Отож, як бачите, нема нічого кращого, як на відпочинок їхати дикуном. Основне — заздалегідь список скласти. А решту на місці виміняєте.

ЯК ГРАТИ В БІЛЬЯРД

Як грати в більярд, я знаю, але не вмію. Та й уміти, мабуть, не обов’язково. Адже ті, хто дає вам поради, теж, як правило, не знають, як це насправді робиться. Згадайте, коли у вас заболить печінка чи голова, то одразу знайдуться товариші, які радять:

— А ти візьми звичайного гіркого полину, накриши дрібненько, залий водою й постав на легенький вогонь. Нехай кипить. Не менше години. Тоді на днів десять постав у темне місце, а тоді вже пий. За півгодини до обіду по чайній ложці. Тільки не забудь додавати дві краплі йоду й міліграм борної кислоти. Як рукою зніме...

— А ти сам пробував? — питаєте несміливо ви, хапаючись за те місце, де у вас, якщо вірити анатомії, повинна бути печінка.

— Я сам не пробував, але всі радять...

Отак і в більярді. Якщо ви хоч один раз бували в більярдній, то не могли не помітити, як погано грають ті, що грають, і як усе тямлять ті, що сидять чи ходять навколо більярдного столу.

— Скільки тобі казати — не бий так сильно. Хто ж так б’є? Накатом треба...

— Ось іди сюди. Дивись, який свояк. Пускай його на середню лузу, й він тільки гавкне. Поверни кий до себе... Ще, ще... Хто так тримає кий?.. Що ти його держиш, як патик, чи бамбукове вудлище?

— Ну й мазило! Такі кулі з хряскотом повинні влітати...

Б’єте з хряскотом.

— Ніжно треба. Куля повинна сама йти. Як заєць на пітона. Куля — як сучасна жінка. Вона любить ніжність і не терпить грубих слів. А ти до неї по-варварськи: сильно б’єш, та ще й лаєшся...

— Перерізав. Я так і відчував...

Нарешті вам удається загнати ту кулю в кут, і товариш спокійно добиває її.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 328

— Бач, як він б'є? Отак бити треба! Зайшла й не пискнула.

Якщо він її не забиває, тоді град слів сиплеться на його голову:

— Ну, ви мені даруйте... Не забити такої кулі? Та ще й в цю лузу... Вона ж сама приймає... Підставляти не треба... А вам підставка ж була. І яка підставка! Не підставка, а булочка. Здобна. Ноги звісила, чекала, коли ви її тільки отак легенько підштовхнете. Легенько в спинку — й вона шубовсть і там... А ви її по лівому вуху ударили... Хто ж так б'є?

Тепер ви відчуваєте, яка цікава штука більярд? Більярд вам нагадує, очевидно, медицину, футбол, літературу і, зрозуміло, театр. А тим часом багато хто з читачів має уявлення про більярд таке ж, як про будову арифмометра. Тому перед тим, як сказати, як треба грати в більярд, коротко зупинюсь на тому, що таке більярд.

Більярд — це невеликий стіл з бортами, в яких навіщось зашита гума. Ставиться більярд переважно в більярдній. Більярдна майже нічим не відрізняється від курилки. Бо там і тут люди тримають у зубах цигарки, димлять і голосно розмовляють. У більярдній, окрім цигарок, люди тримають у руках довжелезні більярдні палиці або волочать їх за тонкий кінець по підлозі, наче дохлих котів. Ганяють кулі, дають поради, як треба і як не треба бити. Але про це нижче.

Тепер ще про більярд. Ставиться він на чотирьох ніжках. При першому ознайомленні нагадує вам дійну козу з шістьма дійками-торбинками. Покривається більярд переважно темно-синьою або зеленою — кольору морських водоростей — тканиною. На цій тканині бігають, як навіжені, кульки кольору слонової кості. На початку гри кульок шістнадцять. П'ятнадцять із них вишиковуються в прямолінійний трикутник, який утворює "собаче рило" (вислів більярдистів) з двома вушками або піраміду Хеопса в проекції. Шістнадцята кулька стоїть віддалік, націлена в оте "собаче рило", вона з вигнутою спиною, наче кішка, яка несподівано побачила пса. При ударі києм (це та палиця, що волочать більярдисти по підлозі чи носять на плечах) кішка удає, що збирається вчепитися в псячий п'ятачок, в останню мить різко повертає вбік, торкається собачого вуха (здебільшого правого) і щезає в лузі, якщо це їй вдається. Якщо ні, то вискакує назад на поле (ота більярдна площина називається полем, вдарити ж кулю через усе поле означає погнати через весь гектар)... Так от, як тільки куля вискакує на поле, вона починає ганяти там, ніби намащена скипидаром. У більярді це називається "ганяти

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 329

псів”. Ганяють тут і “зайців” — “своїх”, і “чужих”, і просто “інтелектуалів”. “Інтелектуали” — це ті кулі, що падають несподівано і, як правило, в ту лузу, в якій ви аж ніяк не сподівалися її побачити.

Кий — зброя більярдиста. Назва “кий” пішла від того, що й Київ. Як розповідає легенда, один з братів сестри Либеді часто любив ходити на прогулянку з довгою й добре обтесаною палицею, схожою на царський жезл або на добре розтягнутий конус. Цю палицю він тримав не за тонкий, а за товстий кінець і збивав нею достиглі груші. Від цього й пішла назва — кий. Є всі підстави гадати, що більярд як гра вперше з’явився в нас, але згодом правила гри разом із києм були викрадені й вивезені за кордон, і там виникла (безперечно, значно пізніше) ця гра під іншою назвою — більярд. Та це інша тема. Нас цікавить кий, тобто знаряддя, яким забивають кулю в лузу.

Луза, як і кий, слова наші. Луза походить від слова лузати. Лузати насіння. Тому в більярдній і дотепер збереглась ця давня традиція або звичка.

Звідси перейдемо до спорідненості більярду й футболу. Як ми вже бачили, там і там є свої болільники й гравці. Там і там перші вчать других, а другі, як правило, не слухають перших, і від того — всі біди й невдачі. Там і там вигукують:

— Ну, хто ж так б’є?!

— Ну й мазило! Ліпи в правий кут!

— Удар! Хіба це удар?

— Куди ти його женеш?

— І коли він уже навчиться грати?..

Спробуйте з цих реплік визначити, де говорить болільник-більярдист, а де футбольний болільник? Найбільше, що споріднює більярд і футбол, це те, що там і там б’ють неточно й не так, як це хочеться болільникам.

Більярд нагадує й літературу. В літературі твориться те ж саме. Романісти пишуть романи, хоча, на думку критиків, їм варто було б писати драми чи комедії. Новелісти вимучують новели, а критики радять їм переходити на громадянську лірику чи гумор. Критики радять писати критичні статті, й треба чесно сказати, що тільки в них це непогано виходить... Єдина вада — сунуть всюди свого носа. Вчать вас ліпити характери, показують, де повинна кінчатися лінія Петра, а де Наталки. Тільки вони помічають заяложені порівняння, окремі слова називають метафорами, алегоріями, епітетами; вирази —

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 330

фразеологізмами чи ідіомами. Читаєш таку статтю і бачиш: написана грамотно (чого не скажеш про окремих наших прозаїків), багатющий словниковий фонд, окремі слова вивчаєш за допомогою тлумачних словників чи енциклопедії й одразу ж починаєш вірити, що статтю писала людина високоосвічена, кваліфікована. Окрім того, треба не забувати, що всі сучасні критики, перш ніж стати критиками, проходили практику: вчились писати новели, вірші, байки, повісті, й вони, безперечно, знають, що й до чого. Їм відомо, що таке анапест, амфібрахій, не кажучи вже про ямб чи хорей. Якщо я не помиляюсь, то є ще два поетичних розміри, але як вони називаються — хоч убийте, не згадаю. Критики ж усі ці тонкощі знають. Час від часу нам пригадують, а ми (так уже повелося) цього чомусь не враховуємо й тому часто звичайні повісті називаємо романами, а романи — повістями. Судимо в основному з товщини твору, в той час як критики судять з чогось іншого. В їхню кухню я не збираюсь лізти зі своїм ополоником.

І, нарешті, рецензенти. Театральні. Гіганти творчої думки. Важко уявити, скільки вони беруть на себе. Проте з будь-яким завданням справляються успішно, навіть з тією роботою, перед якою часом пасує весь колектив театру, починаючи від головного режисера і кінчаючи декоратором.

Вчитайтесь в їхні статті. Виявляється, постановник і досі не має "чіткого уявлення про розвиток сценічного мистецтва". Режисер захотів звільнитись від штампів і "традицій", і це, як завжди, привело його "до прорахунку", бо "роль машиніста Нила, яку блискуче виконав артист А., відійшла на задній план, а міщани посунули наперед". Тому не випадково наша драматургія останнім часом "плентається в хвості кіно і навіть телебачення".

Одним словом, рецензент за один раз помітив те, чого не могли побачити ні постановник, ні драматург, ні навіть головний освітлювач театру. А ви питаєте, як грати в більярд? А я звідки знаю?! На початку поради казав, що грати не вмію, а порадити?.. Будь ласка...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 331

ЯК ПІДКРЕСЛИТИ, ЩО ВИ ДРУЖИНА НЕ РЯДОВОГО ТОВАРИША

Скільки тепер розвелося нахаб! Як вони поводяться в ательє, комісійних крамницях, таксі, театрах, кіно, ресторанах, на пляжах і навіть у ліфтах! Зважаючи на це, мені б хотілося допомогти дружинам окремих товаришів. Бо й справді, спробуй нині відрізнити жінку начальника від жінки рядового! Якихось еполетів чи особливих відзнак досі, на жаль, не вигадали. І жінка робітника часто одягається так само, як жінка кербуда чи лектора-атеїста з товариства “Знання”. За декольте чи втятою спідницею теж не визначиш рангу. Діамантів, перлин, золотих сережок не так уже й густо на наших жінках.

Ви пробували вгадати, дивлячись на вуличний натовп, де йде офіціантка столичного ресторану, де дружина таксиста, який їздить тільки на Бориспіль і возить баб на Житній ринок, а де половина ревізора “Укоопспілки”? Як ви їх відрізните, якщо всі три в котикових шубках і замшевих, пошитих за останньою модою, чобітках? А жінці, в якої чоловік начальник чи центрфорвард, хоч помирай. Ніхто ж у натовпі цього не знає: на чолі не написано, ярликів до одежі не чіпляють, ще й грубіянять, як усім іншим. То як же бути цим жінкам?

До речі, якщо говорити чесно, то цю пораду я й пишу на замовлення однієї моєї знайомої. Вона благала:

— Любий! Напиши, як зробити так, щоб усі довкола знали, що я жінка центрального нападаючого.

— Люба моя! — відповів я. — Це ж зовсім легко. Перед тобою відкривається неймовірна можливість.

Якщо і у вас чоловік — футболіст, хокеїст, кінозірка, знаменитий співак, художник, поет, композитор чи просто керівник, то пам’ятайте — для того, щоб підкреслити, що ви дружина не рядового товариша, треба:

Вимога перша. Ніколи не ходити по базарах і магазинах. Бо, самі подумайте, хто повірить, що ви дружина правого крайнього й гасаєте, як і всі, між м’ясомолочними рядами, торгуєтесь в овочевих,

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 332

сушите свою красу в чергах, стоптуєте свої ніжки, прямуючи до дитячого садка чи ательє індпошиву третього розряду.

Інша справа, коли вам набридли бази (в світі ж усе приїдається) і вас потягло на екзотику, то мчіть на базар. Але не пішки, а на власній чи державній машині. Купуйте троянди, тюльпани, хризантеми, але ні в якому разі не картоплю, квашені огірки, помідори, цибулю, часник і, боронь Боже, свиняче сало. Бо інакше, так і знайте, не минути вам отого ядучого:

— Бач, пава! Губи наквацяла, норковий комірець носить, на машині їздить, а цибулю купує. Та була б ти справжня пава, то чи не привіз би тобі чоловік тих овочів додому?

— Та й яка б ото жінка великого чоловіка торгувалася б за моркву чи петрушку? — докине сусідка. — Мабуть, якась парикмахерша! Не інакше. Тьху на тебе!..

То скажіть, вам це потрібно?

Вимога друга. Не відвідуйте звичайних крамниць. Якщо вже щось діставати, то тільки на базі. Хай навіть гірше, але на базі.

Вимога третя. Не ходіть у кіно разом з усіма. Слід ходити тільки під час прем'єр, на закриті перегляди та кінофестивалі.

Вимога четверта. Придбайте песика і найміть хатню робітницю. Песика нехай на ланцюжку водить ваша хатня робітниця, а ви ходіть обіч неї і давайте вказівки:

— Не смикай за ланцюжок!.. Що ти його підганяєш? Може, він хоче під берізкою постояти!

Зауважувати треба голосно, Щоб перехожі оглядалися, знизували плечима й питали:

— Це чия така пані? Бач, уже сама собачку не водить!

Вимога п'ята. Викликайте чоловікову машину, збираючись до перукаря чи модистки. Або ще краще — перукаря й модистку привозьте додому. Першого запрошувати в квартиру неодмінно у формі: білий халат, у кишеньці ножиці, в руках бігуді. Щоб сусіди бачили.

Вимога шоста. Якщо машина приїхала без перукаря чи модистки, то дайте машині постояти. Нехай машина стоїть біля вашого під'їзду чи балкона доти, поки сусіди зацікавляться:

— По кого це машина приїхала?

Якщо у відповідь почуєте: "Та хто його зна. Будинок великий", — то чекайте ще. У людей терпець увірветься, й хтось підійде до машини, запитає в шофера:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 333

— Це ви, пробачте, по кого приїхали?

— Та по жінку свого начальника, — відповість шофер. Не забудьте про себе назвати водія “бовдуром”. Що ж це за відповідь?! Але не впадайте в розпач, відчиняйте вікно чи виходьте на балкон і зверніться до сусідки чи знайомої:

— Маріє Семепівно, будьте ласкаві, погляньте у двір, чи не стоїть там наша “Волга”? Збираюсь у Будинок мод... А потім ще їду на прем’єру італо-французького фільму, в якому грають Софі Лорен і Луї де Фюнес. А може, й на обід до міністра поїду... Найкраще — до міністра закордонних справ. Я запізнююсь, хвилююсь, а машини й досі нема. Погляньте, коли ваша ласка.

— Це ви ось про цю? — питає сусідка й показує на волгу, що стоїть під самісіньким вашим носом.

— А номери? Які номери? Ну, слава Богу, а я хвилювалась. — І по хвилині до шофера: — Алло, товаришу! Ви від Петра Семеновича?

— Та хіба ж не пізнаєте? Це ж я, Ванько, — виглядає з кабіни шофер.

— От хамло, — кидаєте півголосом і щезаєте в кімнаті. — Усю картину зіпсував. Де тільки той Петро цих дурнів підбирає?

Після цього одягайтесь, а підійшовши до машини, подивіться довкола і, якщо помітите десяток-другий зацікавлених носів, що поприлипали до вікон, сідайте величаво в авто, а Ванько нехай за вами двері зачинить.

Вимога сьома. Ні з ким і ніколи не вітайтесь перша. Не поспішайте подавати руку. Хіба що перед вами тренер команди, у якій грає ваш чоловік чи режисер, що ставить фільм з участю вашого чоловіка-актора.

Вимога восьма. Досягається з допомогою дітей. Якщо ви їдете в поїзді чи пливете на теплоході, а може, відпочиваєте на Чорноморському узбережжі, й раптом ваша дитина починає пустувати у присутності сторонніх, кажіть не поспішаючи:

— Вовику, як тобі не соромно так поводитись? Ану перестань, а то дядя й тьотя ніколи не повірять, що ти син центрального нападаючого з команди “Азовсталь”.

Або:

— Вовику, коли твій татко знімався в кінофільмі “Лихо з розуму”, то він ніколи не думав, що в нього виросте такий синочок-пустун.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 334

А далі все піде, як у ядерній фізиці — ланцюг за ланцюжком, і через секунду-другу дядя знатиме, з ким має справу. А що робити? Наш вік такий: ніхто тепер не визначає за еполетами, ярликів не чіпляють, а на лобі не написано. Доводиться проявляти самотужки свої здібності.

ЯК ПОВОДИТИСЯ В ЧЕРЗІ

Гадаєте, якщо будете стояти мовчки в черзі, то швидше час мине? Нічого подібного. В якій би ви черзі не стояли, потрібно говорити. Бо тут ви не тільки поширюєте чутки про обмін валюти чи про те, що всю зубну пасту розкупили. Тут ви й збагачуєтесь, черпаєте найправдивішу інформацію, якої в газетах не знайдеш.

Так про що ж говорити в черзі? Якщо ви стоїте в черзі по мандарини, то можете в товариша чи товаришки, які стоять попереду вас, запитати:

— Скажіть, це правда, що тепер цитрусові посипають дустом?...

Якщо товариш на ваше питання щось буркне, то вважайте, що він не розчув. Запитайте його, чи це знайомий він із директором гастроному.

Потім поцікавтесь, скільки товариш братиме. Якщо два кілограми, то навіщо й чи не забагато це.

— Цікаво, хто у вас так любить мандарини і де ви їх зберігаєте?

Якщо відповість, що в холодильнику, то запитайте, якої в нього марки той холодильник і чи не вийшов йому гарантійний строк. Також можете розпитати про членів сім'ї, поцікавтесь, якого вони віку. Якщо одержите вичерпні відповіді, запитайте, де ваш співрозмовник живе. Можливо, зовсім в іншому районі — то чого ж тоді тут стоїть у черзі? Якщо скаже, що поруч із магазином працює, не вірте йому.

Може статися, що співрозмовник чи співрозмовниця несподівано виявить бажання помінятися з вами місцями й пропустить вас уперед. Поміняйтесь. А можуть плюнути й піти геть із черги. Не звертайте уваги.

Хіба тепер мало істериків вештається по наших магазинах?!

Отже, в черзі говорити можна про все. Вам ніхто заборонити не може. Стоїте ви в черзі по апельсини, поцікавтеся — звідки вони: з Марокко чи з Грузії? Якщо з Грузії, то чому такі ж гіркі, як і з Марокко.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 335

Якщо ви в черзі по югославські чи бельгійські кофточки, то запитайте, чи їхні розміри відповідають нашим. Якщо не збігаються, то ви можете навіть розсердитись і сказати, що пора вже підігнати всі оті імпортні розміри під наші, а то тільки плутанина від цього. Вас підтримають.

Те ж саме питайте і в черзі по чеські туфельки й французькі чобітки.

Зовсім інші запитання постають коло залізничних кас і кас Аерофлоту. Коло залізничних кас повинно турбувати, чи вистачить вам квитків. Уголос поцікавтесь, хто має право брати без черги, а кому дозволяється по броні. Чому беруть за швидкість і яка різниця між м'яким і звичайним? Чи не запізнюється, бува, поїзд? Потім уже питайте про ресторани і буфети. Чи є в цьому поїзді ресторан і як там готують? Які дорожні націнки і з чим це пов'язано, що ніде нема в ресторанах крабів? Якщо й після цього майбутній пасажир не втече з черги, атакуйте далі:

— Чи багато одержують провідники? Ви випадково не працювали провідником?

Якщо товариш працював, то запитайте, чому кинув.

— Невже так мало платять? А як, цікаво, машиністам?..

Якщо після цього запитання той товариш не пошле вас до машиніста, то запитайте, який квиток думає брати він, а який радить узяти вам.

Інша справа — каси Аерофлоту. Тут завжди черги жвавіші, життєрадісніші. Основні теми розмов пов'язані з погодою — льотна вона чи ні. Якщо в черзі й про це не гомонять, то раджу негайно нав'язати розмову. А щоб до неї прилучились усі одразу й навіть той, хто вже просунув голову у віконце каси, запитайте:

— Як ви гадаєте, а навіщо на авіаквитках пишуть наші прізвища? У кіно ж цього не роблять!

— А якщо літак розіб'ється, а від вас не залишиться й шматка, то як ви думаєте, вдасться встановити вашу особу?

Справді, як? Для цього й пишеться у квиточку ваше прізвище. Завдяки йому негайно повідомлять вашу вдову про авіакатастрофу й про те, що...

У цю мить слід перебити співрозмовника й кинути йому ще одне запитання, якщо він такий розумний:

— А скажіть, у нас хіба катастрофи бувають?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 336

Коли всі замовкнуть, то поцікавтеся, на яких літаках найбезпечніше літати. На АНах — беріть на АН. На ІЛах — беріть на ІЛ. Якщо на ТУ — беріть на ТУ. Якщо ж нема квитка на літак вашого улюбленого конструктора, то мчіть негайно на вокзал (залізничний) і їдьте поїздом. Все ж у поїзді, якщо їхатимете в останньому вагоні від паровоза, є якісь шанси вижити. Одне погано — на залізничних квитках не вказують прізвищ. А втім, самі вирішуйте. Я тільки скажу: колись я знав одного товариша, він дуже боявся літати в літаку. Завжди на поїзді їздив. Так от, зовсім недавно в той поїзд, у якому їхав мій знайомий, врізався літак. Ви, мабуть, про цей випадок чули? В усіх чергах розповідають.

ЯК ПОЗИЧИТИ ГРОШІ

Методів є дуже багато. Найвідоміший — це той, коли прийти до свого знайомого (знайомої) і запитати:

— Ти не міг би (могла б) позичити мені до шістнадцятого числа (в цей день, очевидно, у вас зарплата) стільки-то карбованців? А то кінці з кінцями не зводимо.

Це примітивний і архаїчний метод. На таке запитання ваш знайомий відповість:

— А я оце якраз до тебе з цим питанням збирався. Ти не повіриш, але у нас самих ні копійки. Це ж нові гроші...

Ви, як він сказав, справді не повірили. Після цих слів у вас відпало будь-яке бажання позичати гроші. Коли б у житті ви були менш делікатні, то, запевняю вас, сьогодні ви були б набагато щасливіші. Більше того, і дружину мали б таку приблизно, якщо не кращу, ніж у вашого знайомого.

У чому ж суть? А ось у чому. Коли б ви були менш делікатним і, схопивши чималенького гарбуза від свого першого кохання, не панікуючи, метнулися б до другого, від другого до третього і так до безконечності, доти, поки не знайшли б того, що шукали. Ви ж цього не зробили і почали очікувати. Між нами кажучи, дехто й досі чогось очікує. А поки що їх називають старими холостяками або ж дівами.

Вас, напевне, цим щасливим ім'ям вже не назвеш. Отже, ви з ними нічого не маєте спільного. Ви не стали старим холостяком, але й

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 337

не стали щасливим. Чому ж так сталося? Тому, що не ви шукали щастя, а щастя шукало вас. Опікшись раз на молоці, ви так часто дмухали на воду, чого від вас і не вимагалося: Ви стали обережні, як підстрелений заєць, і лише тоді, коли остаточно переконалися, що цього разу гарбузом не пахне, пішли на... ешафот. Добровільно.

Та мова не про це. Нас цікавить, як позичити у сусіда (знайомого) гроші. Що вам треба, аби переконатися, чи в сусіда гроші є? Для цього необхідно дізнатися, чим живе ваш сусід і що цікавить його. Скажімо, автомобіль (легковий), меблі (імпортні), холодильник (“Дніпро”), кофточка (італійська), светр (бельгійський), модельні туфлі (чеські) і т. п. Отож саме про це й розкажіть йому. Мовляв, один добре (!) знайомий оцими днями запропонував вам дещо з цих названих речей. Але так, ніби між іншим.

Якщо ж сусід усе це має, тоді називайте індійський термос або ж ризьку “Спідолу”. Далі переходьте на будь-яку іншу тему. Розповідайте про кінозірок Голлівуду чи аборигенів Австралії, пальми Сахари чи про те, як виховують дітей тубільці з острова Фіджі. Врешті-решт тема в цьому разі не має абсолютно ніякісінького значення. Розмовляйте про що завгодно... А коли помітите, що ваш сусід (знайомий) почне вас збивати з курсу, тобто намагатиметься повернути вашу розмову до меблів чи холодильника, будьте певні: у сусіда гроші є. Це перша ознака. Друга, коли ви відійшли від теми про життя бушменів і почали про індійський термос, сусід обов’язково скаже:

— Так невже ти не міг позичити грошей, щоб купити... — Називає те, що його найбільше цікавить. — Це ж такий дефіцит!

— Звичайно, міг би, — це вже ви. — А де?

— Хіба у тебе мало знайомих?

— Знайомі-то є, але хто сьогодні грошей позичить? Якщо вже до цього дійшло, то вважайте, що гроші сусіда у вашій кишені.

— Ну, хоча б я!

А перегодом:

— Скажи, а у нього там ще однієї... (приміром, якоїсь сорочки) дістати не можна?

Пообіцяйте. Але не відразу. Скажіть, що треба про це в нього довідатися. Потому беріть гроші і з гарним настроєм кваптеся... Ну, куди — це вже ваша особиста справа.

Може випасти й так, що ви вже колись мали необережність просити у сусіда (знайомого) гроші, а він (як тепер йому здається) мав

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 338

необережність вам відмовити. Якщо подібне з вами трапилося, все одно інтригуйте. В такому випадку нагадайте, що у вас є дядя чи жінчин брат, який працює на універсальній (!) базі і може дістати навіть підошви марсіянина. Також вважайте, що без грошей додому ви не повернетеся. Хто з ваших знайомих після цього захоче розірвати дружбу з вами? Хто? Скажіть?

— У нас, правда, грошей немає, але для такої справи можемо позичити. Звичайно, якщо ви йому (не їм, а йому!) віддасте. У нас тут теж один знайомий є. Правда, він не на універсальній базі працює, але гроші у нього водяться...

І лише потому:

— Чи не міг би ти прийти завтра? Тільки зразу скажи, будь ласка, скільки брати, щоб двічі не бігати?

Оце коротенько про те, як позичати гроші. А от про те, як їх відібрати і не нажити собі ворога, порад пошукайте в іншого автора. Мені про це писати якось не з руки.

ЯК ВІДПОВІДАТИ НА ТЕЛЕФОННІ ДЗВІНКИ

З цього приводу гуморесок і фейлетонів написано не менше, ніж дисертацій про ракові захворювання. Те й те, як відомо, — хвороба XX століття. Те й те поки що невиліковне. Поки існують у нашому житті телефони, доти й стоятиме проблема, як правильно відповідати на телефонні дзвінки.

Деякі автори вчать, що це треба робити чемно, культурно. Я особисто теж дотримуюся саме цієї думки. Більше того, я вважаю, що людям не треба ніколи заперечувати чи відмовляти. Хай не ображаються. Отже, якщо до вас раптом зателефонували й поцікавилися, чи ви прийдете сьогодні, скажіть — "прийду".

— Тільки домовились, не запізнюватися, — кажете ви й додаєте: — Візьми ніж і на всяк випадок мішок інкасатора...

Якщо трубка несподівано бренькне й ви щось почуєте таке, чого цитувати у товаристві не належить, не ображайтесь. Людина пожартувала.

Коли номер вашого телефону збігається з номером якоїсь торговельної бази й вас постійно запитують:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 339

— Петре Семеновичу, ви Фартушняку дозволили взяти норкову шапку?

Відповідайте:

— Дозволив. І не одну, а дві. Одну дочці, а ще одну — дружині...

— Але в нього немає дочки.

— У нього дочка від першої дружини.

— Та він же казав, що взагалі неодружений. То шапка для сестри...

— Він багато чого може казати. Він може сказати, що перший у космос літав не Гагарін, а він, ти що — повіриш? Ні, то видай чоловікові дві шапки й не мороч голови...

— Але він гроші на одну залишив...

— А ти видай дві...

— Він просив переслати.

— Так ти й перешли. Друга шапка піде за мій рахунок. Зрозумів?

— Зрозумів, — каже завскладом і тихо кладе трубку, хоч ви цього не чуєте, але догадуєтесь.

Зовсім інша справа, коли у вас номер телефону чи то збігається з трестівським, чи то люди набирають старий номер і весь час чогось у вас просять.

— Петре Семеновичу, то як бути з імпортним білилом?

— Що “як бути”? — перепитуєте ви, бо самі поки що теж не знаєте, як вам бути.

— Ну, Фартушняк просить.

— Як просить, то видай людині. Не в тебе ж просить. У держави...

— Я розумію. Але він ще хоче, щоб я виписав йому облицьовувальних плиток, клею і лінолеуму. Західнонімецького. По собівартості?!

— Якщо хоче, то випиши...

— Ми так і трест розбазаримо...

— Ну, ну, — кажете ви. — Ти там не дуже...

Якщо ж телефонні дзвінки стосуються пожежної команди, міліції чи швидкої допомоги, то відповіді повинні мати трохи інший характер.

— Негайно виїжджаємо, — кажете ви, не дослухавши товариша до кінця.

— Куди виїжджаєте?

— До вас, — відповідаєте ви.

— Але ви ж навіть адреси не записали.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 340

— Ми тепер, щоб не витрачати багато часу, фіксуємо адресу по телефону... Світ науки й прогресу.

— Що ж ви фіксуєте, коли я не із своєї квартири дзвоню...

— Знаємо. Від сусіда.

— Від якого сусіда?.. Я з роботи, а дружина мені дзвонила з автомата.

— Ну, гаразд, давайте адресу, вік хворої і довго не затримуйте нас.

— А це швидка? — перепитує товариш.

— А ви ще сумніваєтесь? — перепитуєте ви його.

— Та, знаєте, якось усе так просто, без нервів. Не так, як на швидкій...

— Виправляємось, — кажете ви і кидаєте трубку. — Ну, здається, я здорово когось розіграв. Дочекаються вони сьогодні швидкої допомоги, Пародія!

Коли ж вам скажуть:

— Ну, ти й безсовісний! Може, десь там людина при смерті, а ти?.. Хіба цим жартують?

Смійтеся і кажіть:

— А що, вже й пожартувати не можна?

Жартуйте, але не з вогнем. Якщо у вас несподівано загорілася квартира, ви телефонуєте, і вас запитують:

— Тільки що загорілась чи вже догоряє?

— А яке це має значення? — питаєте ви.

— Для нас, як для лікарів, це дуже важливо.

— Ви що, смієтесь?!

— Який може бути сміх, коли у вас будинок загорівся. До речі, якого кольору дим — чорний, синій, жовтий чи білий, молочний?

— Як ви можете?! — обурюєтесь ви.

— Нам це потрібно для протоколу.

— Синій з білим, — кажете ви.

— Ясно. Який поверх? Скільки у квартирі кімнат, вікон, дверей, балконів, виходів і куди ці виходи ведуть: у двір, на вулицю чи базарний майдан?

Ви все це перелічуєте, покусуючи від злості нігті й кепку, а вам у трубку кажуть:

— Не так голосно...

— Що не так голосно?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 341

— Плямкайте не так голосно. Коли їсте, намагайтесь це робити тихо й непомітно.

— Ви збожеволіли, квартира ж горить!

— Не у вас одного.

— Звичайно. Вже й у сусіда зайнялась, — полегшено кажете ви.

— От бачите, а ви тільки про себе думаєте. Егоїст!

— Ви нахаба! — не стримуєтесь ви.

— Не кричіть, — заспокоює вас голос. — Уже виїхали. Навіть воду цього разу прихопили, ха-ха-ха, і шланги. Тільки вони раніше заїдуть до Боярки, а тоді вже до вас. Як там горить, непогано? Стежте! Ха-ха-ха.

У відповідь не кричіть:

— Та ви що?! У вас часом клепка не випала?! В мене ж квартира горить, а вам жарти...

— Не сердьтесь: люди інколи теж люблять розваги, як і коти, хоч ті й вогню страшенно бояться.

Інша справа, коли у вас у квартирі не пожежа, а холодно, як на Північному чи навіть Південному полюсі. І ви, закутавшись у старий мамин кожух (тепер доньчин — модний), сидите і лаєтесь:

— Скажи, совість у них є? Чому вони не опалюють нашу квартиру?

У цей момент вам хтось телефонує.

— Алло! Котельня? — чуєте ви голос у трубці.

Не кажіть, будь ласка: “Йди ти до біса!” Не вживайте й інших слів на зразок: “Ні, ви помилилися номером”. Ліпше за все сказати:

— Так, котельня, — й у вас на душі раптом стає тепло й весело.

— Слухайте, що ви там робите?

— Сидимо. Розклали вогник, гріємось.

— А совість у вас є? У мене в квартирі вода у відрі замерзла.

— Це погано. Такою запивати лікарі не радять. Можна й ангіну схопити...

— Ви мені киньте ці жарти. У мене в квартирі холодно...

— У мене в кочегарці, уяви, — те ж саме. Але я гріюсь. Горілкою. Мав півлітру. Тепер грамів сто, не більше, залишилося. Запросив би тебе, та собі мало. Так що переходь на самообслуговування. Смикони гранчак і до ранку не турбуй людей...

— Ну й нахаба ж ви!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 342

Не ображайтесь. Не кидайте трубку, не відповідайте йому взаємністю — це не в магазині, де продавець і покупець, якщо вірити табличкам, мають бути завжди взаємно ввічливими. Кажіть:

— Нахаба?! Це ти, старий, угадав. Але, скажи, тобі від цього тепліше стало?

— Слухайте, я буду скаржитися.

— Скаржся, старий, скаржся. Тепер багато скаржаться. Тільки не всім допомагає.

— Ви свиня! — раптом вилітає із трубки аж на саму середину кімнати разом з парою.

— Е-е! Це вже некультурно. А ще, мабуть, інтелігент, і так ображать простого кочегара.

— Але ви п'яний, як свиня, — кричить товариш у трубку, радий, що хоч нарешті додзвонився до кочегарки.

Раді й ви. Розігруйте ж і далі.

— Свині, старий, ніколи не п'ють. Свині не люди. І не їдять квасолі й узагалі бобів. Людині з елементарною освітою це варто знати.

— П'яний хам!

— П'яний, — повторюєте, — І хам. Признаюся чесно: люблю на роботі випити. Запиши. Випивав би дома — жінка не дозволяє.

— У мене дитина хвора, ви розумієте, — переходить товариш на інший тон, у якому вчуваються любов та батьківські почуття.

Не піддавайтесь. На вас ніякі сентименти не повинні впливати, як заклики до совісті й порядності. Вас не видно, ви на телефоні. Червоніти нема перед ким.

— Слухай, — нарешті кажете ви, бо відчуваєте, що товариш ось-ось кине трубку й побіжить до сусіда по електроплитку чи електрокамін. — Чого ти лаєшся? Ти б краще півлітру приніс. Через хвилин десять, від сили двадцять, у тебе в квартирі було б як на екваторі. Міняю градуси на пару! Ну?

— Де ж я тобі в цю пору півлітру візьму?! — переходить він на "ти", бо й не підозрює, що має справу з такою поважною людиною, як ви. — Магазин же до семи продає.

— Переплати карбованця. Не будь скнарою. Не в грошах щастя, — пояснюєте ви. — Щастя в теплі й у затишку!

— Ну, чорт з тобою. Побіжу до сусідів. Самогон п'єш?

— Якщо не смердить гумою і цукровими буряками.

— Не смердить!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 343

— Ну, тоді алюр! А то я через тебе і твої розмови ледь не задубів. Та-а-ак. Алло! Не забудь там щось і на закуску прихопити. Можеш не підігрівати. В кочегарці підігріємо. Топити ж усе одно доведеться. Так що не витрачай часу...

— Ви там знахабніли остаточно, — каже він вам.

Удайте, що цього разу ви вже образилися.

— Ти знову за своє? Знову лаєшся? Зараз кину трубку! — загрожуйте. — В мене рідкісна професія. Кожна установа запрошує...

— Але у вас зовсім немає совісті...

— Таке селяві, як французи кажуть.

— Ти грамотний!..

— Суцільна грамотність та інтелігентність. Так що часнику й цибулі на закуску не принось. Від часнику мене нудить, від цибулі голова болить. Щось інше в холодильнику пошукай. Може, є шпроти, сайра. Мені подобається горбуша, сервелат. А ще люблю печінку тріскову й краби.

— Ну, й сволота ж ти, — каже він вам.

І в цьому випадку не ображайтесь. Продовжуйте тим же голосом. Адже всі ці слова адресуються не вам. Уявному кочегарові.

— Куди нести, знаєш?

— Знаю, — каже вам простуджений голос. — Ось жінка “перцівки” дістала. “Перцівку” п’єш? Смолу б ти пив з дьогтем!

— Це не харчі. Тут я не перебираю, — смієтесь ви. — П’ю і “перцівку”, і самогон, і навіть, як піп казав, пиво.

Ви задоволені й щасливі (для щастя, як бачите, треба небагато), кладете трубку на важіль і, потираючи руки, міряєте кубатуру кімнати, думаючи: “Купив дивака. Оце десь лається, зустрівшись з кочегаром. Турне ж його кочегар за ту пляшку. Ще й, може, писок намилить. Так йому, наївному, й треба!”

Минає якийсь певний час — щасливі за годинами не стежать, і ви раптом чуєте, що батареї нагріваються, як метал у кузні.

— Ти ба!.. — Ви скидаєте із своїх плечей гуцульський ліжник, а по-шотландському — плед, берете до рук газету і починаєте переглядати “У світі цікавого й смішного”. Якщо ж несподівано пролунає знову настирливий дзвінок, не кидайтесь, будь ласка, до телефону. Ліпше відчиніть двері. Й коли помітите на порозі незнайомого, то не цікавтесь, чи він випадково не кочегар.

— Це ви від себе кочегара розігрували? Ви пляшку горілки просили?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 344

Не ніяковійте, а тільки запитайте його:

— А ви принесли?

Якщо він прийшов тільки для того, щоб поцікавитися, чи є у вас совість, то скажіть йому:

— Скільки можна повторюватися — я ж вам по телефону відповів: нема.

— Я так і думав, — відповість він, грюкнувши вашими дверима, ніби вони не житлово-комунальні.

Але в мене є почуття гумору, — гукніть йому вслід.

А якщо через день-два вам раптом відріжуть телефон чи принесуть штраф за дрібне хуліганство, то перш ніж вигукнути: "Що за дурні жарти", краще замисліться, а чи не втратили ви часом того почуття.

ЯК ВИБРАТИ НАРЕЧЕНУ

Тривалий час я вважав, що це так само важко, як знайти кимось загублений гаманець із золотом чи закінчити одразу два університети. Але з появою на світі гороскопів ця справа набагато полегшала і, я б сказав, просунулася значно вперед. Принаймні вже зараз я переконаний, що процедура одруження для кожного із нас стала така ж близька й зрозуміла, як, наприклад, лінотип чи теорія Ейнштейна. Маючи під рукою передрукований на машинці гороскоп, ви безпомилково можете дізнатися про характер своєї нареченої, її нахили, улюблений день, метал, голос, майбутню професію і врешті-решт негайно розв'язати питання: бути чи не бути їй вашою подругою життя. Для цього досить лише поцікавитися днем і місяцем її народження. Погодьтеся, що це значно легше, ніж запитати, який у неї вік.

Двадцять років тому я дружив з однією шкільною подругою. Це була дівчина неймовірної вроди. Я її ні з ким не порівнюю, бо в світі такої просто не було. Всі оті класичні Венери Мілоські й Нефертіті єгипетські перед нею блідли. Принаймні мені й досі так видається. А який вона мала характер!

— Любий, я піду за тобою на край світу...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 345

І я певний, пішла б. Бо через тиждень вийшла заміж за мого товариша. І, уявіть собі, поїхала з ним аж на острів Шпіцберген.

Після її зради мені спочатку хотілося повіситися, згодом я передумав і зненавидів усіх жінок світу. Навіть класичних. І тільки тепер, з появою у моїй хаті гороскопа, я хапаюся за голову і з жахом думаю, в яку б я потрапив халепу, коли б одружився зі шкільною подругою. Адже вона Скорпіон: народилася під знаком Води між 24 жовтня і 22 листопада. Характер скритний, життя інтенсивне. Перебуває постійно під могутністю Плутона. Любить залізо, залізну руду й антрацит. Найщасливішим днем вважає понеділок.

Скорпіон-жінка дуже нагадує чоловіків. У неї навіть інтелект чоловічий. Уявляєте, що б я мав у себе в квартирі? Далі: "Енергія буйна і невичерпна. Дуже рішуча. Часто притягує до себе слабкодухих і пасивних чоловіків. І негайно з ними одружується, але щастя, як правило, немає". Добре, що я вистояв. "Голос низький, очі завжди горять жадібністю, і ворушаться ніздрі. Особливо вночі". Можете собі уявити, яку б я мав у господарстві жінку. "Вони не надають значення одягові й кокетству, але доводять часто чоловіків до абсолютного спустошення, як матеріального, так і фізичного, інколи до самогубства й жіноненависництва". В останньому я переконався на собі. Що правда, то правда.

"Гармонійний шлюб, — сказано в гороскопі, — у Скорпіонів буває тільки з Рибою і Дівою. Але ні в якому разі не з Козерогом". Вона, як не дивно, вийшла за Козерога. Радощам моїм тепер немає меж. Я тішусь, ніби мені 18, а не всі 47.

Як тільки на хвильку уявлю, що там за сімейство зібралося: вона ж — Скорпіон, а він — Козерог! — почуваюся на сьомому небі. Він, Козерог, народився у другій половині грудня чи на початку січня (отож і потягнуло на Північ) під егідою Сатурна. Чоловік, котрий народився у час Козерога, якщо вірити гороскопові, — дуже сумнівна й підступна істота. Найулюбленіший його метал — свинець і сталь. Колір полюбляє чорний і найщасливішим днем має суботу. Характер упертий і злий. Людина дуже витривала і стійка. Шанолюбець і кар'єрист. Крок за кроком, сходинка, за сходинкою йде до наміченої заздалегідь мети. Дуже любить гроші й потакання. З ним важко будь-кому зійтися характером. Його гонор — постійне джерело мук і страждань. Особливо це відбивається на дружині.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 346

— Так їй і треба, — радів я. Мене дивувало тільки одне: як вона може з ним і досі жити? Лише вічні сніги й морози, очевидно, стримують її! Інакше б вона давно була тут. Поруч мене.

Віднині я поклав собі порвати з парубоцтвом і почати життя, як усі нормальні люди, — з одруження. Я познайомився з Биком. Маю на увазі дівчину, що народилася під цим знаком (21 квітня — 21 травня). Хоч планета Венера надавала їй ніжності й жіночності, але, скажу чесно, не без моєї допомоги. Вона справді любила, як і написано в гороскопі, діаманти, смарагди, бурштин, а особливо — центральні універмаги й промтоварну базу. Потяг до гарних речей, квітів, сухих вин і вишуканих ресторанних страв для неї був понад усе.

"Жінка-Бик рідко пробачає тому, в кого по-справжньому закохана", — писалося в гороскопі, й у цьому я переконався днів через два після нашого знайомства: вона мені влаштувала сцену ревнощів у магазині "Бакалія", коли я в однієї дуже симпатичної продавщиці поцікавився, чи вона любить прем'єри італо-французьких кінофільмів.

Моя супутниця зірвала з продавщиці шиньйон, розлила їй на форму п'ятилітрову банку томату й ледь не перевернула касу на інкасатора, — він прибув якраз по гроші з мішком.

"І це ще до одруження, — подумав я. — А що буде, якщо ми подамо заяву до загсу?"

Я знайшов собі Рака. Вона торгувала пивом і дуже любила срібло, перлини, мускатне шампанське й вино "Чорний доктор". Народилася десь між 22 липня і... (достеменно дати уже не пригадую), але знаю, що під опікою Місяця.

Характер, якщо вірити гороскопові й любителям пива, мала дужий, але була надто мрійлива: хотіла ще мати дачу й власну автомашину — волгу чи жигулі. Коли я запрошував її до себе додому, то вона замість того, щоб показати себе господаркою — повибивати килимки, помити посуд, пройтися по доріжках пилососом, — сідала на балконі, нюхала квіточки, а коли сходив місяць, не спускала з нього очей і дуже важко зітхала.

Мене це почало насторожувати. Така в місячні ночі ще, чого доброго, ходитиме по даху й по карнизах. Я жив на сімнадцятому поверсі. Мені тільки не вистачало, щоб вона зірвалася з даху та вбилася.

Я її залишив і не шкодую. Бо з гороскопа дізнався, що з таких жінок часто виходять героїні або істерички. З моєї героїні не вийшло б.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 347

Я в цьому певний: за продаж пива ще нікому такого високого звання не присвоювали. Не думаю, що вона була б щасливим винятком. Істерички ж у себе вдома я не хотів.

На танцмайданчику в Палаці культури “Харчовик” я познайомився з українською Бріжіт Бардо.

— В якому місяці ти народилася? — поцікавився негайно я.

— Двадцять п’ятого лютого.

— Риба! — вигукнув мимохіть я. Вона, очевидно, мене не зовсім правильно зрозуміла, бо, коли ми вийшли на повітря і сіли на лавочці, вона упала мені на коліна, заплющила свої (здається, карі) оченята й розтулила ротик, схожий на голландський тюльпан.

“Жінки цього типу народилися під знаком Води, — згадав я. — Риби бувають дуже розумні, але часто — індивідуалістки. Своїх чоловіків беруть під каблучок. Їхній настрій і здоров’я залежать від фаз Місяця”.

Не дай Боже, аби з такою одружився.

“У період місяцестояння вони повні енергії”. “От як зараз”, — мислив мовчки я. “Під час народження молодика відчувають апатію, втому і неприязнь до рідного чоловіка. Найсприятливіші шлюби бувають з Биком, Раком, Козерогом і Скорпіоном”.

“Риби дуже тягнуться до Овенів”. Я, до речі, належу до Овенів — народився між 21 березня і 21 квітня під знаком Вогню. Постійно перебуваю під покровительством Марса. Маю дужий характер, талант керівника, хоч поки що ним не став. Люблю червоний колір. Скажімо, рубін. Найщасливіший день для мене — вівторок. Це підтвердилось. Саме по вівторках мені починали робити операції (їх усього було п’ять), і всі вони кінчалися щасливо.

Отже, Риби тягнуться до Овенів, але Овенам краще з Рибами не одружуватися: відчутна різниця у характерах і мають неоднакові смаки до страв.

— Шукай собі, Рибонько, Рака, — щиро порадив я.

— Ти мене не гак зрозумів, — спалахнула вона при місячному сяйві, підвелася, намагаючись натягнути на свої гарні коліна міні-спідничку, — Я перевіряла тебе...

— А я тебе, — відповів я. — Тобі до пари був би Козерог...

— Ти Скорпіон, — закричала вона.

— Я — Овен, Рибко. Скорпіони народжуються між 24 жовтня і 22 листопада. Мають характер потайний. Завжди страждають, пожи-

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 348

рають самі себе й інших, народжуються із попелу. Вони замкнуті й обережні. Я не такий...

Але вона мене, здається, не слухала. Сльози заливали їй очі.

“Тяга Риб до Овена таки справді велика”, — погодився я з гороскопом і вивів її з парку, на ходу витираючи своїм носовичком сльози й фарбу під її очима.

Для рівноваги через тиждень я познайомився з Терезами (24 вересня — 23 жовтня). Вона приймала в сусідньому гастрономі тару,

Терези, я знав, завжди знаходяться під високою опікою Венери. Й це надає жінкам дуже привабливого вигляду, хоч водночас робить їх вередливими. Терези як ніхто люблять ніжитися у постелі.

“Гм, — подумав я. — Хто ж тоді мені готуватиме сніданки перед першою зміною?”

“Терези обожнюють прикраси, полюбляють тістечка. Особливо кремові й з горіхом, — читав я далі. — Їхнє головне заняття — кохання. Вони часто самі закохуються, а ще більше люблять, коли закохуються в них”. “Я на це й сам страждаю”, — подумав я і зрозумів, що з такою ми характером не зійдемось. Я глянув Терезам в очі. Вона глянула мені. Наші погляди зустрілися. Вона сором’язливо опустила довгі, як у соняшника, вії.

“Гра в кохання, — згадав я гороскоп. — А насправді дешевий флірт. Носки ніг розставляє дуже широко: один — ліворуч, другий — праворуч. Це свідчить про те, що вона може кохати двох, а то й трьох чоловіків одночасно. За найменшого докору непритомніє і ллє безпричинно сльози”.

Таких я уже мав, але все ж присунувся до неї ближче й обхопив рукою стан... “Осетинський”, — завважив я і вголос додав:

— Про що ти думаєш?

— Про тебе, любий.

“Підступність і улесливість — невід’ємна риса Терезів. Вони лагідні, як кішки, але у хвилини роздратування нічим не поступаються пантерам”.

— Як нам буде гарно, коханий, коли ми з тобою будемо завжди разом, — сказала вона, ніжно до мене пригорнувшись.

Усе йшло за гороскопом.

“Хоч сама народилася під знаком Терезів, але чинить, як Скорпіон. Мабуть, вважає, що я слабохарактерний і безвольний. Терези, більше ніж солодощі, люблять компліменти й гарні слова”.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 349

— Ти моє сонечко вечірнє, — промовив я, щоб на практиці перевірити один-два абзаци із гороскопа. Бо вона таки мені справді подобалася, і я хотів перевірити все до кінця. Вона вдячно посміхнулася і почала тертися щокою об мою неголену щоку...

“Терези нагадують дітей, вони ніжні й довірливі. Дуже люблять гратися і лащитись, особливо тоді, коли в пляшку лимонаду підлити склянку шотландського віскі чи 200 грамів вірменського коньяку”.

“Де ж ти в цю пору дістанеш той коньяк?” — з сумом подумав я і почухав потилицю.

“Під знаком Терезів народилися: Софі Лорен, Бріжіт Бардо, Мата Харі і Боря Брондуков з кіностудії імені Довженка”.

“Нічого собі товариство, — подумав я. — Гарний букет”.

“Гармонійний шлюб може бути тільки зі Стрільцем, Близнюками і Водолієм. З Овеном, Козерогом і Раком спілка несприятлива”. Я їй так і пояснив. Навіть показав гороскоп.

— Нам краще не одружуватися.

— Ти хам...

— Я — Овен, — повторив я. — Розумієш — Овен. Знайди собі Близнюка. Зовні він може бути схожий на мене, аби тільки народився після 22 травня і до 21 червня... Ми з тобою не можемо бути щасливі. Прочитай сама: “Між Овеном і Терезами швидко настає сердечне охолодження”. Воно вже настало... А от з Близнюками, — казав я, — тобі буде легко. Близнюки постійно перебувають під егідою Меркурія. Характер мають гнучкий. Люблять ртуть, опал і всі кольори райдуги. Близнюки швидко пристосовуються, а ще швидше переходять на будь-яку мову. Із них виходять гарні поліглоти, швейцари, філософи, ресторанні музиканти, кандидати різних гуманітарних наук, а також критики.

— Ти — хам, — повторила вона. — Хам з великої літери.

— Ти мене переоцінюєш, — перебив я, дивлячись на її тремтливі губи, що скривилися у дивовижно-інтимній гримасі. — Я, на жаль, Овен і чиню так тільки задля тебе. В нас не було б сімейного щастя... Прощай...

Ми розійшлися з нею.

Одного літнього дня я поїхав на Труханів острів. Повз мене пройшла по-пляжному казково одягнена дівчина. Коли я догнав її і ліг норуч неї загоряти, не стримався, щоб не запитати, коли вона народилася.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 350

— Двадцять п'ятого серпня, — відповіла вона.

— Ви — Діва?! — вигукнув я, ще не знаючи, радіти цьому чи плакати.

— А ви — нахаба.

— Чого ти сердишся? — перейшов я на "ти", щоб бути до неї ближче.

— Так мене ще ніхто не ображав, — мовила вона, сердито роздувши свої тонкі й тремтливі ніздрі, що промовляли про її неабиякий, як написано в гороскопі, темперамент і хтивість... — Ти сумніваєшся в моїй добропорядності...

— Мене особисто цікавить зовсім інше...

— Чи є у мене постійна прописка, кооперативна квартира й гараж під майбутні жигулі? — Вона різко підвелася на своїх засмагло струнких ногах і пішла геть.

Я кинувся спочатку за нею:

— Слухай, скажи хоч, де ти живеш.

— Якщо я тобі подобаюся по-справжньому, можеш знайти мене завтра під оцим самим кущем!

Я помчав додому. "Діва любить яшму, темно-зелений колір і день — середу. Діви швидко запалюються і згоряють, як автомобільні свічки, — читав я далі. — Переважно принадні й темпераментні. Люблять флірт, у якому досягають віртуозності. Страждають від сором'язливості. Не вміють тримати себе в руках. Нестримані. Часто червоніють і не приховують цього. Але дуже практичні. Найкращий шлюб у Діви з Козерогом. З Овеном тільки дружба..."

На Труханів острів я більше не поїхав. Мені потрібний був Лев. "Найідеальніший союз Овена з Левом, — дізнався я із гороскопа. — Лев — центральна фігура Зодіаку. Він виблискує і горить. Це знак вогню. Покровитель Сонця. Лев любить жовтий колір, золото, діаманти і вихідний день — неділю. Лев-жінка в коханні щира, імпульсивна, щедра. Але досить-такн горда, щоб погоджуватися з будь-яким на тимчасові зв'язки. Мало цінує жіночу дружбу, віддає перевагу чоловічій".

У Лева були й вади: "Надто вимоглива до чоловіка. Не пробачає зрад. Ніколи не йде ні на які компроміси і не подає заяви до загсу, поки не переконається, що обранець її кохає по-справжньому".

— М-да, — похитав я головою. — По-справжньому кохають лише раз. А тут:

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 351

“Не зносить сердечних ускладнень, часто б’є чоловіка по щоках”. І це називається “найідеальніший шлюб”.

“Носки і п’ятки ніг, коли йде, ставить рівномірно, А ось коли стоїть, ноги — на ширині плечей”.

Не жінка — боксер. “У сімействі бувають щасливі й ощасливлюють інших. Одружившись, сплять до старості на одній подушці. Завжди святкують срібне й золоте весілля”. Це мені особливо імпонувало, і я ризикнув.

З Левом ми зустрілися один на один на алеї зоопарку. Вона стояла біля порожньої клітки й плакала натуральними слізьми.

— Вас хтось образив? — почав, як я думав, здалеку.

— Відійдіть...

Усе ясно. Якщо не відійду, вдарить по щоках у присутності наших далеких пращурів, що чіплялися за атавістичні відростки.

Лева я усе ж умовив. Вона сіла зі мною під крислатою липою, з якої осипався жовтий цвіт (її улюблений колір) і бджоли збирали нектар. Я приніс їй склянку жовтого апельсинового соку і сказав, як чудово пахне липа і як гарно сьогодні світить сонце.

— Адже ви теж народилися десь між 23 липня і 23 серпня...

— Ви вгадали. Я народилася сьогодні, — зізналася вона. — Він призначив мені тут побачення і не прийшов.

— Козерог, — лайнувся я. — З ними у Лева не може бути навіть дружби.

Вона якось дивно виміряла мене очима й уперше посміхнулася.

— Я — Овен...

— Світлана, — промовила вона.

Тепер настала моя черга посміхатись.

— Чого ви смієтесь?

— Ви мені дуже подобаєтесь. Таку, як ви, я шукав усе життя.

— Він казав те ж саме.

— Але він — Козерог...

— Усі ви козероги.

— Ви не вірите в гороскоп?

— Я не вірю вам. Ви всі підступні й нахабні.

Я вирішив ризикнути і довести їй, що це не так.

— Ось вам моя рука, серце і передрукований гороскоп.

— Але ви зовсім старий і лисий, — сказала вона.

— Так, але в мене є своя квартира і власний автомобіль... Прочитайте ось ці рядки... Ми будем ідеально щасливі.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 352

— Будемо, — підвелася вона. Ноги в неї стояли правильно. На всю ширину плечей. Швидше за все — моїх. Але були стрункі й гарні. Про такі я міг тільки мріяти.

— То як? — запитав я.

— Що як? — перепитала вона...

— Ви згодні за мене вийти заміж?..

— Ви смієтесь?

— Але в душі я плачу, — щиро сказав я. — Мені вперше в житті не повірили.

Вона мене так ляснула по щоці, що з очей аж іскри посипались. Після цього круто повернулась і пішла, ставлячи носки і п'ятки перпендикулярно до бюста. Все підтвердилось. Гороскоп з приводу п'яток не збрехав... А ось щодо найідеальнішого союзу між мною і нею, тобто Овеном і Левом, нічого не вийшло. Але чому? Я й досі дивуюсь. Адже вона мені так сподобалась. Невже тут якась загадка Зодіаку? Ось і вір після цього жінкам... Ні, вони, очевидно, непідвладні ні гороскопам, ні нам, старим, хоч і досвідченим холостякам.

ЯК ГОСТРИТИ НОЖІ

З власного досвіду я знаю, що найкраще точать ножі жінки. Бувають, звичайно, рідкісні винятки, коли вам несподівано набридає буденність і на душі стає сумно-сумно.

— Ти б хоч ножі погострив!..

А й справді, чому б вам і не погострити ножі. Але як? У вашої дружини це виходить блискуче. Ніж буває як лезо бритви. Інколи, нарізаючи собі хліб, ви раните пальця і зозла кидаєте:

— Ну, ти й точиш! Тобі що, цим ножем голитися чи хліб різати?! Он через тебе ледь пальця не відтяв.

— Так точи сам, — каже вона замість того, щоб поцікавитися, як ви там порізалися: до кістки чи не до кістки.

— Не до кістки, радій!..

Ви йдете на кухню і відчиняєте пенал (є такі довгі вертикальні стовпи, які чомусь називаються ще й пеналами).

— Що ти тут шукаєш?!

— Ножа!

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 353

— Якого ножа?

— Звичайно, кухонного ножа. Хочу нагострити!

— Так він же у шухляді. Ось тут, горе ти моє, в буфеті, — каже вона і витягає з брязкотом шухляду, начинену всяким непотребом: сіточками, виделками, ложками, ополониками, нікуди не придатними штопорами, шилом, ключами для закривання консервних банок, старими ручками від м’ясорубок і, звичайно, ножами — випуклими кухонними, столовими, десертними, срібними, з нержавіючої сталі.

Ви берете газету (бажано ту, яку свого часу відклали, щоб потім почитати чи перевірити якусь таблицю), загортаєте в неї ножі — і до дверей.

— Ти куди?

— Гострити ножі.

— На всю ніч?

— Чому на всю?! Незабаром повернусь...

— То хіба їх не можна погострити дома? Он скільки брусків і наждаків понакупляли!

— Петро Семенович обіцяв погострити на заводі, усі разом, електролізом. Щоб ти не мучилась. І метал не стирається, і ножі... волосінь на льоту ріжуть...

Ви прихоплюєте м’яту десятку (без півлітри якось незручно людину турбувати) і йдете до Петра Семеновича.

Після того як уже в пляшці залишиться остання крапля, ви кажете:

— Ну, мені, здається, пора. Засидівся...

— Та ти що! У мене ще й своя пляшка є...

— Ну, хіба що... Але так, по одній... На коня... і додому... А то жінка... Ти ж знаєш мою жінку...

— Вони всі однакові, — спокійно каже Петро Семенович, а ще спокійніше розливає по фужерах. — Вони нас ніколи не розуміли... Ну, поїхали... Запивай з чарки...

— Ух, — кажете ви. — Міцна. Мабуть, власного виробництва! Така коня з ніг звалить...

— Ти закусюй, закусюй. Огірочками. Ювілейні... Маємо скоро срібне весілля відсвяткувати... Ну, то як, ще по одній?..

— Ні, — підводитесь ви.

— По маленькій. А запивати з фужерів цього разу будемо. Навпаки...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 354

— Мені, розумієш, ще дома ножі треба поточити. Жінка просила.

— Ножі?! Дивак. Принось мені їх, я на заводі... Не ножі матимеш, а бритви... Ти їх випадково не приніс?

— Випадково, здається, поклав у кишеню... Зараз подивлюсь... Точно, є... Мабуть, жінка підсунула...

Ви подаєте йому згорток, він бере, потискує вам руку й питає:

— Треба терміново?

— Та бажано. Уже з півроку жінці обіцяв...

— Ну, так завтра увечері приходь.

Наступного вечора, прихопивши із "загашника" (є така у кожного мужчини засекречена невеличка кишенька, що знаходиться в лівій верхній частині штанів під поясом. Жодна жінка про існування цієї кишеньки не знає і не здогадується. Принаймні так думають чоловіки) ще одну десятку, мчите до товариша.

— Ну, як, нагострив? — ще з порога гукаєте ви, навіть забувши привітатись.

— Аякже! Роздягайся. Знайомся. Мій товариш і точильник твоїх ножів.

Ви потискуєте руку своєму точильнику. Нашвидкуруч випиваєте дві-три чарчини і мчите, як ніколи, додому...

— Ось, — кажете ви так, ніби нарешті купили дружині отой золотий годинник, що обіцяли їй ще в день одруження. — На!

— Що це? — злякано, щасливо, заінтриговано бере вона в руки газетний згорток.

— Ножі! Не ножі, а леза... Наточив.

Вона з цікавістю розгортає газету, дивиться спочатку на ножі, тоді на вас і з острахом запитує:

— Що ж ти наробив?!

— А що? — в свою чергу перепитуєте ви. — Наточив ножі!

— Це ж срібні ножі. Десертні. Хто ж срібні ножі точить?!

— То точи сама!..

... Найкраще ножі гострити самому. Об камінь... Біля порога..

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 355

НАВІЩО ВІДВІДУВАТИ ЗООПАРК

Якщо сказати відверто, то я й сам не знаю, навіщо відвідують зоопарк. Зате знаю, навіщо відвідують ательє пошиття одягу, Будинок мод, кав'ярні, товкучку, ресторани чи керуючого житлоуправлінням. Все це я розумію. Все це вкладається в мою голову. Але навіщо витрачають стільки грошей на відвідування зоопарку — не ясно. Щоб побачити людиноподібну мавпу чи смугасту зебру — треба душитися в автобусі, вистоювати з черзі по квитки, зривати сонних дітей з постелі, треба вчасно не пообідати, купувати в зоопарку бутерброди, а діти візьмуть та ще й повикидають їх пантері чи комусь із ряду непарнокопитних. А вони ще й носи відвертають. На наші бутерброди й дивитися не хочуть.

Я міг би зрозуміти, якби хоч там, як у зоомагазині, продавали опудала чи ведмежі шкури, оленячі роги. Бо мати біля ліжка шкуру... ну, не білого, хоч бурого ведмедька — це річ. Річ, яка прикрашає вашу кімнату, створює затишок. І головне, коли захочеш уночі встати — не човгаєш босими ногами по голій підлозі, не шукаєш капців. Шкура ведмедя — антибіотик від нежиті. Або, наприклад, візьміть роги оленя.

Я вже мовчу про те, які з них виготовляють дефіцитні ліки, я вже про те мовчу, але наставте пару таких рогів у своїй спальні, почепіть на них патронташ чи бельгійську дубельтівку, поруч картину Рубенса чи Рафаеля... Не спальня — краса. Очам любо!

А ви ходите в зоопарк... Ходите, хоч наперед знаєте, що навіть за базарну ціну ви там не дістанете ні пижика, ні ондатрової шкурки на шапку. Знаєте, що вам ніхто не продасть і шматка крокодилячої шкіри на ридикюль. Впевнені, що навіть по блату не вициганите ні дикої курки, ні качки. Я вже мовчу про фазанів та рябчиків. Кажуть, дуже смачна ведмежатина, а спробуйте ви її купити в нас. І це незважаючи на те, що в зоопарку стільки ведмедів! А все через те, що нема господаря, нема порядку. Уміли б ми по-справжньому господарювати, були б у нас і зайці, і рябчики, і ведмежатина, й лосятина, й раки. А так?.. Та що й казати. Треба на плечах носити баняк замість голови, щоб не зрозуміти простих речей.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 356

Організуйте на місці, скажімо, того ж зоопарку племінний ведмежий радгосп або спецптахоферму по вирощуванню фазанів. На біса вам ті колібрі чи какаду! Поставте все це на широку ногу і матимете результат: для вас добре й держава не в обиді. Усіх тих павичів, дикобразів, качконосів, динго, гієн, різних сумчастих — потруїти або продати циркачам. Хай їх вивчать на артистів. Хоч користь якась буде, зароблятимуть на самих себе. А то годуй армію дармоїдів. Скільки на них грошей треба?! Кажуть, слон із бегемотом з'їдають харчів на півтисячі карбованців на місяць. На скільки з'їдає слон, знають усі, а на скільки я — нікого не цікавить. І незважаючи на те, що на кожному паркані в нас гасло "людина людині брат" або "людина — найдорожчий капітал". Та який же я "найдорожчий капітал", якщо на власному шлунку будую сімейну економію? Від свого рота відриваю шматок хліба тільки ради того, щоб був ситий від пуза закордонний бегемот. За що йому такі почесті? Чому він може вилежуватися, як на курорті на золотих пісках, плавати в персональному басейні, а я користуюся спільною ванною, мию її після себе, і в мене в кімнаті ще й батареї парового опалення течуть! Чому така несправедливість? Де ж та рівність, братерство, емансипація? Ми кажемо, що в нас немає експлуатації? Та чому навіть на патлату горилу — предок вона мені чи не предок, я плювати на неї хотів — працюють люди: чистять клітки, носять їсти, підмітають, а я все це сам собі роблю?! Навіть торт "Київський", і той дістати не можу. За свої гроші. За власні! А фірма "Світанок" є.

Йдеш у той зоопарк. Дивишся. Біля кожної клітки собача або свиняча біографія висить. Пес динго родом із Австралії. Завезений до нас у такому-то році. На Україні не живе. Як же не жнве, коли він перед твоїм носом бігає за сучкою, шкірить зуби і їсть наше м'ясо. Та ще, мабуть, і телятину. Молоденьку.

Або тапір — з роду свинячих. М'ясо їстівне, хоч дуже тверде. Довго зберігається. Вживається як ліки... Так чому б таких тапірів не розвести в нас? Чому не почати культивування? Що м'ясо трохи тверде — не біда, можна довше варити. Головне — лікувальне. Може, воно лікує неврастенію, менінгіт, мігрень та інші головні болі?! Так, бач, цього не пишуть. Вони мені його біографію подають. Ще й двома мовами: українською й латинською. Свині — привілейовані особи. Сказано, заграниця. Чого ми тільки для них не робимо! Низь-

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 357

копоклонство. Перед якимось американським кабаном ставай на коліна. Бо він, бачите, Tapirdae: хвіст короткий, верхня губа й ніс витягнуті в хобот, а на передніх кінцівках по чотири, на задніх — по три пальці. Ніби воно мене справді цікавить, скільки в нього й де ті пальці, та звідки він родом: з Америки чи з Азії. Ти мені напиши, що тим м’ясом лікують.

Або візьміть верблюда. Будь-якого: двогорбого чи одногорбого. Потворна тварина, як подивитись на нього. Та ще й, скотина, плюється. А як прочитаєш його біографію — кращої тварини начебто й не треба. Може не їсти більше п’ятнадцяти днів і стільки ж не пити води. Так питається: чому б отих верблюдів не розводити в наших колгоспах, в яких, якщо вірити газетам, постійно не вистачає кормів і ще не до всіх ферм підведено воду. Тим більше, що цієї худоби, як пишуть у тих табличках, хоч греблю гати в наших азіатських республіках.

Хіба ж не можна між собою домовитись? Не можна наміняти тих верблюдів на цукор чи чавун? Виробляємо, слава Богу, цих речей стільки, що з нами не може зрівнятися жодна країна світу. Ми їм чавун, а вони нам верблюдів.

Безпорядок. Хаос. Зате повивішували меню. Слоняче меню займає добрий квадратний метр фанери. Та це ж хтось розмальовував, щоб я, бува, не переплутав, де слон, а де гіпопотам. А для чого? Щоб заробити. А як художники заробляють — мені не треба казати. Він три крокодилячі шкури здере з тебе, ще й почистить, поки намалює хвоста тюленя.

А ви візьміть та прочитайте будь-яке меню. Гібон їсть: кукурудзу смажену, кукурудзу варену (мабуть, мамалиґу), банани, апельсини, ананаси й т. п. Це їсть гібон. Він їсть щодня ананаси, а я їх раз на місяць бачу. Стаю в чергу, і, як завжди, мені не вистачає. Перед самим носом кінчаються. Догадуюсь: пресмачна річ! Бо колись у школі вчив:

Їж ананаси, рябчиків жуй,
Час твій останній приходить, буржуй.

Так то ж ті ананаси їли буржуї, — графи холоневські, барони врангелі, юденичі, генерали колчаки, різні білогвардійці, а це —

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 358

гібон. Паршивий гібон з обдертим задом їсть ананаси. А ти ходиш у костюмі з лавсановою ниткою, на голові маєш картуз, на шиї імпортну краватку й просиш на гарнір у ресторані "Дніпро" смаженої картоплі.

І ви після цього збираєтесь у зоопарк? Тягнете туди жінку, дітей, щоб глянути на оте паскудство: гадюк, вужів, ящірок, варанів, хамелеонів, пітонів, анаконд. Гидко все це. Для чого їх тримають? Яка користь із них?

Я своїх дітей привчив і жінку теж — ніяких звіринців. Там нам робити нічого. Краще записатися на екскурсію на м'ясокомбінат чи кондитерську фабрику. Там все-таки й "Грильяж", "Кетті-босс", "Ракові шийки", "Чіо-Чіо-сан". Та всього не перелічиш: від крабів до пташиного молока. Та й люди щедрі — кожен пригощає тебе продукцією, яку сам виробив. Їжте від пуза, аби не виносили через прохідну.

А вас у зоопарк тягне?! Моя порада: не йдіть, не раджу.

ЯК ПОФАРБУВАТИ КОРИДОР

Нема в світі нічого приємнішого, як фарбувати коридор. Особливо взимку, тоді, коли в ньому, як у валізі курортника, безліч непотрібних речей. Висять плащі, пальта, халати, стоять вудочки, дитяча коляска, кошик з-під фруктів, мішок картоплі, нові й старі черевики, босоніжки, ласти, лежать поламані стільці, гантелі, проколоті сином камери, футбольні, волейбольні м'ячі, над головою висять велосипедні колеса. З антресолі, — яку ви самі змайстрували, — виглядає велосипедна рама, старі непотрібні портфелі, речмішки, поламані парасольки і, звичайно, биті валянки, які чекають снігу.

Словом, більшість тут тих речей, котрі треба, безперечно, викинути, щоб вони не заважали... Й після першого ж генерального перебирання ви це зробите. Але зараз... Нехай полежать. Вони ж їсти не просять.

Фарбування починається після відвідування: або ваших друзів до вас, або вашої дружини до друзів.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 359

— Ти б подивився, який коридор у Фартушняка! Невже ти не можеш так пофарбувати?.. Колір салатовий. А по ньому срібні листочки лакмусу...

Ви у відповідь щось мугичете і запевняєте свою половину, що то не він сам робив.

— А може, почекаємо до весни... Щоб кудись викинути лахи, а коридор провітрити... Самі б сходили на дніпровські кручі чи поїхали б до лісу...

— Це все можна зробити й узимку! — каже дружина.

Робіть узимку. Перш за все біжіть до господарського магазину й підберіть фарби. Фарби для коридора, як згодом дізнаєтесь від спеціалістів, найкращі такі: крон лимонний, вохра світла, ультрамарин, марс коричневий, голуба ФЦ, світло-зелена, золотисто-жовта й перманент зелений. Але ні в якому разі кармін, крон стронціановий чи який-небудь краплак.

Ви спізнилися — у магазині була тільки голуба й червона.

— Бери голубу...

Ви берете дві кілограмові баночки голубої олійної. І, як поет у хвилини натхнення, стаєте до роботи.

Як відбувається процес фарбування? Перш за все потрібно відкупорити банку. Ні в якому разі не пробивати дірку долотом чи шампуром (якщо такий є), а тим паче... шлямбуром, яким довбають стіни. Ні долотом, ні шампуром, ні шлямбуром дірку в банці, наповненій олійною фарбою, ви не проб’єте. Пробуйте витягти пробку. Не виходить? А ви постарайтеся...

Робити це слід невеликим ломиком або обценьками. Коли й це вам не вдасться, не нервуйте, не бийте банку молотком, праскою, колінчастою трубою від умивальника і не кидайте нею об підлогу.

По-перше, цим ви можете викликати незадоволення у сусідів, що мешкають поверхом нижче, по-друге, банка несподівано для вас може відкупоритися, але зовсім не в тому місці, де б ви хотіли...

Тому найкраще і найпростіше банку відкупорити... ключем для консервів. Тим самим, яким ви з такою насолодою відкупорюєте шпроти, сайру, горбушу, сардини, курячий паштет, свинячу тушонку чи сніданок для туриста.

Після цього ви берете пензель і наносите перші мазки на стіну, а водночас по декілька блакитних плям на доріжку, на неприбране взуття і не покриті нічим холодильник та телефон.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 360

— Боже! Де ти взявся на мою голову, — сплескує руками об клейончатий фартух дружина. — Хто ж коридор фарбує олійною фарбою аж під самісіньку стелю? Та й спочатку треба ж було прибрати. Все повиносити. Застелити старими газетами, а тоді фарбувати. А чим ти фарбуєш?

— Пензлем! — несміливо кажете ви. — Синовим пензлем... Ми на цьому зекономимо багато фарби.

— Цим пензлем тільки брови підводити. Ти ним працюватимеш до нового пришестя...

Що таке "пришестя", ви не знаєте і з словами "багато ти розумієш... якщо така грамотна, фарбуй сама" неохоче плентаєтесь до крамниці. Берете квача, потім повертаєтесь і купуєте ще одного. Для дружини... Хай не буде така розумна!

— А де оліфа? — питає вона.

— Яка оліфа? — дивуєтесь ви.

— Оліфа, на якій розводять фарбу...

— Жінко, в тебе вища освіта за плечима. Ти читати вмієш? — Ви підносите їй до очей банку і цитуєте: — "Фарба олійна, голуба. Готова для вживання". Зрозуміла? "Готова для вживання"... Тільки вмокай і ляпай. До речі, я й тобі квача купив... Роздягайсь, одягайся у старе і ставай поруч — швидше буде...

— Боюся, що нічого не буде, — каже жінка, намащуючи стіни донизу.

— А це чому? — цікавитесь ви, розмазуючи фарбу по обидва боки від себе.

— Тому, що це не так робиться... Спочатку треба було прооліфити, а тоді вже фарбувати... Ти бачиш, як стіна вбирає цю фарбу. Як мочалка воду...

— Тільки давай без порівнянь, — сердитесь ви... У цей час із школи прибігає ваш шибеник і з криком "ура" перекидає бляшанку з фарбою і кричить: "Я теж хочу фарбувати!"

Ваші нерви не витримують, ви кидаєте об підлогу квача, але відразу догадуєтесь, що це непедагогічно (син же дивиться), злазите зі стільця, витираєте руки і тицяєте синові щітку:

— На, синку, фарбуй!

— І хто це взимку фарбує? — доноситься до вас сусідів голос. Ви хряскаєте дверима й... до телефону...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 361

— Слухай, — звертаєтесь до товариша, — ти недавно робив ремонт, не підкажеш, як пофарбувати коридор?

У відповідь чуєте, що він його фарбував не сам, а йому робив ремонт майстер, але, здається, він спочатку миловарив, розводив клей.

— А коли ти цього не зробив, то хоч прооліф, — радить приятель, і вам на душі раптом стає тоскно, тоскно...

“Прооліф”. Що ж прооліф, коли я вже проляпав півкоридора?

— Де ти там? — гукає дружина. — Забери в нього щітку. Подивися, що він наробив? Боже, та швидше... Так недовго й осліпнути. Швидше, кажу, бо фарба очі виїсть...

Ви влітаєте до коридора, хапаєте обляпаного фарбою з голови до ніг синка й мчите з ним до ванної...

— Як же це ти, сину? — почуваючи свою вину, лагідно запитуєте ви.

— Вона на мене, тату, згори впала.

— Хто “вона”?

— Банка з фарбою...

Ви щось хочете сказати, але в цей час настирливий дзвінок розлягається у коридорі...

Ви йдете, відчиняєте. На порозі ваш знайомий сусід-консультант...

— Тьфі-ю! — крізь зуби тьфікає він і питає: — А чого це ви серед зими заходилися коридор малювати?..

— Так вийшло, — ледь стримуючи лють у собі, відповідаєте і цим самим даєте зрозуміти, що на цю тему можна розмову й припинити... — Ти краще порадь, як тепер із цієї халепи видряпатись?

— Треба негайно або прооліфити, або ще раз пройтися цією ж фарбою, і все буде в нормі, — радить сусід і щезає по той бік дверей...

У вихідний день, докупивши до тих двох банок фарби, яких не вистачило й на одну стіну, ще сім та величезну банку оліфи, ви стаєте фарбувати увесь коридор. Мазок лягає за мазком, але стіна ту фарбу з’їдає, і вона має такий вигляд, ніби ніякої оліфи у тій фарбі й не ночувало...

— Треба прооліфити, — нарешті погоджуєтеся ви і починаєте відкупорювати оліфу вищезгаданим методом...

— Приємний запах! — зітхаєте полегшено ви. — А фарба очі їсть...

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 362

Оліфиться швидко. Місцями стіни стають чогось зелені (до голубої фарби була жовта), місцями — сині.

— М-да-а! — ставши убік, прицмокуєте ви. — Може, майстра викликати?..

На один коридор майстер не погоджується. Так йому невигідно. Каже, давайте на всю квартиру...

Він що?.. — сердитесь ви. — Серед зими робити ремонт? А де ми будемо жити?.. Дитина? І так від цих хімікатів можна вчадіти.

— А може, водоемульсійною спробувати, — пропонує ваша половина.

— А що це за фарба?

— Майстер казав, що розводиться на воді й швидко сохне. До одягу не береться...

— А як врятувати коридор, він не казав тобі?

— Сріблянкою. Як висохне ось ця, радив пройтися сріблянкою... А тоді вже фарбувати.

Минає тиждень, другий, третій. Коридор недофарбований стоїть. До вас приходять друзі, знайомі.

— Хто це тобі фарбував?

— Я, — з гордістю кажете ви. — Ну, як?

Товариші деякий час на вас пильно дивляться, намагаються помітити щось у куточках ваших очей, а тоді запитують:

— А чого ж він у тебе вийшов такий різнокольоровий: там зелене, там синє, тут якесь матове...

— Розумієш, тут я клав фарбу на фарбу. Тут оліфу на фарбу, а там фарбу на оліфу... Тепер радять кольором слонової кістки пройтись. У тебе випадково нема?

— Треба подивитися, — каже приятель.

Ви тим часом ходите на роботу, їздите у відрядження, а коридор із голови не виходить. Де б ви не були, чи в своєму місті, чи в чужому, а вас, як злочинця до місця злочину, тягне до господарчих магазинів. Ви ходите по крамницях, але найбільше простоюєте тільки в одному відділі — фарб і розчинників. Ви несміливо підходите до прилавка, зупиняєтесь і читаєте: “Фарба для стін, для підлоги”, “Емульсійна по дереву”, “Емульсійна по металу”, жовта, салатова, слонова кістка, голуба, оранжева, синя, олійна, водоемульсійна, помаранчева... Боже, яких тільки фарб на світі нема! А

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 363

яку ж вам вибрати? Не йти ж з порожніми руками із магазину, й ви берете баночку: чи то оліфи, чи то оксоля.

“У господарстві знадобиться”, — заспокоюєте себе.

— Що ти привіз?

— Оксоль! За дві хвилини висихає... Будемо перефарбовувати... У колір слонової кістки... Я вчора купив.... П’ять банок. Там, під ліжком, бачила?

— Для чого? Фартушняк он піввідра приніс фарби, а Ципенюк семикілограмову банку білила... А ти оксоль?

... Увечері ви беретесь за пилосос, довго приладнуєте пульверизатор. Нарешті вмикаєте і чуєте знайоме:

— Боже! А ще мені дорікає вищою освітою... Вимкни негайно...

— Не йде, — авторитетно заявляєте ви. — Фарба густа. А може, пульверизатор забився? Де інструкція від пилососа?

— Для чого тобі інструкція? Ти ж не в ту дірку трубку вкрутив... Вона ж фарбу всмоктує, а не видуває...

Нарешті пульверизатор бризнув.

— Не клади плямами, — гукає вам дружина із кухні.

— Тату, дайте попробувати... Ой, здорово, як кулемет... Тра-та-та...

І раптом:

— А на, на... Ти що, шибенику, не бачиш, що там шуба висить? Куди ж по вішалці пульверизатором?.. А в тебе розум є? — Це вже до вас.— Куди ти дивишся?

Пилососом першого дня залюбки фарбують усі... Кожний із членів сім’ї не може дочекатися своєї черги... Наступного дня:

— Може, трохи пофарбуєш? — благаєте ви дружину.

— Мені ніколи. Я готую обід...

— Так, може, ти, синку, га-а? Пилосос, як кулемет, тра-та-та!

— Тату, мені щось не хочеться — фарбуйте самі.

— Так, може, майстра викликати? З бюро добрих послуг? У мене на очах фарба, здається, роговиці вже виїла. Цей оксоль, як ацетон...

А ще через тиждень приходить майстер...

— М-да-а! Хто це вам так фарбував? — роздягаючись, цікавиться він... Ви хитруєте і в свою чергу питаєте:

— А що?

— Руки треба таким майстрам відбивати. Руки. Зрозуміли?.. Хіба ж це робота? Це халтура... Цікаво, скільки він за це взяв?

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 364

Ви називаєте приблизну суму, яку витратили на фарбу...

— Це ще по-божому, але совісті ні на грам, — каже майстер і раптом з усього розмаху запускає в стіну, як кинджал, гострий металевий предмет (як він називається, ви ще не знаєте). У вас серце обливається кров'ю, в очах робиться темно.

— А по цьому не можна? — несміливо благаєте ви. — Так, щоб не обдирати. Тут три шари кращих олійних фарб...

— Так це ви фарбували самі? — здогадується майстер. — Що ж, для першого разу непогано.

— Що ви кажете? — радієте ви, не приховуючи своїх почуттів.

— Навіть чудово. Чим ви фарбу розводили?

— На оліфі...

— Ге-е! Треба було на оксолі, — авторитетно заявляє він і вдруге всаджує гострий предмет у стіну, ніби вам у серце... Ви бліднете й заплющуєте очі.

— Хазяїне, не хвилюйтесь, — каже майстер, — Я все життя працюю на стінах. Буде, як у кращих будинках Філадельфії.

— Гаразд, — погоджуєтесь ви, хоч у Філадельфії ніколи й не були. Майстер там, до речі, теж не був. Але яке це має відношення до того, як пофарбувати коридор?

ДЛЯ ВАС, ПАСАЖИРИ

Трапилося так, що агентства Аерофлоту, морських, річкових і залізничних вокзалів, автобусних станцій дали величезного маху. Ясніше кажучи, й досі не випустили для пасажира цікавого посібника "Про що розмовляти в дорозі?"

І справді, про що? Ви, звичайно, їздили і пам'ятаєте, як часто доводиться зустрічатися з людьми. Але ви завжди відчуваєте якусь незручність: з чого почати розмову?

— Далеко їдете?

— До Києва.

— У гості чи додому?

— Додому.

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 365

— А що далі питати? Питатимете, чи є у нього жінка, дітки, як їх звати? А якщо в купе поруч цього молодого чоловіка сидить симпатична дамочка (дівчина). І йому, може, ці ваші запитання не зовсім приємні. У нього, може, якраз інше на думці, а тут ви зі своєю цікавістю:

— До жінки, мабуть, поспішаєте, до діток? У відрядженні не сидиться?

— Ну, до жінки. Ну, до діток! Яке вам до цього діло? Це щось міняє у вашому житті? Нічого. Так чого ви лізете в очі з такими питаннями і в такий кульмінаційний момент?

Словом, вам незручно. Не та тема? Так про що ж розмовляти в дорозі? Говоріть про щурів. Розкажіть, наскільки це цікавий і досі не вивчений звір. Говоріть про те, що ми їх тому знищуємо, що не знаємо, яку вони приносять користь. Запевняйте, що настане час, коли щурів триматимуть у заповідниках і розводитимуть вдома, як канарок. Після цього переходьте на скажених собак. Обов’язково наведіть хоча б один приклад, що трапився з вами. І цього досить. Ваш співбесідник (співбесідниця) несподівано засовається на сидінні. Йому (їй) захочеться ще про щось жахливіше розповісти вам. Якщо поруч вас ще є хтось третій, він у ту ж мить і собі почне нервово вовтузитись. Йому теж закортить розказати щось з життя скажених собак. Вважайте, що незручні паузи мовчання залишились позаду вас.

Звичайно, трапляються випадки, що на цих трьох псах розмова й ущухне (хоч такого майже не буває), тоді негайно переходьте на гадюк: отруйних і неотруйних. Але ні в якому разі не на анекдоти. По-перше, в переважній більшості вони непристойні, а по-друге, де у вас гарантія, що у вашого співрозмовника не така ж пам’ять на анекдоти, як у вас. Цього не робіть. Захлинетесь, як психічна атака. Не раджу вести мову й про погоду. Дуже вже набридлива й банальна тема.

Хто вас може зробити душею купе (салону), так це розповіді про божевільних. Благодатна тема. Варто вам розповісти хоч один випадок про тих нещасних істот (теж бажано з власного досвіду, а то не повірять) — і можете їхати спокійно.

Може, звичайно, статися, що дехто з ваших попутників (а вони різні бувають) підніметься і піде на свіже повітря в тамбур (це в поїзді), чи почне шукати іншої каюти (це на пароплаві), а чи

турбуватиме стюардесу (це в літаку), щоб дала йому місце в сусідньому салоні. Це так звані тихі пасажири.

Можуть зустрітися й такі, які замість того, щоб підтримати розмову, запитають:

— Слухай, ти можеш затулити свою пельку?!

Це некультурні.

Трапляється і третя категорія пасажирів — буйних. Вони чомусь вас завжди намагаються випхнути в тамбур чи засунути у вікно або ілюмінатор. Та це їм ніколи не вдається. То скажіть, чи варто на таких ідіотів звертати увагу? Як на те пішло, то їх, ідіотів, не так і багато їздить на наших шляхах-дорогах.

Отже, їдьте спокійно і розповідайте про щурів, скажених собак та божевільних. Це найкращі теми. Їдьте і радійте. Вам за себе нічого червоніти. З кращим попутником, ніж ви, жодному пасажирові ще не доводилось їздити. Наступного разу ваш попутник свою розмову з іншими також почне з щурів та собак, а потім розповість про вас, і своїх нових співрозмовників запевнятиме, що таку цікаву людину, як ви, він зустрів був уперше.

ЗМІСТ

І моя біографія 5
Перший нарис 6
Моє секретарювання 9
Як я став “генієм” 12
Моральна підтримка 16
Печатка 17
“Пірамідка” 21
Зебра *(лист)* 23
Холодильники 26
Глерія Цезарівна 29
Отак я став спекулянтом 31
Воскресіння 34
Сарана 38
Послуга 41
Ідея 45
Капітуляція 47
Подарунок 48
Золота жаба 50
Пижикова шапка 53
Спростування 55
Новорічний концерт 57
Мої герої 60
Квартирант 61
Втеча з готелю 64
Всюдисуще око 67
Битий вовк 69
Двобій 70
Жінка хоче на курси 72
Гланди 76
Зустріч 79

Помаранчева одіссея 81
Імітування брехні 84
Як я ходив у довгожителях 86
Велика людина 91
Синичка, дятел, професорія 95
Як доглядати Зевса 99
Нахаба 107
Обіди додому 108
Розбите дзеркало 110
Тираж 111
Морж 112
Мозок 114
Куркуль 116
Кадра 117
Ахінея *(трагікомедія)* 118
Лист до фотографа 124
Герой дня 125
Обмін досвідом 130
Свої люди 133
Ресторан — не аптека, або як я став алкоголіком 136
Як я став жартівником 138
Бережіть нерви 140
Плата за любов *(новели в діалогах)* 143
Колекція 146
Я і мої родичі 148
Венера посміхається 150
Не типове явище 152
По резолюцію 156
Сповідь старого холостяка 159
Песик з ключиком 161
“Аристократ” 166
Синтетичний кожушок 172
Запрошення 173
Апендицит відділу 175
Сюжет, узятий із життя 178
Як я допомагав приятелеві 181
Пережитки 183
“Канадець” 185

Сукня з бісером 189
День голови колгоспу *(не нарис)* 192
Шедевр 195

ІЗ ЦИКЛУ “ВЕСЕЛІ ПОРАДИ” 196

Як упіймати таксі 196
Для вас, чоловіки 200
Для вас, жінки 201
Як одягатися 204
Як дихати 205
Як пошити купальник 206
Як носити капелюшок 207
Як бути з одягом 209
Як поводитися на дачі 211
Як приймати подарунки 215
Про що говорити при зустрічі 217
Як виграти у “Спортлото” 221
Як сервірувати новорічний стіл 224
Як позбутися живота *(порада для тих, хто мріє стати струнким і підтягнутим)* 229
Як користуватися телефоном 233
Недільні поради 240
Як розгадувати сни 242
Як поводитися в кіно 244
Як затримати грабіжника 247
Як поводитися на новосіллі 250
Як вітатися 255
Як з’їсти ближнього 257
Як дивитися в очі 263
Як зробити, щоб чоловіки на чужих жінок не дивилися *(спецпорада для жінок)* 264
Як писати мемуари 267
Як вибирати ім’я 270
Як дізнатися про походження свого прізвища *(майже науковий трактат)* 273
Як запрошувати в гості 278
Про що розмовляти в гостях 281

Як дізнатися, ким стане ваша дитина,
і як її виховувати 285
Як набути слави інтелектуала 290
Як приборкати сусіда 293
Як завоювати серце керівника 295
Як поводитися з товаришем, якого несподівано
звільнили з посади 298
Про що розмовляти
з дружиною *(тільки для дорослих)* 300
Куди їхати відпочивати 305
Чому необхідно стати болільником 309
Як розгадувати кросворди *(майже за Азізом Несіном)* 313
Як стати рабом 317
Як стати дикуном 321
Як грати в більярд 327
Як підкреслити, що ви дружина не рядового товариша 331
Як поводитися в черзі 334
Як позичити гроші 336
Як відповідати на телефонні дзвінки 338
Як вибрати наречену 344
Як гострити ножі 352
Навіщо відвідувати зоопарк 355
Як пофарбувати коридор 358
Для вас, пасажири 364

ДО ВІДОМА ЧИТАЧІВ!

Бажаючим придбати семитомник Олега Чорногуза, а також інші книги автора, прохання надсилати замовлення на адресу:

03680 МСП
м. Київ, вул. Сім'ї Сосніних, 11
"Червоний ПЕРЕЦЬ"

або:

03134
м. Київ, а/с 3
"Червоний ПЕРЕЦЬ"

Tom5:Tom5.qxd 28.03.2012 16:06 Page 372

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЄ ВИДАННЯ

Чорногуз *Олег Федорович*

ЗІБРАННЯ ТВОРІВ
у семи томах

Том 5

ГУМОРЕСКИ, УСМІШКИ, “ВЕСЕЛІ ПОРАДИ”

Директор видавництва *В. В. Воробей*
Керівник проекту *Є. В. Письмак*
Коректор *Л. В. Манченко*
Художник *Б. П. Богомаз*
Упорядник *В. І. Ткаченко*
Дизайн обкладинки *І. М. Задоя*
Верстка *І. М. Задоя*

Оригінал-макет і друк
Видавнича компанія “КИТ”

Передано до складання 30.03.06. Підписано до друку 04.05.06.
Формат 60x84/$_{16}$. Папір офсетний. Гарнітура PetersburgCTT.
Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 21,72. Наклад 1000 прим.
Зам. № 526-06.

Видавнича компанія “КИТ”
04080, м. Київ, вул. Фрунзе, 19—21. Тел.: (044) 417-21-72, 417-53-70.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб’єктів видавничої справи
ДК № 861 від 20.03.2002 р.